Varvara-Valentina CORCODEL

CRISTALE DE MEMORIE

Varvara-Valentina CORCODEL

CRISTALE DE MEMORIE

Chișinău 2016

PREFAȚĂ

Cartea „Cristale de memorie” redă zbuciumul, fierberea, dimensiunea existenței noastre care se numește „tărâmul pătimirilor”, plin de tirani asupritori și de asupriți, de umili și semeți, de nenorociți și relativ norocoși, de călăi și jertfe nevinovate, de disperați și credincioși, de oameni mascați și de cei care și-au aruncat măștile. Într-un cuvânt, este un fel de *Babilon* sau, după Tristan Tzara (poemul magistral „Omul aproximativ”), e „tărâmul Apocalipsei”.

Se poate întrevedea în imagini și reprezentarea metaforică a protagoniștilor în *cristalele* care sugerează *transparență, limpezime, ecouri*, dar și *memorii solidificate*. În sens figurativ, e vorba de *idei, gânduri cristalizate*, care iau forme precise, adevărate, curate. Mai modern, indică dicționarele, cuvântul „cristal” derivă din limba franceză, iar substantivul formează și un adjectiv – „cristalin”.

Pornind de la înțelesul direct al noțiunii (sticlă cu însușirea de a refracta puternic lumina), titlul „Cristale de memorie” ne indeamnă să vedem ce se ascunde în *Lumină*, în reflectarea ei, în contrast cu *Întunericul* (negrul) – stilul lui Caravaggio, pe care-l practica ca să acopere ceea ce nu era semnificativ, iar Rafael folosea punctele negre în acest scop. Cercetând noțiunea, metaforic, putem percepe și sensul de „*justiție*” – *justiție întârziată*, adică *negată*.

Se spune că *în cristale încremenește tăcerea* (la V. Alecsandri – tăcerea cristalului de sare în care a incremenit tăcerea mării și truda ocnașului), că *ecourile sunt sonore* ca cristalul. Acestea fac să se întrevadă tăcerea celor deportați și celor persecutați de regimul stalinist, truda răbdării și iertării, dar totodată și ecourile vieții lor chinuite, ale sinuozităților destinelor românilor basarabeni - o varietate de cuarț, adică *curaj și demnitate* („Demnitatea omului nu este cu nimic mai prejos decât măreția zeilor”, spunea Goethe), care se prezintă în cristale mari – mărturisiri, scrisori și fotografii, cântări și poezii de dor, de jale, de credință și speranță.

Cu această carte, intenționez să rup iarăși tăcerea, pentru a-i reabilita pe deplin pe suferinzii deportărilor, pentru a nu-i da uitării pe milioanele de oameni de bună-credință, care odihnesc onest speranțele proprii, și pentru a cere punerea *Legii* în capul mesei. „*Legea este umbra Evangheliei*, spunea Sfântul Maxim Mărturisitorul, *iar Evanghelia este icoana bunurilor viitoare. Cea dintâi oprește săvârșirea celor rele, cea de-a doua poruncește faptele cele bune*”.

V.-V. Corcodel

MĂRTURISIRI
DESPRE GOLGOTA SIBERIANĂ

„Memoria e cea mai de seamă avere
pe care le-o putem lăsa moștenire
fiilor și nepoților noștri. Avere care nu
se poate răpi. Pe care nu o pot pierde
distracții la o răscruce. Fiindcă există
în ei, ca un destin."

(Nicolae Dabija)

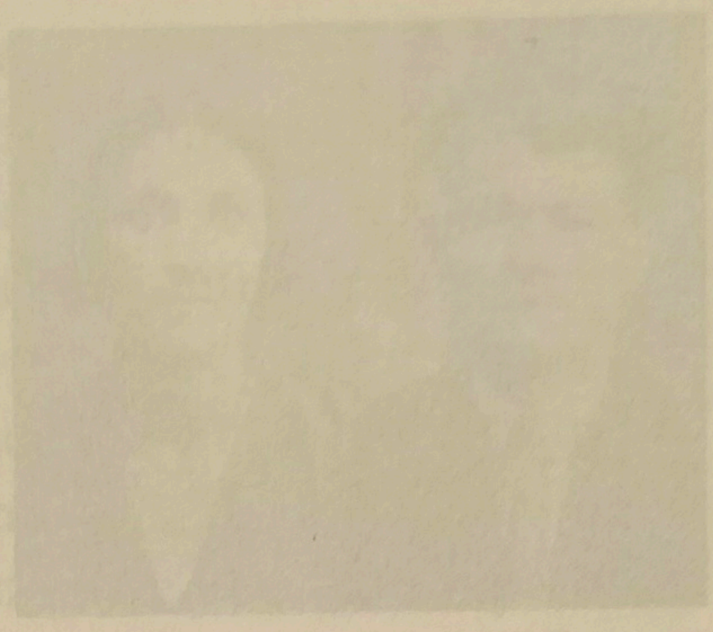

„Plouă, plouă cu mine,
mă trag amintirile în jos.”

(Nichita Stănescu)

de memorie

Cristale

Martirie și Tatiana PURICE

(născuți în 1902 în Bușeuca,
Orhei, deportați în 1941
în Tiumen, Okteabrscki)

„Bunicul Martirie Purice s-a născut în anul 1902 în satul Bușeuca, pe atunci raionul Rezina. Fiind unicul copil în familia lui Ion și a Eufrosiniei Purice, a avut posibilitate să facă studii medii la Chișinău, apoi a urmat Facultatea de Drept la Universitatea din Iași. A fost căsătorit cu Tatiana lui Dumitru Melnic și împreună au avut trei copii: Anatolie (a.n. 1926), Leontie (a.n. 1928) și Larisa (a.n. 1934). A lucrat în calitate de avocat în Orhei. La 13 iunie 1941, regimul sovietic l-a deportat în Siberia. Bunica îmi povestea că toată familia a fost dusă într-un vagon pentru vite, fără hrană și apă, până la o stație de după Ural. Acolo au fost despărțiți: bărbații – capii familiilor – au fost luați cu forța și duși în altă parte. Abia după ce au fost reabilitați, în 1991, am aflat că bunicul Martirie a nimerit în lagărul din orașul Ivdel, regiunea Sverdlovsk, și murise acolo doar peste un an, în 1942. Familia așa și n-a avut nici o veste de la el.

În familie nu se vorbea despre deportare și despre ce i s-a întâmplat bunicului Martirie și unchiului Anatolie, din frică față de regim, ca noi, cei mici, să nu avem de suferit. Când ne-am întors în Moldova, mama Alexandra ne avertiza cu asprime să nu spunem nimănui de unde am venit, să zicem că ne-am mutat în Moldova din Lipețk. Frica din ochii mamei este vie și azi în memoria mea...

Mai târziu, când au fost reabilitați, deja în ultimii ani de viață, bunica mi-a povestit despre toate necazurile prin care au trecut în anii de deportare…

Bunica, împreună cu copiii, a ajuns în Siberia către toamnă. I-au dus cu o barjă în sus pe râul Ob și i-au debarcat în cătunul Okteabrski, regiunea Tiumen. Rămasă singură cu cei trei copii, nespălați, flămânzi și obosiți de drumul lung, bunica era disperată. Larisa era cea mai mică, plângea și cerea de mâncare, dar bunica ce putea să-i dea? Se ruga Domnului să-i trimită măcar ceva. Și mi-

nunea s-a întâmplat. Un val mai mare a adus către mal o bucată de pâine îmbibată cu apă. Mare le-a fost bucuria că au putut să-și potolească un pic foamea care-i mistuia.

În cătunul Okteabrski au fost distribuiți într-o baracă care nu se încălzea. Bunica a găsit pe undeva un butoi gol din metal, din care au meșterit o așa-numită «burjuică», în jurul căreia se încălzeau cu toții, în special copiii, care rămâneau singuri pentru toată ziua. Bunica era obligată să lucreze la uzina de prelucrare a peștelui. Știind că are trei copii flămânzi, cu riscul vieții, ascundea sub haină câte un peștișor, ca să le potolească seara foamea. Unul Dumnezeu știe cum rezistau! Copiii nu cunoșteau limba rusă și le venea foarte greu să comunice, la școală nu-i înscriau, considerându-i «copii ai dușmanilor poporului».

Bunica era învățătoare de profesie, dar nu se sfia să muncească în timpul liber oriunde îi cădea: la săpat grădinile, la văruit – pentru o găleată de cartofi îndeplinea orice muncă.

Prima iarnă a fost cea mai grea, mai n-au murit de foame și frig. În primăvară, împreună cu copiii, au mers în pădure, unde erau deja tăiați copacii, au scos rădăcinile, au săpat și au sădit cartofi. Către toamnă au adunat o brumă de roadă și n-au mai dus foame aprigă. Oricum, sănătatea le-a fost zdruncinată, aceasta având un impact asupra întregii lor vieți.

Bunica era o femeie cărturară și pricepută la toate și își dorea ca și copiii ei să învețe carte, să se descurce singuri în viață, ceea ce nu întotdeauna le reușea copiilor din familiile etichetate *dușmani ai poporului*, *culaci*, *chiaburi*. Dar intelectualii noștri au știut cum să se descurce și în situații din care se părea că nu mai este nicio ieșire. În pofida tuturor greutăților, a fricii că putea fi pedepsită, bunica a uscat o torbă de pesmeți, i-a pus-o în spate fiului Leontie și l-a trimis cu o barjă până la Sverdlovsk, pentru a susține examene la juridică. Dar n-a fost să fie: în drum s-au reținut din diferite motive și astfel tata a întârziat să depună actele și a putut să se înscrie doar la cursuri de contabilitate.

După război, copiilor li s-a permis să revină la baștină și tata ș-a întors la Bușeuca, la bunica Eufrosinia Purice, deoarece gospodăria părinților din Orhei fusese confiscată și dată altor oameni. Tata și-a ridicat o casă în sat și în toamnă a încercat să depună actele la Școala de Agronomie din Cucuruzeni, dar l-au respins ca fiind din

Arhiva L. Purice

Arhiva L. Purice

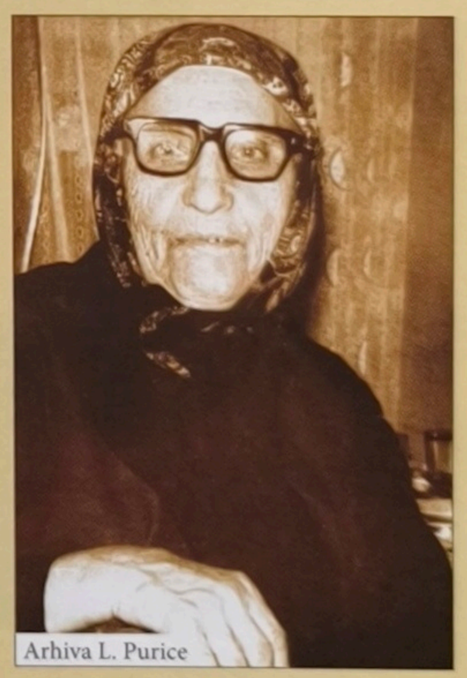
Arhiva L. Purice

familie de «dușmani ai poporului». Tatăl meu a trăit toată viața cu povara acestei nedreptăți. Avea capacități, ar fi putut realiza mult mai mult, dar puterea sovietică avea ce avea cu oamenii gospodari.

Dacă n-a fost admis la studii, tata s-a întors în sat cu gândul de a se căsători. Reușise să-și înjghebe gospodăria, casa-i era gata, dar n-a reușit să se căsătorească, în 1949 i-au confiscat tot ce agonisise și a fost deportat pentru a doua oară și dus înapoi în cătunul Okteabrski. Având studii de contabil, în scurt timp a fost angajat în calitate de contabil, apoi mai mulți ani a lucrat contabil-șef la «Lespromhoz».

Prin 1959, mătușa mea, Larisa Purice s-a întors în Moldova. A absolvit Facultatea de Litere, secția de limbă și literatura rusă, a Universității de Stat din Chișinău. După absolvire a fost repartizată la lucru la școala medie din s. Biești, r-nul Orhei. Ca tânăr specialist, a primit și o locuință de la cârmuirea colhozului.

După eliberare, bunica Tatiana a fost obligată să locuiască încă un timp în Okteabrski, fără dreptul de a părăsi localitatea. Locuiam toți împreună. Îmi amintesc că părinții plecau la muncă, iar noi rămâneam acasă cu bunica. Era o mare povestitoare, mereu ne povestea ceva, în special îi plăcea să-și amintească de bunicul, de cum au trăit în dragoste și înțelegere. Apoi ea a revenit în Moldova și a stat împreună cu fiica Larisa la Biești. A decedat la vârsta de 92 de ani.

Unchiul Anatolie, când a împlinit vârsta de 18 ani, a fost trimis în regiunea Arhanghelsk, într-un lagăr de muncă forțată. A rezistat doar un an. Bunica a primit de la el o singură scrisoare în care-i scria că s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Mai târziu, a fost înștiințată că a decedat.

Tatăl meu, Leontie, a întâlnit-o pe mama Alexandra (Makarov) în Siberia, era și ea dintre deportații pentru credința în Dumnezeu. S-au căsătorit și am apărut noi: eu, Ludmila (a.n. 1954), și sora mea Tatiana (a.n. 1956).

După eliberare, părinții meu au mai rămas în localitatea Okteabrski pentru câțiva ani. În Moldova s-au întors în anul 1961. Din economiile acumulate, au cumpărat o casă în Orhei, în care au locuit până la sfârșitul vieții. Din averea confiscată a părinților săi, tata n-a primit nimic înapoi de la stat."

(Relatare: **Ludmila a lui Leontie Purice**, nepoata lui Martirie și a Tatianei Purice)

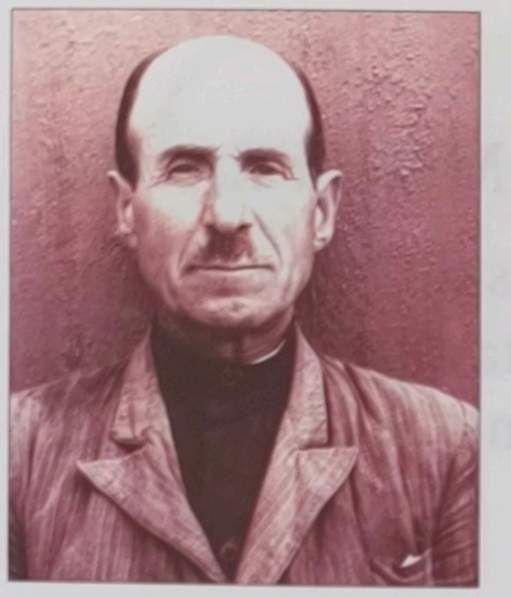

Ștefan POPOVSCHI

(născut în 1870 în Chiperceni, Orhei,
deportat în 1940, 1949 și 1953
în Solovețk și Siberia)

„Bunelul Ştefan, feciorul lui Feodosie Popovschi, se trage dintr-o familie de oameni gospodari. A participat la Primul Război Mondial, fiind înrolat în armata Rusiei Țariste. A fost luat prizonier de austrieci. Din lagăr, pe timp de iarnă, a reușit să fugă. În drum i s-au terminat pesmeții, istovit de foame, se ruga: „Doar Tu le poți pe toate, Doamne, ajută-mă să ajung acasă și eu am să-Ți slujesc tot restul vieții." Mergând prin zăpadă, a zărit o torbiță atârnată de o creangă (lăsată de vânători), în care era pâine și slănină. Această hrană i-a fost suficientă ca să-și continue drumul.

Ajuns acasă, a mers la biserică şi a mulțumit Domnului pentru toate. După un timp este numit pălămar. A slujit în locașul Domnului toată viața, cu întreruperi în cele trei rânduri de deportări: prima oară (1940-1945) în Solovețk, a doua (1949-1953) și a treia oară, după o mică pauză de 6 luni (1953-1959), în Siberia. Când a fost ridicat prima dată, i-au fost confiscate casa și toate bunurile din gospodărie, casa fiind dată cârmuirii colhozului. Întors din prima deportare, și-a construit altă casă, care în 1949 iarăși i-a fost luată. Abia după a treia deportare, cu ajutorul Domnului, al rudelor și-a construit o căsuță mică, la o margine de sat, fiind în sfârșit lăsat în pace să-și ducă zilele bătrâneții.

Despre motivele și greutățile deportărilor nu l-am auzit să vorbească și nu ne permitea nici să-i punem întrebări. Îi citeam bunicului din Psalmi și cu mintea mea de copil intuiam că ascunde ceva. La școală ni se spunea una, iar acasă alta. Tata, de cum ne vedea cu cravata pionerească la gât, se supăra nevoie mare, bunicul nu vroia să audă de cele ce învățam noi la școală. Mama plângea că a primit doar câteva ruble sau chiar nimic după o vară de trudă la tutun. Eram bun la matematică și mă tot frământam socotind kilogramele predate. Un popor nenorocit de regimul totalitar. Strămoșii mei așa și n-au înțeles rostul colectivizării și al confiscărilor abuzive. Dumnezeu să-i odihnească în pace."

Relatare: **Chiril al lui Efrem și al Mariei (Popovschi) Levința**

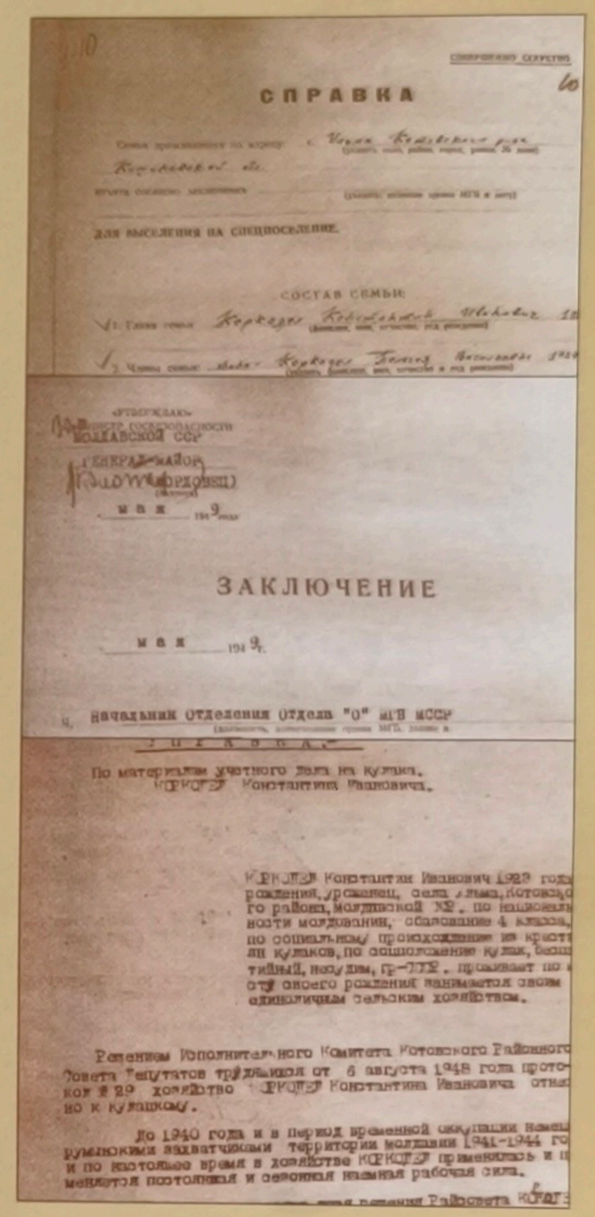

СПРАВКА

ДЛЯ ВЫСЕЛЕНИЯ НА СПЕЦПОСЕЛЕНИЕ.

СОСТАВ СЕМЬИ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

мая 1949

По материалам учетного дела на кулака,

Решением Исполнительного Комитета Котовского Районного Совета депутатов трудящихся от 6 августа 1948 года прото-

Arhiva T. Guțu

Ana CIOBANU-MUNTEANU

(născută în Kazahstan, în familia
lui Constantin
și a Mariei Ciobanu-Răzmeriță)

„Mama ne-a povestit că au fost deportați în două rânduri. Mai întâi a fost luat bunelul, Răzmeriță Mihail, care a fost primar pe atunci în Căpriana. Nu s-a mai întors. Apoi bunica, Răzmeriță Irina, cu șase copii. La puțin timp, s-au întors acasă.

În anul 1949, mama, Răzmeriță Maria, fiind căsătorită cu Ciobanu Constantin (a.n. 1926), având un copil de trei luni, a fost luată și dusă la închisoarea nr. 1 din Chișinău, împreună cu sora ei, Răzmeriță Parascovia (a.n. 1926), care la fel avea un copil de trei luni.

Au fost puse în celule separate, fiecare cu copilul ei, și au fost ținute așa timp de trei săptămâni, apoi au fost încărcate în mărfar și duse în Kazahstan. Au mers vreo 3-4 săptămâni, le dădeau scrumbie sărată și stricată, fără apă, ca să moară mai repede. Acolo au fost primite de cazaci în iurte. Au îndurat foame, chinuri. Apoi, peste vreo șase luni, a plecat la mama și tata, Ciobanu Constantin.

Acolo m-am născut eu, apoi sora Parascovia (1954).

Mama și tata munceau la calea ferată. Au construit o căsuță și trăiau cu speranța că vreodată se vor întoarce la baștină. În anul 1954, frățiorul nostru, Ion (a.n. 1949), a căzut într-o groapă mare și a decedat.

După moartea lui Stalin, în 1956, în august, s-au întors acasă împreună cu noi și cu două geamantane, mama fiind gravidă cu a treia fată – Tatiana, născută în 1956.

Eram mici și nu prea înțelegeam ce ne povesteau mama și tata, prin ce chinuri au trecut. Dar au fost tari. Cu credință în Dumnezeu, au început o altă viață aici, la Căpriana”.

Pelaghia GUȚU -CUZMULICI din Negrești, Strășeni

(deportată, în 1949, în Siberia)

„În 1949, o mare nenorocire s-a abătut asupra țărișoarei noastre. Soldații au venit să execute ordinul de deportare. Împinși afară, fiecare dintre noi lua ce i se nimerea sub mână, iar un trimis al sovieticilor striga: «Luați căldarea, beschia și toporul, atâta vă trebuie, mai mult nimic!».

Noi aveam în ocol doi porci. Tata a luat în grabă un topor și l-a lovit pe unul peste cap, l-a învelit într-o prelată și l-a aruncat în mașină. La Strășeni, așteptând trenul, împreună cu alți bărbați l-a pârlit pe o masă la piața din apropiere. Până în seară, o soră de-a mamei, Elena, a venit și ne-a adus pâine coaptă. Am mâncat toți din familia noastră, dar am dat și la alții. Ce-a rămas am luat în tren.

Mai târziu am aflat că, după ce am plecat, președintele sovietului sătesc din Negrești, care era vecin cu noi, a hotărât să se pricopsească măcar cu ceva din averea străină. Așa că a mutat gardul, ca ocolul nostru să rămână în ograda lui cu tot cu porc.

În tren ne-au îmbarcat noaptea. În același vagon cu noi erau Pavel al lui Ion Guțu și Agafia Frunză din Ulmu. Ea era gravidă, sărmănica, și era doar cu fetița ei mică, Ecaterina, de un an. Soțul ei lipsea de acasă la deportare. Pe a doua fiică a născut-o de acum în Siberia.

În tren era mare năduf. Nici vorbă de toaletă. Pe la gări, maturii coborau câte unul și se ascundeau după roțile trenului, fiind păziți de soldați. Noi, fetele, ne rușinam să ieșim. O bătrână, Agripina, ne-a dat un ulcior, zicându-ne: «Luați ulciorul ista, puneți un cearșaf și gata-i closetul, dragele mătușii, că drumu-i lung».

Când am ajuns la Strășeni, sora mea, Agripina, cu voia santinelei, a ieșit afară. Era păzită, dar a putut să-și facă loc printre niște crengi și a fugit. Soldatul veni la noi, strigând și înjurând. Noi tă-

„Memoria – ca eliberarea noastră din iadul uitării și ca reîntrupare a neamului întru Hristos.”

(Dan Puric)

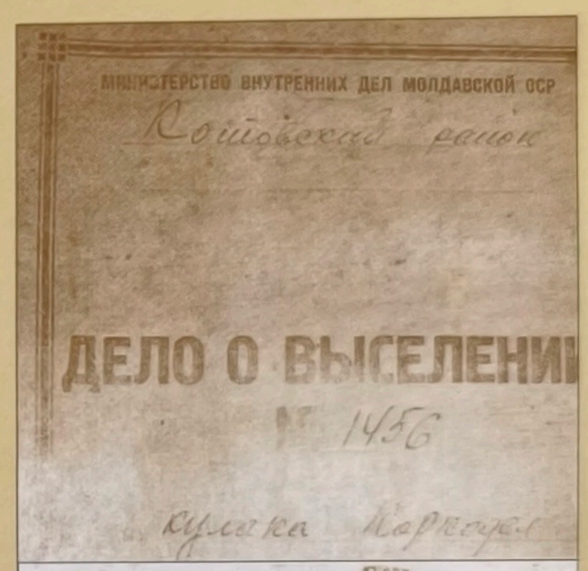

МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ МОЛДАВСКОЙ ССР

Котюжанский район

ДЕЛО О ВЫСЕЛЕНИИ

№ 1456

Кулика Маргарет

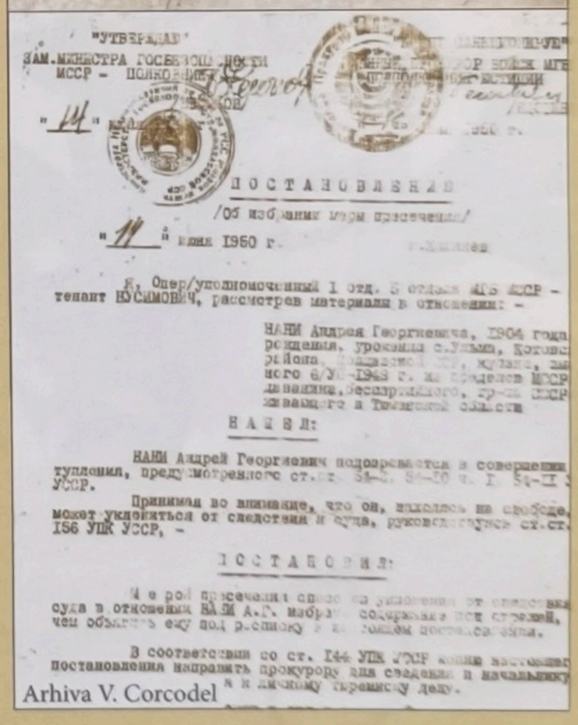

"УТВЕРЖДАЮ"

ЗАМ.МИНИСТРА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ МССР – ПОЛКОВНИК

"14" 11

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/об избрании меры пресечения/

"11" июня 1950 г.

Ст. Опер/уполномоченный 1 отд. 3 отдела МГБ МССР – лейтенант ЮСИМОВИЧ, рассмотрев материалы в отношении: –

НАНЯ Андрея Георгиевича, 1904 года рождения, уроженца с.Ульма, Котюжанского района, бывшего [illegible], женатого, [illegible] г. на гражданина МССР, занимавшего, арестованного, судимого МССР, проживающего в Тираспольской области

НАШЕЛ:

НАНЯ Андрей Георгиевич подозревается в совершении преступления, предусмотренного ст. ст. 54-10 ч. I, 54-11 УК УССР.

Принимая во внимание, что он, находясь на свободе, может уклониться от следствия и суда, руководствуясь ст. ст. 156 УПК УССР, –

ПОСТАНОВИЛ:

В соответствии со ст. 144 УПК УССР настоящее постановление направить прокурору для сведения и начальнику [illegible] к делу.

Arhiva V. Corcodel

ceam chitic, dar în suflet bucuria ne era mare: Agripina rămase la baștină.

Am mers cu trenul multe zile și nopți până am ajuns în Siberia, unde ne-au mânat jos ca pe vite. În orașul Vagaisk ne-au escortat la o școală, unde am rămas peste noapte. A doua zi ne-au transportat cu căruțele în diferite localități – o parte au fost lăsați la Ciornaia, iar noi am fost duși la Karsaitski, o localitate unde era doar o casă și o baracă lungă.

Până la locul destinației, unii au mers cu vaporul, iar cei care n-au încăput, inclusiv noi – cu barca. La o oprire am urcat pe vapor să iau uncrop. Ținând ulciorul să se umple, am simțit cum cineva m-a tras ușor de cosițe. Era un flăcău. «De unde ești?» l-am întrebat. «Din Ulmu», mi-a răspuns. Era Ion, feciorul lui Trofim Guțu. Atunci nici nu am bănuit că eram predestinați unul altuia. După ce s-au mai eliberat locuri pe vapor, ne-au mutat și pe noi acolo. Tinerii stăteau sus, iar părinții – în partea de jos a vaporului.

Ne-au lăsat, după cum vă spuneam, la o școală. Eu cu ai mei stăteam lângă un perete și așteptam să ne deschidă ușile. Nu departe era un teren de sport, unde un băiat mergea pe mâini cu picioarele-n sus. S-au adunat mulți să-l privească. M-am apropiat și eu, curioasă. Era același băiat din Ulmu. Apoi familia lui a fost dusă în altă parte. Știind unde ne-au lăsat, Ion venea din când în când pe la noi. Ne vedeam, discutam. Șefii ne adunau în fiecare săptămână. Făceau apelul și ne puneau să ne iscălim. Ne numărau. Îmi amintesc că, odată, intendentul ne-a zis: «Cine-s flăcăi și fete mari, căsătoriți-vă, căci nu mai vedeți voi Moldavia voastră».

Ion Guțu cu sora și cu părinții adoptivi, Frunză, locuiau în localitatea Kordon, unde mai fusese deportată din Ulmu și Liza Goțonoagă cu fiul Fedea. Soțul ei, Vasile, a venit în Siberia mai târziu, că reușise să fugă, crezând că pe ea nu o vor deporta singură. Tot din Ulmu mai venise la părinți și cumnatul lui, Fedea lui Petrea Guțu. Nu știa, sărmanul, că în câteva luni îi va îngropa pe amândoi părinții acolo și va rămâne singurel pe lume în neagra străinătate... A avut norocul că locuia la sora Liza, iar în sătucul Kuria era sora Iulita, cumnatul Mihail Guțu și copiii. Ăstora le-au murit trei copilași în Siberia. Taigaua nu i-a cruțat...

Munceam cu toții la pădure. Erau niște friguri de-ți crăpa pielea, se lua de pe față cum se ia coaja la cartofii fierți. Vara, în timpul zilei, ne mâncau țânțarii și gărgăunii, noaptea – ploșnițele.

Eu lucram alături de Matroana, o fată din satul Hansca, făceam «copcă». Însemnam copacii, curățam terenul la rădăcina lor. Uneori zăpada ne ajungea la brâu. Ni se învârtea capul și simțeam că ne îngheață chiar și sufletul. Purtam niște pantaloni scorțoși și incomozi, fiind cusuți din prelată, nu ne țineau de cald și ne rodeau până la sânge. Zăpada era atât de înaltă, că uneori ne afundam în ea până la subțiori. Pâslele se umpleau tot atunci cu omăt. Trebuia să le scoatem, să le scuturăm. Picioarele ne degerau într-o clipită, iar obielele se făceau tari ca scândura.

După un timp, ne-au trimis să lucrăm la Pervomaisk, unde ne dădeau ceva parale. Într-o zi, Ion Guțu îi spune bunelului său, Aftanase Frunză, care i-au crescut, împreuna cu bunica, pe el și pe sora sa după moartea părinților în timpul foametei, că vrea să se însoare, iar acesta unde face: «Nu avem nici măcar coji de cartofi să mâncăm, dar ție-ți arde de însurătoare. Nu suntem ca alde Cuzmulici, care lucrează la «lespromhoz» și pot să-și cumpere și vacă, și altele».

Ion totuși m-a adus mireasă la ai săi. Neavând ce pune pe masă, a umplut o sticlă cu apă în loc de vin, cum ar fi fost bine, că așa e tradiția la moldoveni. Îl durea inima că nu putea avea o nuntă cum e obiceiul în satul nostru, dar nu avea ce face. Deseori, mai apoi, în Moldova, el își amintea de ziua aceea și îmi spunea că i-a fost tare rușine pentru felul cum m-a primit. Dar nimeni nu a murit încă de rușine, mai ales că soțul meu a încercat să-mi facă viața cât mai ușoară și când eram printre străini, și când am revenit la baștină. Era foarte omenos.

Vă spuneam că lucram cu Matroana. La deportare, ea nu avuse timp să-și ia multe haine. Era foarte slabă și purta o fustă lungă. Pavel al lui Ion al lui Gavril Guțu, un flăcău tare bun, ne îndemna s-o zădărâm cu cuvintele: «Lelea-naltă și subțire cu fusta până-n călcâie…». De fapt, îi plăcea fata, că era cuminte, dar nu știa cum să-i spună. Mai târziu, totuși, a luat-o de soție și a avut cu ea trei fete: Sonea, Liuba și Lidia.

Eu lucram în ocolul silvic și aveam salariu. Așa, Ion al meu a putut să învețe trei luni șoferia în orașul Tiumen. Apoi s-a făcut

Notă: fotografiile de pe câmp de la paginile 9-115 sunt preluate din arhivele familiilor și de pe site-ul: deportari.md

macaragiu și șofer. Ne-am mutat la Pervomaisk, unde lucra și tatăl-socru în aceeași gospodărie silvică. În 1951, Domnul ne-a dat o fiică, Pășuța, pe care o lăsam în îngrijirea soacrei în satul Kordon.

Înainte de deportare trăiau la bunei, astfel s-au pomenit cu toții în Siberia. După moartea lui Stalin, Ion a scris în mai multe instanțe, cerând eliberarea lui cu numele de familie al părinților adevărați, adică Guțu. A primit permisul de întoarcere în Moldova cu câteva luni mai târziu de revenirea părinților adoptivi la Ulmu.

Când au revenit, li s-a strâns inima: pe locul casei lor se afla brigada, iar până atunci – ferma de porci. Pământurile lor de odinioară se găseau mai sus de școala cea nouă. Am mers cu soțul să mi le arate. Era cuprins de mare tristețe. Cireșii mai erau încă. Se zice că amintirea e singurul rai din care nu putem fi izgoniți. Pentru o clipă, soarta îl readuse în trecut și timpul parcă se oprise atunci, demult.

Părinții mei, Simion Barboș și Alexandra Cuzmulici, s-au întors la Negrești. Au venit cu ei fratele meu Ion și soția sa rusoaică. Viața e plină de lucruri neașteptate. Fiind dus departe de satul drag, el și-a găsit sufletul-pereche și au venit împreună ca să-și ia casă în Doroțcaia, în Transnistria. Dar s-a întâmplat că atunci când a început războiul, a vândut gospodăria și a plecat cu familia în Siberia, unde au și murit amândoi. Eu și cu Ion, soțul meu, am trăit la Ulmu cu părinții până la moartea lor, Dumnezeu să-i odihnească în pace.

În sat, nu toată lumea ne privea cu bunăvoință. Îmi amintesc că, odată, un consătean îi spuse cu batjocură lui Ion: «Crezi că mare lucru am găsit în gospodăria voastră? Doi pui și două kilograme de sare, mare gospodărie…».

Ion nu s-a lăsat așteptat cu răspunsul: «Atât a încăput pe mâinile voastre, dar pământurile noastre, cireșii, caii, vaca, plugurile, secerătoarea sunt la colhoz, nu?».

Alții se uitau ca lupii la noi, de parcă nu ei s-au folosit de bunurile noastre, ci noi de ale lor.

E dureros să știi că autoritățile au luat averea oamenilor, tot ce au adunat prin muncă și trudă părinții și bunicii lor, iar niște hapsâni de avuție străină și-au bătut joc de necazul cuiva. Oare puteau fi făcute colhozurile fără bunurile celor deportați?!

Cei din generația mea tare greu au mai dus-o în timpul războiului, apoi a venit foametea, care ne-a cosit ca pe iarbă. S-au găsit și «comercianți» care tăiau câini și-i vindeau drept miei sau iepuri.

De atâta muncă istovitoare și frig în Siberia, mi s-au îmbolnăvit picioarele. Acum nu mai pot merge. Blestemata de crăcană, cu care apăsam și împingeam copacii, îmi apăsa ficatul și sufăr până azi.

Mă chinuiesc singură cu zilele ce mi-au rămas, dar mai mult cu nopțile lungi de nesomn și durere, că bărbatul meu, Ion, Dumnezeu să-l ierte, demult a plecat în lumea celor drepți. Nu pot merge și ieși nici până în ogradă. Și apoi m-au doborât și scârbele. Viață, viață, cusută cu ață…

Când fiica mea, Pașa, era în Iran cu soțul la muncă, lăsând fata lor în grija mea, s-a întâmplat o nenorocire și ea a murit. După ce s-a întors, fiica a mai născut o fată. Este tare cumsecade, dar scumpa mea Pașa s-a îmbolnăvit și Dumnezeu a luat-o la El. Nepoata și ginerele îmi poartă de grijă, că altfel nu știu cum aș mai trăi...”

* * *

Șuieră locomotiva,
Plânge-ne maică de milă.
Decât, maică, mă făceai
Mai bine-un pom răsădeai,
De rodea, de nu rodea,
Grijă-n lume nu aveai
Din copilăria mea
Când începe-istoria.
Trenule, mașină grea,
Unde-mi duci familia?
Trenule, pe drum de fier,
Unde-mi duci tu neamul meu?
Greu e pe pământ străin,
Zi și noapte tot un chin.

(Tudor Colac. „Departe în Siberia”)

„Cel mai mare dușman al istoriei este uitarea.”

(Miron Costin)

Arhiva T. Guțu

Arhiva T. Guțu

Vasile SIREȚEANU

(născut în 1929 în Strășeni;
deportat în 1949 în localitatea
Suhoi Bor)

„Am fost deportat cu mama Agafia în 1949. Tatăl meu, Ion, fusese arestat încă în 1941 și de atunci nu l-am mai văzut. În Siberia am stat nouă ani și treizeci de zile. Se zice că nu ne amintim zilele, ci numai momentele. Eu însă țin în memorie fiecare zi petrecută departe de baștină.

Când am ajuns la Suhoi Bor, ni s-a spus că am fost aduși pentru totdeauna. Nu eram considerați oameni cinstiți, ci dușmanii cei mai înrăiți ai puterii sovietice. Parcă făcusem cuiva vreun rău că am muncit și aveam gospodării, dar nu am umblat cu cerșitul rușinos? Pentru ei, eram ca niște robi: nu aveam dreptul să ne îndepărtăm cu 500 m de locul de muncă. Trebuia să lucrăm în gospodăria silvică Kondinsk. Ne-au adunat și ne-au întrebat ce specialități avem. Nu puteam da decât un răspuns: «De la coarnele plugului, de la coasă venim». A trebuit să muncesc la adunat fân. Am avut un accident – mi-am tăiat cu toporul un picior. Am fost trecut la fierărie ca ciocănar. Peste trei luni, am avut ca un fel de examen. Nu prea vorbeam rusa. Mi-au zis să le arăt cum se face o potcoavă. Ei bine, o fac, apoi ei îmi spun s-o prind de două inele de 16 m. Să le sudez. Am reușit și comisia m-a calificat cu gradul cinci. Am lucrat singur în fierărie un an. Mama muncea la tăiat pădure, biata de ea.

Apoi au fost aduse niște tractoare. Am trecut programa de 72 de ore cu succes. Devenisem ajutor de tractorist. După o săptămână, tractoristul rus începu să-și bată joc de mine, să mă exploateze după voia lui. Știu: cu răbdarea treci și marea. Odată însă mi-a crăpat răbdarea: îmi pierdusem libertatea, dar nu și onoarea. Când mi ți l-am apucat de chică și când i-am făcut vânt cu capul în omăt! A

fugit, sireacul, fără tractor, lăsându-mă singur în pădure. Mă cam speriasem. Nu știam ce să fac. Dar iată că l-a adus Dumnezeu pe acolo pe un oarecare Vladimir. Mă întreabă unde-i tractoristul. Eu dau din umeri. Apoi îi povestesc pățărania, iar el unde zice: «Bine ai făcut». Urcă Vladimir la volan, dar tractorul n-o ia din loc. Nu avea combustibil. Mă trimite să-i aduc de la o stație care era cam departe. Era un vifor de nu se vedea nimic în jur și puteai să te rătăcești tare ușor. Dacă te rătăceai în Siberia, erai pierdut. Motoristului Taborințov i s-a făcut milă de mine și mi-a dat puțină motorină.

Copacii erau legați și Volodea pornește tractorul, dar se oprește brusc și spune să trec eu la volan. Execut ordinul. Tractorul se pornește. Când am ajuns la destinație, am descărcat lemnele, am pus tractorul la locul lui și am plecat acasă, dar îndată apăru brigadierul: «Felicitări, vei lucra pe tractor, iar Ivan va fi ajutorul tău». N-a mai venit «pomoșnikul» meu. Cred că învățase lecția: nu poți înjosi un om fără să te înjosești pe tine însuți. Am lucrat patru ani, dar m-am îmbolnăvit și medicii m-au sfătuit să-mi schimb locul de muncă.

În Siberia m-am căsătorit. Pe soția mea Irina o cunoșteam de acasă, dar am fost duși în vagoane diferite. Mă temeam să n-o pierd. Până la Omsk am mers cu trenul, acolo ne-au urcat în mașini, fiind escortați ca niște criminali, apoi am ajuns pe vaporul «M. Kalinin». N-a încăput toată lumea. Irina a nimerit în șlep. Când au început să descarce oamenii prin diferite localități, o porneau cu cei din șlep. M-am speriat: «Gata, ne despart, îmi zic. Cum să o găsesc și să-i scriu?» Mai-marele vagonului nostru era Ștefănel al Mariei. El știa bine limba rusă și mi-a ticluit o cerere către șeful eșalonului, în care rugam s-o lase pe Irina, logodnica mea, cu noi. N-a fost să fie, însă. A venit un soldat cu răspunsul la cerere: «Nici o schimbare, vă veți căsători când veți fi la destinație». Nu puteam să mă liniștesc. Nimeni nu știa ce avea să se întâmple, poate nici dacă aveam să rămânem în viață. Atunci mi se păru că totul e pierdut.

Pe ea au lăsat-o pe malul Irtîșului, în sectorul Sitik, iar pe noi ne-au dus la Samara, ținutul Hantî-Mansiisk, apoi spre râul Konda.

Arhiva L. Purice

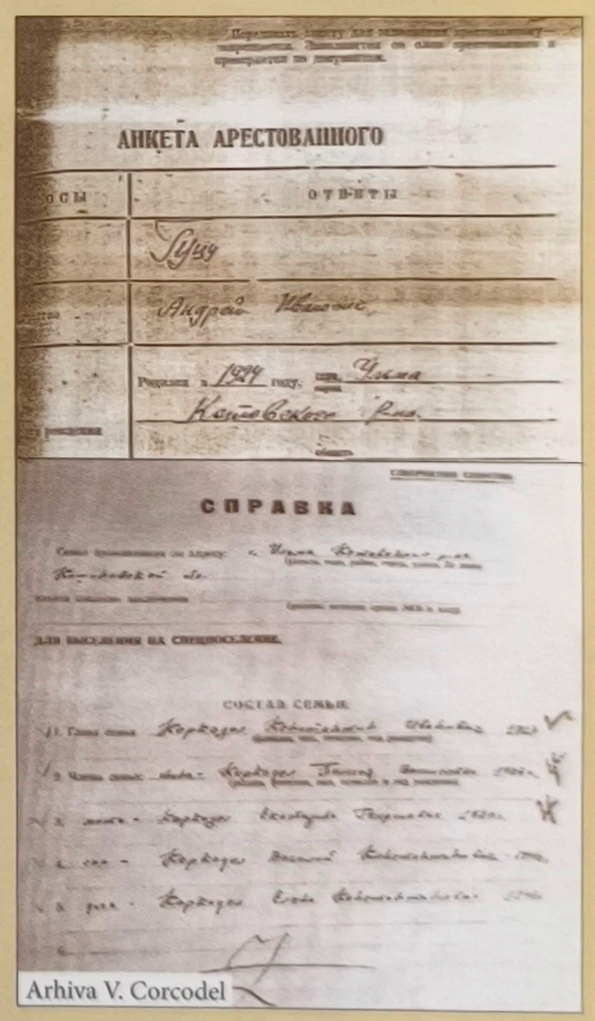

Arhiva V. Corcodel

Despărțirea m-a făcut să sufăr mult. Tristă amintire... Nu voi uita niciodată zilele fără pic de speranță că o voi vedea din nou, fără să-i aud vocea plăcută și privirea-i care-ți picură lumină în suflet. Au urmat apoi 50 de ani de căsnicie. Dar, la moment…

Patru ani am căutat-o pe Irina. Dar iată că destinul m-a dus la Savinka, unde am văzut-o întâmplător pe mama ei, venită cu treburi din localitatea Demiansk. Am aflat unde stătea. Și a început călătoria mea lungă și anevoioasă. Am cerut o barcă de la un rus și am pornit pe ape. Râul avea praguri periculoase, dar nu-mi era frică. Gândul la iubita mea îmi dădea puteri.

A fost greu. Ca să trec dintr-o localitate în alta, trebuia să capăt nenumărate permise. Dumnezeu însă mi-a arătat calea și, în sfârșit, am găsit-o. I-am cerut mâna. Fericit, alături de draga mea Irina, am mers drumul întors. Nu a fost ușor, dar alături îmi era sufletelul meu scump. Ne-am căsătorit. În Siberia ni s-au născut doi copii – Livia și Ionel, iar acasă, în Moldova – Vasile. Acum avem o mare bogăție: cinci nepoți și un strănepot.

Nu mai dea Domnul nimănui suferințele noastre: geruri strașnice, lipsuri nemaipomenite, sănătate pierdută, umilințe, batjocură și dor nemăsurat de țară, de neamuri, de prieteni, de viața noastră din Moldova. Copilașii noștri nici nu știau ce sunt strugurii, cireșele, vișinele…

Ne era dor de obiceiurile și tradițiile noastre naționale, de sărbătorile noastre, de graiul mustos de la vatră, de clima blândă, de dealurile și câmpiile noastre cu cânt de ciocârlii și de privighetori, de cântecele și de jocurile noastre populare vesele, căci în neagra străinătate doar doinele ne alinau sufletul, dar și acelea abia murmurându-le. Ne-a salvat credința, numai credința…”

* * *

„Credința le rezolvă pe toate, în înțelesul că prin credință toate se ușurează, mai ales două lucruri: să crești copii buni și să suporți o suferință grea.”

(Teofil Părăian)

Vasile al lui Grigore SÂRBU

(născut în 1943 în Strășeni, deportat
cu părinții în 1949 în Siberia,
în localitatea Suhoi Bor)

„În 1944, tata a fost arestat și condamnat la 15 ani de închisoare în or. Vorkuta din Republica Komi, Rusia. În 1949, am fost deportați: mama, Cristina lui Zaharia, sora mea, Maria, și eu. Oameni nevinovați, care au avut nenorocul să nimerească în listele negre de «dușmani» care nici nu existau. Imperiul sovietic trebuia să-și îndreptățească neîndeplinirea promisiunilor unei vieți noi și fericite pentru popor.

Cu o seară înainte, noi, copiii, stăteam la poartă privind cum treceau mașinile cu soldați spre Fundătură. Ne uitam cum se risipește tot ce mai rămăsese din fericirea de altădată, firească pentru prichindeii care nici nu pot crede că există rău pe lumea asta. I-am văzut îmbrânciți afară din ogradă pe buneii mei, pe moșii și pe vărul meu Teodor. În dimineața zilei următoare, când m-am trezit, mama plângea deasupra mea. Țin minte că era îmbrobodită cu o basma mare neagră cu țurțuri, pe care, mai târziu, avea să o schimbe pe o căldare cu cartofi.

Era într-o zi de joi. La Strășeni, la gară, era mare forfotă. Parcă era război. Sfârșitul lumii. Se auzeau bocete, strigăte de copii și de mame îndurerate, înjurături în limba rusă… Apoi se auzi șuieratul lung al trenului ce porni încărcat cu țărani harnici, înțelepți și buni, care creșteau grâu și vie din moși-strămoși, care știau cum să aibă grijă fiecare de mioarele lui dragi, dar nu să fie asupritori ori să facă politică și chiar să cheme lumea la răscoală, cum erau învinuiți la deportare.

Trenul mergea multe zile și oamenii aveau de suportat chinuri îngrozitoare. Vagoanele erau pentru marfă, fără niciun fel de condiții omenești de transportare. Mulți își luaseră numai câte o legăturică de haine și o pâine, două. Câți au murit în drum! Câți s-au îmbolnăvit și au plecat în lumea celor drepți la sosire, când erau lăsați în niște barăci neamenajate! Pe câți i-a înghițit fără milă Siberia!

„Memorie – himeră
cu ochii în mii de
lentile.”

(Daniela Tarlapan)

Arhiva E. Ciobanu

Trenul făcea scurte popasuri pe la stații, unde eram numărați ca niște orătănii. Apoi, mai că împunși cu baionetele, urcam pe vapoare. Noi am mers cu vaporul «Kalinin» pe râul Irtîș, apoi cu barca pe râul Konda până la satul Suhoi Bor. În altă situație, pentru copii ar fi fost o călătorie minunată pe râu, mai ales că nici nu văzusem vreodată un vapor, dar acum eram speriați rău, tăceam și nu îndrăzneam s-o supărăm pe mama cu vaietele noastre.

Din 1949 până în 1955 am stat la Mulîmia. Între timp, după 11 ani de închisoare, tata a fost eliberat, dar nu a plecat în Moldova, ci în orașul Tobolsk, regiunea Tiumen. Ne-a făcut chemare. Aveam pașapoartele la mână și puteam pleca în toată regiunea Tiumen. Ne-am îmbarcat pe vaporul «Rodina-1», având două bărci și aparținând gospodăriei silvice. Țin bine minte că era 14 mai, sâmbătă…

Când a cotit vaporul, bărcile s-au înțepenit în nămol. Am stat acolo până a doua zi, când au fost scoase cu un tractor. Am mers la Hantî-Mansiisk, apoi am luat vaporul «Cikalov». În cale ne-am întâlnit cu vaporul «Kalinin», care ne adusese la Suhoi Bor. În vuietul sirenelor, moldovenii de pe cele două vapoare au ieșit pe punte și, plângând, chiar dacă nu se cunoșteau, fluturau din mâini în semn de salut. Erau oameni și de alte naționalități, chiar și ruși, ucraineni deportați încă de prin anii 1930-1935. Ei strigau: «Aveți noroc să trăiți în barăci; noi am trăit sub cerul liber!». Ba au trăit și ai noștri sub cerul liber…

La 31 mai am ajuns la Tobolsk. Am descărcat lucrurile. Mama a rămas cu bagajele, iar eu cu sora, niște copii care nici nu vorbeau rusa, am pornit să-l căutăm pe tata. Am mers foarte mult pe jos până în satul Novostroika. Se îngâna ziua cu noaptea. În depărtare se zăreau lumini. Ne orientam după ele. Am ajuns la strada «Pervaia Trudovaia», dar tata nu era acolo. Am căutat-o pe următoarea, cum ne îndrumase o femeie, și am găsit-o. Tata locuia pe partea cealaltă a străzii. Am bătut la ușă. Ne aștepta. Ne-a strâns la piept, plângând. Când fusese arestat, eu aveam un an și două luni. Nu-l cunoșteam deloc. Abia atunci când m-a strâns la piept și m-a sărutat, am simțit căldura tatei. Eu am rămas să dorm acolo, iar tata cu sora Maria s-au întors după mama la Tobolsk. Am

locuit acolo până în 1956. Ne-am cumpărat vacă, apoi, când s-a emis hotărârea despre eliberare, la 13 februarie ne-am pornit spre Moscova cu Ion Croitoru din Strășeni și cu soția lui, Elena.

Ne-a fost tare greu fără tata. Nu aveam de ale gurii, nici straie de iarnă, nici încălțăminte. Mama muncea mult și mai tot timpul era bolnavă. O doborau gerurile și singurătatea.

După ce ne-am obișnuit și ne-am făcut o viață în Siberia, după ce am tânjit după Moldova noastră, când ne-am întors, cei din sat se uitau la noi ca la niște străini. Noi, duși cu forța în străinătatea crudă, eram străini la noi acasă. Nu ne vroiau acolo. Ne-au întors tare puțin din tot la ce aveam dreptul. Nici nu ne pot fi dați anii furați din viețile noastre, nu pot fi vindecate rănile aduse sufletului, care nu se poate opri din plâns că am suferit pe nedrept".

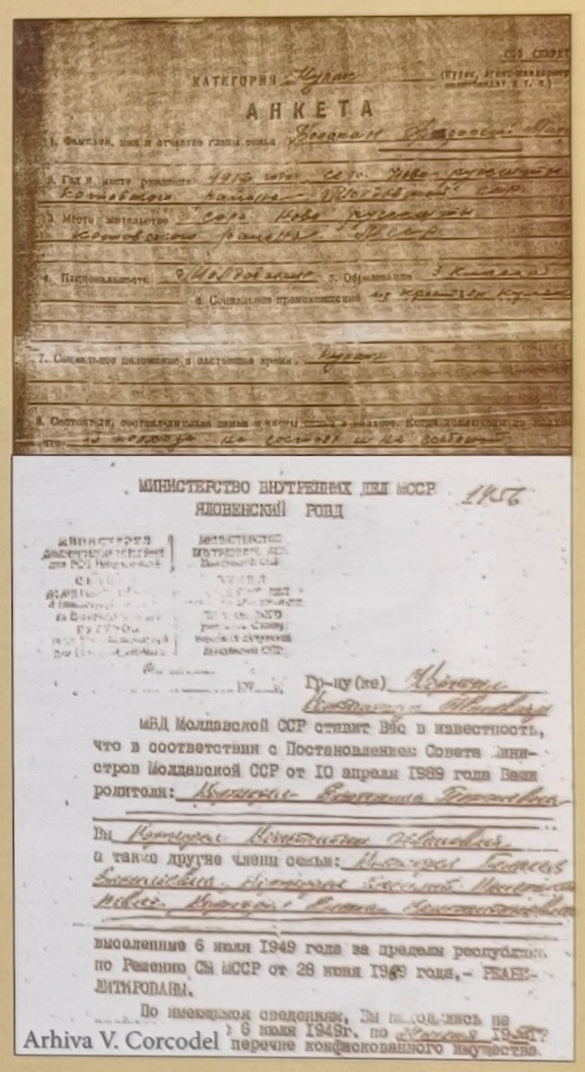
АНКЕТА

МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ МССР
ЯЛОВЕНСКИЙ РОВД

МВД Молдавской ССР ставит Вас в известность, что в соответствии с Постановлением Совета Министров Молдавской ССР от 10 апреля 1989 года Ваши родители:

и также другие члены семьи:

выселенные 6 июля 1949 года за пределы республики по Решению СМ МССР от 28 июня 1949 года,- РЕАБИЛИТИРОВАНЫ.

По имеющимся сведениям, Вы выселялись на 6 июля 1949г. по перечню конфискованного имущества.

Arhiva V. Corcodel

** * **

„Amintirea suferințelor
tale păstreaz-o bine:
e comoara cea mai scump plătită."

(Nicolae Iorga)

** * **

„Pe brațul bunicului meu,
Pe care am stat toată copilăria,
Noapte de noapte, eu,
Stă acum pământul
În care voi sta eu."

(Adrian Păunescu)

Dumitru al lui Timofei SÂRBU

(născut în 1930 în Strășeni, deportat în 1949 în Siberia, în localitatea Suhoi Bor)

„…Anul 1949. Noi, băieții, eram la club, mai la deal de biserică. Deodată, au dat buzna soldații, ca un stol de corbi croncănind. Ne-au alungat acasă cu înjurături. Nu înțelegeam nimic. Am venit împreună acasă la mine, unde am vorbit puțin despre cele întâmplate. Erau ani plini de neliniște. Nimeni nu știa cine și când avea să fie arestat. Uneori oamenii erau duși la pierzare din cauza unor nimicuri. Două dintre nepoatele noastre trăiau la noi. Tatăl lor a fost arestat în 1940. Când au venit rușii, au făcut foc în grajdul lor. Cumnatul, Simion Croitoru, stingând focul, a stropit-o întâmplător pe o rusoaică cu apă. A fost arestat imediat. L-am văzut în tren la o fereastră. Soția sa a murit în 1945. Vroiau să le deporteze și pe fete. După deportarea noastră, în 1949, ele s-au dus la casa lor. Ne-au urcat în vagoane, dar eu și cu fratele Simion am fugit. Ne ascundeam prin ponoare, dar pe urmă am venit la tren la 7 iulie, țin minte și ora: 15.30. Ne-au obligat să ne punem iscălitură că nu vom fugi.

Îmi stăruie și acum în fața ochilor literele mari scrise pe vagon: «Dobrovolțî», adică «voluntari». Ne-au dus la Omsk. De acolo, deportații din cele 65 de vagoane au fost urcați în mașini, apoi pe vapoare. A doua zi au venit doi soldați, dintre care unul îi ordonă celuilalt, punând mâna pe umărul meu: «Beri ego». M-am speriat, crezând că mă vor arunca în focul cuptoarelor de pe vapor. Când am ajuns la cuptoare, unde erau 15 lopeți, mi-au zis să aleg una și mi-au arătat ce trebuia să fac. De la Samara, unde au făcut din nou apelul, am mers cu un vapor mai mic spre Ustia, apoi spre Suhoi Bor. Am fost repartizați în barăci și am plecat la lucru la tăiat pădure. Sergentul și soldații o țineau una și bună: «Aici veți rămâne pentru totdeauna, nu există cale întoarsă».

În zona aceea erau ferme de creștere a vulpilor argintii, roșii și negre. Rușii, care s-au retras acolo după Revoluția din 1917, aveau multe vaci. Moldovenii și-au cumpărat și ei vite. Ei erau gospodari și se adaptau la orice condiții. Doar nu puteau sta degeaba pe fața pământului, să lenevească și să se plângă întruna. Așa că s-au apucat să-și facă gospodării adevărate. Au adus și porci. Îi hrăneau cu pește, pentru că râurile erau pline de aceștia.

Mama avea 8 copii și deținea medalia de «Mamă-eroină». După moartea lui Stalin ni s-a spus că ne vor da voie să mergem acasă, dar drumul libertății avea să fie din nou plin de lipsuri și chinuri. Mă însurasem în Siberia la 22 de ani cu o fată din Strășeni. Printre străini ni s-au născut copiii – Larisa și Serghei. I-am crescut cu dragoste, cu poezii și cântece compuse.

Uneori ne răbufnea durerea, dorul, răzvrătirea – toate se cereau auzite și rostite cu glasuri în ecouri fără sfârșit. Când ne-am pornit acasă, fiul nostru avea doar 6 zile. Era frig. Nu aveam cu ce pleca. Vapoarele nu mergeau, că apa era înghețată. Tare greu ne-a fost. Ca să ne mai mângâiem, compuneam cântece, poezioare.

În Siberia, în 1953, a murit de dizenterie Grigore Sârbu, iar tata Timofei și-a rupt un picior. O domnișoară, Claudia Mârzenco, lucra la cărat lemnul din pădure cu vagoneta cu cai. Ridica lemne de tocmai 6 m lungime. Într-o zi, când a ridicat un trunchi prea mare și greu, i-a țâșnit sângele pe gură și s-a îmbolnăvit grav. Lista victimelor deportărilor regimului comunist poate continua la nesfârșit. Sute de mii de oameni au fost împușcați, nimiciți de foametea organizată, înghețați, schingiuiți în Siberia. Câți și-au pierdut sănătatea și viața! Pentru ce, de ce? ne întrebăm. E timpul să spunem lucrurilor pe nume fără nicio jenă".

* * *

„Mai tare e-acea stâncă
Ce a trecut martiră
Prin vijelii mai multe."

(Mihai Eminescu)

„Vrei viitorul a-l cunoaște, te-ntoarce spre trecut."

(Mihai Eminescu)

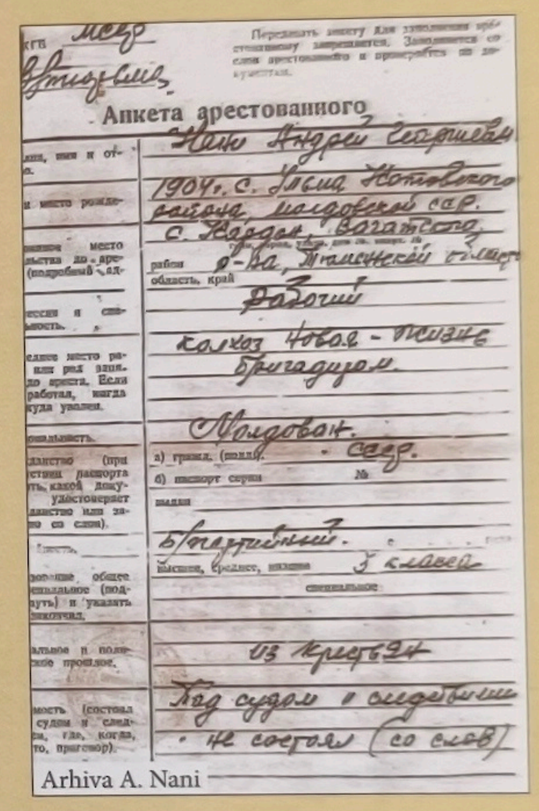
Апкета арестованного

Arhiva A. Nani

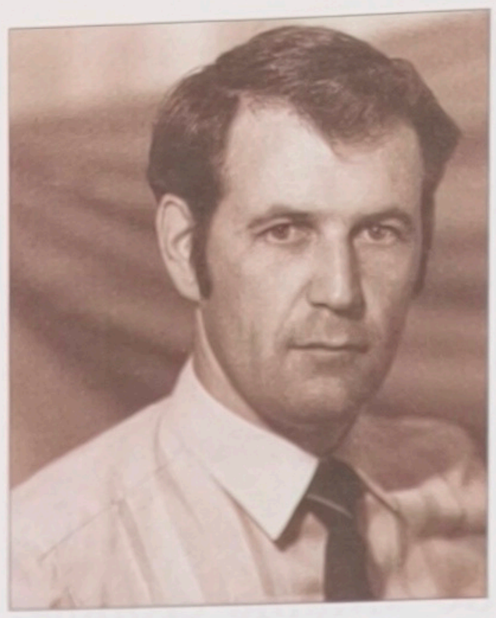

Teodor SÂRBU

(născut în 1949 în Siberia,
în localitatea Suhoi Bor, membru
al Consiliului Raional Strășeni,
Președinte al Asociației Deportaților)

„Părinții mei, Eugenia (a.n. 1925) și Simion Timofei Sârbu (a.n. 1923), au fost deportați în 1949 în regiunea Tiumen, r-nul Kondinsk, s. Suhoi Bor. Acolo tata lucra la pădure în condiții dezastruoase, mama – la făcut cărămidă. Și pentru ce? Pentru două pâini pe lună? Atâta le dădeau. Eu și cu fratele meu eram slabi, ca deținuții din lagărele naziste. Mama povestea mai târziu că, atunci când m-am născut, nu avea cu ce să mă alăpteze. Plângeam zi și noapte, ea nu dormea, se simțea rău de tot și, în loc de cântece de leagăn, rostea cuvinte în plânsete, care sunau, după spusele ei, cam așa:

Nu plânge, puiuțul mamei,
Că Domnul nu ne-a uita
Și pe noi ne-a ajuta –
Ne-om întoarce-n Moldova!
În apă caldă cu romaniță
Te-oi scălda, te-oi dezmierda,
Și cu verde busuioc
Te-oi stropi, te-oi mirui,
Să crești mare, cu noroc.
Și ursita ți-a prezice,
Iar blânde Mironosițe
Trupușorul ți l-or unge
Cu balsam și miros dulce.
Tu mă iartă, puișor,
Că mama-n străinătate
Nu poate să-ți dea de toate.
Eu îl rog pe Cel de Sus,
De cu zori pân'la apus,
Să-mi lase mana laptelui,
Să-ți dau piept, pruncuțule.
Iar căldura Sa cerească
De răceli să te păzească,
De ger aprig, vânturi reci,
De viscol, de urși sălbatici
Din Siberia, de pe-aici!
Doamne, ascultă ruga mea,
Nu-mi da disperare grea.
(Își făcea semnul crucii)
Vino, puișor, aproape,
De-a mea inimă ce bate
Pentru tine, dulce prunc,
Să-mi crești mare și voinic!

Muncind din greu, după câțiva ani, părinții au cumpărat de la localnici o văcuță. Aceasta ne-a salvat de foame. Dar nu ne-a salvat

de frigul năprasnic, de suferințele care au marcat pentru totdeauna viața părinților mei. Siberia de gheață sălășluiește în amintirile noastre vii și chinuitoare și nu ne lasă în pace pentru nicio clipă. Până la sfârșitul vieții, tata nu a uitat nimic din martirizarea la care am fost supuși. Nici mama, nici noi nu putem să ne prefacem că nu a fost nimic și să ne găsim liniștea sufletească.

În 1956, am străbătut aceeași dificilă cale de întoarcere pe râurile Irtîș, Ob până la Omsk cu vaporul «Garșunin», apoi cu trenul Moscova – Chișinău. Era luna august. Moldova sărbătorea sosirea toamnei cu roadele bogate, oferite de pământul ei darnic. Bucuria revederii însă s-a schimbat în tristețe. Propaganda comunistă își făcuse efectul: exilarea continua și la baștină. Eram tratați cu neîncredere. Călăii au făcut tot posibilul ca să ne lipsească de un lucru firesc – de compasiunea conaționalilor care au avut fericirea să nu se regăsească în «listele negre». Casa nu ne-a fost restituită, părinții mei nu aveau de lucru, căci în pașapoarte erau scrise cele două litere ce ne stigmatizau: «s.n.», adică «nenadiojnîi» («nedemn de încredere» – *n.a.*), iar în fișa de însoțire – specificarea: «Nikakih rasstanovok, na meste reșite» («Niciun fel de repartizare, hotărâți pe loc» – *n.a.*). Urma să începem totul de la zero. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cu speranță și muncă asiduă, am reușit să ne împlinim visul din nopțile lungi și sfâșietoare – să devenim din nou cine am fost: gospodari onești, care-și țin fruntea sus și își poartă numele cu demnitate!

Frica ne-a ținut în mrejele sale încă mult timp. Acum, unele situații ar putea cuiva să-i stârnească râsul, dar nouă nu ne ardea de glume. Îmi amintesc că, în zorii unei zile, prin 1961, ne duceam cu mama la prășit via. Treceam prin parc și mama a zărit că Lenin de pe monument avea pusă pe cap o căciulă, iar în spate – o mașină de stropit. Dintr-odată, mama m-a apucat de mână și mi-a șoptit să fugim. Ne-am oprit din fugă tocmai la vie. Se temea ca nu cumva să ne vadă cineva pe acolo și să creadă că era «trebușoara» noastră.

Cele îndurate de înaintașii noștri nu pot fi date uitării, de aceea Asociația Deportaților a venit cu inițiativa de a înălța la Strășeni un complex memorial în onoarea victimelor deportării și a condamnaților fără vină de regimul stalinist. Copiii și tinerii de astăzi trebuie să cunoască acele pagini tulburătoare ale istoriei, ca evenimentele din îndepărtații ani ’40 să nu se mai repete”.

„Bate întotdeauna
alt clopot,
genunchii mei stau
în altă biserică și-n
altă vreme,
peste mine doarme
alt înger.”

(Nichita Stănescu)

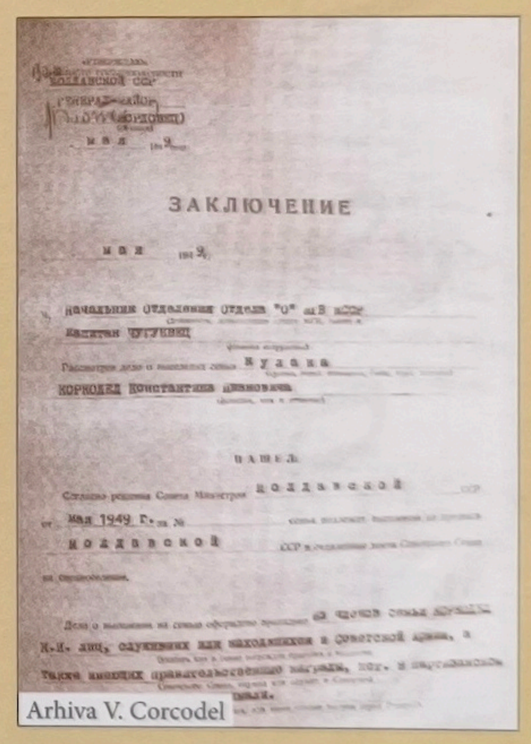

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Arhiva V. Corcodel

Eugenia lui Grigore SÂRBU

(născuta în 1925 în Strășeni, deportată cu părinții în 1949 în Siberia, în localitatea Suhoi Bor)

„Tata, Grigore al lui Gheorghe Sârbu, mama, Maria a lui Constantin, soțul meu, Simion al lui Timofei Sârbu, aveau pământ. În 1949, locuiam la ei. Mama fusese operată la stomac și pământul mi-a revenit mie. În ziua deportării, au fugit cu toții, pentru că au aflat în ajun despre «furtuna» ce avea să se dezlănțuie. Am rămas doar eu cu feciorașul Petru. Soțul meu nu trebuia să fie luat, pentru că lucra la calea ferată și avea «broni» (rezervare – *n.a.*), adică era rezervist. Dar, aflând că-i scris în listă, a fugit dezbrăcat, căci nu mai avea timp să-și ia haina. Oricum, l-au prins și ne-au luat pe toți.

Eșalonul era la Strășeni. Autoritățile ascundeau, într-un fel, deportările în masă ale unor oameni nevinovați. Pe vagoane scria «Dobrovolți», adică «voluntari». Desigur, «de bunăvoie» ne-am dus la tăiat pădure!

În Siberia am ajuns peste 20 de zile de călătorie în condiții îngrozitoare. Ne-au lăsat pe malul unei ape, în pădure. Nu aveam nimic de mâncare, pentru că rezervele se terminaseră, nici haine și nici bani. În total, eram cinci persoane. Copilașul, când vedea pe cineva mâncând, se ducea la el și striga: «Lapte, lapte!». Îl apucase și o diaree grozavă, dar n-a murit. Dormeam într-o baracă pe paie. Erau ploșnițe și șoareci. Eu am plâns toată noaptea. Mă tot tânguiam: «Doamne, ce-am lăsat acasă și unde ne-au adus „frații mai mari”»? Câte lacrimi s-au mai vărsat...

Ca și majoritatea deportaților, am mers pe trei râuri: Ob, Irtîș și Konda. De ultimul râu nici nu auzisem mai înainte. Localitatea se numea Suhoi Bor, din raionul Kondinsk, regiunea Tiumen. Erau și ruși deportați. Îmi amintesc de o rusoaică căreia i-au murit toți

din familie acolo și care zicea că, dacă ne eliberează, va merge cu noi în Moldova.

Lucrasem două luni, dar nici gând să ni se plătească. Tata și cu soțul meu umblau desculți. Țin minte că fiul nostru plângea întruna. Odată a dispărut, nu-l găseam și pace. L-am tot căutat prin pădure, pe la râu, pe când el leșinase chiar după casa noastră... Și-a revenit cu greu. După doi ani de exil, a murit tata. Împlinise 70 de ani, s-a dus chiar în ziua lui de naștere. În ajun, soacra mea a pregătit bucate pentru Sărbătoarea de Andrei. I-a dat și lui să mănânce, dar dimineața l-a găsit mort.

Mi-a murit și mie un sufletel de copil, Grigore. Avea două săptămâni. Câte praguri am bătut, ca să-mi dea indemnizație după ce l-am născut! Puterea sovietică însă avea doi saci: unul pentru a da, și era mai mult gol, și altul mai mare pentru a lua. Îți dădeau greu, dar îți luau tare repede, cum a făcut-o cu noi, cei deportați și lipsiți de gospodării.

Am avut permis de plecare în Patrie în luna august a lui 1956. Ca și toți condamnații la exil în Siberia neprimitoare, număram nu anii de ședere, ci zilele. Șapte ani și o săptămână am stat acolo în frig, foame și chinuri. Soacrei nu i-au dat voie să meargă odată cu noi. Când a aflat, a căzut fără cunoștință. Și-a revenit tocmai peste două săptămâni, iar pe urmă a avut învoirea să se întoarcă în Moldova.

Când am ajuns la Strășeni, bucuria întoarcerii ni s-a preschimbat într-o mare tristețe. Ni s-a spus că locul nostru nu era acasă! Soacra s-a dus la o fiică, soțul meu a plecat la lucru la Cojușna. I-au plătit pentru timpul lucrat, dar n-au vrut să-l păstreze. Iar când am cerut casa, am fost alungați de la sovietul sătesc. Nici casa nu era cea de cândva: fără ferestre, uși și praguri, cu soba murdărită de lut cu paie. Nici urmă de vreun covor ori de scări. Copacii buni de roadă fuseseră tăiați, grădina și ograda erau pline de buruieni. Căminul este o mică biserică, spunea Ioan Gură de Aur. Ne-am construit noi altă casă, dar durerea pierderii acelei Biserici a sufletului nostru, chinul înjosirilor suportate și povara prea mare a nenorocirilor care s-au abătut asupra noastră ne-au rămas ca niște răni deschise pentru toată viața. În acei ani, i-am avut alături pe mulți oameni din Pănășești, Recea, Ghelăuza.

„Voi, care sunteți deasupra mea, ca o memorie a neîntâmplării, credeți-mă voi și iubiți-mă, cum moartea-și iubește eroii.”

(Nichita Stănescu)

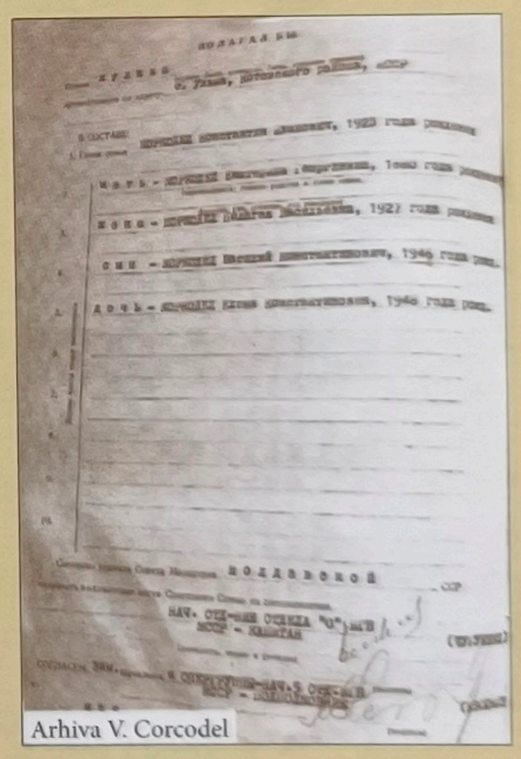

Arhiva V. Corcodel

După reabilitare și emiterea legilor cu privire la plata despăgubirilor, am tot bătut la uși în instanțe, dar degeaba. Nemții și până azi plătesc evreilor despăgubiri, iar ai noștri umblă cu șiretlicuri, numai să nu ne dea nimic. În lista proprietăților sunt înscriși cu doar opt ari de pământ. Atunci apare întrebarea: de ce am fost deportați, dacă ordinul era despre cei care dețineau peste 10 hectare?

Tovarășul Voronin are astăzi șapte hectare numai de pădure și câte alte hectare, cu fiul Oleg împreună, de vii și livezi, o mulțime de mașini de lux și alte bogății, și nu numai ei, dar nu-i duce nimeni în Siberia și nu le ating bogățiile. Asta să fie dreptatea într-o țară ce vrea să fie democratică?! Doamne, miluiește-i după mare mila Ta pe toți acei care s-au îmbogățit cu bunurile țării și ale bietului nostru neam!

Când ne-am întors din Siberia, în casa noastră locuia chiar ajutorul procurorului. Asta să fie oare dreptatea, dacă responsabilii de respectarea legilor ei înșiși le încălcau odată și continuă să le încalce și mai aprig?!"

* * *

„Striga-voi către Domnul cu inima înfrântă,
Ca El să mă audă și mâna să-mi întindă,
Ca de a Lui aripă ușor să m-alipească,
Ca nu cumva dușmanul pe veci să mă robească."

(Tatiana Doibani)

Eufrosenia CIORNA

(născuta în 1935 în s. Brânza,
r-nul Cahul; locuiește la Strășeni)

„Tatăl meu, Ștefan, era profesor de religie la școala din s. Etulia, raionul Vulcănești, și un bun gospodar. Într-o zi muncise pe câmp, ca de obicei. Imediat ce a intrat în ogradă cu căruța plină cu snopi de grâu, au dat buzna niște femei din mahala, strigând: «Măi Ștefane, măi, hai la drumul mare, că vin rușii!». Era flămând și obosit. A deshămat caii și fuga la podul unde se adunase multă lume. Acolo se opriseră două mașini mici și un camion cu soldați. Unul dintre ruși a coborât, a trecut de-a lungul mulțimii, s-a uitat cu atenție la toți bărbații, s-a oprit în fața lui tata și, punându-i mâna pe umăr, i-a zis: «Tu mergi cu noi». I-a ordonat să le arate drumul spre Caragaș, Reni. După ce le-a arătat, tata a venit pe jos acasă. Iar în anul 1946 l-au arestat, învinuindu-l de colaborare cu românii, și l-au dus în RASS Komi. În anul următor a murit. Am primit o singură scrisoare de la el, în care ne spunea că era tare bolnav. Nu am aflat mai mult nimic despre el.

Era foamete și noi, cinci copii și cu mama, am rămas fără întreținere. În 1949, Ecaterina, sora mea mai mare, s-a măritat, iar pe noi ne-au deportat. Când au venit soldații, tare ne-am mai speriat. Noi, copiii, dormeam în căsuța mai mică, iar mama – în casa mai mare. Toate hainele ne erau acolo, dar nu ne-au lăsat să le luăm. Mai întâi, ne-au dus la Taraclia. Acolo îi adunau pe toți din părțile celea. Eu aveam 14 ani și îmi amintesc bine că era mare jale. Copiii goi, desculți, plângeau, de răsuna împrejurimea. Ne-au urcat în vagoane de transportat vite. Ne înădușeam. Un bărbat din Cahul, cu patru copii (soția îi murise), s-a îmbolnăvit. Avea diaree. Nici nu puteai respira de mirosul urât. Așa a ținut-o până în Altai.

„Un neam fără
gravitația memoriei
este sortit pieirii!”

(Dan Puric)

Arhiva V. Iacob

Am ajuns la o gară. Toți erau flămânzi și iar s-au pornit plânsete de mame și de copii. Mama a ieșit și, sub un pretext, a alergat după vagon spre un morman de gunoi. A răscolit prin el, adunând coji de cartofi, cozi de scrumbie și ni le-a adus să le mâncăm. Când s-a oprit trenul, am fost duși cu mașinile prin munți în raionul Salanesetsk. Se zărea unde și unde câte o căsuță de lemn. Mare sărăcie mai era! Chiar a doua zi ne-au spus să ieșim la lucru în colhoz. Eu aveam 14 ani, fratele meu Gheorghe – 12 ani, surorile Ana și Anastasia – zece și nouă ani. De mâncare ne dădeau niște ovăz, ni-l râșnea un bătrân și făceam niște turte aspre. Noroc de cartofi, că altfel aveam să pierim cu toții pe acolo.

Mama s-a îmbolnăvit. Peste puțin timp avea să moară. Aveam o mătușă în Bîstrimstok, tot deportată, la trei sute de kilometri de noi. Văzând că mama s-a îmbolnăvit și nu iese la lucru, președintelui i s-a făcut milă de noi și ne-a vândut o văcuță, ca să ne înfruptăm cu puțin lapte. Mătușa ne-a făcut chemare la ea. Dar cum să ne ducem – nu știam. Pe mama și pe surori le-a dus cu mașina cineva care avea drum prin părțile celea, iar eu cu fratele ne-am pornit cu vaca pe jos prin munți, prin mare pustietate. Alergam când zăream vreo luminiță. Mergeam zi și noapte. Flămânzi fiind, mulgeam vaca în palmă și sorbeam laptele. Noaptea s-auzeau urlând lupii, dar niciunul nu ne-a descoperit. A fost mila lui Dumnezeu cu noi.

Sănătatea mamei devenea tot mai slabă. Cine putea să lucreze? Eu și cu fratele meu căram snopi de fân la colhoz. Când și-a venit în fire, mama mergea la prășit sfeclă. Nouă ani ne-am chinuit prin acele locuri. Trei ani la Salanesetsk. Raionul era pe malul râului Ob. Niște localnici ne-au dat un bordei, unde să putem trăi. Nu cereau bani, erau înțelegători. «Ne este milă de voi», ziceau ei. Era atât de frig, de nu puteai ține dinte pe dinte, mai ales noaptea. De cu primăvară, mama s-a apucat de muruit, de astupat toate crăpăturile. Dacă văruia, era curat. Rușii, cum vedeau că se făcea cald în căsuță, ne alungau în altă căsuță și sărmana mama se apuca iar de lipit.

Am avut vecini o familie din s. Brânza. Aveau numai băieți. Eu m-am căsătorit cu unul dintre ei, cu Ion, care lucra tractorist de la 15 ani. Ne-am construit casă și, când ni s-a permis întoarcerea la baștină, au rămas să locuiască în ea socrii Eugenia și Toader Bostan.

Și ei fuseseră deportați în 1949: mai întâi soacră-mea cu cei doi copii, apoi și socru-meu, care muncea cu buldozerul iarna pe geruri mari. El a răcit tare și a murit. Avea doar 35 de ani. Pe urmă ea s-a recăsătorit cu Toader Bostan, căruia de asemenea îi murise soția.

Eu și cu soțul meu am revenit la baștina părinților lui în s. Brânza, iar socrilor nu li s-a permis să trăiască acolo și au plecat în Ucraina, în or. Reni. Acolo au și murit. Mai sunt în viață doar cumnații.

Din nou ne-am construit casă, am crescut trei copii, doi băieți în Siberia și o fată la baștină. Cu toții au studii superioare, au câte trei copii. Ion a fost director la Școala Tehnică din Stăuceni, unde și locuiește cu familia; Ștefan a învățat de veterinar, a lucrat în sat, la Brânza, apoi la Cahul director al Laboratorului de Medicină Veterinară; fiica Liuba e farmacistă.

Dorința noastră cea mare e să nu cunoască nimeni din generațiile care vin după noi o așa apocalipsă ca deportările și persecutarea unor oameni care nu au greșit cu nimic în fața autorităților".

* * *

„E adevărat că o dreptate postumă nu mai valorează nimic pentru cei care au fost nedreptățiți, dar valorează enorm pentru cei care învățăm istoria."

(Octavian Paler)

„Striga-voi către
Domnul și din a Lui
putere
Lumină pentru
viață smerită
Îi voi cere:
«Mă-nvrednicește,
Sfinte, de-o mică
licărire
Să-mi lumineze
calea a Cerului
lucire»."

(Tatiana Doibani)

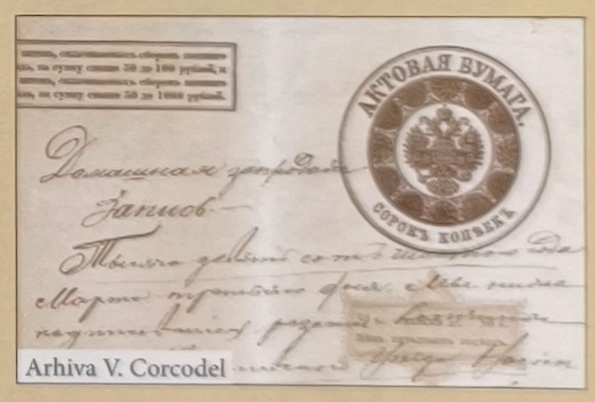

Arhiva V. Corcodel

Vasile al lui Ștefan PEREU

(născut în 1926 în Strășeni, deportat
în 1941 în Kazahstan,
în localitatea Kzîl-Orda)

„Odinioară locuiam împreună cu părinții mei, Ștefan și Epraxia, și cu fratele meu Gheorghe la Strășeni, chiar în centru, unde azi este supermarketul. În 1940, când s-a anunțat că Basarabia trece la Rusia, tata era în armata română. Regimentul lui ajunsese în Transnistria. A venit pe jos acasă cu niște ofițeri. Aceștia îi propuneau să plece cu familia în România: «Vă dăm un vagon, încărcați totul și haideți cu noi». Mama plângea și nu vroia nici în ruptul capului: «Aici e casa mea, aici am să mor». Nu știa despre ororile săvârșite de regimul stalinist. Nu putea să bănuiască de ce fărădelegi mai erau în stare satrapii lui Satan.

Peste puțin timp, tata a fost numit primar, dar la început de august era de acum arestat. În ziua aceea se dusese cu treburi în satul Curluceni. Milițienii îl așteptau. Ploua. Țin bine minte cum a intrat în ogradă cu sumanul în spate. Cei ce-l pândeau au tăbărât peste el și l-au luat. Mare tragedie se abătuse peste familia noastră! Apoi am aflat că represaliile au fost în întreaga noastră țărișoară. Oamenii erau treziți noaptea și urcați, ca niște animale, în vagoanele morții și suferinței. Nu li se dădea voie să-și ia nimic în ținuturile îndepărtate. Mama nu a suportat despărțirea și s-a îmbolnăvit de inimă. Bunicul meu, Tudor Pârâu, a dus-o la spital la Chișinău. Peste două săptămâni, la 17 august, a decedat. Cu câteva zile mai înainte, autoritățile ne-au sechestrat casa. Ne-au lăsat doar o singură odaie. Nu aveam cu ce s-o îngropăm pe mama. Ne-au ajutat rudele și vecinii. A doua zi după înmormântare, au venit milițienii și ne-au scos din casă pe mine și pe fratele meu Gheorghe (a.n. 1922). Unde era să ne ducem? Desigur, la bunelul Tudor.

Credeam că necazurile se terminaseră, dar nevoia nu vine niciodată singură la casa omului. La 13 iunie, noaptea, au venit și

ne-au arestat pe toți: pe bunelul, pe bunica Vera și pe noi, nepoții. Ne-au dus cu căruța la gară. Am stat închiși până a doua zi, ca niște răufăcători, noi, care nu aveam nicio vină față de nimeni, apoi ne-au urcat în tren, în vagoane Stolîpinsk (special amenajate pentru deportați – *n.a.*). La Bulboaca, la Tiraspol s-au făcut opriri. Am stat acolo o noapte. Era duminică… Soldații au deschis vagoanele și au început să strige să iasă afară capii familiilor. L-au scos și pe bunelul nostru. Fratele Gheorghe a sărit și el: «Mă duc cu bunelul». La început, bunicul nu știa că venise și nepotul. Când l-a văzut închis împreună cu alți bărbați, a strigat rusește: «Aici este un copil, el nu trebuie să fie cu noi!». L-a condus până la ușă, dar nu a apărut nimeni. Peste o oră, un soldat a deschis. Bunelul și-a dezbrăcat haina și i-a pus-o lui Gheorghe pe spate. În buzunar erau 3 mii de ruble. Ne-a prins bine ajutorul bunelului, ultimul. Parcă și acum, prin ceața anilor, îi văd chipul. Un om cu multă demnitate și stăpânire de sine. De câte ori mai apoi bunica îl ruga pe fratele să-i povestească despre ultimele clipe petrecute cu el! Durerea ei nu avea margini. S-a dus fără de veste…

Totuși, în 1990 am aflat că a murit în orașul Ivdel, regiunea Sverdlovsk. Am primit certificatul de reabilitare scris pe numele lui. Dumnezeu să-l odihnească, a suferit pe nedrept… N-a fost judecat, a murit la 1 martie 1942. În certificatul de deces era scris că a avut stop cardiac. Un evreu din Strășeni, care fusese arestat în locul tatălui său și se afla cu bunelul în același vagon, după ani grei de închisoare, a venit să ne caute în Kazahstan, în orașul Kzîl-Orda, unde am fost aduși noi, cei rămași. Ne-a povestit lucruri de care nu s-a mai auzit. Zicea că au ajuns cu trenul până dincolo de Ural, iar apoi i-au obligat să meargă pe jos un drum lung ca niște criminali, unii pentru că și-au făcut gospodărie la sat, alții pentru că erau intelectuali. Câtă lume s-a îmbolnăvit, câți bătrâni care cădeau erau loviți și, dacă nu se ridicau, erau împușcați! Ce soartă cumplită! Cunoscutul bunicului ne-a povestit că acesta era interogat și bătut crunt, bietul de el. Avea 65 de ani și era un bărbat zdravăn, bine făcut. Era învinuit de a fi fost senator în Senatul României, în anul 1925. Revin la istoria tatei.

„Trebuie să compensăm absența prin amintire. Memoria este oglinda în care îi privim pe cei absenți.”

(Joseph Joubert)

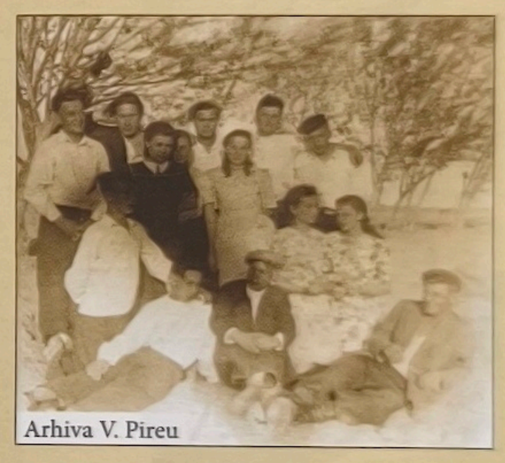

Arhiva V. Pireu

Nu știam nimic despre el. După arestare, în 1940, a fost închis la Chișinău, la penitenciarul nr. 1, unde a stat până în 1941. La toate demersurile noastre ni se răspundea: «Nu este…». În sfârșit, bunicul a aflat unde era încarcerat și a cerut permisiunea de a-i duce niște merinde. I s-a îngăduit acest lucru. Ne-a luat și pe mine cu Gheorghe. Îmi amintesc că se adunase lume de pe lume pe locul unde se afla târgul de vite și unde, mai târziu, s-a construit stadionul. Oamenii așteptau zi și noapte, dormeau acolo pe pământul gol. Nimeni nu știa ce avea să se întâmple. Nenorocirile abia începeau. Țara era împinsă spre marginea unei prăpăstii. Haosul și debandada puneau stăpânire pe tot.

Când l-au strigat pe bunelul, el a spus că au venit să-l vadă și copiii. A urmat răspunsul: «Nu, nu și copiii!». Am aflat, mai târziu, că tata a fost judecat la Odesa de Tribunalul Militar. S-au găsit și martori. Lichelele regimului s-au găsit îndată: un oarecare Ozerov, din Strășeni, chiar cumătrul nostru, un refugiat din Rusia, conducător al unei organizații comuniste din ilegalitate. La întrebarea: «Ce știți despre Pereu?» (de atunci ni s-a rusificat numele de familie!), el a răspuns: «Știu că are casă bună...». A fost limpede că îl măcina invidia pe acesta, un om fără onoare, care s-a prefăcut a-i fi prieten. A spus drept argumente o mulțime de lucruri aiurite și scornite, după care tata a fost condamnat la moarte. Auzind sentința, tata s-a adresat judecătorilor: «Grajdanin sudia, razreșite postaviti odin vopros Ozerovu» («Cetățene judecător, dați-mi voie sa-i pun o întrebare lui Ozerov» – *n.a.*). I s-a permis. «Când eram primar prin ’37, în luna septembrie, ai avut o întâlnire cu ilegaliști din Rusia și din România într-o casă. Șeful de post a venit și mi-a cerut să vă aresteze, să vă trimită pe etape la Sireț, la Cojușna, apoi la Chișinău, că așa se proceda pe atunci. Pe drum avea să vă împuște, pe motiv că ați fi vrut să fugiți. Eu am refuzat să fac nelegiuirea. Dacă iscăleam atunci ordinul, mai erai prezent azi aici?».

Judecătorii și-au aruncat priviri mirate, dar sentința n-au schimbat-o. Aveau nevoie de un număr anumit de «dușmani ai poporului», ca să dovedească triumful fals al dreptății. Înainte de proces, tata a nimerit într-o celulă cu un cunoscut, care l-a înștiințat că mama era moartă, iar copiii rămăseseră pe drumuri. Avocatul i-a

spus lui tata să scrie o cerere de grațiere la Moscova, dar el a refuzat categoric, spunând că nu a făcut nimănui niciun rău, iar o înjosire în plus l-ar lipsi de onoare.

Avocatul a scris totuși scrisoarea fără acordul lui. Tatei i-a fost schimbată sentința prin condamnare la închisoare pe 10 ani. În ’51 a fost eliberat, dar i s-au adăugat încă 5 ani de Siberie. Apoi s-a întors la Strășeni, s-a recăsătorit cu Elizaveta Barboș, al cărei soț de asemenea a fost judecat și nu s-a mai întors. Au scris-o în lista de culaci și pe ea, dar secretarul sovietului sătesc, Petru Sârcu, a sfătuit-o să scrie cerere că dă pământul la stat și să indice că cei doi fii ai săi au fost la război, unul s-a întors rănit și a murit, iar altul a fost dat dispărut.

Voi reveni la cele întâmplate cu noi. Am fost duși în Kazahstan, în locuri pustii. Dormeam, ca animalele, în grajduri acoperite cu stuf. Nu se făcea diferență între copii și maturi: lucra toată lumea, doar că bătrânii și copiii erau repartizați în colhozuri, iar ceilalți – la o cale ferată. Lemnul folosit acolo era de saxaul, mai tare ca stejarul. Fratele meu Gheorghe a fost obligat să meargă la Orenburg, să participe la așa-numitul «trudovoi front» («frontul muncii» – *n.a.*). Ne-am văzut abia după un an și jumătate, când i-au dat concediu pentru muncă bună. Când a coborât din tren, s-a întâlnit cu un cunoscut de la NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne – *n.a.*). «De unde vii?» îl întrebă. Fratele îi arătă documentele. Acela îi zise: «Nu te întoarce la Orenburg, răspund eu de asta».

Gheorghe a rămas cu mine două săptămâni. Dar apoi milițianul l-a arestat pe motiv de a fi dezertat din «trudovoi front». Sentința era gata. A fost închis și trebuia judecat de Tribunalul Militar. Dar, când le-a spus anchetatorilor sfatul cui a urmat de a nu se întoarce la muncă, aceștia l-au eliberat, cu condiția de a-și pune semnătura de prezență în fiecare săptămână. M-am convins de multe ori că Domnul ajută în chip minunat, dacă ai credință mare. Gheorghe a rămas în Kazahstan, nu mai avea rost să se întoarcă. Anii grei de muncă gratuită în folosul tovarășului Stalin s-au făcut simțiți. S-a stins din viață la vârsta de 70 de ani.

Eu am lucrat doi ani în colhoz. La început ne dădeau câte puțin grâu, dar pe urmă – chiar nimic. În 1942 am fost dat în judecată pen-

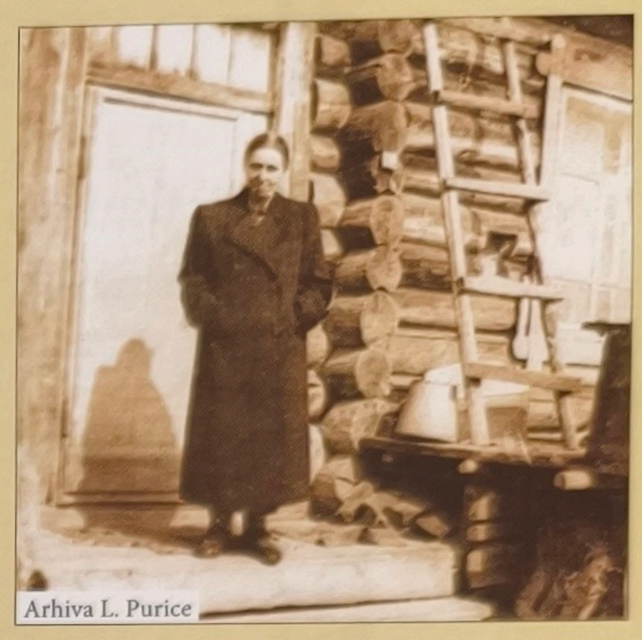

Arhiva L. Purice

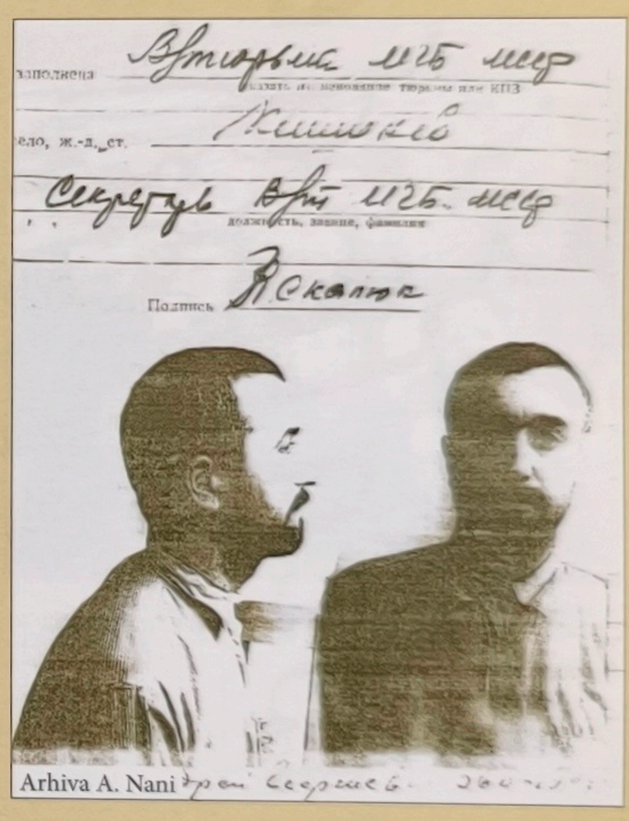

Arhiva A. Nani

tru că n-am îndeplinit planul la «trudozile». Nu prea cunoșteam limba rusă. Le-am spus, cum am putut, că eram orfan și nu aveam ce mânca. Sentința lor, până la urmă, a fost să plătesc 25% din tot ce primeam de la colhoz. Atunci îmi veni în minte un gând și i-am întrebat: «De ce m-ați judecat, dacă nici nu am scris cerere de intrare în colhoz?». Judecătorul a prins a râde. Mi-a schimbat tot atunci sentința: trebuia numai să-mi pun semnătura de prezență la fiecare sfârșit de săptămână. Atunci mi-am dat seama că multe reguli sunt întemeiate de teama celor mulți, dar pot fi încălcate prin istețimea câtorva.

În 1943, în Kazahstan au fost mânate multe vite de pe câmpurile de război. A fost deschisă o fermă de vite pentru carne. Eu locuiam împreună cu o familie kazahă și lucram tot la colhoz, dar uneori le aduceam celor de la fermă lemne cu măgarul și ei mă hrăneau pentru munca pe care o făceam. Într-o zi, brigadierul fermei primise o citație urgentă de la Comisariatul Militar. A trecut pe la noi și, cum lipseam, le-a spus kazahilor: «Dacă vine Vasile, să meargă la noi acasă. În caz că sunt arestat, să rămână el acolo». După câteva zile se întoarce, dar plecă fiul său la război. Mi-au propus să stau la ei și am fost de acord.

Mulgeam și noi vacile și ne înfruptam cu lapte. Eu coseam stuf și îl adunam pentru fermă. Aveam o căldare de lapte pe zi, chișleag, opt kilograme de făină pe lună și chiar leafă. Mă mai înfiripasem puțin după foamea pe care o îndurasem...

Am lucrat acolo până în 1946. De acum nu-mi mai dădeau bani. Mă duc la «nacialnici» să-i cer, dar ei îmi spun că nu-s. «Mi s-a rupt încălțămintea», le zic. Un rus m-a invitat la el. Munceam la un depozit. Șeful vindea de acolo de toate, bineînțeles, pe ascuns. Când află că-i vine controlul, îmi zice să fug de acolo, că el va spune că nu știe nimic despre mine. Mă duc din nou la colhoz. Tot atunci li s-a cerut colhozurilor să trimită lucrători în oraș, la muncă la un baraj pe râul Sîrdaria. Fratele meu pleacă, apoi mă cheamă la el: «Ai să mori de foame, dacă mai rămâi». Lucra ca magazioner la un depozit. Slujbașii aveau gazdă, salariu, cartelă pentru pâine, lapte, carne, ulei. Se descurcau binișor. Eu – doar 450 de grame de pâine, ca lucrător de rând. Deznădăjduit, am lăsat lucrul și am mers să învăț tractoria. Meseria mi-a prins bine. Aveam de acum câte 700-800 de ruble. Mă pricepeam

să repar tot ce trebuia la tractor. Învățam la școala serală. Mi-au propus să preiau funcția liberă de brigadier, dar nu am vrut. Îmi plăcea munca mea și am lucrat ca tractorist tocmai la Barnaul. După examenele de absolvire a clasei a10-a, totuși am consimțit să fiu brigadier. Primeam 20% din venitul întregii brigăzi (2500-3000 de ruble).

Am hotărât să învăț mai departe la Barnaul, la Institutul Agricol. Examenele chiar le-am susținut bine, dar punctajul de trecere era prea mare. Apoi m-am căsătorit. Am luat de la institut foaia cu rezultatele examenelor și m-am întors împreună cu soția la Kzîl-Orda. La Institutul Pedagogic erau locuri vacante. Am susținut încă două examene – la matematică și la limba străină – și am fost admis la facultate. Am fost starostele grupei toți anii de studii.

Îmi amintesc că, în anul cinci, a venit un ordin de la Alma-Ata să ducem studenții la strâns bumbac: «Partidul a hotărât!». Ne-au trimis pe cei de la «fizmat», în frunte cu decanul facultății. Unui student i s-a rupt încălțămintea. Ploua și n-a ieșit la lucru – era o încălcare gravă. Decanul îl previne: «Vei fi exmatriculat». Studentul Anikin din nou nu se prezintă la locul de muncă. Noaptea, noi, studenții, ne înțelegem ca a doua zi să nu ieșim niciunul, în afară de «staroste» și «comsorg». Decanul, văzându-ne la datorie doar pe noi doi, întreabă posac: «Unde-s ceilalți?». Zicem că nu știm. Îl trimite pe un rus, dar studenții sunt de neînduplecat. Îmi spune să-i conving eu. Nu merge. Vine el, vorbește cu fiecare în parte, dar toată lumea refuză.

Vestea despre greva studenților din Kzîl-Orda ajunse până la șefii din Alma-Ata. În aceeași noapte, «Vocea Americii» transmise știrea despre greva studenților sovietici. A doua zi, cu avionul, sosesc mai-marii. Decanul îmi zice: «Vasile, spune-le că schimb ordinul de exmatriculare a lui Anikin, numai să iasă toți la lucru». Plec și îi aduc răspunsul: «Nimeni nu vrea să iasă la lucru, până când nu veți anunța în public schimbarea ordinului». Decanul n-a avut încotro și s-a supus. Când am revenit la facultate, curatorul detașamentului, știind că am fost supus represaliilor, m-a chemat la cercetări. Am negat că aș fi participat la greva studenților. Oricât s-a străduit să adune dovezi, nu le-a mai găsit. Am rămas apoi în Kazahstan până în anul 1960.

„Cele mai scumpe amintiri sunt cele de care este legată suferința noastră biruitoare.”

(Nicolae Iorga)

Între timp, tata, care fusese eliberat, a scris cerere la Ministerul Învățământului ca să fiu repartizat la lucru la Strășeni, la școala de 8 ani. La întoarcere însă locul era ocupat. Am insistat la Minister și am fost trimis la Lozova. În sfârșit, am ajuns împreună cu soția mea în s. Pitușca. Erau 1400 de elevi și 60 de învățători în școală. Am lucrat trei ani. Am depus pașaportul la sovietul sătesc pentru a fi înregistrat. Peste o lună mi s-a refuzat cererea, pe motiv că am fost supus represaliilor. Eu nu m-am lăsat intimidat. Doar nu în zadar se zice că o lingură de isteţime face uneori mai mult decât un car de putere. Vin într-o zi de sâmbătă acasă, mă așez la masă și ticluiesc o scrisoare pentru permisiunea de a pleca în altă țară, deoarece aici nu vrea nimeni să mă angajeze la lucru. Le-am dat de furcă autorităților. Se temeau să nu ajungă informația la vreun post străin de radio. Războiul propagandistic al celor două lumi era în toi. Peste două săptămâni, totul s-a rezolvat. Am lucrat la Pitușca, stăteam cu chirie.

În 1969, în timpul alegerilor pentru Sovietul Suprem, de greutatea zăpezii, ne-a căzut acoperișul casei. Îi spun unui reprezentant al comisiei de la raion. Acela se revoltă, fățarnic: «Cum de s-a întâmplat că învățătorii sovietici nu au casă?». N-am găsit altă gazdă, dar un coleg ne-a invitat să locuim la el, în verandă. Pe la întrunirile raionale, comunistul cu pricina nu se putea liniști: «Oare și-a mai găsit gazdă învățătorul de la Pitușca?». Se știe însă că vorba fățarnicului e de miere, dar inima – de gheață. Îi părea rău de necazul meu, dar știa prea bine că nu erau case bune pentru specialiștii moldoveni, ci numai pentru alții – «specialiști» de înaltă calificare, măturători de stradă veniți de pe aiurea.

A dat Domnul și s-a găsit un șef al Direcției de Învățământ din Strășeni, care m-a transferat la școala rusă, numindu-mă șef de studii pe producere și învățător de «mașini agricole». Apoi, peste un an – învățător la Școala nr. 1. Făceam studii la Tiraspol. Totuși, autoritățile nu mă slăbeau din vizor: doar eram «dușman al poporului», care întruna urzește câte și mai câte. După doi ani, vine controlul de la Minister. Sunt întrebat: «Dumneata ai ordin de angajare la școala rusă, dar lucrezi la nr. 1, cum așa? Trebuie să întorci banii primiți. Ordinul nu poate fi schimbat. Clarificați lucrurile». Șeful DÎ din Strășeni era

pe atunci dl Călcâi. Eu mă plâng, el mă invită în cabinet și-mi cere carnetul de muncă. Își duce degetul la gură, în semn de secret, și semnează ordinul. N-a mai știut nimeni cine mi-a făcut binele, dar eu i-am fost foarte recunoscător.

Șacalii regimului au încercat din nou să-mi facă rău, chiar să mă pună la închisoare, precum că aș fi luat 2000 de ruble din sovhoz pentru culesul poamei de către elevii școlii. Le-am spus că banii au fost dați contabilei școlii, adică soției directorului de sovhoz, și că aveam foaia cu semnătura ei. Le-am arătat-o și s-a încheiat povestea. Mi-am exercitat în continuare activitatea de învățător de fizică și matematică până m-am pensionat.

Am avut multe de îndurat chiar din copilărie, dar am înțeles un lucru: toată viața trebuie să înveți cum să trăiești și cum să faci bine. Aceasta i-am învățat și pe elevii mei: să devină oameni cu suflet mare, să-și păstreze pentru totdeauna dorința neclintită de dreptate".

* * *

„După cum din cuvinte și lucruri se vede cugetul, tot așa se vede din faptele bune răsplata viitoare."

(Sfântul Marcu Ascetul)

„Inima are memoria sa."

(H. de Balzac)

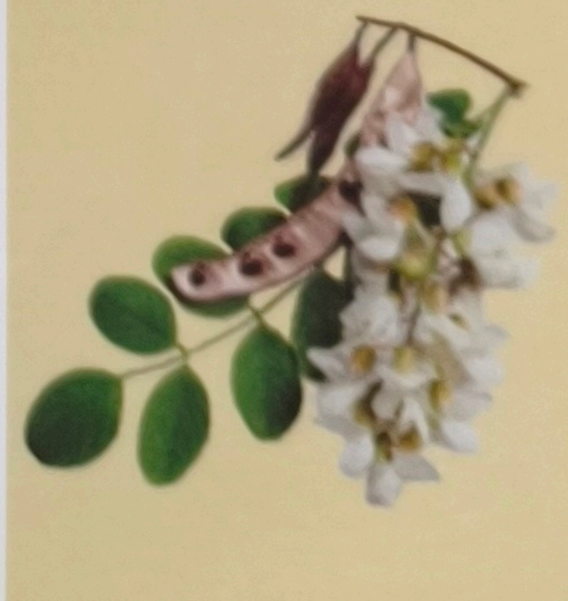

Liuba ISTRATI-ERȘOV

(născuta în 1927 în Văsieni,
condamnată la executarea pedepsei
într-un lagăr din Celiabinsk;
în prezent locuiește în Strașeni)

„Sunt originară din s. Văsieni. În anii 1941-1944 mi-am făcut studiile la Liceul Comercial «Regina Maria» din Chișinău. Frații mei, Vasile și Nicolae – la Seminarul Teologic, care a fost evacuat, la venirea rușilor, în România. Mama noastră, Domnul s-o aibă în grija Sa, ne zicea: «Vreau copiii mei să aibă ochi de văzut», adică să știe a vedea și a judeca lucrurile în adânc, să fie înțelepți. Fratele meu Ion, de asemenea, a absolvit Liceul Comercial. În 1940, tata ajunse în listele negre, era persecutat. De aceea, mama, eu și Ion ne-am refugiat în Oltenia, județul Dolj. Când a fost cedată Basarabia și au venit din nou rușii, i-au arestat pe alți doi frați, Vasile și Nicolae, și pe sora Elena. Nicolae era director în s. Caracui, Vasile – învățător la Kotovsk. Noi ne-am întors în țară. O lună întreagă a urmat ancheta celor din familie în incinta școlii normale, unde era sediul KGB-iștilor. După terminarea liceului, m-am înscris la Școala Pedagogică «N. Krupskaia» din Chișinău.

Din cauza interogatoriilor, am fost cuprinsă de o stare de mare neliniște și frică. Temerile mele s-au adeverit: am fost arestată și escortată la Kotovsk. Acolo i-am întâlnit pe frații Grigore și Vasile Vâlcu din Ulmu. Fratele meu Vasile ne aducea de-ale gurii. Pușcăria era în construcție. Dormeam în paie, mișunau guzganii peste tot. Apoi m-au dus la Chișinău, la NKVD, pe strada Podolskaia. M-au interogat din nou. Un oarecare Pușkariov m-a trădat pentru agitație antisovietică. A urmat condamnarea la cinci ani de detenție. Am stat în condiții inumane, mai întâi în pușcăria din Chișinău, la nr. 1, după care trei ani nu aveam dreptul la studii. În închisoare dormeam pe podeaua goală. Deoarece clădirea a fost bombardată în timpul războiului și nu avea acoperiș, ne țineau

în subsol, de unde se vedeau noaptea cerul și stelele. Eram mulți, ne sufocam, se stingeau chiar și lumânările. Nici vorbă de toalete. Soldații ne scoteau afară pe rând. Mâncam din cutii de vopsea ruginite. Bucatele erau așa-numita «balandă» – un fel de fiertură scârboasă – și câte un pahar cu ceai.

Etapa următoare a fost în orașul Celiabinsk. De acolo, pentru a-mi da o lecție de umilință, am fost dusă la muncă silnică la o construcție metalurgică. Căram cărămidă. Era o mizerie îngrozitoare. Pielea mi se făcuse cafenie, la fel și dinții. Mergeam cu toții în zigzag, însoțiți de soldați înarmați. Uneori leșinam de frică și de slăbiciune. Soldații ne băteau cu mare satisfacție și ne târau ca pe niște câini morți. Atât de tare slăbisem, încât am stat un timp în spital.

Anul 1955 mi-a adus eliberarea. Mai întâi, am vrut să-l văd pe fratele meu Vasile. Apoi am venit acasă. Părinții erau deportați în Siberia încă din 1949. Mama decedase acolo. Fratele Nicolae era ținut în gulagul din or. Kaierkan, iar Ion fusese împușcat la Chișinău.

Nu mă primeau la lucru nicăieri. Am aflat că la Condrița aveau nevoie de cadre didactice. M-am prezentat, dar, când au citit în pașaport că am fost condamnată la pușcărie, mi-au zis să vin a doua zi și nu m-au mai angajat. Regimul îmi distruse familia și tot el mă izgonea din viața socială. Mi-a fost luat tot ce am avut mai sfânt, de dragul unei cauze false.

Nu-mi rămânea decât să plec la Ruseștii Vechi, la cumnatul și preotul Mihail Iosip. Lucram la moară. Țineam evidența acolo și, totodată, la oloinița din s. Mănăilești. Deși părea că nu mai puteam avea parte de nimic bun în viață, s-a întâmplat miracolul: am cunoscut dragostea. Cel care avea să-mi devină soț și un suflet apropiat era mecanic la moară. Directorul era un rus de la Kotovsk. Într-o bună zi, mă cheamă la sovietul sătesc un ofițer și mă ispitește ce știu despre dușmanii puterii sovietice. I-am spus că nu știu nimic despre nimeni. Și unde zice mieros: «Avem nevoie de oameni devotați», adică de trădători. «Nu mă luați voi cu momeli», mi-am zis în sinea mea, dar cu voce am declarat: «Nu știu nimic!». Trebuia să scap de el. Mă simțeam în primejdie. M-am căsătorit, am luat numele de familie al soțului – Erșov – și am plecat pe ascuns împreună în s. Căbăiești din r-nul Călărași. Vărul lui

„Prin jertfa de sine sufletul nostru se înmulțește și crește până la puterea măreață pe care i-o atribuim Divinității.”

(Vasile Pârvan)

Arhiva I. Istrati

era președinte de colhoz. Am stat șase luni într-o casă cu chirie. Greutățile nu s-au lăsat așteptate. Nici nu aveam ce mânca. Ne alinam foamea mai mult cu mere. Ne-am transferat apoi la Strășeni. M-am recalificat, absolvind Școala Tehnică de Electricitate. Am lucrat 25 de ani la rețelele electrice. Am muncit cu tragere de inimă, am fost aleasă președintă a sindicatelor, fotografia mea era pe Tabla de Onoare, am avut medalii. Soțul meu, Andrei, a fondat la Strășeni moara și rețeaua de beschii pentru tăiat lemn.

Nimeni n-a mai aflat nimic despre mine, iar KGB-ul nu m-a mai descoperit, deoarece aveam numele de familie Erșov. Am trăit în dragoste cu soțul meu și ne-am crescut cei trei copii ai noștri. Nicolae este constructor la Strășeni, Dumitru muncește în Italia, fiica Margareta – la Spitalul de Urgență. Am vrut să ne ducem în Siberia, la mormântul mamei, dar Nicolae a zis că nu are rost, pentru că acolo a fost construit BAM-ul (Magistrala Baikal–Amur – *n.a.*) și nu s-a mai păstrat nimic.

Sunt fericită să am și nepoți. Vasile cântă, are talent de artist. Îi plac colindele, le cântă și în biserică. Liuba Godâmba a absolvit Academia la București. În amintirea străbuneilor și-a schimbat numele de familie în Istrati. Este economistă, face contracte la Romtelecom. Sperăm la un trai decent pentru ei și pentru urmașii acestui neam oropsit".

* * *

„Mi-ai fost aproape-ntotdeauna,
De nimeni și nicicând umbrită.
De ce-aș fi trist?
De ce-ai fi tristă?!
Eu drag îți sunt, tu – dragă mie.
Dea Domnul și copiii noștri
Așa de fericiți să fie!"

(Grigore Vieru)

Tudor al lui Ionaș BÂTCĂ

(născut în 1946 în Scoreni,
deportat în anul 1949 în Siberia,
în localitatea Suhoi Bor)

„În acea zi blestemată, părinții mei, Ionaș (a.n. 1914) și Irina (a.n. 1918), au fost, ca de obicei, la muncă în câmp, pe Dealul Șorcovilor. Spre seară, tata a plecat la Chișinău să ducă pâinea la stat cu căruța, la care înhămase o iapă roșcată. Noaptea au venit soldați însoțiți de lucrători ai sovietului sătesc, care cunoșteau rusa. Ne-au arestat ca pe niște criminali. Mare jale era... Plânsetele răsunau în tot satul, câinii lătrau, parcă prevestind timpuri haine. Ne-au dus la Strășeni, la gară, de unde am pornit spre Siberia, pe râul Konda, spre orașul Suhoi Bor. Tata a scăpat de deportare, ascunzându-se prin pădure și pe la neamuri.

Mama a învățat croitoria acolo. Ne cosea singură hainele. Mie mi-a cusut o pufoaică, care odată mi-a salvat viața. Îmi amintesc că, în primăvară, gheața se topea întâi la mal, dar pe alocuri mai era tare. Oamenii puneau scânduri și treceau pe celălalt mal. Ne-a împins păcatul odată să o facem și noi, copiii. Ne plăcea că se făceau valuri. Scândura mea s-a mișcat și eu am căzut în râu. Ceilalți copii s-au speriat și au fugit. Am stat multișor în apă. Un pământean de-al nostru însă, Alexandru Miron, văzând că mă lasă puterile, s-a culcat pe burtă și mi-a întins mâna. M-a tras pe gheață și m-a dus la mal. Parcă mă născusem a doua oară. Am avut noroc de pufoaică, pentru că s-a înfoiat și m-a ținut la suprafață, dar m-a apărat și de răceală.

Mama lucra departe, la vreo 200 km. Noi cu sora Elena (a.n. 1938) mergeam la școală în Urai, la vreo 10 km de Suhoi Bor. După ce am învățat acolo trei clase, ne-am mutat cu traiul în inima taigalei, în orașul Nazarov. La școală mergeam la Shaimsk, iar sâmbăta ne duceam acasă. Iarna, noi, băieții, de duceam cu schiurile. Mi-

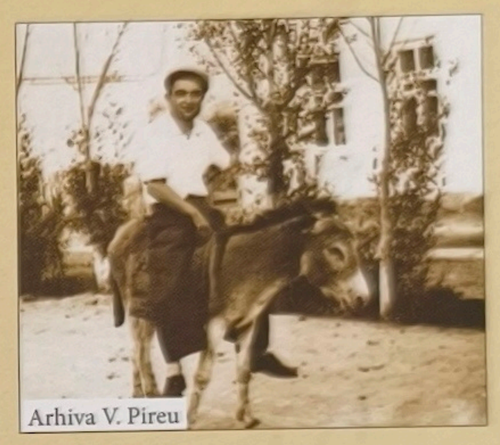

Arhiva V. Pîreu

Arhiva N. Istrati

aduc aminte că, odată, eu și cu Vasile, fratele meu, am ajuns acasă mai repede, fără să observăm că Elena rămase departe în urmă. Mama era foarte îngrijorată. Ne-a trimis tot atunci s-o căutăm. Era periculos, ursii puteau să o atace în orice clipă.

În Siberia au fost deportați marea majoritate a intelectualilor, gospodarii de la sate care aveau pământ și animale pe lângă casă, comercianții, cei care au colaborat cu administrația românească. S-au întocmit niște liste mai mult în baza denunțurilor. De obicei, oamenii erau arestați noaptea, luați prin surprindere, ca să nu aibă timp pentru a se pregăti. 15 minute aveau la dispoziție ca să ia niște lucruri și alimente care le-ar fi ajutat să supraviețuiască pe meleaguri străine, aproape în pustietate. Mulți au murit în drum spre Siberia, s-au mutilat în condiții îngrozitoare de muncă, și-au pierdut sănătatea trăind într-o climă nemiloasă, în căsuțe de lemn neîncălzite...

Consăteanul nostru, Grigore Miron, lucra la pădure. Avea un șopron în care ținea beschiile și topoarele. Era paznic. Odată, făcea focul. Pălălaia a cuprins repede lemnul și i-a aprins picioarele bietului om. A venit la Suhoi Bor în toiul nopții. A mai trăit, adică s-a chinuit încă vreo doi ani, apoi a murit. Și câți oameni n-au mai ajuns să-și vadă țara, rudele... Câți au coborât în morminte de suferințe și dureri fără nicio vină, fiind numiți «criminali»! Chiar și copiii. Copii criminali?

Au trecut mulți ani de atunci, dar și acum parcă mai aud plânsul înfundat al mamei în nopțile de nesomn, pentru că a doua zi trebuia să fie puternică, un model de rezistență pentru noi. Deseori o auzeam că i se arată în somn o cruce.

O cruce neobișnuită cu Hristos răstingnit pe ea.

«Îi un semn. E ceea ce tragem, e deznădejdea noastră în această lume haină.

Da, poate e îndemnul lui Dumnezeu spre credință, spre îndârjirea de a rezista, de a nu dispera?

Să dea Domnul așa să fie».

Și își făcea cruce și bătea mătănii cu rugăciuni în suspine adânci."

Maria CHINTEA

(născuta în 1930 în Pănășești,
deportată în 1949 în Siberia,
în localitatea Suhoi Bor)

„Noaptea, a venit la noi o femeie de la sovietul sătesc și a strigat să deschidem ușa. Ni s-a părut că era mama. Am deschis. Dintr-odată, au dat buzna militari cu baionete, ne-au îmbrâncit. Ne-au spus să ieșim repede. Zăpăciți, nu știam ce să facem. Am luat niște lucruri din mers, ceva de-ale gurii și le-am aruncat în car. Până la Strășeni ne-au dus cu carele cu boi. Ne-au ținut într-un vagon două zile și două nopți, până s-a pornit trenul. Îmi amintesc că în vagonul nostru erau Dunea Țăpoi din Strășeni, Luchița cu fiica Valentina, pare-mi-se din Bardar, alți săteni din Pănășești. Drumul a fost lung, lipsurile – neînchipuite. Ne părea că eram duși la capătul Pământului. Când am ajuns în Siberia, se lumina de zi. Am văzut un vapor pe care era scris «Garșunin». Noi, femeile înfricoșate, am aprins lumânări, candele, fiecare ce a putut să-și ia în învălmășeală la arestare. Credeam că ne vor arunca în apă. Ne-au înjurat, ne-au speriat. Nu știam ce ne aștepta...

Am mers pe râurile Ob, Enisei, Irtîș, apoi pe Konda. Apa era ca leșia. Ajunși la destinație, am fost împărțiți prin barăci, grajduri, fierării murdare și ticsite cu ploșnițe, țânțari și bondari. Am lucrat alături cu bărbații la pădure. Nimeni nu putea fugi. Unde puteai să fugi? În jur – numai mlaștini care te puteau înghiți pe veci.

Șase ani ne-am chinuit, nu am trăit. Ne aduceau mâncare uscată, pâinea era acră de tot. Mulți au murit: Varvara lui Haralambie Dumitrașcu, Veta Ghiaur – la spitalul din Tiumen, Grigore Sârbu – de diaree, Timofei Sârbu a rămas șchiop pe viață.

În 1955, ni s-a permis să ne întoarcem în Moldova. Nu ne dădeau voie să stăm în sat. Am locuit la părinți doi ani plini de teamă strașnică. Ne părea că puteam fi duși oricând iarăși la ocna sovietică. Dar timpurile s-au limpezit. Am fost lăsați să venim în satul nostru și, ca orice gospodar, ne-am construit casă, în care ne-am crescut copiii noștri scumpi. N-am dorit să ne răzbunăm pe făptași. Ce-am fi câștigat? Răzbunarea este plăcerea unui suflet sărac și slab. Rău cu rău nu face bine. Știu și cred că mila lui Dumnezeu e mare și El le orânduiește pe toate. Are grijă de fiecare, după faptă și răsplată”.

„Memoria este singurul rai din care nu putem fi alungați.”

(Jean Paul)

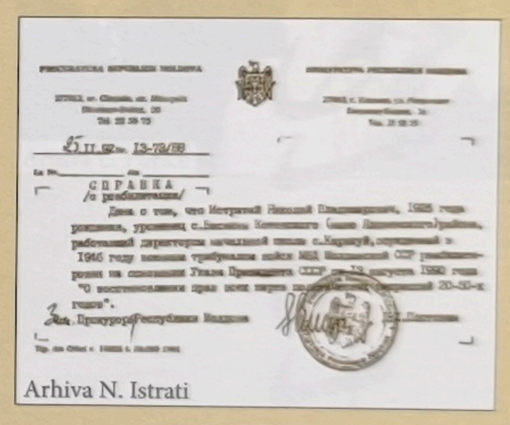

Arhiva N. Istrati

Ion al lui Mihail RĂZMERIȚĂ

(născut în 1932 în Căpriana, deportat în 1941 și în 1950 în Kazahstan, în localitatea Kîrlandinsk)

„În anul 1941, cu vreo 11-12 zile înainte de începerea războiului, a fost deportată întreaga noastră familie: tata, Mihail Răzmeriță (a.n. 1891), mama, Irina, frații și surorile – Pavel (a.n. 1922), Paraschiva (a.n. 1926), Maria (a.n. 1930), Andrei (a.n. 1934), Constantin (a.n. 1936). Eu eram dus la păscut porcii, dar n-am scăpat de pedeapsă: la nouă ani eram și eu un «element dăunător puterii sovietice» și chiar «periculos» pentru imperiu. M-au așteptat ca să mă aresteze când am venit acasă. Ne-au dus la Strășeni și am mers cu trenul până la Odesa. Acolo ne-au despărțit, pe tata l-au mutat în alt vagon împreună cu alți capi de familie.

Pe noi ne-au dus în regiunea Kîrlandinsk din Kazahstan, o republică cu un teritoriu tare mare, având nenumărate bogății naturale, dar mai puțin populată. Încă în anii ’30, Stalin i-a chemat pe ruși să se mute acolo pentru a participa la deșțelenire. Propaganda regimului îi descria ca pe eroi pe cei care aveau să se încumete să plece într-o țară înapoiată, în care oamenii trăiau încă în iurte, adică un fel de colibe, și mergeau din loc în loc mânându-și turmele, după ce se termina hrana pentru animalele lor. Rușii nu vroiau să se ducă în pustietate. Cred că atunci bolșevicii s-au bucurat când s-au gândit că pot s-o facă alte popoare, adică și noi.

Când am ajuns, mare a fost jalea. În jur – nimic, nici zare de case ori de semne că ar fi trăit pe acolo oameni. Nu aveam nici lucrurile cele mai simple pentru a face o gospodărie. Ne-au lăsat într-un loc gol, sterp, departe de casă, de rude, de pământul strămoșesc, unde trebuia să nu mai știm cine eram, să ne uităm limba și tot ce aveam mai sfânt ca națiune.

A trebuit să ne facem colibe, în care să ne adăpostim. Fratele meu mai mare, Pavel, era mai răsărit și putea lucra. Așa că l-au trimis pe «frontul de muncă», adică în robie, pe Volga. Mai târziu ne-am mutat și noi la el, în orașul Saratov. Între timp, mama a născut o fetiță, dar în condițiile neomenești la care eram sortiți s-a dus la Domnul micuță de tot.

După terminarea războiului, în 1946, am fost amnistiați. Am venit acasă, la Căpriana. Părea că ne puteam lua viața de la capăt, dar nu a fost așa. Tata nu mai apăruse. Nu știam nimic despre el. Am scris scrisoare la Moscova și am primit răspuns: el murise în anul 1943. Frații și surorile s-au căsătorit. Credeam că necazurile ni s-au terminat. Dar am nimerit în valul al doilea de represalii. În 1948, tragedia familiei noastre reîncepe. Mama este arestată, judecată la trei ani și dusă în închisoarea «Valea Norocului». În 1949, Pavel și surorile noastre iarăși sunt deportați cu toții în Kazahstan, de data aceasta cei mai mici rămânând la vatră.

În 1950, când eram elev în clasa a VII-a, a venit un milițian și ne-a arestat pe mine și pe fratele Andrei și ne-a dus la închisoarea nr. 1 din Chișinău, unde am stat trei luni. Bineînțeles – crescusem și devenisem dușmani «adevărați». Am ajuns la Odesa, apoi mai departe – la Harkov, Kuibîșev, în Kazahstan. Constantin rămase acasă, pentru că era minor. Bărbații surorilor au plecat la ele în Kazahstan și l-au luat și pe Costică. După trei ani de închisoare, ni s-a alăturat și mama. Lucram la strâns orez și la pescuit. Ne plăteau.

Am avut multe de îndurat, dar ne-am păstrat credința în Dumnezeu. Sovieticii erau atei. Pentru noi erau străine sărbătorile lor și trebuia să cinstim sărbătorile religioase pe ascuns. Kazahii nu mâncau carne de porc, dar numai de oaie, cal sau de vacă. Câteodată îi rugam să ne dea vreo tigaie pentru a ne găti o friptură, deoarece nu avusem dreptul să ne luăm în ținutul acela pustiu nimic din cele trebuincioase la gospodărie. Așa că spălam tigaia bine, deoarece, dacă se afla, nu aveau să ne mai dea niciodată nimic.

În anul 1955 am revenit la Căpriana, acasă, dar… în casa noastră era punctul medical. Am scris cerere și ni s-au dat cinci ari pentru a ne construi o altă casă, pe locul fostei gospodării. Am avut noroc de cumnatul surorii Maria, Ioniță al lui Gavril Ciobanu, care era locțiitor al președintelui sovietului sătesc și care a pus cuvânt pentru noi, Dumnezeu să-l ierte, că bun om a mai fost, altfel nu știu cum ne-am fi descurcat. Fostele noastre pământuri, cele cinci hectare de pământ arabil, un sector de pădure la Hultana și o livadă pe Radva nu ne-au fost restituite. La reabilitare, drept despăgubire ni s-au dat numai 12000 de lei, dar și aceia după ce am bătut multe drumuri până la ușile instanțelor.

„Cel căruia îi e indiferent dacă va trăi nu are nevoie de curaj."

(Octavian Paler)

Arhiva L. Purice

În anul 1958, mă însurasem și eu. Dumnezeu ne-a miluit, pe mine și pe soția mea, cu patru copii și șase nepoți.

Când eram în Kazahstan, l-am cunoscut pe Vasile Staver din Scoreni. Era un bărbat zdravăn ca un stejar și tare frumos. Devenisem prieteni. Se știe că îți găsești cu greu prietenii adevărați, dar nici nu poți să-i uiți apoi. Ne întâlneam des în gara Torenoziak. La fel ne vedeam cu Natalia și cu cumnații ei, Gheorghe și Olga Barcari, din Căpriana noastră, cu Eugenia lui Alexandru Guzun. O soră de-a mamei, Măriuca, era măritată cu un frate de al lui Alexandru Guzun.

Toți ne doream să ne întoarcem nevătămați la bastină, la locurile frumoase ale Căprianei. Când ne puneam la taclale, fiecare-și spunea dorul – care de prieteni, care de pădure și de Izvorul lui Avram, care de mănăstire... Dar mama tânjea după pâinea de-acasă, biata, după apa de la cișmeaua din preajma mănăstirii, de grădina cu busuioc și crini. Mă miram tare de ce și de crini.... Cunoscând «Evanghelia după Matei», dorea poate să uite de sine, de tata, de chinuri, să se lase în voința lui Dumnezeu sau își dorea roata cerului de-acasă... Fiind credincioasă – iubirea de Dumnezeu, interzisă de sovietici. Disperată, cum era, poate se gândea la crinii morții, cine știe? «Să nu avem parte de ei, Doamne, niciunul», îmi zisem eu cutremurat, amintindu-mi de dragul meu părinte, care n-are nici mormânt și nici crini sădiți pe el.”

* * *

„Doamne, știi Tu cine domnește azi în lume?
Egoismul, Doamne, n-ar mai avea nume!
Egoismul: numai el, restul de foame piară,
Pentru aceasta se vinde mamă și tată și țară.

Doamne, știi Tu cine domnește azi în lume?
Fățărnicia, Domane, n-ar mai avea nume!
Fățărnicia. În față ne promit marea cu sarea,
În fapt rămânem cu durerea și răbdarea.”

(Iacob Cazacu-Istrati. „Doamne, știi Tu?”)

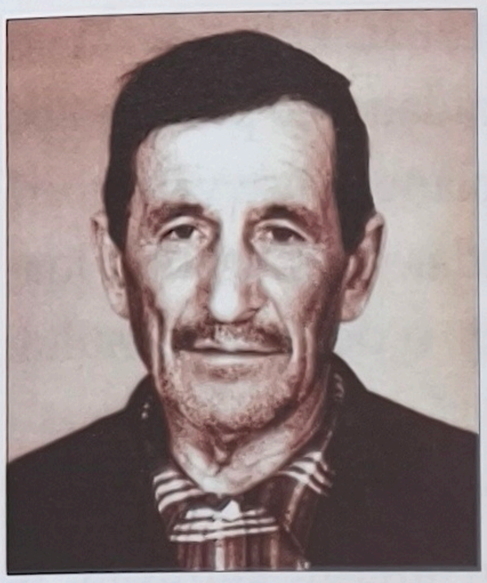

Alexandru GUZUN

(născut în 1906 în Căpriana,
condamnat la 10 ani de închisoare
în Siberia și la cinci ani în Kazahstan)

„Dumnezeu are și o fiică: Lacrima – singura creatură curată.”

(Lucian Blaga)

„După moartea prematură a mamei mele, Olga, în 1965, am fost adoptată de moșul tatălui meu, Alexandru Guzun, care n-avea copii. El și cu soția lui Eugenia m-au crescut de la vârsta de cinci ani. Au fost foarte buni cu mine și m-au iubit ca pe o fiică. Am învățat multe lucruri de la ei, care mi-au prins bine în viață. Mi-au legănat copilăria cu povești, cu cântece, cu vorbe de duh, pe care le țin minte și azi. Având experiența vieții de deportați și condamnați, ei îmi povesteau deseori istoriile lor mult prea triste.

Tata Alexandru își amintea că lângă casa lor era centrul de vinificație al satului. El muncea acolo, căra cu căruța cele necesare pentru prelucrarea strugurilor. Într-o zi de iunie din 1945, se întorcea acasă. În drum îl întâlni pe consăteanul său Simion Sava, care îi zise:

– Alexandre, azi vei fi deportat, știi?

Tata a râs:

– Poate voi veți fi? Pe mine m-or lua, când a face plopul pere și răchita micșunele.

– Ei, dacă nu mă crezi, ai să vezi.

Seara, într-adevăr, a fost arestat împreună cu alți patru bărbați din Căpriana: Ion Beschieru, Timofei Guzun, fratele tatei, Sava Simionov, Vasile Ciocanu. Cinci zile au stat închiși la Strășeni. A cincea zi a apărut deputata Ana Simin, numită și Bulichioaia, chiar nașa de botez a tatei. A intrat, s-a uitat la fiecare și le-a ordonat scurt soldaților: «Încărcați-i!».

Ei au încercat să-i spună ceva, dar ea n-a vrut să-i asculte. Au fost trimiși la Odesa, unde îi aștepta Tribunalul Militar. Peste câteva zile au aflat că vor fi deportate și soțiile lor. Santinela l-a întrebat pe tata ce ar fi vrut să-i aducă soția, deoarece avea s-o vadă pentru ultima oară. El i-a spus că doar puțin vin de acasă. Apoi, la Bender, cei cinci și-au

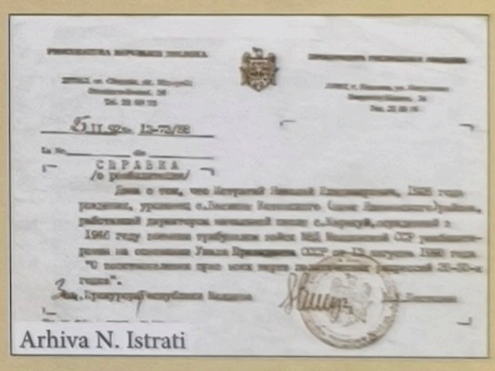

Arhiva N. Istrati

văzut soțiile doar câteva minute. Când tata a vrut să-i cinstească cu câte un păhărel din damigeana adusă de soție, soldatul de pază strigă: «Toate femeile urcă în tren!». Ele au început a plânge, a se văieta, a-l ruga să le mai lase puțin cu bărbații lor, dar în zadar. Atunci tata a luat damigeana ceea de lemn plină cu vin și a trântit-o de linia trenului. S-a făcut țăndări și vinul s-a pierdut, fără măcar să-l guste.

Arestații au depus o plângere, cerând să vină la judecată și Ana Simin. Ea s-a prezentat și tata i s-a adresat: «Nănașă, gândește-te ce faci. Aici nu dau zile, ci ani». Ea a scos din sân o hârtie scrisă cu litere aurii. Judecătorul a citit conținutul și a anunțat: «Faptele sunt adevărate. Citiți sentința!».

Cei cinci bărbați au fost condamnați în total la 75 de ani privațiune de libertate, câte 10 ani și cinci «porojenii», cum ziceau ei, adică cinci ani de interzicere de revenire în patrie. I-au urcat în trenul cu destinația Siberia. În drum, oamenii erau tare triști. Tata, ca să-i mai smulgă din disperarea lor, începu a le cânta. Avea o voce frumoasă. Iată ce cuvinte îngâna:

„Iar vestea cea rea venea
Când acordeonul mai cânta...
Am fost condus de-o santinelă
Și la-nchisoare dat.
Comandantul, făr' de milă,
La zece ani m-a condamnat:
– Să știi, măi băiete,
Că tinerețea ți-ai mâncat!..".

Apoi schimba tonalitatea, continuând cu ce-i venea în minte, doar ca să-i mai învioreze puțin:

„Și-am iubit o copiliță
Din copilăria mea,
Și-o iubeam cum își iubește
Marinarul barca sa.
Da-ntr-o noapte-ntunecoasă
Întâlnire eu i-am dat,
Cu-n cuțit ce-aveam la mine
Inima eu i-am tăiat…
Pușcărie, pușcărie,
Mânca-te-ar neagra pustie,
Am intrat de mic copil
Ș-am ieșit un moș bătrân,
Barba-mi bate brațele,
Mustața – urechile.
Sună ceasul liberării:
Eu sunt viu,
Da' ea-n mormânt..."

La sfârșit, emoționat și el, le zise: «Acum plângeți olecuță, ca să vă ușurați sufletele, că nu vă mai vedeți nevestele…». Bietul, era în aceeași stare.

În Siberia trăiau în grajduri, în barăci a câte 50 de deținuți. Tot acolo era și closetul. Condițiile erau îngrozitoare. Tata se umpluse de păduchi, se molipsi și de râie. Erau scoși la plimbare la 45 de grade ger, câte patru în rând, păziți de santinele înarmate la fiecare a patra coloană. Femeile de prin părțile acelea le puneau mâncare pe zăpadă, dar cine se apleca să o ridice era împușcat pe loc. Cei sleiți de puteri cădeau jos și tot atunci primeau câte un glonț.

În primii cinci ani, tata a lucrat la despicat lemne, consătenii lui – la construcții. Odată, aceștia au prins o capră. Au jupuit-o și se pregăteau s-o mănânce crudă. Observându-l însă venind spre ei pe șeful lagărului, au pus-o în zid și au acoperit-o cu mortar.

În lagăr erau și mulți hoți. Ei își băteau joc de ceilalți, îi pumneau, le luau mâncarea, îi scoteau noaptea afară dezbrăcați în frig. Într-o seară, căpetenia lor îl chemă pe tata Alexandru și-i ordonă ca, a doua zi, să ia de la amicii lui de la construcții o bardă, altfel îl vor ucide. Ce avea să facă? Le-a adus-o. Noaptea l-au tăiat pe unul de al lor și au spus că Guzun a adus barda. Trei zile și trei nopți l-au ținut în picioare pe tata în carceră, unde era frig, întuneric și mișunau guzganii…

După moartea lui Stalin, povestea tata, șeful lagărului a făcut adunare și le-a spus că cei care știu că au fost învinuiți pe nedrept pot pleca, dar dacă se află că au mințit, vor încasa încă ca pe-atâția ani la câți au fost condamnați. Fratele tatei, Timofei Guzun, și cu Ion Beschieru au acceptat condițiile șefului, au fost eliberați și au venit acasă, în Moldova. El însă, după câte i s-au întâmplat, s-a gândit că mai bine era să facă anii rămași. La fel au spus și fratele lui, Ion, și Sava Simionov și Vasile Ciocanu. Mai târziu au aflat că unii au pățit-o, dar și că șeful avea ordin să pregătească locuri pentru noii condamnați.

Pentru purtare bună, tata a fost trimis să lucreze la bucătărie. Îi era puțin mai ușor. Începu să scrie scrisori rudelor aflate în Kazahstan, în or. Kzîl-Orda. Ei îi trimiteau nu numai răvașe de răspuns, dar și pachete cu alimente. Tata se împărțea cu alții, îi mai luau câte ceva și «bosecii» (hoții), dar două pâini din câte le primea le ascundea în sân, se închidea în closet și le mânca. Se temea că îi va fi rău, dar vroia măcar o dată să mănânce pâine pe săturate.

Ca să le treacă timpul mai repede, deținuții compuneau cântece, poezioare, strigături în română și în rusă:

„Beria, Beria,
Ai umplut Siberia
Nu cu hoți,
Nu cu tâlhari,
Cu moldoveni
gospodari...”

(Din folclorul deportaților)

Arhiva I. Sajin

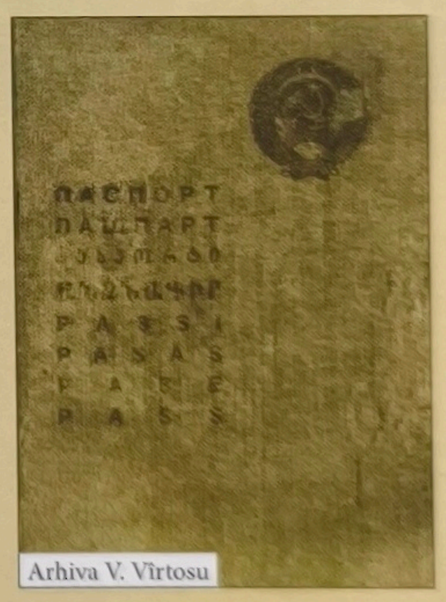

Arhiva V. Vîrtosu

„Avionul zboară pe deasupra lagărului,
Iar eu zbor în vis, cu draga mea...”

Peste o vreme, tata a aflat că soția lui, Profira, a murit de tuberculoză în Siberia. Durerea lui era fără margini… Mai târziu, prin cumnata sa Maria, a început să corespondeze cu o văduvă pe nume Eugenia Cioclu din Vorniceni, condamnată la muncă silnică în orașul Kzîl-Orda, al cărei soț, un alt deportat, murise. Sava Semionov s-a dus și el în lumea celor drepți. Tata Alexandru și Ion Beschieru au fost eliberați în ’48 cu interdicția de a nu se întoarce în țară cinci ani.

Tata a pornit spre Kazahstan, la rude. Trenul a întârziat. Avea cu sine o valiză de lemn cu lacăt, dar goală, în care își ținea cândva hainele, care au putrezit apoi în anii de lagăr. Era îmbrăcat în straie cu număr de deținut, pe care avea să și le ia mai târziu și acasă. În tren își punea valiza sub cap. Uneori hoții încercau să i-o fure, dar avea un cuțit în buzunar și-i speria.

Cumnata Maria a venit la tren să-l întâlnească în ziua anunțată de el. A umblat o zi și o noapte, uitându-se la fiecare nou-sosit, în speranța să-l recunoască. A doua noapte, iarăși își îndreptă lanterna spre fețele celor care coborau din tren, întrebându-i în limba rusă: «Kakaia tî națiia?» («De ce națiune ești?» – *n.a.*), când, deodată, aude: «Kakuiu tebe nado?» («Da de care ai nevoie?» – *n.a.*). Era cumnatul Alexandru. În Kazahstan, el a lucrat la cultivarea orezului. S-a căsătorit cu Eugenia Cioclu. Trăiau într-o iurtă fără acoperiș. Noaptea cădeau în aceasta șerpi și ei îi omorau. Mai târziu, kazahii le-au spus că nu sunt periculoși și le-a mai trecut frica.

După cinci ani s-au întors la Căpriana. În casa lor locuiau niște romi. Cu ajutorul tatălui meu biologic, Ioniță Ciobanu, care era locțiitorul președintelui sovietului sătesc, Alexandru a recăpătat casa familiei sale.

La întoarcerea celor patru bărbați, Bulichioaia, adică Ana Simin, stătea la pat grav bolnavă. Domnul a răsplătit-o pentru faptele ei. Auzind despre venirea lor, a trimis cuvânt prin rude că vroia să le ceară iertare. S-au dus, nu doreau să se răzbune, ba chiar doreau s-o vadă, s-o privească în ochi. Era slabă. Încerca să se dezvinovățească, precum că a fost obligată. Ei însă aveau în memorie anii de chin din gulag, pierderea celor dragi și a gospodăriilor.

Știau că nu-i creștinește și nu erau ei oameni răi de felul lor, dar nu au putut s-o ierte. Au lăsat-o măcar în fața morții să-și dea seama de toate relele pe care le-a pricinuit.

Mama Jenea, așa îi ziceam noi cu tata Alexandru, era o femeie pricepută la toate, țesea în două și trei ițe, cosea, croșeta și mă învăța și pe mine să le fac. Când lucra, îmi povestea multe întâmplări de învățătură. Spre sfârșitul vieții, îmi zise odată: «Ninuță, eu nu-s din Căpriana, lumea nu mă prea cunoaște, dar, când am să mor, să mă bocești frumos». Iată un exemplu de bocet din câte știa:

„Plângeți, uși, plângeți, ferestre,
Că stăpâna nu mai este.
Nu se duce la-nflorit,
Se duce la putrezit, of, of…
Pe ce drum să mă pornesc,
Cu tine să mă-ntâlnesc?
De-aș ști că m-oi întâlni,
Cărărușa ți-aș plivi
Și de iarbă, și de nalbă,
Și de spini cu floare dalbă, of, of, o-of!...”

Mă gândesc că a avut presentimentul morții, de aceea îmi spusese bocetul. Se temea că o să moară fără lumânare și, de la o vreme, o chema pe o vecină să doarmă la noi. Poate ca să mă ferească și pe mine de frică în acele clipe. Eu dormeam cu dânsa în pat, vecina – pe alt pat alături și tata în odaia vecină. Se jeluia des de dureri în oase, dar nu stătea la pat. Într-o noapte m-am trezit și am vrut să-i aduc o cană cu apă, dar, când am coborât, am văzut alături de pat un lighean cu apă pe un scaun. În el – un ulcior cu o lumânare aprinsă. Ea – cu o mână întinsă spre mine. Îmbrăcată într-o rochie nouă și îmbrobodită cu un colț cu horbotă – hainele pe care mi le arătase cu o zi înainte. Era moartă, Dumnezeu s-o odihnească în Ceruri…

Părinții mei adoptivi mă iubeau și mă ocroteau de greul vieții. Oriunde mergeau în ospeție, mă luau cu dânșii, se mândreau cu mine, că aveam memorie bună și știam multe poezii. Unele le învățam chiar de la ei. Odată, de sărbători, la o întâlnire cu rudele, un cumătru de al tatei a promis că-i dă 100 de ruble oricui va putea să repete o poezioară:

„Hapa, hapa-tură,
Da nu-i cioplitură,
Nu-i de-o umplutură,
Ba mai câr, ba mai mâr,
Aferim hârtâr,
Farafustecherie, gara urcherie,
Asolie, lie, cuțitulie,
Sfredelie, burghelie,
Bătu-i-ar pe toți țiganii
Sfântul Ilie”.

Poate că era o frământare de limbă a romilor. Cum a terminat omul de spus ultimul cuvânt, în casă s-a făcut liniște, iar eu unde strig: «O spun eu!». Toți au încremenit. Bărbatul mă ia în brațe și mă urcă pe masă. O recit întocmai și-mi iau solda, bucuroasă nevoie mare. Spectatorii aplaudă, uimiți.

Îl auzeam uneori pe tata Alexandru cum murmura și acest cântec trist, sensul căruia, desigur, la acea vârstă, nu-l înțelegeam:

„Peste ani se lasă timpul,
Peste dealuri umbra serii se îndeasă,
Iar în stepă fierbe drumul...
Din Siberia se-ntorc ai noștri acasă.
Au umblat atâtea căi străine,
Li-i spinarea toată de soare dogorâtă!..
Cu inimile lor, cu toată ființa
Ei și-au apărat demnitatea, limba scumpă,
Au crescut pâinica cea sfântă...”.

După o jumătate de an, tata s-a însurat cu o vecină, Paraschiva. A fost bună cu mine și cu el. Eu învățam la Școala de Medicină din Chișinău. Sâmbăta veneam acasă. Într-o vacanța de iarnă, tata îmi zice să-l ajut la tăiat cu beschia niște salcâmi groși. Îi spun că aveam lemne tăiate îndeajuns, dar el insistă. După aceea intrăm în casă, el bea o cană cu izvar, că înghețase, bietul, de-a binelea. Se întinde în pat. Mama Paraschiva, îngrijorată, îmi zice: «Ia uită-te bine la taică-tău». M-am uitat, dar n-am priceput nimic. «Acolo, la școala voastră, nu v-au spus că, dacă un om are degetele alungite și fața trasă, e aproape de moarte?». A doua zi, dis-de-dimineață, plec la Chișinău, iar ceva mai târziu – și tata la Strășeni, cu niște treburi. Se duce la stația de autobuze. Se așază pe scaun, schimbă câteva vorbe cu un consătean. Deodată, tace și închide ochii...

Poate că i-a dat Dumnezeu o moarte ușoară pentru toate chinurile îndurate în străinătate. A fost un om minunat și un bun părinte”.

(Relatare: **Nina Barcari**, fiică adoptivă)

Natalia BARCARU-ROBU

(născuta în 1924 în Căpriana,
deportată în 1941 în Kazahstan, în colhozul Kaptîngol,
și în 1949 – în orașul Kzîl-Orda)

„Ne-au luat într-o vineri seara, în ’41. Luni ne-au despărțit de tata. Îmi amintesc că a venit la vagonul nostru un soldat cu o listă și a citit apăsat numele: Barcari Emilian, Iurcu Vasile (Strășeni), Iurcu Constantin (Tiraspol), Răzmeriță Mihail (Căpriana), Guzun Ion (Căpriana), apoi a ordonat: «Vse na vîhod!» («Toți afară!» n. r.).

Mama și noi, copiii, am fost duși din pușcărie în pușcărie. Vai ș-amar de capul nostru! Când ne despărțeau la Tiraspol, ea i-a zis tatei: «Tu ai făcut armata la ruși, știi limba rusă, dar ce mă fac eu cu șapte copii?». Ce putea să-i răspundă tata, care a murit apoi peste câteva luni, la 4 februarie?

Am ajuns în Kazahstan, în colhozul Kaptîngol. Cine fugea era arestat din nou. Din Căpriana venise cu noi numai Frăsâna Iurcu, din Scoreni – Fiodora Staver, o familie din Ciorăști, una din Selișteе. Mama s-a măritat cu un bărbat care avea două fete. În Kazahstan, aveam, spre îngrijire, 60 de ari de pământ ca pe palmă! Roada de grâu era bogată. Făceam toate lucrările manual. Eu și cu sora Olița strângeam spicele.

În ’47, pe vremea seceratului, ne-am întors la baștină, dar în casa noastră era punctul de colectări al lui Gheorghe Zâga. Ne-am stabilit la moșul meu, Ioachim Barboș. Întâi și-ntâi, mama s-a grăbit să-și facă datoria de bună creștină, lucru care i-a fost interzis cât s-a aflat printre străini: i-a ridicat tatei panihidă de pomenire și l-a botezat pe Ionică, fratele nostru născut în Kazahstan, care împlinise de-acum șapte ani. Viața continua. Surorile noastre, Ulița și Manea, s-au măritat. Toader Scutaru, care era președinte, ne-a dat casa.

Parcă toate erau bune, dar, în ’49, a venit valul al doilea al deportărilor. În ajun de Bobotează, era joc în centrul Căprianei. Mama a fost luată la sovietul sătesc. M-am dus după ea. Mama m-a certat că venisem și eu. Miliția o căuta pe Manea, dar n-a găsit-o: au ascuns-o

„Fiece clipă gândiți
la apropiații
voștri, care, firesc,
nu sunt doar cei
din familie, ci și
strămoșii neamului.
Să-i onorăm,
pomenindu-i, să
le ținem aprinsă
prin fapte făclia
adevăratei istorii.”

(Elisabeth Teilor)

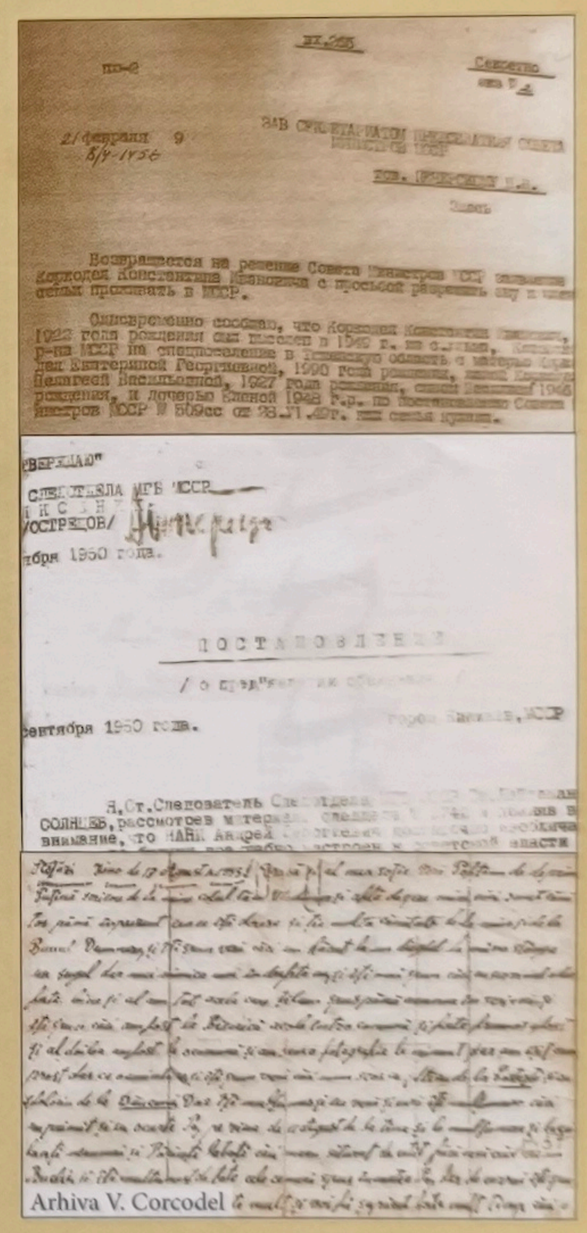

Arhiva V. Corcodel

la ei Bărcăreștii. Atunci au fugit de deportare Irina Răzmeriță și Mă-riuca Guzun cu copiii, dar le-au prins. Ne-au urcat în două căruțe și a început iar drumul chinurilor: pe la Pănășești, Strășeni, pe la închisori, unde ne scoteau din celulă câte două-trei femei și fete la interogatoriu. Toate erau tare speriate.

Până la urmă, am ajuns în Kazahstan. Ne-au obligat să ne pu-nem semnătura că nu vom fugi. Duceam mare foame. Ne dădeau un «pud» de grâu și un kilogram de lână de-a kazahilor, din care ne făceam fulare și colțuni. Uliței Barcaru i-au murit doi băieți acolo. Nici nu avea cu ce să-i îngroape. Cumnatul Gheorghe a găsit și a adus câte ceva pentru înmormântare. Soțul meu, Tudose Cojoca-ru, lucra la gospodăria silvică. Câștiga ceva parale. Eu munceam în colhoz. Ne-am construit casă într-o ogradă cu mama. Abia în ’58 ni s-a dat voie să ne întoarcem. Atâția ani ni s-au scurs printre străini! Multe dintre moldovencele noastre s-au măritat în Kazahstan.

Am lucrat 30 de ani la fermă. Copii nu am avut. Până la urmă, m-am călugărit. Am simțit că trebuie să-mi închin Domnului zilele ce mi-au mai rămas, petrecându-le în rugăciune. M-a ajutat preotul Nicolae de la mănăstire. După opt ani de călugărie, mi-am pierdut vederea de tot. Mă îngrijește o nepoată. Nu mai am sănătate după relele îndurate de «binele» sovieticilor”.

Natalia Barcaru s-a stins din viață la 11 decembrie 2015, fiind înmormântată ca monahie.

* * *

„Ce noapte groasă,
ce noapte grea!
A bătut în fundul lumii cineva.”

(Tudor Arghezi)

Alexandru MURSA

(din s. Cojușna, născut în 1944 în Siberia)

„După represaliile din 1940, la vatră rămaseră bătrânii și tinerii. Tata, Vladimir Mursa, și mama, Natalia Grecu, necăsătoriți la acea vreme, în august al aceluiași an au fost momiți cu promisiuni deșarte de a le da studii. Desculți, îmbrăcați subțire – așa i-au luat. Au mers două luni cu trenul. I-au dus în r-nul Kemerovo, or. Prokopievsk. Erau toți plini de păduchi. I-au dus la etuvă, pe cei bolnavi – la spital, apoi la muncă într-o mină de cărbuni. Dacă cineva încerca să fugă, era închis și bătut.

Le-a fost foarte greu. Natalia lucra în mină. Nici vorbă de securitatea muncii. Câte accidente se întâmplau, câte traumatisme sufereau oamenii! Nenorocirea s-a întâmplat și cu Natalia. Într-o zi, i s-a prins mâna în transportator. Ea a tras cu putere, pentru a se elibera. A scăpat cu viață, dar fără mână pentru toți anii care i-au fost hărăziți. Era disperată, credea că nu o va lua nimeni în căsătorie. Tata însă o plăcea mult și s-a însurat cu ea. În '44, m-am născut eu. În anul ce a urmat, mama a venit acasă, pentru că eram bolnav. Aproape că nu creșteam. Nu avea cu ce să mă hrănească. Tata a încercat să fugă, dar l-au prins și l-au mai ținut un an acolo. Mama mea trăia la mama vitregă, care avea copiii săi. Tatăl mamei murise înainte de întoarcerea ei. Eu eram bolnav și mama vitregă o batjocorea întruna: «La ce bun ai mai venit cu țâncul ista?». Medicii însă m-au vindecat.

Părinții mei nu au fost despăgubiți pentru bunurile ce li s-au luat. Tristă le-a fost întoarcerea. Rămăseseră singuri – părinții lor muriseră cât timp au fost plecați. Nu mai aveau aproape pe nimeni pe lume, în afară de un bunel bătrân. Revenind la baștină, mama a activat în Sovietul femeilor, iar tata – în miliție. Familia noastră a dus un trai modest. Locuiam în casă cu chirie. Mult mai târziu, părinții mei au cumpărat un apartament la Chișinău. Oare putea exista pentru poporul URSS un viitor fericit, care era descris cu lux de amănunte în manualele de istorie, dacă o mare parte a acestuia a fost maltratat, pus la zid și sacrificat în gulaguri?"

(Relatare: **Maria Mursa**, fiica lui **Alexandru** și a **Nataliei Mursa**)

„Ne-au îndepărtat
de casă,
C-aveam poartă
mai frumoasă,
Ruptu-ne-au de-a
noastră vatră,
Că aveam și gard de
piatră..."

(Grigore Vieru)

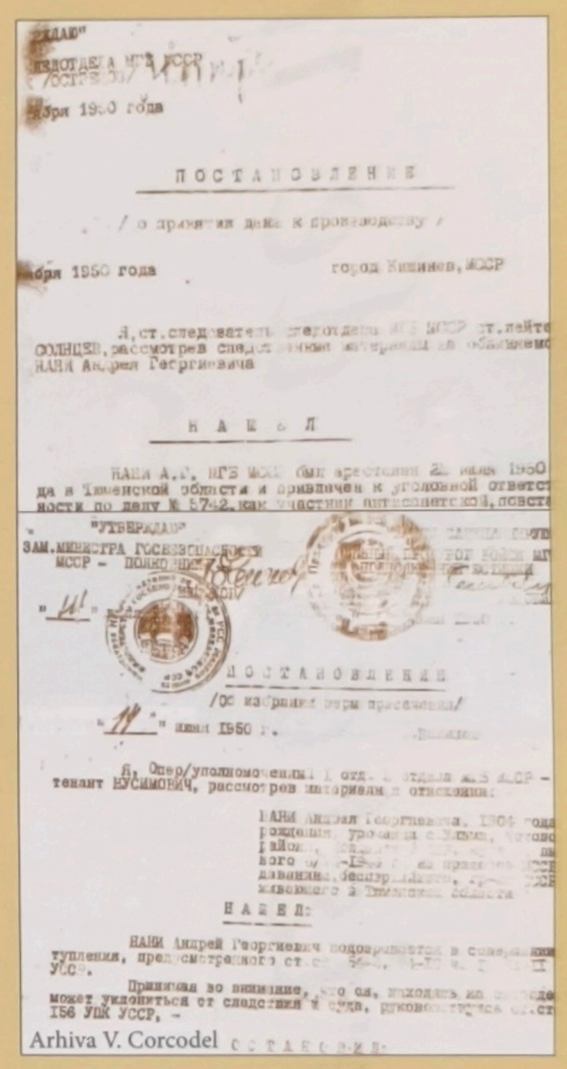

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/ о привлечении дела к производству /

НАНИ Андрея Георгиевича

Arhiva V. Corcodel

Daria STAVER

(din s. Scoreni, deportată în Kazahstan)

„Ionaș Staver a fost arestat în ’40 pe motive politice. Nu s-a mai aflat nimic despre el. Soția, Daria, rămăsese cu trei fii. Mai târziu, a fost deportată împreună cu fiul ei Efim, care trebuia să se căsătorească în duminica următoare.

Era zi de joi. Mare jale a mai fost la arestarea lui. Soldatul îl târa, iar el nu se da dus. Logodnica Paraschiva îl ținea de altă mână, plângea, ruga să-l lase, iar soldatul o îmbrâncea, o izbea și o înjura urât.

Ceilalți doi fii nu erau acasă. Fiul cel mijlociu, Iacob, s-a dus apoi singur după mamă-sa. La baștină rămase doar cel mai mic, Vasile. După un timp au fost eliberați cu toții, dar în ’49 au fost arestați din nou. I-au dus din pușcărie în pușcărie, apoi în Kazahstan, în orașul Kzîl-Orda.

Efim s-a căsătorit cu o rusoaică, Sima, și au avut șapte copii. Locuiau cu Daria. Apoi soția lui s-a îmbolnăvit și a murit. Daria cu ceilalți doi fii au revenit la baștină. Efim a fost în ospeție, în Moldova, unde a aflat că și soțul Paraschivei a decedat. S-au văzut și s-au înțeles să se căsătorească. Soarta le-a mai dat o șansă, fiind mai blajină cu ei. Paraschiva a născut trei fete: Elena, Liuba și Nina, care au rămas cu traiul în Kazahstan. Sunt încă în viață”.

(Relatare: **Maria Mursa**, nepoata)

* * *

„La poarta nopții, Doamne Sfinte,
În amurgul serii zăbovind,
Aleg tăcutele cuvinte,
Tânjirea inimii să-Ți cânt.”

(Tataina Doibani)

Maria și Tudor TONU

(născuți în 1928 și, respectiv, în 1922
în s. Bardar, deportați în 1949
în Siberia, în localitatea Lebediovka)

„Tata, mama, eu și cele două surioare ale mele, Ana (a.n. 1947) și Lenuța (a.n. 1949), am fost deportați în anul 1949. Lenuța a decedat de foame cum a ajuns în Siberia. Părinții îmi povesteau că au ajuns în «listele negre» din cauza că bunicul de pe mamă, Mihai Grumeza, băștinaș din s. Văsieni, a fost învățător și director de școală la Hansca, dar și ofițer de rezervă în Armata Română. În 1944, el ducea premilitari în România. La Cărpineni a fost prins și arestat de sovietici. Doar mama Maria se afla în Moldova; fratele ei Nicolae și sora Tamara învățau în România. La 6 iunie 1949, reprezentanții autorităților au venit s-o deporteze pe mama, care era de acum măritată. Tata, deși putea să rămână, a consimțit să meargă cu ea. La început au locuit la Lebediovka. Acolo ne-am născut eu, Mihai (1950), Petru (1953) și Alexandru (1955).

Locuiam într-o baracă veche, dormeam la podea. Nu aveam comodități, nici măcar paturi. Noaptea mergeau șoarecii pe noi. Uneori, frații mei prindeau câte unul ca să ne jucăm. După moartea lui Stalin, în anul 1954, ne-am mutat cu traiul în Ialutorovsk, unde tata a făcut un bordei. În 1956, am început să ne construim casă din cărămidă. Tata vroia să fie ca cele din Moldova, deoarece îi era dor de meleagul natal. Credeam că nu vom mai reveni la baștina părinților, dar, în 1958, când casa era deja gata, am venit în Moldova împreună cu sora mamei, Emilia, deportată și ea cu familia. Am locuit la ea câteva luni, până când părinții mei s-au întors la Bardar.

Nu vom uita niciodată calvarul siberian. Exterminarea și schingiuirea în masă a unor oameni nevinovați, inclusiv a copiilor, au avut drept scop deznaționalizarea și rusificarea populației, cu renunțarea la credința ortodoxă”.

(Relatare: **Margareta Tonu-Domnescu**)

„Nu e nimic mai trist
ca o copilărie tristă.”

(Ioan Slavici)

Arhiva L. Purice

În iadul Siberian

„Acum, când străbunica nu mai este printre noi, depăn firul vieţii ei – un amestec de tragedie, zbucium, curaj, putere și, într-un final, biruinţă. E istorisirea unui dramatic capitol al vieţii ei, care-i cuprinde întreaga tinereţe, distrusă de un regim politic inuman. Victimă și martoră a unor crime neelucidate până la capăt, generate de sistemul politic comunist introdus de dictatura lui Stalin, a devenit protagonista umilei mele încercări de a istorisi crâmpeie ale unui destin.

Nenorocirile au început încă de pe vremea când avea 14 ani, un suflet plăpând și curat, neatins încă de cruzimea societăţii. Faptul că străbunica a apucat până și perioada mea de adolescenţă rămâne a fi un fenomen greu de explicat, o victorie a cărei cheie nu voi ajunge s-o cunosc vreodată.

...Iunie 1941. Totul devenise zbucium, agitaţie și neliniște. Se auzeau zvonuri precum că urmează să fie deportată populaţia intelectuală. Tatăl străbunicii mele, fiind director de școală în Hansca, iar mama – învățătoare de clasele primare, se așteptau să fie pe listele deportaţilor.

«Am fugit împreună cu mama, mătușa, sora mai mare și fratele peste Prut, în România. Tata urma să vină curând. În următoarea zi însă, aflăm că tata a fost dus la Chișinău și arestat», povestea cu tremur în voce străbunica, cu faţa crispată și cutată de riduri, dar cu aceeași sclipire în ochi, cu aceeași mișcare ușoară a colţului gurii. Faptul că au plecat în România a fost unica lor șansă de scăpare, pentru că, mai târziu, fratele și sora rămași la București pentru tot restul vieţii reușesc să-și construiască o viaţă mai bună decât cea din Basarabia. Aflu că mama sa nu a rezistat să nu știe ce se întâmplă cu soţul ei și, împreună cu străbunica, cea mai mică dintre copii, vine la Chișinău.

«La comendatura unde era tata m-au interogat, apoi a urmat întrevederea. Când l-am văzut slăbit, obosit, am leșinat într-o clipită», adăugă ea. Ce poate fi mai dureros pentru un copil decât să-și vadă părintele torturat și chinuit, obligat să plătească pentru o aberaţie intitulată «dușman al poporului»?!

Era noapte când a ieșit din clădirea unde erau închiși deţinuţii. Nu știa unde să o apuce și o doamnă, văzând-o așezată pe scările clădirii, a luat-o la ea să rămână peste noapte. Pentru un moment m-am imaginat singură, noaptea, pe străzile Chișinăului, și o frică

mi s-a cuibărit în suflet, dar, în acelaşi timp, în interior mi s-a trezit un sentiment nemaipomenit de admiraţie – m-am convins că maturitatea vine odată cu greutăţile vieţii, și nu odată cu vârsta.

La o zi după aceea, în noaptea de 12 spre 13 iunie, tatăl ei este deportat în Siberia, orașul Arhanghelsk, și închis într-un gulag-lagăr, un loc care avea ca scop teroarea absolută până la exterminarea condamnaţilor.

«În una dintre scrisori spunea că se va întoarce curând și că își va învăţa nepoţii la şcoala din Hansca, acolo unde muncea până a fi deportat. Dar iată că nu s-a mai întors... Când s-a stins din viaţă, am primit o înștiinţare... n-a mai apucat să fie eliberat», povestea străbunica. Pe faţă i se citea o urmă de regret, iar în ochi i se oglindea amărăciunea din suflet, trăiri greu de redat în cuvinte.

Odată întoarse acasă, nu mai era cu putinţă să treacă Prutul, așa că au hotarât să se despartă pentru a nu fi descoperite. Erau gata să facă orice pentru a evita să fie urcate în trenul care ducea spre Siberia. Străbunica a plecat să trăiască la o soră de-a tatălui ei, care de asemenea era profesoară, în satul Văsieni. Nu exista zi, oră sau minut în care să nu se fi gândit că în orice clipă pot sosi militari înarmaţi care să o ridice, ea fiind inclusă în categoria «elementelor periculoase pentru societate». Această frică a măcinat-o mulţi ani la rând. După câţiva ani buni de trai la Văsieni, mătușa sa i-a spus că ar trebui să plece, căci nu mai pot locui împreună. Dacă ieșea la iveală faptul că a ţinut ascunsă la ea acasă fiica unui «dușman al poporului», risca să fie deportată. Devenise periculos.

Peste ceva timp, străbunicii i se transmite că mama sa este foarte bolnavă și că o roagă să vină să o vadă. Din motiv că au rupt orice legătură, mama sa nu a putut să o contacteze direct. Frica cu care trăia devenise un fel de obsesie și, aproape inexplicabil, reușește să învingă dorinţa de a-și vedea mama în ultimele sale clipe de viaţă, astfel că nu a mers să o viziteze, iar mai apoi află că mama s-a stins. Remușcările i-au cuprins sufletul și a trăit cu acest mare păcat toată viaţa...

Străbunica avea studii de șapte clase și a fost ajutată de către mătușa să se angajeze la Casa de Copii din satul Bardar. Au angajat-o ca educatoare. La 17 ani pornește prin viaţă, fără a ști ce poate să se întâmple mâine... O fiinţă singură pe lume, nevoită să își croiască calea după propriile reguli. Nu se putea baza pe nimeni și pe nimic într-o societate în care tuturor le era frică până și să gândească, în care oamenii de rând, inconștienţi de prostia de la conducere, pri-

„Nu sunt bune decât amintirile care te ajută să trăiești în prezent.”

(Octavian Paler)

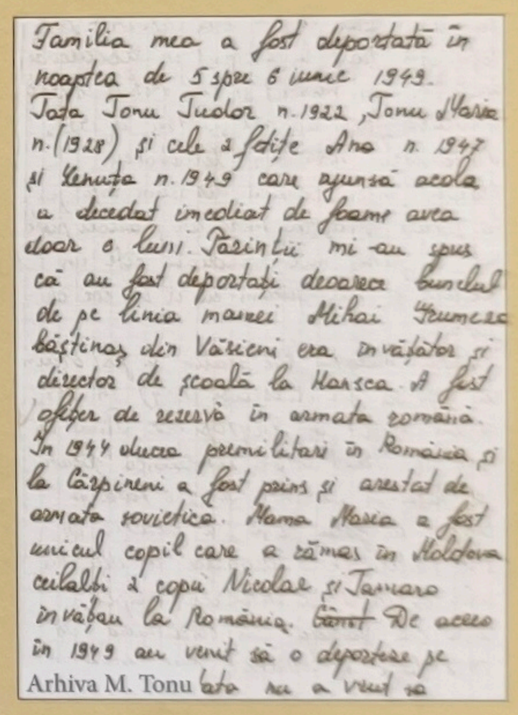
Familia mea a fost deportată în noaptea de 5 spre 6 iunie 1949. Tata Tonu Tudor n. 1922, Tonu Maria n. (1928) și cele 2 fetițe Ana n. 1947 și Venuța n. 1949 care ajunsă acolo a decedat imediat de foame avea doar o lună. Părinții mi-au spus că au fost deportați deoarece bunicul de pe linia mamei Mihai Teumeac băștinaș din Văsieni era învățător și director de școală la Hansca. A fost ofițer de rezervă în armata română. În 1944 ulucra prin Bălțari în România și la Cârpineni a fost prins și arestat de armata sovietică. Mama Maria a fost unicul copil care a rămas în Moldova ceilalți 2 copii Nicolae și Tamara învățau la România. Bunicii De aceea în 1949 au venit să o deporteze pe
Arhiva M. Tonu tata nu a vrut să

veau așa-numiții «dușmani ai poporului» ca pe niște criminali lipsiți de dreptul la o viață normală.

Dar iată că, pe drumul cu necazuri, străbunicii i-au ieșit în cale și oameni inteligenți, solidari cu cei ca ea, oameni conștienți de nefericirea celor supuși nedreptăților. Astfel, la scurt timp, o doamnă care activa în sistemul raional de învățământ, cunoscută a părinților ei, a sfătuit-o să se căsătorească, pentru ca în acte să figureze numele de familie al soțului ei, căci e posibil să urmeze un nou val de deportări. Face cunoștință cu cel ce avea să-mi fie străbunel, pe atunci un băiat tânăr, frumos, înalt, și, nu după mult timp, în toamna aceluiași an, 1946, se căsătoresc.

A fost prima nuntă din sat la care mireasa a purtat rochie albă și voal. «Cea mai frumoasă mireasă», spunea o bătrână care o văzuse în ziua nunții. La auzul acestor cuvinte am rămas puțin confuză, tot ceea ce am putut eu să înțeleg a fost că străbunica întotdeauna s-ar fi condus după principiile și conceptele educației pe care i-au oferit-o părinții. Reușește să își atingă scopul, schimbându-și numele de familie din Grumeza în Tonu. Maniere, concepte, principii..., totuși, cum a fost capabilă să recurgă la acest pas fără a se gândi măcar ce fel de viață va duce împreună cu un om total necunoscut? Se pare că orice pe lumea asta ar fi fost mai ușor de îndurat, decât pieirea în abisul iadului siberian.

După căsătorie, nu mai avea aceleași gânduri negre care se nășteau din frica de a fi deportată. Din ziua nunții se părea că nimeni nu o mai putea urca cu forța în groaznicele trenuri de marfă cu deportați. Trăiau la părinții străbunelului, munceau și viața își reluă ușor cursul normal. În anul 1947 se naște bunica mea, Ana, primul lor copil. Duce o copilărie liniștită până la vârsta de doi ani, când se naște și sora sa – Lenuța (1949). Această fericire a tinerei familii durează exact trei ani. În 1949, o consăteancă, ce avea misiunea de a trimite informații despre «oamenii periculoși», spune despre cum străbunica a evitat să fie deportată și, imediat după aceea, numele de Maria Grumeza-Tonu figura în lista deportaților.

În noaptea de 5 iulie 1949 au sosit oamenii lui Stalin, străbunica a încercat să fugă pe una dintre ferestrele casei. Militarii înarmați, văzând că persoana în cauză lipsește, l-au amenințat pe soțul ei că iau cele două fetițe. Aceste cuvinte au făcut-o să se întoarcă. Li s-a ordonat: «Într-un sfert de oră să fiți gata!». Au arestat-o pe ea împreună

cu fiicele sale și le-au dus la gara din Strășeni. Soțul nu era obligat să le însoțească, însă i se permitea. I s-a dat o hârtie pe care a semnat precum că este de acord să meargă împreună cu soția și copiii în Siberia. Ce nu face un om din dragoste?! Inima nu l-a lăsat să rămână acasă, știind că sânge din sângele lui pleacă la mii de kilometri depărtare, că poate nu se vor mai întoarce niciodată. A urcat în tren ca un adevărat bărbat. Nu s-a gândit decât la binele familiei lui.

«După vreo trei săptămâni de călătorie, păziți de santinele, ne-au debarcat în regiunea Tiumen. Până să ajungem, Lenuța a murit în tren, de foame. Ne dădeau numai apă și puțină pâine, nu aveam lapte cu care să hrănesc un copil de șase luni». Lacrimile îi curgeau pe obraji, buzele îi tremurau, înțelegeam că în sufletul ei este o rană care nu se va cicatriza niciodată complet. Și-au înmormântat copilul la o margine de drum, când staționase trenul. Mă întreb: cum de a putut rezista? Cum?! Dar era bunica, încă un suflet de om pentru care trebuia să lupte, trebuia să fie puternică.

Ajunși în Siberia, au fost cazați în niște barăci. Mai apoi li s-au dat loturi de pământ pentru casă și locuri de muncă bărbaților. Totul a început de la zero. Familii care au agonisit bunuri, avere ani de-a rândul s-au pomenit lefteri. Un sentiment groaznic. Străbuneii au construit încetul cu încetul o căsuță din banii câștigați din tăierea pădurilor. Casa era cu cerdac, în stil moldovenesc, ca să le amintească de meleagurile natale, ca să îi facă să se simtă mai acasă. Nu după mult timp se naște al treilea copil al străbuneilor mei, Mihai, mai apoi Alexandru și apoi Petru. Trei copii privaţi de dreptul de a se naște pe pământurile unde au trăit strămoșii, nevoiți să învețe o limbă diferită de cea a mamei lor.

«Zece ani i-am îngropat în sătucul siberian Tamilova», obișnuia să spună bunica ori de câte ori își amintea de calvarul vieţii ei. La șase ani după moartea lui Stalin, în 1959, se întorc în Bardar. Reveniți la baștină, își construiesc o casă din banii pe care i-au obținut din vânzarea celei din Siberia. Pot spune că abia la vârsta de 31 de ani viaţa străbunicii revine la normal.

Eu nu cred că am să cunosc vreodată o ființă mai puternică și mai demnă de respect decât străbunica. O adevărată Doamnă, capabilă să-și formeze un scut protector în jurul inimii, care a ținut-o în viaţă până la vârsta de 83 de ani, eroină și etalon al arborelui nostru genealogic!”

(Relatare: **Virginia Plugaru**)

„Simptomatic și definitoriu pentru om este dorința lui de frumos și dorința lui de adevăr.”

(Nichita Stănescu)

Dionisie și Ecaterina ROȘIORU

(din s. Bardar, deportați în 1949
în Siberia, în localitatea Krapiva,
apoi în Noua Kuria)

„Tata aflase că familia noastră putea fi deportată. A fugit în Pădurea Zânei, crezând că autoritățile nu vor îndrăzni să exileze o femeie însărcinată cu doi copii, dar se înșelase. Mama, sora mea Matroana, care avea 13 ani, și fratele Ion, de doi ani, au fost arestați. Tata a stat câteva zile ascuns, apoi i-a urmat benevol, întrebând din gară în gară, până a ajuns cu trenul la Krapiva. Peste puțin timp, s-au mutat la Noua Kuria, unde m-am născut și eu. Tata lucra la tăiat pădure, iar mama făcea cărămidă. Aici, părinții au construit o casă împreună cu familia Laşcu, la fel originară din Bardar. Când aveam cinci ani, iar mezinul Andrei avea un an, Ion Laşcu ne-a fost singurul naş. Ca să ajungem la biserica din Tobolsk, pentru botez, trebuia să navigăm pe râul Irtîş vreo 100 de km. Pe la jumătate de cale, s-a defectat barca. Am dormit într-un sat din apropiere, dar întârziasem la ceremonie și ne-am întors. Peste două săptămâni am reușit să venim la timp.

În 1953, când a murit Stalin, mare i-a fost bucuria tatei că avea să-și recapete libertatea. Între timp, sora Matroana s-a măritat cu Alexandru Untilă din s. Zâmbreni, deportat și el. Au locuit în satul lui toată viața. Au avut doi feciori – Nicolae și Serghei.

În ’58, părinții au vândut jumătatea lor de casă și familia a revenit în Moldova. Nu am avut voie să locuim în sat, de aceea am stat la bunica Ecaterina, iar tata și-a găsit de lucru la construcție într-o localitate de lângă Odesa. I s-a oferit o locuință, care a fost casa noastră pentru trei ani. Când era liber, tata pleca la Chișinău și căuta dreptatea prin instanțe. A câștigat procesul și ni s-a permis să ne stabilim în Moldova. Trebuia să ni se plătească despăgubiri pentru avere și să ni se restituie casa în care, pe atunci, locuiau niște

învățători. În toamna lui 1961, cu hotărârea în mână, cu bruma de avere urcată în camion, noi am intrat direct în curtea casei. Tata s-a dus la sovietul sătesc și, triumfând, a cerut să fie eliberată casa.

El era angajat la colhoz și, fiindcă era un lemnar iscusit, iar la școală se construia o anexă, directorul Vasile Popușoi i-a propus să lucreze acolo ca muncitor, dar și ca învățător de instruire prin muncă.

În 1962 moare mama într-un accident stupid de mașină, iar tata rămâne șchiop pentru toată viața. Tata s-a recăsătorit peste un an. Am avut noroc de mama vitregă, Veta, care era cuminte și blajină, îngrijindu-ne ca pe copiii ei, dar și de învățători: diriginta mea Efimia Statnicov, diriginta lui Ion, Anastasia Valache, învățătoarea lui Andrei, Elena Ursu-Bolocan, care ne-au susținut și ne-au fost buni îndrumători.

Când ne întâlnim cu Ion, deși foarte rar, începem să ne depănăm amintirile din îndepărtata noastră copilărie, care ne este scumpă, deoarece era lumea noastră magică, cu plăceri mai mult imaginate, cu povestiri despre baștina și oamenii pe care nu îi cunoșteam, cu lucruri triste, dar care erau luminate de dragostea părinților noștri. Ion vorbește despre colegii de clasă moldoveni din Kuria, mai ales de prietenul său, Vasile Corcodel, din Ulmu".

(Relatare: **Maria Roșioru**,
fiica lui Dionisie și a Ecaterinei Roșioru)

* * *

„Copilăria este șuvoiul de apă care izvorăște
limpede și curat din adâncurile
ființei și la care omenirea aleargă
fără încetare
să-și potolească setea idealurilor sale
de dragoste, de bunătate,
de frumusețe, de perfecțiune."

(Francesco Orestano)

„Dumnezeu a lăsat libertatea pentru popoare și cei ce luptă pentru libertate luptă pentru Dumnezeu."

(Nicolae Bălcescu)

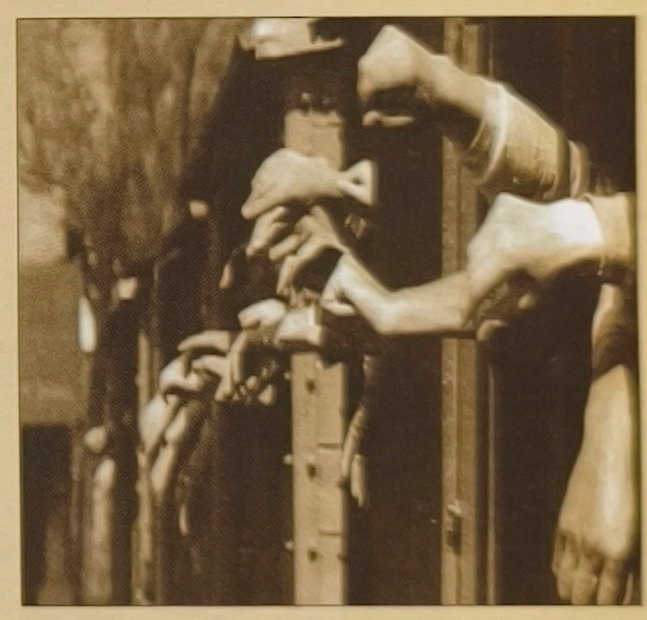

Petru al lui Vasile CĂTĂNOI

(născut în 1941 în Ruseștii Noi,
deportat în 1949 în Siberia,
în localitatea Lebediovka)

„Eram copil, dar țin minte că se vorbea în seara spre 3 iunie că, la Gura Bardarului, pe șes, au apărut o mulțime de mașini cu soldați înarmați. Au stat acolo câteva zile, iar în dimineața de 6 iunie s-au împrăștiat prin sate: la Bardar, la Ruseşti. Se opreau pe la porți și militarii, însoțiți de câte un localnic, încărcau lumea cu forța în mașini. Nu înțelegea nimeni ce se petrece. În ajun s-a găsit un creștin din conducerea satului care îi spuse tatei: «Tu, Vasile Grigorevici (că așa erau obligați oamenii să se adreseze unul altuia, după modelul rusesc, cu «-vici» și cu «-vna» la sfârșit), fugi și te ascunde pe undeva, că poate pe nevastă-ta n-or mai lua-o, că nu-i capul familiei și îi cu pântecele la gură, sărmana, și degrabă va naște, și apoi mai are alți doi copii». Așa și a fost.

Dar în altă dimineață ne-am trezit din nou cu «soldăței» în ogradă. Mama plângea de se rupea inima în ea. Eu m-am șupurit încet și m-am ascuns în șură, la animale. Soldații mă căutau, mama mă striga: «Măi Petrică, unde ești, dragul mamei?». Mi-a fost jale de mama și am ieșit din ascunziș. Ne-au urcat în mașină cu sudălmi de mama focului. Dar cred că i-a atins la inimă și pe soldați starea în care se afla mama, că un consătean i-a aruncat în mașină două covoare, niște haine și doi saci cu făină din coridorul casei noastre și ei nu s-au împotrivit.

Cei din conducerea satului au rămas în casa noastră. Povesteau, mai târziu, vecinii că târau vin cu căldările și se veseleau, huzurind pe munca părinților. La Strășeni au tras mașina la ușa vagonului și ne-au mânat din urmă ca pe vite, numai că, în loc de vergele, aveau arme cu baionete. A doua zi, când trenul a micșorat viteza, doi studenți au sărit prin ferestruici, care erau atât de mici, că nu

știu cum au reușit să se strecoare, și plecați au fost. Dimineața, la numărătoare, în tren eram 70 de persoane în loc de 72. După aceea ne-au închis ferestrele și am mers încă multe zile în acel aer înăbușitor.

La trecerea peste râul Volga, pe un pod, mama, în grija doar a femeilor din vagon, naște un băiețel. Eram de-acum trei frați: Petru, Stepan și Filip. La sfârșitul următoarei săptămâni am ajuns în Siberia. Când am coborât, am văzut numai pădure. În depărtare se zăreau rotocoale de fum și câțiva bărbați au mers să aducă apă. Acolo se făceau cărbuni pentru tractoare, ziceau ei. Apoi cei deportați au făcut o mămăligă. Printre ei era un omuleț slab și înalt, îmbrăcat doar într-o cămașă și în izmene. Cum dormea, așa l-au luat. Era moș Vasile Săcu din s. Logănești. Soldații râdeau și-l luau peste picior, pe urmă i-au pus o mandolină în spate și el unde a prins a cânta, că toată lumea îl asculta și plângea împreună cu el. Moșul își compunea pe loc versurile tânguitoare despre vitregiile sorții.

Spre seară au venit niște mașini și am plecat la o depărtare de șapte kilometri, unde erau niște case lungi, numite «barăci», în care am fost închiși imediat. Oamenii și-au dat seama că acolo fusese pușcăria. Așa am trăit cu toții acolo până în iarnă. Într-o dimineață, priveam prin geam cum ninge și nu-mi venea să cred ochilor – l-am zărit pe tata. Am strigat: «Mamă, vine tata!». Era 7 septembrie, țin bine minte. Tata venise de bunăvoie la noi.

Peste câteva zile, a cumpărat o casă în satul Lebediovka și ne-am mutat acolo. Eu am fost înscris în clasa întâi. Toți copiii deportaților erau în clasa aceea, chiar dacă în Moldova făcuseră câțiva ani de școală. La 1 ianuarie 1953, mama l-a născut pe Grigore. Apoi, în 1957, a mai avut un băiețel, care însă a murit. În 1958 ni s-a permis să ne întoarcem în Moldova. Am trăit pe la niște rude, pentru că nu ne-au întors nimic din gospodărie. Frații mei sunt în viață, tata s-a stins în 1976, iar mama – la 4 august 2014.

Mulțumim lui Dumnezeu că ne-a păzit de ghețăriile și vântoasele Siberiei și ne-a întărit să ne întoarcem la baștină. Două nepoate (o fiică a lui Ștefan și una a lui Grigore) au fost numite în cinstea bunicii Eudochia".

„Ne-au dus în
vagoane-nchise,
Cineva spioni
ne-nscrise,
Ne-au dus în
vagoane mute,
C-aveam peste-o
apă rude..."

(Grigore Vieru)

Sofronie PLATON și Maria BRUMARI

(născuți în 1934 în s. Dănceni, deportați – la doar 14 ani – cu părinții în Kazahstan, la Ustinsk)

„În 1940 a fost arestat, pe motive politice, bunelul Gheorghe Brumari. Nu s-a mai întors. Bunica Efimia și fiicele ei, Maria și Ecaterina, au fost deportate în ’48. Elena era căsătorită cu președintele sovietului sătesc și a fost lăsată la vatră. Le-au închis, iar dimineața, gardienii, văzându-le că încearcă să fugă prin fereastră, au bătut alarma.

Au fost duse în preajma orașului Kurgan, în câmp deschis, unde se auzea doar șuieratul vântului. Trebuia să trăiască fără a avea cele mai simple lucruri. Și-au săpat un bordei în care au iernat. Mătușa Ecaterina și cu mama lucrau la fermă, iar tata – lemnar. Mai erau familii din Rezina, Meșeni, Șoldănești.

Tata Sofronie a fost deportat cu părinții Vasile și Eudochia Platon, cu fiicele Liuba, Niusea, Nina și fiul Pavel. Aveau unsprezece copii. În afară de cei patru deportați, ceilalți erau în România, la studii, fiind transferați acolo cu liceul odată cu venirea rușilor. Aceștia au dus-o bine. Unul dintre ei s-a stabilit în Austria. Celor deportați le-a fost greu. Nu aveau apă de băut. Erau numai niște bălți cu verdeață și cu viermi. Mama povestea că punea colțul broboadei la gură și sorbea apa. De multe ori, se intoxica.

Cu încetul însă s-au făcut gospodari și printre străini. Știau bine că numai oamenii fără minte sunt leneși, iar înțelepții sunt întotdeauna harnici. Și-au construit o casă frumoasă, cum nu s-a mai văzut prin părțile celea, una ca în Moldova, de se minunau rușii. Erau mulți oameni din Scorțeni, Telenești, Ignăței în Siberia, și toți gospodari, oameni cumsecade.

În 1954, Maria s-a căsătorit cu Sofronie, iar în anul următor a născut-o pe sora mea, Eugenia. În 1957, au lăsat casa și tot ce agonisiră și s-au întors cu părinții în Moldova. Iarna s-a născut Ion. Mare le-a fost dorul de Patrie, dar nu li s-a dat nimic din averea ce au avut-o la Meșeni, iar la Sămășcani, în casa bunicii, au fost deschise oficiul poștal și punctul medical.

Deși au făcut doar patru clase de școală românească, părinții erau pricepuți la toate. Ori de câte ori își aminteau de timpurile deportărilor, plângeau. Anii de mare cumpănă nu puteau fi uitați. Rănile sufletului nu se vindecă ușor...”

(Relatare: preoteasa **Silvia Platon-Pazurati**)

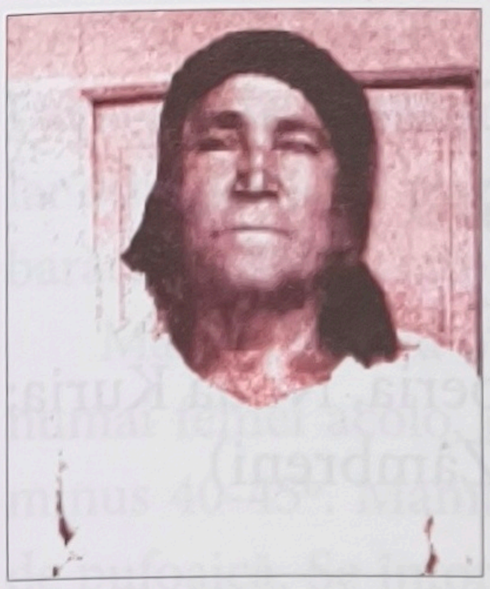

Eudochia CĂTĂNOI

(născuta în 1917 în Ruseștii Noi,
deportată în 1949 în Siberia)

„În ajun, am copt pâine și colaci, ca a doua zi să merg la biserică să mă spovedesc și să mă împărtășesc, căci mai aveam vreo săptămână până când trebuia să nasc. Avea să fie Sărbătoarea Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, dar dimineața au venit soldații ruși și ne-au deportat. Nu le păsa că puteam naște chiar atunci. Soțul Vasile a reușit să fugă. Cu trei zile înainte, din sat au deportat trei familii. Bărbatul meu a scăpat numai că l-a sfătuit să se ascundă un om bun, consăteanul și felcerul Ioan Dodan, care a făcut studii la Iași. A fost un om cu suflet mare".

* * *

„Doamne, știi Tu cine domnește azi în lume?
Trădarea, Doamne, n-ar mai avea nume!
Trădarea de fraţi, de cântece, de grai și ram,
Și cea mai mârșavă trădare – de ţară și neam."

(Iacob Cazacu-Istrati. „Doamne, știi Tu?")

„Doamne, intră și-n
a mea chilie,
Amândoi răniți și
înghețați,
Să ne încălzim cu
bucurie
Unul lângă altul, ca
doi frați."

(Grigore Vieru)

Arhiva V. Miron

Arhiva V. Miron

Vasile al lui Constantin LUPAȘCU

(născut în 1943 în s. Cigârleni,
deportat în 1949 în Siberia, Noua Kuria;
locuiește în s. Zâmbreni)

„În ’49 am fost deportat în Siberia împreună cu mama Elizaveta. Tata Constantin a fost judecat pentru neîmplinirea planului de achitare a pâinii la stat și condamnat la șapte ani de închisoare. Îmi amintesc cum, supravegheat de doi soldați, a fost îmbarcat într-o mașină. Înainte de aceea s-a apropiat, m-a ridicat în brațe și m-a sărutat. Mama a rămas în mare zbucium, plângând la poartă.

Aveam o casă mare și frumoasă, acoperită cu tablă de zinc. Când au venit soldații, au intrat cu înjurături și au început s-o îmbrâncească pe mama, lovind-o cu patul armei. Mama a căzut fără cunoștință și de atunci i s-a tras o boală grea. Când și-a revenit, ne-au escortat în casa de peste drum. Când soldatul a ieșit din odaie, mama mi-a șoptit să fug acasă și să-i aduc o pâine din covata din gura cuptorului. Am alergat într-un suflet și, deschizând încet ușa, am văzut un soldat dormind pe marginea cuptorului cu arma lângă el. M-am furișat în vârful degetelor și am luat pâinica, apoi, tot fugind și tremurând de frică, am dus-o mamei, care a ascuns-o în sân. A doua zi ea m-a trimis să prind și să iau și puicile, care erau vreo cinci. Cu toate că a auzit, soldatul n-a zis nimic. Apoi mama și-a luat inima în dinți și s-a pornit să le taie.

A doua zi, m-am dus la sora tatei, Paulina, sub pretextul că vroiam să-i cer ceva. Descoperind lipsa mea, doi soldați au escortat-o pe mama până la mătușă. Stăteam după casă, iar mătușa nu vroia să mă dea, îi ruga, îi blestema, zicându-le că-s un copil și nu port nicio vină. Totuși, soldații m-au găsit și ne-au urcat pe toți într-o mașină fără loitre, fără acoperiș și ticsită cu oameni, care ședeau pe podea. Eu eram la margine, mama plângea neîncetat. Îmi era foame și mama-mi dădea carne de pui. Am ajuns la gara din Chișinău, unde

am fost suiți cu sila în marfare, care au luat direcția spre Siberia. După zile și zile de drum, într-o seară am coborât pe malul Irtîșului, iar dimineața ne-au dus în satul Krapiva, unde ne-au repartizat prin barăci pentru dobitoace.

Mama lucra la o uzină unde se tăia lemnul cu gater. Munceau numai femei acolo, de dimineață până seara, pe un frig crunt de minus 40-45°. Mama nu avea încălțăminte și încălța niște mâneci de pufoaică. Se întorcea degerată. Deseori o auzeam cum plângea. De frica trasă în noaptea deportării, s-a îmbolnăvit de epilepsie. Avea accese. Când simțea că avea să cadă, ieșea afară și se întindea pe zăpadă. La anii mei, nu prea înțelegeam ce i se întâmpla, dar o urmam și o țineam, apoi o ajutam să intre în baracă. Nu aveam ce mânca, dar noi, copiii, știam unde puteam găsi niște resturi sau coji de cartofi.

După Krapiva, am stat în satele Salî și Kuria din raionul Dubrovinsk, regiunea Tiumen. Nașii părinților mei, Timofei și Tatiana Curosu din s. Molești, au fost mutați pe celălalt mal al Irtîșului. Uneori treceam râul cu barca și mergeam la ei. În satul Kuria ne-am făcut un bordei în pământ, unde am trăit până ne-am întors în Moldova. Tot acolo mai locuiau și mulți oameni din Ulmu. Îmi amintesc de familia Plămădeală.

Începuse școala. Prima învățătoare mi-a fost Valentina Kozmovna din Belarus, deportată și ea. Nu cunoșteam limba rusă și am repetat clasa întâi. Dintr-a doua până într-a cincea, mi-a predat Galina Ivanovna, și ea din Belarus.

În anul 1953, tata a fost eliberat prin amnistiere și a venit la noi în Siberia. Apoi, în 1954, s-a născut fratele meu Tudor, iar peste un an – Nicolae. S-a întâmplat că, odată, ambii părinți erau la spital, iar eu aveam grijă de frățiorul mai mic. Eram copil, dar responsabil ca un adult, de aceea am putut să mă duc în satul vecin cu schiurile după pâine.

În 1956 ne-am întors acasă. Am pornit-o de la zero, dar ne-a ajutat bunul Dumnezeu și am supraviețuit".

„Toate le ierți,
Doamne de Sus,
Cu blândețe măreață,
Chiar și pe cei
care Te-au dus
În Siberii de gheață."

(Grigore Vieru)

Arhiva V. Miron

Arhiva V. Miron

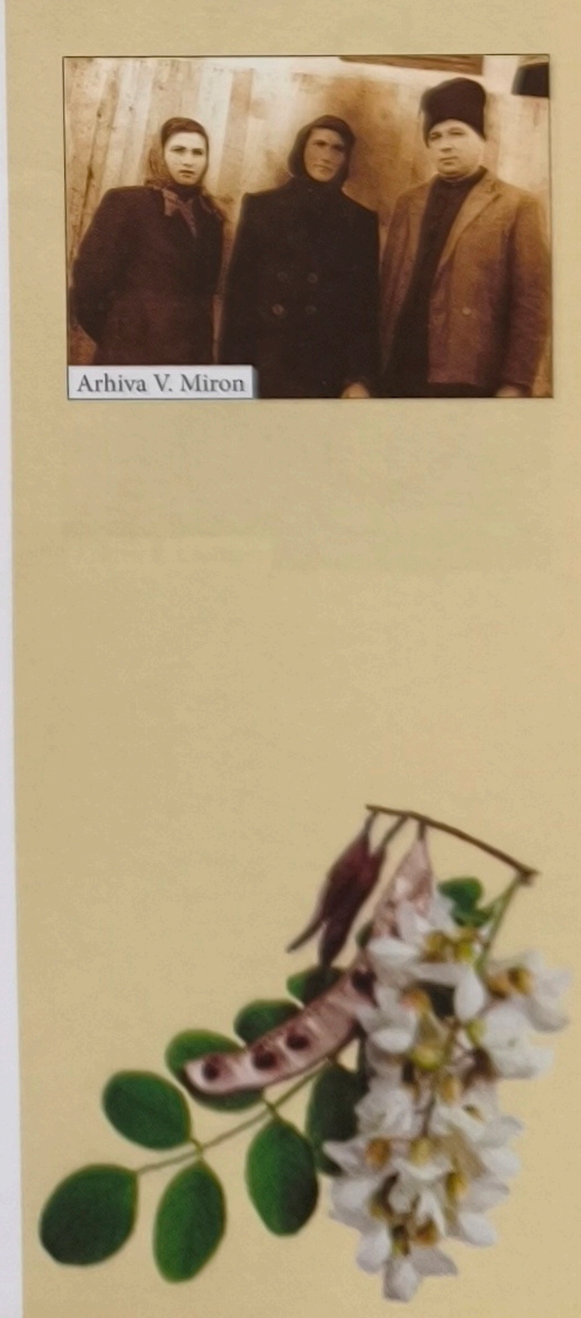

Feodora ANDRONIC

(născută în 1936 în s. Horești, deportată în 1949 în Siberia, în localitatea Zagvaldina, r-nul Ustimsk)

„În ’48, tata Fiodor Chiril a fost judecat și condamnat la 10 ani de pușcărie, pentru că n-a realizat planul de predare a pâinii la stat. În ’49, mama, eu, sora Olga (a.n. 1933) și fratele Ion (a.n. 1927) am fost deportați în s. Zagvaldina, r-nul Ustimsk, regiunea Omsk. Aveam 13 ani. Când au venit soldații, ușa casei era încuiată. Noi dormeam pe laiță. Mama ne-a trezit și ne-a zis: «Să spuneți că nu-s acasă». Soldații au rupt ușa și au intrat, strigând: «În genunchi! Nu mișcați!». Așa cum eram, în cămăși de noapte, ne-au alungat afară, apoi în drum, la mașină. Sora, care ducea vaca la păscut în fiecare zi, ieșind, a alergat și s-a apucat de gâtul vacii, plângând în gura mare. Nu ne-au lăsat să luăm nimic. Aveam pâine, unt, brânză, puteau să ne prindă bine în «drumul pătimirilor», croit de autoritățile sovietice. De la Strășeni, cu mărfarul, ne-au dus până în Siberia. Apoi trenul se opri pe linie moartă. Toți plângeau. Era mare învălmășeală...

Speriați de propaganda sovietică, localnicii ruși credeau că moldovenii sunt niște monștri, dușmani înrăiți ai poporului – așa ne spuneau mai târziu ei. S-au convins însă, cu timpul, că suntem mărinimoși, săritori la nevoie și buni gospodari.

Casele din sătuc erau toate de lemn. Satul era populat de nemți, tătari, ucraineni. Am fost cazați la o familie, câte trei familii într-o cameră. Erau toți din Horești: Leon Măscauțeanu cu soția, care a născut-o chiar în primele zile pe fiica Maria, Ana Turuta cu un fiu, celălalt rămânând acasă, după ce a fost împușcat în picior când a încercat să fugă.

După cinci ani, tata, fiind eliberat, veni la noi în Siberia. Am cumpărat o casă. Lucram la pădure, în colhoz, la fermă. Unii nu-și vedeau apropiații cu săptămânile. La fel și tata.

Când primeam scrisori din Moldova, ai mei boceau și își blestemau soarta. Îmi amintesc că strângeam pomușoare prin pădure și, ca să nu ne rătăcim, puneam hârtiuțe pe cărare. Frigurile erau insuportabile. Fânul se făcea tare, iar caii aveau barbă de gheață, cu țurțuri groși și lungi.

Eu făceam curat cu mama la cârmuire. Într-o dimineață, am găsit portretul lui Stalin jos. Am strâns cioburile de sticlă. Cineva a zis că era un semn. A doua zi s-a anunțat că a murit Stalin. Oamenii erau speriați, vorbeau în șoaptă, unii chiar plângeau. Ani la rând li s-au spus minciuni și acum credeau că avea să înceapă un dezastru.

În Siberia, deportaților nu li se permitea să citească cărți religioase, dar eu am copiat o cărțulie cu rugăciuni. Mare foame am îndurat în acei ani... Numai pâine de ovăz era. Lucram până cădeam din picioare, mai ales la legat snopii. Picioarele îmi sângerau întruna.

Vedeam mai mult femei. Uneori o auzeai pe vreuna: «Aș face un copil, dar de unde să găsesc un bărbat?». Așteptau să vină noi forțe de muncă. Bietele femei nu mai puteau duce atâta greu pe umerii lor, mai ales singurătatea.

Mama se ruga la Dumnezeu: «Doamne, ajută-ne s-ajungem în țărișoara noastră, să o vedem și acolo să murim…». Tare-i mai era dor de locurile noastre.

Ne-am întors, dar greutățile nu s-au terminat, ba ne-au apăsat toată viața: lipsuri, boli – acestea au fost urmările represaliilor lui Stalin, dar le-am suportat și le-am învins."

* * *

„Mă-nchin cu pietate
Și tac, și nu mai cânt,
Eu sunt copilul ploii,
O, nu! Eu sunt pământ."

(Constantin Dragomir. „Ritual")

„Scopul suprem al sacrificiilor rămâne Binele."

(Georges Bataille)

Arhiva E. Ciobanu

Arhiva E. Ciobanu

Ion Efrim URSU

(născut în 1935 în s. Horești, deportat în 1949 în Siberia, în localitatea Ialoniar, r-nul Dubrovinsk)

„Pentru noi, greutățile au venit una după alta. Mai întâi războiul, apoi seceta și foametea. În anul 1948 a fost o ploaie tare mare. Tata era pe șes cu vacile. A venit un șuvoi atât de puternic, încât l-a înecat. Casa ne-a fost devastată. Eram proprietari de pământ și, în 1949, mama Pelaghia, eu, surorile Ana (a.n. 1926) și Nadejda (a.n. 1933) am fost deportați în regiunea Tiumen, r-nul Dubrovinsk, s. Ialoniar.

Uneori îi luau și pe cei care nu erau în liste. De exemplu, Ignat Dohot tremura de frica deportării. Soldatul l-a întrebat ce are. I-a răspuns că fusese pe front. Oricum l-a arestat și pe el, pentru că aveau de îndeplinit un plan. Din Răzeni o luase doar pe o femeie, Șura Golovcenco, soțul reușind să se ascundă. Ea se speriase atât de tare, încât, văzându-l, l-a chemat: «Petrică, vino, că ne duc!». S-a urcat și el în mașină.

Pe atunci ne venise în vizită o vară, Ana. Vroiau s-o ia și pe dânsa, dar a reușit să fugă când soldații ne urcau în mașină. Am mers cu trenul, apoi cu vaporul. Ne-au dat loc de trai în niște barăci vechi din lemn, în care noaptea se auzeau carii și ploșnițele ne mâncau de mama focului. Am făcut diferite munci: marcarea și tăierea copacilor, construcția liniilor de căi ferate prin pădure, căratul lemnelor cu ajutorul vagonetei trase de cai. Surorile mele au lucrat un an la încărcat trunchiuri în șalupe. Cât frig și chin au îndurat, sărmanele, făcând lucrul greu și pentru bărbați...

Împreună cu Ana Pisică, cu fiicele sale, Maria și Elizaveta, din Bardar, am construit o casă pentru ambele familii. Aveam și o vacă, la fel, comună. Am întâlnit acolo și familia Plămădeală din Ulmu (mă înțelegeam bine cu Toader), și pământenii noștri,

familiile Roșioru, Luchiță Gavril, Ana, Vera, Nicolae și încă un copil mic. Eram tare buni prieteni, mergeam împreună peste tot: la pescuit, la vânătoare.

Am fost eliberați în anul 1955. Am lăsat casa, vaca și tot ce am agonisit familiei Pisică, care mai rămânea încă.

Șederea noastră printre străini era departe de a fi plăcută, dar au fost și situații hazlii. Îmi amintesc de un flăcăuaș din Ulmu, care, când abia ajunsesem în Siberia, se urcă pe o buturugă de copac și strigă cât îl ținea gura:

„Mulţumim, tovarăș Stalin,
Pentru viaţa ce ne-ai dat,
Căci cu sfatul dumitale
Soarta ni s-a «ușurat»!”

Unii de-ai noștri se bucurau și încuviințau gestul băiatului, dar niște bătrâne fricoase îl umpleau de ocară. Se temeau să nu fie denunțate că-l ascultă și apoi pedepsite. Starea de nesiguranță, frica pusese stăpânire și pe noi, strecurându-ni-se în sânge și în suflete până la sfârșitul vieții. Amintirile despre suferințele acelor ani și acum ne provoacă durere, simțindu-ne din nou deportați, iar gândul că ne-a fost luată averea adunată prin muncă de buneii, părinții noștri, dar și de noi este plin de multă tristețe”.

* * *

„Tristă-i lunca Prutului
Fără cântul cucului,
Dar mai grea e viaţa asta
Fără vatra scumpă-a noastră,
Cu moșia strămoșească
Și livada bătrânească,
Iarba verde pe toloacă, –
Doar așa viaţa ni-i dragă.
Scumpă ni-i căsuţa joasă,
Nu e alta mai frumoasă.
Cu miros de flori, pelin,
Sărut ochii și mă-nchin,
Sărut mâna, maica mea,
Nu știu de ne-om mai vedea,
De-azi începe viaţa grea
Departe-n Siberia...”

(Tudor Colac. „Departe în Siberia”)

„În toate iernile de suferință, gândește-te că va fi, că nu poate să nu fie o primăvară.”

(Nicolae Iorga)

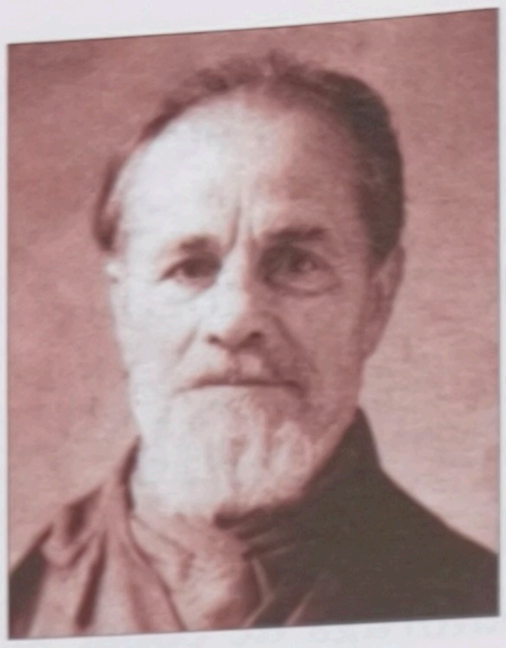

Preotul Mihail GUMA

(din Ruseștii Noi,
condamnat la 10 ani de închisoare)

„Era toamna lui 1956, când a venit ca preot la Biserica *Sfinții Mihail și Gavril* din Ruseștii Noi Mihail Guma, originar din Dubăsarii Vechi. Blajin, sfătos și nemaipomenit de milostiv, a cucerit foarte repede inimile sătenilor. Tot ce aduceau mirenii în dar la biserică le împărțea celor bolnavi, sărmani, dar mai ales copiilor, care îl așteptau întotdeauna să-l întâlnească. Își descopereau capetele, își făceau semnul crucii și-i ziceau: «Sărut mâna, părinte». El îi blagoslovea, vâra mâna în buzunarul rasei (niciodată nu l-am văzut în altă îmbrăcăminte!) și le împărțea copeici și ruble. Copiii îi mulțumeau, se uitau cu atenție pe ce uliță o pornea și fugeau pe alt drum ca să-i iasă în întâmpinare. Și iar îi sărutau mâna, și iar aveau parte de milostenie…

Preotul locuia în gazdă la mătușa Tatiana, sora bunicii mele Alexandra. Casa ei era gard în gard cu a noastră. Tata, Serghei Dodan, adesea stătea la sfat cu părintele la noi. Mi-aduc aminte unele frânturi din cele destăinuite. De exemplu, povestea că tatăl său fusese preot în Dubăsarii Vechi. Un timp au slujit împreună. În iunie 1940, el, soția și cei doi copii ai săi, întreaga familie Guma, au luat calea pribegiei spre România. S-au stabilit cu traiul în orașul Pitești.

În Moldova izbucnise epidemia tifosului exantematic. Foarte multă lume murea. În ’41, mitropolitul a făcut apel de revenire în țară către preoții plecați, deoarece nu avea cine-i înmormânta creștinește pe cei decedați. Părintele Mihail s-a întors la Dubăsari fără ai săi. În 1945 a fost arestat și trimis într-un lagăr din Siberia. Acolo a muncit în condiții inumane nouă ani și nouă luni. Când l-au eliberat, i-au zis: «Du-te, popă, acasă, nu ai nicio vină». Peste doi ani a fost numit preot la Ruseștii Noi.

Mătușa, Tatiana Breahnă, era văduvă de război. O creștea pe nepoțica Zinica, care rămăsese fără mamă la nouă luni. La ea a locu-

it preotul. I-a purtat de grijă. Se simțea bine la noi, numai că îl supăra rău rana de la genunchiul drept, pe care o avea din Siberia. Dorea mult să afle ceva despre familia lui din România, dar avea teamă să nu le pricinuiască necazuri. Tatăl meu a trimis o scrisoare la Pitești, adresată lui Constantin, fiul preotului, în speranța că mai locuia la adresa respectivă. Începută cu mari dificultăți, corespondența preotului și a fiului a continuat un timp, dar nu le-a fost dat să se întâlnească, din cauza că, în martie 1963, slujitorul Domnului și omul drag întregului sat s-a stins din viață. L-au plâns mic și mare. O mulțime de lume a venit la înmormântare și din Dubăsari. Țin bine minte că aceștia veneau de multe ori la liturghii în biserica noastră. Aduceau cu ei mult pește. Erau de pe malul Nistrului. Parcă-l văd pe moș Petru Novac, chipeș, care-l ruga pe părinte să revină în satul de baștină, dar el a rămas pentru totdeauna în satul nostru.

În 1990, Constantin Guma, inginer de profesie, a venit cu o delegație la Chișinău. A căutat și a găsit calea spre Ruseștii Noi. A mers direct la cimitir. Un sătean povestea că a stat mult acolo și a plâns, povestindu-i tatălui întreaga istorie a familiei lor, trăită fără el. A luat pământ de la mormânt, apoi a rugat-o pe o tânără, care locuia lângă cimitir, să-i arate casa noastră. A fost o mare surpriză și bucurie pentru noi să-l vedem pășindu-ne pragul. Cu regret, tatăl meu plecase și el în lumea celor drepți și nu avea cine să-i povestească amănuntele din viața tatălui său.

Peste ani, i-am scris lui Constantin Guma, la Pitești, că intenționam să sfințim monumentul înălțat preotului de săteni și de tânărul preot venit la noi, Anatolie Stefanov. Fiul părintelui a venit cu soția sa Elena. S-a bucurat mult și le-a mulțumit tuturor. M-a rugat atunci: «Să aveți grijă, vă rog, și de mormântul tatălui meu, deoarece i-ați fost aici persoanele cele mai apropiate». Așa este. Cei care erau copii pe atunci își amintesc cu evlavie de cel care a fost Omul și Preotul Mihail Guma.

Alexandra Rusu-Dodan (85 de ani): „Mergeam la preot acasă ca să-i citească molitva Sf. Petru fiului meu bolnav. Trebuia să venim de trei-patru ori la el. Odată, era tocmai de Sf. Maria cea Mică, după ce a terminat părintele de citit, gazda, mătușa Tatiana, ne-a invitat la o masă de sărbătoare, unde a venit și preotul Mihail Guma. Îmi amintesc cum povestea că atunci când a fost dus în Siberia, la

„Doamne,
Cel din slăvile
creștine,
Ce păcate oare-ai
savârșit,
Că Te-au dus acolo
și pe Tine
În Siberii fără de
sfârșit?”

(Grigore Vieru)

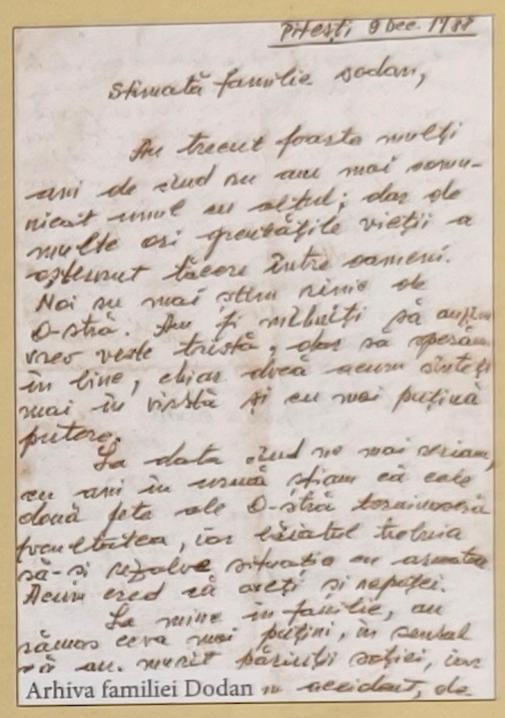

Arhiva familiei Dodan

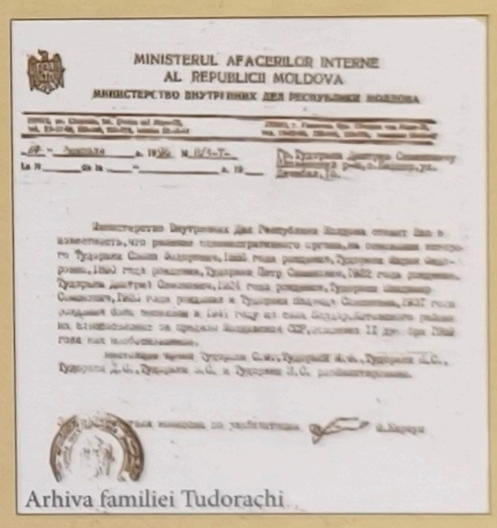
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
AL REPUBLICII MOLDOVA

Arhiva familiei Tudorachi

o oprire, soldații le-au dat voie deținuților să iasă afară pe peron. Când i-au mânat înapoi, părintele s-a poticnit. Un soldat l-a lovit cu piciorul. Preotul a căzut și s-a lovit cu gura de scara trenului. «Acolo mi-au rămas dinții. Eram numai sânge, dar nu mi-a dat nimeni niciun ajutor», spunea cu durere preotul Mihail. El mi-a sfințit și casa. Doamne, vrednic preot a mai fost! Nu degeaba pe piatra de mormânt i-au fost scrise cuvintele sfinte din Evanghelie: «Ferice de cel milostiv, că acela va fi mângâiat»".

Daria Codreanu-Merlă (75 de ani): „După ce m-am căsătorit, am cumpărat un lot de pământ lângă badea Gheorghe Ghimp. Ne-am construit casa. Nu departe era o fântână părăsită. Am convenit cu vecinii să reconstruim fântâna. A sfințit-o părintele Mihail. Parcă aud laudele și mulțumirile lui pentru fapta noastră, fapt care ne-a bucurat și ne-a încurajat mult. Tot el mi-a botezat și fiica. N-am să-l uit niciodată. Domnul să-i ierte păcatele".

Zinaida Manolache-Vulpe: „Aveam vreo 10 anișori. De multe ori am primit și eu daruri de la părintele Mihail, dar nu voi uita niciând cum am fost cu mama într-o seară la biserică, unde era așezată racla cu trupul neînsuflețit al acelui bun creștin, care dădea fiecărui copil câte ceva. Multe dulciuri au mâncat copiii pe acele timpuri, cumpărate cu banii dați de el... Dumnezeu să-l ierte".

Vasilița Balaur-Trohin (74 de ani): „Pe mătușa Panița și mirele ei Pavel părintele Mihail i-a cununat fără bani. Mare milostenie făcea".

Iulia Codreanu-Ghimp (62 de ani): „Nu intra un om în ograda mătușii Tatiana, unde locuia preotul, ca să nu primească ceva de la el – un colac, un ștergărel, lumânări... El zicea: «Nu trebuie să aduceți ceva numaidecât la biserică. Veniți în locașul Domnului și rugați-vă din toată inima». Nana Maria ne lua iarna, ne îmbrobodea cu șalincă cu franjuri, ne acoperea aproape toată fața și la biserică ne tot zicea: «Mai răbdați, încă oleacă răbdați și rugați-vă»".

Petru Botnaru (71 de ani): „Eram flăcăuandru. Nu mergeam chiar des la biserică, dar ori de câte ori veneam acolo, aceasta era arhiplină, chiar și iarna, pe ger mare. Parcă-l văd și acum pe părinte încălțat într-o pereche de cizme, mișcându-și, în altar, ba un picior, ba altul, încercând să scape de durerea piciorului bolnav. Tare-l iubeam pentru dragostea lui de oameni, pentru credință și milostenia lui".

(Relatare: **Lidia Ganea**)

Ioachim BOLOCAN

(născut în 1941 în Ruseștii Noi,
deportat cu părinții, în 1949, în Siberia,
s. Urai, r-nul Kandinsk)

„Era patru dimineața. Soldați – aproape la fiecare ușă, mașina stalinistă – în ogradă. Ne spun că ne duc în alt sat. Ne mint. Ne deportează împreună cu părinții Teodosie (a.n. 1912) și Elena (a.n. 1908). Noi eram trei copii – Zinaida de 11 ani, eu de opt, Nicolae de patru ani. Peste doi ani, în Siberia, avea să moară sora noastră, Ana.

Drumul a fost lung: cu trenul până în Tiumen, apoi cu vaporul până în s. Urai, r-nul Kandinsk. A urmat o viață chinuitoare în barăci ticsite cu lume și pline de ploșnițe. Din 1950 trebuia să mă duc la școală. Cei doi kilometri parcurși până în satul vecin prin zăpadă, pe un ger năprasnic, îmi păreau a fi o distanță de zece kilometri. În plus, îmi era frică de urși, de șerpi, mă temeam să cad în mlaștină…

Tata muncea ca un sclav, cărând lemnul pe râul Konda. Aproape că nu-l vedeam pe acasă. Nu avea nici pâsle, sărmanul. S-a îmbolnăvit din cauza condițiilor insuportabile și a murit în 1952.

Mama aduna crengi în pădure și le dădea foc. Îi vedeam deseori pe Lucheria Rusu și tatăl ei, Sandu, bătrân de tot, consăteni de-ai noștri. Tare-a mai muncit biata fată, curățând drumul spre pădure, ca să poată trece căruțele cu lemn spre râu. Iarna, pe o sanie, se punea o cadă cu apă, care, curgând, îngheța drumul. Apoi săniile puteau trece, rând pe rând, încărcate cu lemn. De la frigurile celea i s-a tras boala grea.

Am revenit în Moldova în anul 1956. Am dus-o greu și acasă, dar parcă mai aveam casă?! Am trăit pe la neamuri. Mult mai târziu am putut să ne construim alta”.

„O luptă-i viața:
deci te luptă
Cu dragoste de ea,
cu dor.”

(George Coșbuc)

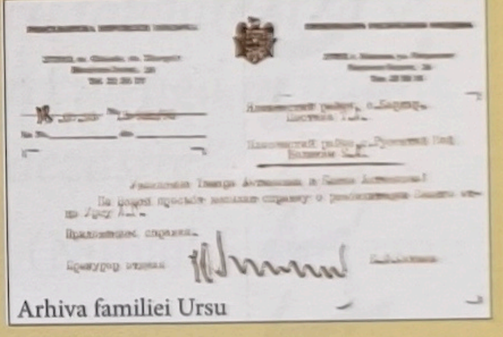

Arhiva familiei Ursu

Nicolae Ioachim BOLOCAN

(deportat în 1949 în Siberia,
în s. Urai, r-nul Kandinsk)

„Când am fost trimis într-o deplasare, în Siberia, ca veterinar, parcă Dumnezeu mi-a călăuzit pașii spre locul unde au fost înmormântați tatăl meu Teodosie și surioara Ana. Am reușit să ajung, schimbând trei avioane. Știam că, pe parcursul anilor, localitatea nu mai era cea de odinioară, dar mi-am continuat calea. M-am cazat pentru o noapte la hotel. I-am povestit despre scopul vizitei mele recepționerei. Mi-a spus că nu departe locuiește o moldoveancă căsătorită acolo chiar în 1949. Mi-a dat adresa. Plin de emoții, am ieșit să o caut. Apropiindu-mă de casa indicată, am văzut o femeie în grădină. Mă gândeam în ce limbă să mă adresez. Am salutat-o în limba noastră. Ea a tresărit: «De unde ai apărut, tinere?».

După ce mi-a ascultat povestea, m-a condus la biserica din sat. Împreună cu paznicul am mers la cimitir. Am căutat mult. La un moment dat, am văzut o cruce răsturnată, neagră și spălăcită de umezeală, de soare. Am ridicat-o cu o ultimă speranță. Încercam să descifrez literele abia vizibile. Era crucea tatei: «Bolocan Teodosie, 1912–1952».

Bătrânul paznic mi-a spus că, din când în când, a mai înnoit crucile celor plecați la Domnul. Pe cea a Anișoarei, care murise la doar trei anișori, n-am mai găsit-o, dar am făcut ordine la mormântul tatei și am pus o cruce nouă, cu gând că fac același lucru și pentru scumpa Anișoara. Am meșterit și un gărduț. Mi-am luat rămas-bun de la mormântul tatei pentru totdeauna. Simțeam o mare durere din cauza că tata și sora odihnesc pe veci în pământ străin. În drum spre casă mă chinuia și nu mă lasă în pace nici acum o întrebare fără răspuns: «De ce, Doamne, de ce?...».

Sandu RUSU

(născut în 1879 în Ruseștii Noi,
deportat în Siberia, în s. Urai, r-nul Kandinsk)

„Sandu Rusu era bun gospodar, avea toate cele trebuincioase la casa unui om harnic. Se pricepea la multe lucruri, dar, mai ales, știa să facă un vin deosebit, din cele care pot lua medalii la expoziții. Întregul sat știa că-și îngrijea cu tragere de inimă via sa de soiul Leondor.

Simțea că președintele sovietului sătesc, Gheorghe Codreanu, era ros de viermele invidiei, mai cu seamă atunci când acesta venea la el și-i ordona: «Mâine vin șefii de la raion, pregătește un fedeleș cu vin și un curcan, moș Sandu».

O dată – un butoiaș și o pasăre, altă dată – un butoiaș și un miel și tot așa, până când bătrânul l-a alungat după poartă. Chiar a doua zi, se pomenește înscris în lista culacilor. A fost deportat împreună doar cu fiica sa Lucreția, de 11 ani, deoarece soția lui se ascunsese și a scăpat. Avea 70 de ani și nu mai putea lucra, dar Lucreția a muncit din greu în Siberia. În nopțile lungi și reci, când se simțeau atât de singuri printre străini, numai gândul la via lor dragă, la casa și la satul lor scump inimii le aducea alinare.

S-au întors în anul 1956. Viața își reluă cursul, cu bucurii și necazuri firești, dar Siberia își puse amprenta pentru totdeauna. Lucreția a decedat în iunie 2014”.

(Relatare: **Lidia Ganea**)

* * *

„Doamne, știi Tu cine domnește azi în lume?
Minciuna, Doamne, n-ar mai avea nume!
Minciună la vârf, minciună la rădăcini,
Pe cine să crezi? Cui să te mai închini?!...”

(Iacob Cazacu-Istrati. „Doamne, știi Tu?”)

„Dreptatea nu te caută niciodată acasă la tine: cu toiag de răbdare trebuie s-o cauți pe drumul aspru al muncii.”

(Nicolae Iorga)

„Ei au știut să sufere cu răbdare și să se reculeagă în marile dezastre.”

(Mihail Sadoveanu)

Simion TUDORACHE

(născut în 1886 în s. Bardar, deportat în anul 1941 în Siberia, în Igrium, r-nul Beriozovo, reg. Tiumen)

„Cei din familia Tudorache erau oameni gospodari – așa se zicea în sat. Bineînțeles, buneii n-au dorit să intre în colhoz, deoarece trebuia să-și dea întreaga avere. În dimineața de 13 iunie, când au venit soldații să-i deporteze, copiii dormeau. I-au luat pe bunelul Simion, pe bunica Maria și, din nouă copii, pe cei patru necăsătoriți: Petru (a.n. 1922), Dumitru (a.n. 1924), Vladimir (a.n. 1926) și Nadejda (a.n. 1931). Pe bunelul l-au despărțit de familie. Nu s-a știut nimic despre el mulți ani, până când s-a făcut un demers la Ministerul Afacerilor Interne. Răspunsul a fost că a murit de inimă.

Bunica Maria, care fusese operată la stomac, muncea din greu acolo. Nici vorbă să aibă un regim alimentar strict. Uneori nu avea ce pune în gură. Peste doi ani, a decedat în Siberia.

Petru muncea la tăiat lemn, scândură. Din cauza greutăților a murit și el, în anul 1954. Dumitru s-a căsătorit acolo cu o rusoaică, Marusea. Au avut patru copii. În anul 1963 au venit aici, dar s-au întors înapoi. Până la urmă, tot în Moldova s-au stabilit. Și Vladimir s-a însurat cu o rusoaică, Anea. Au trei copii. Nadejda s-a întors acasă în anul 1953. Toată viața a muncit la Fabrica de vin din Bardar.

În casa familiei Tudorache a fost casă de copii, școală primară, sediul brigăzii de vii și livezi. Mai târziu, toți membrii familiei deportate și-au construit case și s-au făcut gospodari stimați în sat. Își trăiesc viața cu demnitate, conștienți de faptul că memoria neamului trebuie să păstreze pe veci numele celor sacrificați pe crucea Golgotei siberiene”.

(Relatare: **Olga Luchiță-Tudorache**)

Gavril LUCHIȚĂ

(născut în 1909, deportat în 1949
cu familia în Siberia, în Ialoniar,
r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen)

„Familie de «chiaburi» – așa ne-au zis autoritățile sovietice, în ’49, când ne-au deportat pe mama Ana (a.n. 1909), pe surorile Vera (a.n. 1939), Elena (a.n. 1942), pe mine (a.n. 1944) și pe fratele Ionel (a.n. 1947). Alte două surori mai mari, Ecaterina și Agafia, erau căsătorite și nu au fost în liste. Mama era gravidă în luna a șaptea cu doi gemeni, care s-au născut înainte de vreme, unul mort, altul a mai trăit câteva ore. Tata a reușit să fugă și să se ascundă în râpa de după casă, cu gând că nu ne vor lua pe ceilalți din familie. Mama a leșinat și s-a trezit la gara de la Strășeni. Am pornit spre Siberia...

După opt luni a venit și tata. Mama lucra cu Vera la pădure, ceilalți rămâneam acasă. Toată mâncarea era un cartof, pe care îl mâncam repede, apoi ne acopeream cu singurul lucru pe care îl aveam acolo – un covor aruncat de cineva în mașină în momentul deportării – și plângeam de foame. Ionel, frățiorul de doi anișori, era bolnav de scorbut, îi cădeau dinții. Era umflat de foame, sărmănelul.

După venirea tatei, am cumpărat o vacă și ne-a fost mai ușor, dar nimeni nu ne putea ajuta să scăpăm de frig și zăpadă. Irtîșul îngheța. Ursii se plimbau prin împrejurimi și ne înfricoșau. Pâine la magazin se aducea doar când se dezgheța. Lumea stătea în rânduri lungi. De slăbiciune, unii cădeau. Peste un timp, ne-am construit un cuptor și coceam pâine. Făina era cam neagră, dar ne bucuram că mâncam mai pe săturate.

În Siberia s-au născut fratele Nicolae și sora Maria. În Ialoniar i-am avut ca buni vecini pe consătenii noștri, moșul Gheorghe și mătușa Elena Roșioru, pe Sava și Ana Plămădeală din Ulmu.

Acasă am revenit în anul 1956. Două luni am locuit la sora mai mare, Agafia, pentru că în casa noastră a fost grădinița de copii, apoi ferma.

„Rătăcind prin căi
străine
De căminul
depărtat,
Petrec viața în
suspine,
Pâinea-n lacrimi
am udat.”

(George Crețeanu)

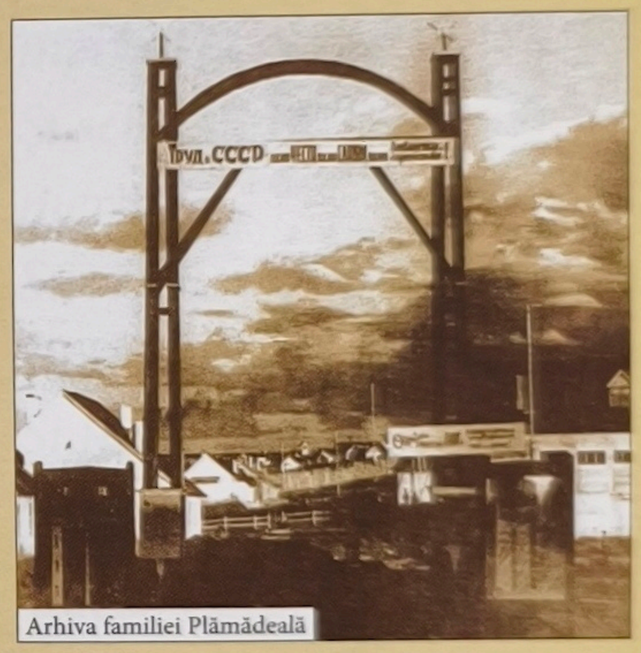

Arhiva familiei Plămădeală

În 1957, părinții au cumpărat casa, au reparat-o. Noi, copiii, am absolvit școala medie și am făcut studii superioare. Numai sora Vera a lucrat. Are cinci copii. Elena a absolvit universitatea și este profesoară de franceză. Are un fiu chirurg.

Eu, Olga, am trei copii. Ion a studiat doi ani la Universitatea Tehnică din Chișinău, apoi a continuat să învețe la Leningrad. Acolo a locuit și a muncit la Ministerul Energiei Electrice. Acum Siberia s-a făcut simțită și e bolnav.

Tata Gavril a fost mulți ani brigadier la grădină, apoi staroste la biserică și s-a mai ocupat de lemnărie. Are 92 de ani.

Averea nu ni s-a restituit, au apreciat-o la 200.000 de ruble, dar au tărăgănat, s-au devalorizat banii și am primit doar 200 de lei. Atât au costat toate suferințele de neimaginat ale unei familii rupte de la vatră și încătușate pentru ani buni în ghețăria regimului stalinist. Aceasta a fost «dreptatea» unui stat care tindea spre democrație".

(Relatare: **Olga Luchiță**)

Alexei CODREANU

(din Ruseștii Noi, deportat în 1940 în Tatarstan)

„A fost singurul supraviețuitor din Ruseștii Noi dintre cei deportați în anul 1940. Revenit la baștină, a povestit despre suferințele celor din lagărul din Tatarstan, unde a stat și consăteanul lui, Anton Ursu. Spunea că mereu erau flămânzi, supa lor, așa-numita «balandă», nu putea să le potolească foamea, de aceea erau nevoiți să mănânce tot ce găseau, chiar și ierburi.

Odată, Anton Ursu i-a zis: «Nu voi muri din cauza că mănânc iarbă în loc de hrană omenească, căci m-am obișnuit, dar voi muri de jale și de dor de familie: simt că nu o voi mai vedea niciodată». A decedat în anul 1943. Familia lui a scris prin instanțe ani în șir și abia în 1990 a primit un răspuns scurt – că a murit la 21 august 1943 și este reabilitat".

Anton URSU

(născut în 1901 în s. Ruseștii Noi,
deportat în 1940 în lagărul
din Tatarstan)

„Anton Ursu s-a născut în s. Ruseștii Noi. După decesul soțului, mama lui s-a recăsătorit. L-a avut ca frate vitreg pe fostul Mitropolit al Basarabiei Gurie Grosu (care a fost nevoit, în ’40, să plece în România. A slujit la Mănăstirea Cernica, lângă București).

În 1930, Anton Ursu a absolvit Școala de cântăreți bisericești din Chișinău. În 1931, s-a căsătorit cu Ludmila Bârlădeanu din s. Ciuciuleni, care a lucrat învățătoare, șefă a grădiniței de copii din Rusești. Au avut patru copii: Valeriu (a.n. 1932), Tamara (a.n. 1935), Vladislav (a.n. 1937) și Elena (a.n. 1939).

Era vara lui 1940, luna iunie, s-au sfințit florile, iar a doua zi, dis-de-dimineață, când își ținea în brațe fiica cea mai mică, Lenuța, de un anișor, au intrat în casă soldații și i-au zis Ludmilei: «Beri rebionka!» («Ia-ți copilul!» – *n.a.*) și i-au ordonat lui Anton să-i urmeze. Martorul Alexei Ghindă a văzut mașina în care au fost urcați alți cinci săteni: dascălul Anton Ursu, Savgadan, Alexei Codreanu, Chiril Trohin și Terinte Breahnă. I-a urmărit cu privirea, până au dispărut la răscrucea cu șoseaua spre satul vecin Bardar. Credea că erau duși la plasa Hâncești, județul Lăpușna.

Peste o săptămână, printr-o scrisorică, Anton îi anunța că se află în închisoarea din Chișinău și îi ruga să-i aducă niște haine de schimb și pesmeți. Când au plecat rudele, nu mai era însă nimeni. Nu s-a mai aflat mai mult nimic despre cei arestați în ’40. Dintre cei cinci a revenit în sat doar Alexei Codreanu, care a povestit despre moartea tragică a lui Anton Ursu.

Fiicele Tamara și Elena Ursu au primit înștiințare, la cererea lor, că locul decesului a fost Tatarstan, la 21 august 1943. Informația corespundea cu cea a martorului Alexei Codreanu”.

(Relatare: **Elena Ursu-Bolocan**)

„Sunt fiu adoptiv al durerii
Și frate cu visele vieții,
Sunt fiul tainelor serii
Și frate cu umbra tristeții.

Sunt fiu al părinților mei
Și scriu al istoriei mersul...
Sunt fiu alor mei străbunei
Și frate cu tot Universul!”

(Iacob Cazacu-Istrati)

Vasile COADĂ

(din Popeştii de Sus, r-nul Soroca,
deportat în 1949 în Siberia)

„În zorii zilei de 6 iulie 1949, tata, Vasile Coadă (a.n. 1917), era plecat la Soroca cu «postavka» de grâu la stat. Mama, Eufrosinia (a.n. 1923), era gravidă în a noua lună. Când s-au oprit maşinile la poarta noastră, a auzit zgomotul şi s-a trezit, speriată. L-a trezit pe fratele Nicolae, care nu avea nici şapte ani şi l-a luat de mânuţă. Nu înţelegea ce se întâmplă, dar avea un presentiment rău.

Auzise despre deportări şi o frământau nişte gânduri: oare puteau fi în «listele negre?» De ce ar putea fi chiar ei? Tata avea o prăvălie, casă nouă şi frumoasă. «Poate nu ne vor lua», îi veni alt gând. Dar n-a fost să fie...

În ajun, mama copsese pâine şi covata era plină. Când au intrat soldaţii, ea şi-a făcut curaj, că fratele plângea, a luat câteva pâini şi le-a pus în traistă, apoi o plapumă şi ceva haine la întâmplare. Între timp, a apărut şi tata. Cu câteva zile mai înainte vânduse vaca şi avea în buzunar banii, care le-au prins bine la început. I-au dus cu trenul mărfar până dincolo de Munţii Ural, la 6 km de oraşul Sardinsk. Trenul până acolo a făcut opriri, soldaţii au mai luat câteva familii din s. Popeşti şi Chetrosu.

La 22 iulie, peste vreo 10 zile, mama năştea. Doi soldaţi au dus-o în Baturinsk la maternitate. La întoarcere, tot ei au însoţit-o pe mama cu nou-născuta, care eram eu. Fratele Nicolae a mers la şcoală. Era speriat, pentru că nu cunoştea limba rusă. Tata avea doar patru clase, dar era un om deştept. La început a lucrat la tăiat pădure, apoi brigadier. După trei-patru luni şi mama a putut să muncească în pădure. Fratele mă ducea la ea să mă alăpteze, mai mult mă târa prin zăpadă, că nici el nu era prea mare.

Părinţii au construit o casă din chirpici de lut, apoi una din bâr-

ne în stilul caselor din Moldova. Era dificil, frigurile ne șfichiuiau necruțător, ne îmbolnăveam des, medicamentele lipseau, mâncarea era slabă.

Nu am devenit pionieri, mama s-a împotrivit. Au venit și învățătorii s-o convingă, dar n-au reușit.

În Moldova ne-am întors în 1958. Nu am avut voie să intrăm în sat, de aceea am mers la Drochia, la buneii, care au fost obligați să plece acolo, în 1949, lăsându-și casa și gospodăria. La Popești, locuința lor a devenit casă de cultură. Adevărul a ieșit la iveală mai târziu. Părinții erau vigilenți: nu angajau oameni la construcția casei, nu vorbeau nimic despre regim. Orice cuvânt în plus le putea adăuga ani de deportare sau li se putea întâmpla chiar ceva mai rău.

În memorie stăruie o scenă care mereu îmi revine în fața ochilor: eu, uimită, în fața unei farfurii cu struguri, o minune. Nu le cunoșteam gustul. Eram obișnuită cu natura siberiană. Așteptam ca nucile să devină cafenii, dar harbujii îi gustasem încă la Astrahan.

Și în Siberia păstram tradițiile noastre populare. Mă țin minte purtând colăcei de Crăciun, în ultimii ani, pe la casele vecinilor, când mergeam să vestim Nașterea Domnului. Dar, după cum povestea tata, sărbătoarea nu era ca acasă. Zicea că mama și bunica aprindeau în Ajun candelele și ei, copiii, vedeau în clipocitul lor tremurător vise frumoase cu Moș Crăciun cel darnic, că puneau la deregi afară clopoței, care sunau melodios în așteptarea sărbătorii Sfântului Vasile cel Mare, iar de sărbători se așezau la masă cu rudele, prietenii – toți binevoitori și interpretând cântece frumoase. Deseori o auzeam pe mama zicând ceva neînțeles de mine: «Între ceea ce era acasă și ce este aicea e un hotar blestemat». Uneori repetam și eu fraza, dar ea îmi punea degetul la gură, apoi rostea un «s-s-st». Nu pricepeam de ce o făcea.

La școală am mers la șase ani. Tata a fost obligat să plece la lucru în or. Iampol din Ucraina, un an – în satul Ghindești, apoi a găsit pe cineva care l-a ajutat să-și facă viză de reședință la Drochia.

Tare mult au muncit bieții mei părinți. Și-au risipit tinerețea, iar noi – copilăria prin gerurile și zăpezile din Siberia, îndurând foame și frici nemaipomenite”.

(Relatare: **Zinaida Coadă-Moiseev**)

„Bucură, Doamne,
icoanele sparte
Cu lacrimi prea
multe pentru cei
duși departe,
Stăpânii miriștii
mănâncă bulgări
de țărnă,
Își pun toată vatra
de acasa sub pernă.”

(S.M. Nicu)

Arhiva familiei Cuzmulici

Domnica TĂTARU-CĂPĂȚÂNĂ

(din s. Pojorăni,
deportată în anul 1949 în Siberia)

„Îmi amintesc o întâmplare tragică, pe care țin să v-o povestesc. O moldoveancă tânără, care ținea evidența, a fost urmărită de un urs. Ea a aprins un stog de fân și, la lumina focului, a scris o scrisorică, pe care a pus-o într-o cizmă. Când s-a stins focul, a fost mâncată de animal, de i-au rămas doar cizmele cu scrisorica...

Am avut și eu multe de îndurat. Soțul meu, Ilie Tătaru, lucra învățător și director de școală în s. Pojorăni. În 1945 a fost arestat și condamnat, ca «dușman al poporului», la 10 ani de închisoare în Mordovia. În '46 l-am născut pe Gheorghiță. Când avea trei ani, venisem, într-o zi, de la prășit obosiți și dormeam. Doi ostași ruși și doi comsomoliști au dat buzna în casă, spunând că eu și băiețelul vom fi duși să trăim în altă parte. Mi-au spus că am voie să iau tot ce vreau. Tinerii au dus la mașină trei saci cu grăunțe și un sac cu haine. Am mai luat un boț de brânză cu o mămăligă făcută de soacră în fugă și numai 13 ruble. Când un soldat a vrut să ia copilul din brațele mamei, a fost mare jale – ea l-a înșfăcat pe Gheorghiță și a vrut să fugă. Soldatul trăgea copilul la el, iar mama îl ținea strâns. El trăgea la el, mama – la ea. Copilul, speriat, țipa ca din gură de șarpe.

Eu și fiul am fost urcați în mașina în care urcaseră deja Axenia Căpățână cu fiica sa Elena, Eufrosinia Ciobanu cu copiii Victor și Tamara, Stepanida Croitoru din Strășeni. Am fost duși cu trenul în Siberia de gheață, unde au mai fost trimiși moldoveni din s. Logănești: familia Sajin și preoteasa din s. Buțeni cu fiica Liusea (părintele Nicolai fusese arestat în același an cu soțul meu), Toader Văluță cu soția, care nu aveau copii. Ei angajaseră un băiat la păscut oile și acesta i-a trădat, plângându-se autorităților. Mai târziu avea să spună că a fost obligat de soldați să depună mărturie.

Mi-a fost foarte greu. Nu aveam cu ce să-mi hrănesc copilul. La

magazinul din sat lucra un tânăr, care mi-a propus să mă mut la el. Am fost de acord. Nu m-aș fi descurcat de una singură. De atunci duceam eu datele despre evidența lucrului la sovietul sătesc Demiansk. Era cam departe, dar mă bucuram că acolo locuia o consăteană de-a mea și uneori puteam dormi la dânsa, mai ales iarna. Nici ea însă n-o ducea ca în rai. Ajungeam, înghețată, și ea mă culca pe un pat așternut doar cu un țolișor.

În 1952, am născut o fetiță, Lenuța. Cât era mică de tot, n-am lucrat, dar când a mai crescut, munceam de acum la uzina de tăiat scândură. Duceam fiica la grădiniță, iar fiul la școală. Apoi patru ani am copt pâine pentru lucrători.

După cei 10 ani de pedeapsă, fostului meu soț, Ilie, i s-a interzis revenirea în Moldova încă pentru cinci ani. Se căsătorise cu o rusoaică, Ekaterina. N-a avut copii. Lucra la o școală din Novosibirsk.

În 1956 ne-am întors la Pojorăni. În ograda și casa noastră era prisacă și club. Am locuit la părinți. Am fost nevoită să mă înscriu în colhoz, că altfel nu-mi înapoiau casa, nici chiar avariată. Peste mult timp, mi-au permis să-mi construiesc acolo altă casă. Am lucrat în construcții la Chișinău, apoi în colhoz la vii. În 1960-1961 am muncit din greu la ferma de vite din satul vecin, Bardar, cu program de la patru dimineața până la zece seara.

În 1965 i-am scris lui Ilie despre nașterea fiului nostru Gheorghe, care a fost după arestarea soțului. Băiatul era în serviciul militar lângă Moscova. Ilie l-a căutat și l-a găsit. Întâlnirea a fost emoționantă. Gheorghe mi-a scris că tatăl său vroia să vină cu soția în vizită în Moldova. L-a vizitat și fiul după armată. Revenind acasă, Gheorghe a studiat la Colegiul de Agronomie din Tiraspol, apoi la Institutul Pedagogic din Novosibirsk, a lucrat acolo profesor de istorie 37 de ani. S-a căsătorit în 1975 cu o rusoaică, Tamara. Fiica Elena a absolvit Institutul Pedagogic din Tiraspol, lucrează profesoară de biologie. Are trei fiice.

Sperăm că nenorocirile care ne-au lovit pe noi să nu le mai cunoască nimeni. Poporul nostru trebuie să fie mai unit, ca să se bucure din plin de libertate. Aceasta e condiția pentru un viitor luminos pentru urmași. Gata cu trădările, cu separările, cu îmbogățirile prin viclesug! E timpul ca autoritățile să se gândească și la cei săraci, dacă vor ca țara noastră să se ridice la nivelul altor state dezvoltate".

„Eu am visat că te-am pierdut. Plângeam cum muribunzii plâng și nimeni nu-i aude. Când prima rază a plesnit în geam, m-am deșteptat cu pernele de lacrimi ude."

(Nicolae Țurcanu)

Ana MEREACRE și Dumitru CIUBUC

(Ana – nepoata Tatianei Breahnă din s. Bozieni, r-nul Hâncești)

„Soții Ana și Dumitru erau gospodari buni. Aveau casă mare și frumoasă, pământ, vie aleasă. Când au auzit despre furtuna deportărilor în Siberia, ei au hotărât să se ascundă în pădure cu cei nouă copii ai lor. Au stat mult timp acolo, schimbând deseori locul ascunzișului, ca să nu fie descoperiți. Au îndurat foame și frig în acele nopți grele de refugiu. Tatăl punea lațuri ca să prindă vreun iepure sau vreo pasăre, iar mama cu copiii strângeau pomușoare, frunze și plante pentru ceaiuri. Își luaseră un sac cu mălai și un ceaun, dar găteau numai noaptea.

Cea mai strașnică era frica. Se temeau că, având nouă copii, nu ar fi putut să reziste în condițiile inumane la care erau supuși deportații în Siberia. Peste câteva luni de lipsuri, copiii s-au îmbolnăvit. Unii tușeau de răsuna pădurea. Medicamente, desigur, nu aveau, dar nici în sat nu puteau merge. I-au salvat ceaiurile de pojarniță, de trifoi și de coada șoricelului. Până la urmă, au revenit în sat, la casa lor, de care avuse grijă o rudă.

Nu mai puțin a avut de suferit și mama Alexandra, sora Maria și frățiorul Anei, Vladimir, care au emigrat în România, ca să scape de deportări. La fel și cumnatul ei Ștefan Agrici, condamnat la 10 ani privațiune de libertate. Soția lui s-a stins de timpuriu lăsând în urmă trei fete: Panița, Aniuta și Zinica, care avea doar nouă luni, și un băiat, Petru, care a murit în timpul foametei. Pe Zinica a înfiat-o și a crescut-o mătușa Tatiana. Dacă ar mai fi trăit maică-sa…

Câte vieți au fost distruse de deportări, câte suflete schingiuite, familii ruinate, de nu s-au mai găsit soție pe soț, frate pe soră, fiind înghițite de Siberia cea fără margini…”

(Relatare: **Lidia Ganea**)

Alexandra VIZITIU-MOSTOVOI

(născută în 1941 în s. Caracui,
r-nul Hâncești, deportată cu mama,
în 1949, în Noua Kuria)

„Erau Sânzienele, zi de sărbătoare. Țăranii de prin satele Moldovei sfârșiseră prășitul – o ocupație pașnică, obișnuită pentru ei. Dar liniștea zorilor zilei de 6 iulie a fost curmată brusc de un lătrat repetat al câinilor de prin ogrăzile oamenilor, de strigăte urâte de venetici, de înjurături într-o limbă străină, de bătăi în ușile și ferestrele gospodarilor, de zgomot de cizme ale soldaților înarmați cu baionete, dând buzna în case.

Noi dormeam. Tata murise încă în 1947. Mama a ieșit pe o ușă din spatele casei și s-a ascuns într-o grămadă de ciocleje. Credea că, dacă se va ascunde, copiii îi vor fi cruțați. Se înșela. Ne-au alungat afară, spre camioane, pe mine, pe fratele Gheorghe (a.n. 1929), pe soția sa Nina (a.n. 1929) și pe sora Maria (a.n. 1936). Oamenii, somnoroși încă, se văietau, plângeau, nu înțelegeau de ce erau îmbrânciți, de ce erau arestați fără motive, că nu erau ucigași ori hoți, de ce nu-i lasă să ia cu ei nimic – nici haine, nici mâncare. Au rămas casele cu ușile deschise vraiște, ocoalele cu animalele în voia soartei, cu hambarele cu grâu și porumb, cu căruțe și cai neînhămați, cu vaci și viței, cu oițe, cu semănătoare și secerătoare fără stăpâni...

Din satul nostru, Caracui, au fost deportate nouă familii: a lui Grigore Chirandă, a lui Ion Căldare, a lui Dumitru Mostovoi, a lui Ignat Tripac (cu soția Nadejda și fiica Nina), a Ecaterinei Arcuș cu cele patru fiice ale ei, a Anei Dubciac cu fiii Boris și Ion (ultimul avea să moară în Siberia), a Ecaterinei Mostovoi, a Teclei Dubciac cu fiica Maria, mulți dintre ei bătrâni și neputincioși.

Când, peste mai multe zile, ne-au lăsat pe malul Irtîșului, am fost speriați de moarte că ne vor împușca, că ne vor arunca în râu,

„Așa cum curajul pune în primejdie viața, frica o apără.”
(Leonardo da Vinci)

dar ne-au urcat pe vaporul cu numele «Mihail Kalinin». Ajungând la destinație, în sătucul Krapiva, ni s-a strâns inima de jale – vedeam un ținut străin, cu pădure cât marea. Ne uitam la verdele ei, dar ochii vroiau să vadă spicele noastre pline de soare. Tristețea însă nu servea la nimic. Trebuia să ne gândim cum să rămânem în viață în condiții îngrozitoare.

Am muncit care la pădure, care la construcții. Maria lucra la calea ferată. Îmi amintesc că moldovenii noștri au construit o școală și au muruit-o cu lut ca la noi, în Moldova. În sătucul acela erau mulți moldoveni din Ulmu: Pelaghia și Constantin Corcodel, cu copiii și mătușa Catinca (ea ne citea nouă, copiilor, dintr-o carte rugăciuni, când maturii erau la lucru), Sofia Bivol și Vasile Guțu, Ulița și Mihail Guțu, Toma Frunză cu fiii – el era croitor și le cosea haine tuturor. Eu eram prietenă cu fiica lui, Maria, eram colege de clasă. Mai erau și persoane din satul Bardar: familiile Luca, Sava și Roșioru.

Nu pot să o uit pe o văduvă din satul Molești, Iulita Bostănică, cu fiul ei, Dumitraș. Era săracă lipită pământului. Lumea o ajuta ba cu o haină, ba cu de-ale gurii. Când se ducea la lucru, lăsa copilul singur în coridorul barăcii. Era dezbrăcat și flămând. Noi îi mai dădeam câte ceva, dar prea puține aveam și noi. Se răspândise vestea că Iulita nu avuse pământ, dar președintele sovietului sătesc își bătuse joc de ea și a deportat-o, ca să-și ascundă fărădelegea, iar Dumitraș era chiar fiul lui…

Mari au fost chinurile în Siberia, dar niște oameni harnici încearcă să-și facă gospodărie și acolo pe unde nici picior de om nu a călcat. În ultimii ani, mulți trăiau în casele pe care le construiseră chiar ei. Aveau pământ desțelenit de ei și grădini îngrijite, ogrăzi cu cărărui de scândură, vaci, porci. Dorul de țară însă îi măcina și, când li s-a permis plecarea, s-au întors.

Ne-am întors, în anul 1955, mai întâi numai copiii până la 16 ani, apoi, peste un timp, și ceilalți. A fost greu printre străini, dar greu și acasă. Nici casa nu o aveam, nici gospodăria. Trebuia să începem totul de la zero. Ne-am mângâiat sufletul doar cu gândul că am fost reabilitați. Simbolic...”

Constantin PÂRLIȚANU

(din s. Octombrie, r-nul Glodeni)

„În zadar am căuta logică în acțiunile hidrei staliniste, ce a umplut pușcăriile și taigalele cu mucenicii care aveau doar o singură «vină»: le era drag pământul și le plăcea să trudească cinstit, așa cum au făcut-o părinții și buneii lor și cei ce au fost până la ei…

Dar poate că anume această credință în binele și omenescul care, de multe ori, întârzie ne-a făcut să rezistăm prin vitregiile anilor. Moș Costică Pârlițanu, la cei 90 de ani bătuți pe muchie, poate spune cu mândrie că a zidit nouă – să nu se creadă că e o greșeală de tipar! – nouă case, inclusiv pe pământuri nu prea ospitaliere, la mare depărtare de plaiul nostru. Memoria lui e de invidiat. El povestește cu mai mare drag despre pământ, casă, livadă.

Are însă de spus și lucruri triste. Cum s-au întâmplat toate? Activiștii i-au snopit nevasta în bătăi până au ucis-o, pentru că nu dădea «postavcă» atâta cât doreau ei. Apoi au venit soldații să «ridice» lumea. Constantin Pârlițanu îi privea din mașină cum erau de grosolani, dar îi vedea și pe niște consăteni, așa-ziși «frați» de neam, care așteptau tupilați pe sub garduri să tabere asupra avutului agonisit de el prin trudă. Nimeni nu i-a întins măcar un călcâi de pâine, nu se poate să nu fi bănuit că avea să meargă cale lungă. Noroc de un soldat care i-a aruncat în mașină un săcușor cu niște grăunțe – cine știe, poate s-o fi gândit că putea să i se întâmple asta și părintelui lui...

Acolo unde a fost dus, trebuia să care mâncare deportaților la locurile de lucru. Moș Costică, nou-venit, îl întrebă pe unul dintre tovarășii de suferință: «Nu vă temeți să lucrați așa, neapărați: lupi nu-s pe aici?». I-au răspuns: «Nu-s, e prea frig și nu rezistă...».

Ei bine, astăzi, zise moș Costică ironic, tot mi-i mai ușor pe suflet. Unul dintr-acei care m-a băgat în lista neagră mă întâlnește din când în când și-mi zice: «Mata n-ai nevoie de niciun ajutor? Poate-ți trebuie ceva, spune-ne». Și-a adus aminte, sireacul, de fapta-i mârșavă. Zadarnic el caută iertarea de păcate, mai ales împăcarea cu sine”.

(Relatare: **Maria Cimbru**)

„Lipsurile materiale nu înseamnă nimic în comparație cu dorul de casa părintească.”
(Valentin Țepordei)

Constantin CORCODEL

(din s. Ulmu, r-nul Ialoveni)

„Imperiul Rus țarist, iar apoi și cel stalinist, a fost o «închisoare a popoarelor», iar acestea erau mereu mutate din loc în loc pentru a fi rusificate, ca să-și uite rădăcinile, pentru a popula teritorii ne-locuite din tundră și pustiu, dar și pentru a aduce în loc «specialiști foarte calificați», numai buni de a «lumina» localnicii «înapoiați» prin lozinci comuniste.

Constantin Corcodel și soția sa Pelaghia din Ulmu își amintesc cum au fost întâmpinați în Siberia în primele zile: «Băştinaşilor le-au spus să fie atenți cu noi, cei veniți din Basarabia, că am supt sânge de om. Copiii tătarilor se uitau de departe la noi: nu cumva să ne repezim spre ei...».

Familia Corcodel e una din cele 40 de familii din Ulmu deportate în vara lui ’49. «Ginerele nostru, Fiodor Bivol, povestea ce văzuse el atunci, cu ochi de copil, în casa lui moș Costea Bivol. Lelea Maria se pregătise să coacă; pâinea crescuse bine, era frumoasă de curgea din covată pe deasupra, dar n-a mai apucat, săraca, s-o dea în cuptor. Pe la 8-9 dimineața a venit deputata Matroana, a intrat în casă, a luat icoana, a aruncat-o în mijlocul ogrăzii, o strivea cu piciorul și tot zicea triumfătoare: «Du-te și tu din urma lor!». Apoi strigă la unul: «Măi Vasile, coboară în chihnița culacului și adă un ulcior cu vin alb să bem!»».

Mătușa Pelaghia, femeie evlavioasă, n-are nicio îndoială că multă lume era, atunci, cu frica lui Dumnezeu. «Ne-am întors în satul nostru tocmai în ’58, iar în ’59, în Postul Mare, preotul Ion Sajin și preoteasa Vera le tot zicea celor care veneau la biserică: «Poate ați luat ceva de la cei ridicați, poate aveți, în legătură cu asta, vreo greutate pe suflet». Într-o dimineață vine mămucuța de la biserică

și-mi zice: «Ian du-te și vezi, îmi pare că este ceva la poartă». Îi zic: «Am văzut, mucuță, dar cred că-s niște lucruri de-ale țacăi Sașa». Când mă duc mai aproape, recunosc un țol de-al meu, de pe timpuri, ferfenițat, rupt, două tăvăli și două farfurioare, tot de-ale mele. Altă dată găsesc horbotica la care m-am învățat eu, două prosoape și o față de masă».

Pelaghia și Constantin Corcodel și-au înmormântat pe malurile Irtîșului doi copilași. Gheorghe, unul dintre feciorii lor născuți mai târziu aici, la Ulmu, s-a dus să caute mormintele frățiorului de un anișor și al surioarei, plecată și ea în lumea celor drepți la numai trei luni de zile, dar n-a mai găsit locul odihnei de veci al pruncilor – «dușmani ai poporului». Mihail al lui Gavril, din același sat, și-a îngropat trei copii acolo, în Siberia.

Mă gândesc la un preot din Bălți și mă cutremur la gândul ce simțea bietul părinte când își îngropa, pe rând, cei șapte copii pe care îi avuse. Și unde? Chiar în bordeiul unde trăise toți anii siberieni...

Cenzura despotică avea grijă de onoarea regimului pe care îl apăra: deținuților li se interzicea să-i informeze pe cei rămași în libertate despre condițiile sub orice nivel de mizerie în care trăiau. Părintele găsise, totuși, o modalitate de a comunica rudelor despre nenorocirile care se abăteau periodic asupra lui: când i se stingea din viață un copil, îi scria în răvașul expediat numele și desena alături o cruce".

(Relatare: **Maria Cimbru**)

* * *

„Ziua când s-a luminat,
În mășini ne-au încărcat.
Ce-am agonisit o viață,
Le-a rămas la hoți acasă.
De la cine vrei dreptare –
El te-mpușcă și te bate,
Iar familiile toate
Au rămas pe jumătate."

(Tudor Colac. „Departe în Siberia")

„Oricât cer ai avea deasupra capului, tot îți trebuie sub picioare un colț de pământ."

(Grigore Vieru)

„Ferește-te de acel dușman care vrea să te câștige și pe tine împotriva ta."

(Nicolae Iorga)

Constantin BIVOL

(din s. Ulmu, r-nul Ialoveni)

„Moș Constantin Bivol din Ulmu, bărbierit cu grijă ca un flăcău de 20 de ani, pare să nu-și fi pierdut simțul umorului, cu toate că și lui viața i-a rezervat destule încercări. Își răsucește șiretele mustățile și ne șochează printr-o adresare de-a dreptul neobișnuită: «tovarăși nacialinici». Ce fel de «nacialinici», moș Costică?... Apoi ne dăm seama: adresarea vine din gulag. «Și chiar vreți să știți cum a fost, tovarăși nacialnici? Când mi-au ridicat soția și copiii, eu eram în drum spre Chișinău să cumpăr ovăz, că nu mai aveam nimic la gospodărie, da agenții mă tot strângeau de gât – dă și dă, și dă. Avusem un butoiaș cu grâu îngropat în grădină, da și pe acela l-au găsit și mi l-au luat. Când ajung la Nimoreni, niște oameni ne opresc: «Oameni buni, mergeți înapoi, Chișinăul e închis, azi-noapte, dimineața au început să ridice culacii». Se nimerise acolo și un văr de-al meu, Fiodor Diaconu. «Vere Costea, îmi zice, cumnata Maria (nevastă-mea, adică) nu-i, au ridicat-o cu tot cu copii»».

Da eu, când am auzit una ca asta, cum ședeam în căruță, am înlemnit. Am întors căruța și mă pornesc spre sat – da unde să mă duc, dacă n-am unde... Când am ajuns în vârful dealului, am văzut mașinile, pe coasta cealaltă, cum se duceau ca rațele îndopate. Vreo douăsprezece mașini încărcate cu norod. Mi-am făcut socoteala să alerg cât oi putea și să-mi scap fetița și băieții, da am văzut că nu-i mai pot ajunge.

Două săptămâni n-am intrat deloc în sat, m-am ascuns la via mea de sub pădure, da pe urmă stau eu și mă gândesc: «Ian stați, da ce înseamnă asta, de-amu totuna copii n-am, nevastă n-am, casă n-am, gospodărie n-am». Am început a plânge, mi-am făcut cruce și am intrat în sat. Ce-a urmat, e poveste lungă. Am hotărât să mă duc din urma lor – unde-or muri ei, acolo și mie să-mi fie sfârșitul. Așa a fost, tovarăși nacialnici, pe crucea mea. Am strâns cu chiu, cu vai niște ruble, mi-am încărcat două valize de lemn cu făină, cu vin și cu ce a dat Dumnezeu și – hai la drum.

Eram patru bărbați care mai mergeau cu aceeași durere ca și mine: Toader Plămădeală, zis Mahu, Nicolae Nani, Mitea Guțu. Am mers noi cât am mers până am ajuns la vreo câteva zeci de kilometri de localitatea care ne trebuia. Da mai departe – nici n-aveam cu ce, nici puteri nu ne mai ajungeau. Ne ducem atunci la un «nacialnic», în pădure, și-l rugăm: așa și așa, împrumută-ne o căruță, plătim cât ceri și ți-o aducem înapoi. Da el – cu minciunile: dacă îmi lucrați două zile pe degeaba, ne-am înțeles.

Ne-am spetit trei zile și duminică ne ducem la el acasă. Nu vrea să ne dea și gata. Ne-am scârbit din cale afară și tot gândindu-ne ce să facem, am dat peste un grăjdar. Îl cinstim cum se cuvine, îi spunem rugămintea, iar el se tot codește. «Om bun, zicem, dacă nu ne dai cai, dă-ne măcar căruța așa, om ajunge noi cumva».

Am luat și m-am înhămat eu în locul dobitocului și-am mers, și-am mers până-am ajuns. Am intrat în bordei, unde erau ai mei, ne-am cuprins și am început toți a plânge. Am stat cu ei până la urmă, până-n '58, adică.

Iaca așa, să fiți sănătoși, tovarăși nacialnici. Cât am muncit eu în viața mea, dă Doamne să muncească Stalin pe ceea lume…"

(Relatare: **Maria Cimbru**)

* * *

„Plângeţi, nori întunecaţi,
Că noi suntem deportaţi,
Dumnezeu ne-a pedepsit,
De cei dragi ne-a despărţit.
Doamne, cu ce Ţi-am greșit?
Toată viaţa am muncit,
Pentru Tine m-am rugat.
Oare cinstea-i un păcat?
De ce nu-i ridici pe hoţi,
Pe bandiţi și pe netoţi,
Pe cei răi de ce-ai lăsat
Cu avere din păcat?..."

(Tudor Colac. „Departe în Siberia")

„Minciuna, viclenia, calomnia pot fi mai groaznice decât gloanțele unui revolver."

(Brice Parain)

Arhiva T. Guțu

Arhiva T. Guțu

Interviu cu Dumitru STAVER

(din s. Scoreni, deportat în 1949,
la vârsta de 17 ani, în Siberia)

– *Vă vine greu să vorbiți?*

– Mă trec fiorii când îmi aduc aminte... Cum să încep?

– *Începeți cu deportarea.*

– Au venit pe la patru de noapte cu președintele sovietului sătesc. Eu nu eram în casă. Dormeam afară. Au trezit-o pe mama. Ne-au spus că vom fi ridicați, nu mai avem dreptul să trăim în sat.

Mama a ieșit afară și, nefiind observată de soldații aflați în discuție, a pornit-o la fugă. Aș fi putut să fug și eu, dar, dacă mă duceam din urma mamei, aveau să ne prindă pe amândoi. Au căutat-o pe la vecini, dar n-au găsit-o și m-au aruncat pe mine cu de-a sila în mașină. La Strășeni, la gară, s-au uitat la mine – un băiețaș. M-au dat afară din vagon: „Copii fără părinți n-avem dreptul să luăm...". Dar un ofițer a spus: „Dacă vom lua copilul, părinții vor veni să-l caute". Au deschis ușa și m-au încărcat din nou în vagon.

– *Unde v-au dus?*

– În satul Suhoi Bor. În niște case de lemn cu ploșnițe, murdare, nevoie mare... Dacă aș fi fost cu părinții, poate că urmam școala mai departe. Fiind singur însă trebuia să lucrez ca să mă întrețin. Bani nu aveam. M-am dus la tăiat pădure.

– *Cum se purtau băștinașii cu Dumneavoastră?*

– Foarte, foarte rău. Mai ales că eu nu știam limba rusă. Vedeam că strigă cu supărare, strigă răstit la mine, dar nu înțelegeam ce vor.

– *Nu vă băteau?*

– Au fost și asemenea cazuri…

– *Acolo V-ați căsătorit?*

– Acolo, cu o moldoveancă.

– *Dintre cei deportați, desigur?*

– Erau trei surori. Când veniseră să-i deporteze, părinții lor s-au ascuns. Toate trei surorile au fost duse în Siberia. Toate erau mici... Mai târziu, una dintre ele mi-a devenit soție.

Aceste triste mărturisiri Dumitru le-a făcut cu tremur în glas. Au trecut mulți ani de atunci, dar nu-i vine să creadă că este liber, nu-i vine să creadă că toate nu se mai pot repeta.

(Interviu realizat de **Ștefan Melnic**)

Interviu cu Andrei STAVER

(născut în 1920 în s. Scoreni,
r-nul Strășeni, fiu de condamnat)

– *Unde V-ați făcut serviciul militar?*

– Un an de zile în Armata Română. M-au luat în '43 și m-au ținut până în toamna lui '44.

– *Ați luptat contra Armatei Sovietice?*

– Nu, nu, nu! Mi-am făcut serviciul într-un regiment de constructori ai liniilor telefonice. Când Armata Sovietică a intrat în România, nouă, basarabenilor, ne-au dat drumul cu ordin de lăsare la vatră... Vin acasă. Un vecin îmi spune că pe tata l-au luat rușii.

– *De ce l-au luat?*

– Fusese învinuit că a umblat prin codru după partizani. Atunci românii îi scoteau pe toți din sat să răscolească pădurile, nu numai pe unul sau pe altul. Și, socotind așa, l-au judecat. I-au dat 15 ani de muncă silnică, fără dreptul de a se întoarce în Moldova încă cinci ani de zile. Eu, proaspăt întors din România, am fost luat în armata rusă.

– *În ce unitate ați nimerit?*

– Pe Frontul întâi ucrainean.

– *Ați participat deci la război?*

– Am fost și decorat pentru eliberarea orașului Praga, dar decorația încă n-am primit-o... Când s-a terminat bătălia, mă aflam într-un spital din Germania. Eram rănit. După ce am ieșit din spital, nu m-au mai trimis la regiment, m-au trecut în rezervă. Începuse taman să adune prizonierii ruși care căzuseră la nemți. S-au adunat vreo treizeci de mii de oameni. În ziua de șapte iulie, pe noi (eram cinci sute de ostași) ne-au însărcinat să-i ducem în țară. Noi, soldații, mergeam cu căruțele, dar pe prizonieri îi purtau în marș. I-am însoțit până în partea de asfințit a Ucrainei, lângă orașul Ko-

„Pentru fiecare exilat patria este limba în care el nu încetează să vorbească."

(Mircea Eliade)

Arhiva T. Guțu

Arhiva T. Guțu

„Aceasta–i cântarea pătimirii noastre, pătimirea unui neam înstrăinat și a țarinei robite."

(Constantin Stere)

bel. Ne-am oprit într-o pădure. Acolo au prins a le face cercetări: fiecare cum a căzut în prizonierat și altele... Mulți povesteau că au fost capturați încă la începutul războiului. Nemții i-au ținut în lagăre zdrențuroși ca vai de dânșii...

Americanii, când i-au eliberat (lagărele celea se aflau în zona americană de ocupație), i-au scos din lagăr, au prins a-i încărca în mașini și îi duceau la baie. Acolo, la baie, le luau zdrențele și îi îmbrăcau în uniformă americană. Iar la Kobel, ai noștri i-au dezbrăcat de hainele americane și i-au îmbrăcat în alte zdrențe. Erau supărați soldații: „Pentru ce am mai luptat noi?! O țară străină ne-a îmbrăcat, da' ai noștri, acasă, ne dezbracă..."

Ei i-au tot interogat. Pe care i-au găsit vinovați, i-au trimis la pedeapsă, pe care i-au trimis acasă, pe cei tineri i-au luat la armată. Pe noi, cei cinci sute de soldați, ne-au repartizat la o comenduire și am mai făcut un an de armată...

– *Reiese că V-ați demobilizat în 1946?*

– Da. Taman se începea foametea...

– *Mulți au fost deportați din satul Dumneavoastră?*

– În '41 au ridicat vreo cinci familii. Despre oamenii ceia, în special despre bărbați, nu se știe nimic. Cică au fost împușcați...

În '49 m-au scris și pe mine în listele „chiaburilor". Dar era la noi un maior de la comisariat, moldovean de dincolo de Nistru. El a strigat: „Staver Andrei a slujit în Armata Sovietică!". Și m-au scos din liste. Pe fratele Mitică însă l-au luat.

(Interviu realizat de **Ștefan Melnic**)

* * *

„Doamne, știi Tu cine domnește azi în lume?
Sărăcia, Doamne, n-ar mai avea nume!
Sărăcia, ce-a intrat la om adânc în casă
Din care n-are bietul speranță azi să iasă."

(Iacob Cazacu-Istrati. „Doamne, știi Tu?")

Axenia BOTNARU

(din Strășeni, deportată la 18 ani,
cu părinții, în 1949, în Suhoi Bor, Siberia)

„Anul 1949 nu-l voi uita niciodată. Eu aveam numai 18 ani, când în luna iulie, noaptea, pe neașteptate, au bătut la ferestre și în ușa casei au apărut militari cu armele pe umăr. Luând câte ceva cu noi, nu ne mai gândeam la viață. Nu știam ce ne așteaptă...

Mare jale era când s-a pornit trenul din gară: gemea și pământul, ne iertam cu satul și cu glia noastră. Am mers o săptămână, fără mâncare, în vagoane înădușitoare. Pe la opriri ni se trăgeau obloanele, ca să nu se vadă cine este în tren.

Și, iată, ne-am oprit într-un loc pustiu. Se vedea râul Irtîș. Noi, care nu mai văzusem ape atât de mari și vapoare pe ele, am crezut că aveam să fim înecați acolo. Eram împinși cu paturile armelor pe scările vaporului, dar lumea se împotrivea. Nimeni nu vroia să moară. La Ustiaha ne-a fost despărțirea cu neamurile. Am fost îmbarcați pe niște nave mici, unde stăteam nemișcați de frică. La Suhoi Bor ne-a întâlnit comandantul și ne-a spus: «Sunteți aduși aici pe vecie». Dar tot unul dintre noi a rostit, cu toată frica: «Nimic nu-i veșnic pe Pământ, nu vă pierdeți cu firea, oameni buni!».

Am fost repartizați în niște grajduri înnegrite de fum și îmbâcsite cu ploșnițe. Fiecare familie avea colțișorul său. A doua zi, dis-de dimineață, mic și mare am fost scoși la lucru. Mulți nu erau în stare să mânuiască toporul, dar nimănui nu-i păsa. În taiga roiau hoarde de țânțari și musculițe, ale căror pișcături se infectau pe loc.

Am început să uităm gustul adevăratei mâncări. Aveam numai cartofi înghețați și crupe de ovăz. În amestec: era o «kașă» grețoasă, dar care ne-a salvat viața. Cu încetul, ne-am acomodat la viața din Siberia, lăsând și noi rădăcini. Cu mânuțele noastre am ridicat noi gospodării.

Eram tineri și era firesc să ne îndrăgostim. În toamna anului 1952 m-am căsătorit cu Dumitru, fiul lui Timotei Sârbu. Ne-am înregistrat căsătoria acolo, la un soviet sătesc, dar trebuia să-mi păstrez numele de fată. M-am mulțumit și cu asta, deoarece copiii pu-

„Nu-ți poți păstra credința, dragostea, întreaga ta ființă intimă, fără speranță.”

(H. de Balzac)

Arhiva T. Guțu

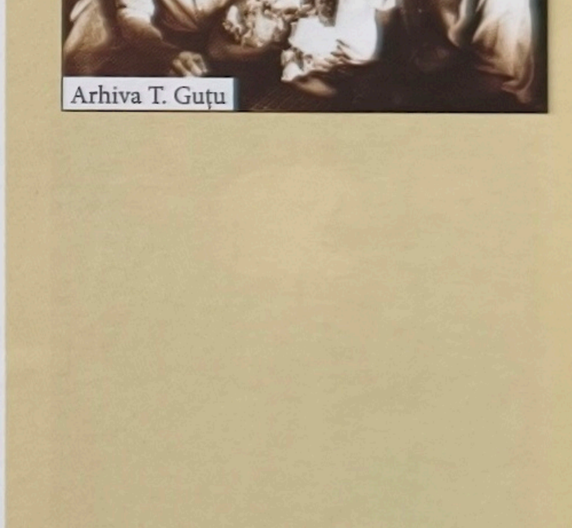

teau să ia numele soțului meu. Dumnezeu mi i-a dat pe scumpii mei Larisa și Serghei.

În toamna anului 1956, când Serghei împlinise zece ani, ne veni marea bucurie – eram amnistiați. Cu toții ne grăbeam spre locurile natale. Am lăsat în Siberia și case, și gospodării, numai să ne vedem iarăși la baștină.

Suntem fericiți că am ajuns în aceste zile senine, când suntem ACASĂ, împreună cu familia. Am lucrat la fabrica de ciorapi, iar soțul – la abator. Larisa a absolvit Universitatea din Chișinău, lucrează la Uzina «Bormaș», Serghei – la Uzina «Complect Holodmaș», director adjunct. Fiecare și-a făcut propria familie.

Când îmi privesc drumul parcurs în viață, văd momentele cele mai importante în care am rezistat numai datorită dragostei pentru aproapele, pentru pământul natal, pentru mult pătimita noastră țărișoară. Domnul să-i izbăvească pe copiii noștri și pe cei care vor veni de relele pribegiei și deportării!"

Urmăream firul destăinuirii acestei femei, cufundate în emoțiile stârnite de amintirile din viața ei, ascultam vocea sa plăcută, iar gândurile îmi dădeau ghes: cum au reușit acești oameni să-și păstreze optimismul și energia, ca și atunci, când, pe un ger de 50-60 de grade, simțeau pâlpâind în suflet dorul de țară, de perpetuare a neamului și forța demnității naționale?"

(Articol semnat de **Nina Zăgăreanu**,
Ziarul „Munca pașnică", 10.08.1989)

Notă: Vezi mărturisirile altor deportați în cartea „Rocada destinelor" de Varvara-Valentina Corcodel, Editura „Meșterul Manole", Chișinău, 2011.

Feodosia CRISTAL

(născută în Cosăuți, Soroca;
deportată cu opt copii, în 1949,
în Kurgan)

„Ziua de 6 iulie 1949 a fost cea mai neagră zi din viața familiei mamei mele. O singură noapte a spulberat visurile și speranțele unei familii cu opt copii.

Noaptea, pe copii i-au trezit niște bătăi în ușă. Când bunica Feodosia a deschis, în prag stăteau militari ruși înarmați, care le-au spus celor din casă să se pregătească. În timp ce bunelul Vasile, în vârstă de 45 de ani, s-a pornit să ia haine mai groase pentru copii, unul dintre soldați l-a avertizat de câteva ori, apoi a împușcat, crezând că un tată a opt copii va da bir cu fugiții, lăsându-i de izbeliște.

Și uite așa, în toiul nopții, au fost încărcați în mașină și aduși la gară, Alexei, cel mic, având numai un an. Mama Maria, în vârstă de opt ani, își amintea foarte des de grozăviile acelui drum – vagoanele pentru vite, pline cu oameni, lacrimi, disperare, lipsă de apă, căldură și alte condiții mizere. Când au ajuns la destinație în regiunea Kurgan, se cruceau și localnicii de așa «dușmani ai poporului». Au fost cazați în barăci, cei mai mari fiind puși la munci grele, la tăiatul pădurii (bunica și trei fete).

Copiii care învățau la școală, mama și fratele Victor, erau înjosiți și umiliți chiar de învățători, numindu-i «copii de culaci» (bunelul pur și simplu era un gospodar foarte bun), dar deoarece învățau foarte bine, pe parcurs i-au lăsat în pace.

Aș vrea să povestesc îndeosebi despre sora cea mai mare, Lenuța, care era o fată frumoasă, talentată (picta foarte bine). Toate fetele – Lenuța, Fineta, Valentina – anterior își făceau studiile la Școala Pedagogică din Soroca. Din Kurgan, Lenuța coresponda cu colegii săi de la Școala Pedagogică. Am înțeles de la mama că ea le scria colegilor în formă de poezie, folosind metafore (cred că despre eve-

„Când am ieșit pe ușa care mă purta spre libertate, am știut că dacă nu las ura și amărăciunea în spate, voi continua să fiu în închisoare."

(Nelson Mandela)

Arhiva T. Guțu

nimentele care se petreceau pe atunci). Au fost arestați trei colegi care corespondau cu ea. Fiind apoi învinuiți de spionaj, pe numele lor au fost intentate dosare penale. Unul din ei se zicea că a scăpat de închisoare, pentru că era bolnav de tuberculoză. Pe tanti Lenuța au arestat-o și au judecat-o la 10 ani. În închisoare l-a întâlnit pe Pimen Damașcan, unul dintre liderii Organizației «Arcașii lui Ștefan cel Mare», cu care s-a căsătorit mai târziu. Ca urmare a detenției, ambii au avut probleme mari de sănătate.

Fineta, altă soră, s-a accidentat în timpul muncilor grele. Peste ani, după întoarcerea la baștină, a devenit învățătoare în satul natal.

Valentina a făcut medicina și a ajuns un medic renumit la Kiev.

Mama mea, Maria, în perioada deportării era răspunzătoare de asigurarea cu pâine în casă. Se scula la ora trei dimineața și parcurgea 10 kilometri pe jos, vara și iarna (se îmbolnăvea des).

Străbunica mea Maria zicea că vrea acasă, ea a susținut-o foarte mult pe bunica mea, s-a cerut să meargă cu fiica și cu nepoții în Siberia. Ea spunea: «Vreau acasă, să dorm cu capul pe tizic, dar la casa mea».

S-au întors la baștină în 1956, dar casa le-a fost luată. Au trăit pe la neamuri, ca până la urmă, la o adunare sătească, directorul școlii din Cosăuți să menționeze că copiii învață foarte bine și merită să aibă casa lor. Casa li s-a întors cu greu.

Toți fiii au făcut studii.

Mama a absolvit Universitatea Pedagogică din Bălți, Facultatea de Limbi Străine. Cu timpul, s-a stabilit cu traiul în satul Ruseștii Noi, deoarece tatăl meu este originar de aici. A activat ca profesoară de limba străină, a educat patru copii, cărora le-a dat tot ce a putut".

(Relatare: **Nicoleta Manolache-Sumnevici**)

Isidor și Feodosia OCHIȘOR

(născuți în 1910 și, respectiv, în 1912, originari din Taraclia, Căușeni; deportați în 1949 în Kurgan)

„Părinții mei au fost originari din s. Taraclia, r-nul Căușeni. Tata, Isidor, a fost judecat la zece ani, în 1945, pentru că a fost primar în sat. După război s-a întors cu mâna ruptă, dar totuna l-au condamnat și l-au trimis în gulagul din orașul Uglici, regiunea Iaroslav, pe Canalul Volga-Don.

A făcut opt ani în dezastrul gulagului. A fost amnistiat cu doi ani mai înainte, pentru că a fost rănit la război. Când s-a eliberat în '54, a venit la mama și la bunica în Siberia.

În 1949, mama Feodosia a fost deportată cu cinci copii minori și cu bunica bătrână. I-au dus la Căinari, Tiraspol, apoi în Kurgan, localitatea Oziornoe, r-nul Safakulevsk. Locuiau într-un grajd. Era frig și niciun fel de condiții de viață. Pregăteau mâncarea la cotlon. Copiii strângeau cartofi și prindeau pește câteodată. Prima iarnă a fost cea mai grea. Au înghețat mult și unei rusoaice i s-a făcut milă și i-a luat să locuiască la ea. În anul al doilea au construit un bordei și acolo, fără ferestre, cu miros de mucegai și pământ, au trăit trei ani, apoi, când a venit tata, au construit o căsuță.

Munceau din greu: iarna – la ferma de vaci, vara – la făcut cărămidă. Fratele mai mare, Vasile (a.n. 1953), a plecat la învățătură în Celeabinsk, la FZO, apoi a făcut școala serală și Institutul Politehnic. Metalurg de profesie, a lucrat șef de secție la uzina metalurgică, 50 de ani la aceeași întreprindere, care era a doua din URSS ca mărime, după Magnitogorsk. A avut premii, Ordinul «Lenin» pentru raționalizare, a fost laureat al Premiului «Mendeleev» în domeniul metalurgiei (erau șapte de toți în URSS). Ca raționalizator, a făcut peste 300 de inovații în domeniul metalurgiei. În prezent e pensionat și locuiește în Siberia. Are 78 de ani.

„E bine să învețe un popor de la altul, nu este însă bine să învețe un popor pe altul."

(Grigore Vieru)

Sora Agafia (a.n. 1937) a rămas să trăiască în casa noastră din Oziornoe, după ce noi am revenit în Moldova. S-a măritat ocolo și are cinci copii.

Nicolae (a.n. 1941) tot în Siberia a locuit. Era pictor-designer. A decedat în 2014.

Gheorghe (a.n. 1939) a locuit în Moldova, Ion (a.n. 1944) – la fel. A lucrat mai întâi la Uzina Chimică din Durlești, unde locuia, apoi, până în anul 1981, a fost șeful Punctului de Vinificație din satul Ulmu. Era competent în profesie și generos cu lumea. Are o fiică căsătorită în Franța.

Eu, Mihai (a.n. 1956), de asemenea locuiesc și muncesc în Moldova, la Chișinău, într-o firmă de mobilă. Cu sora Nadejda am fost gemeni, dar ea a decedat de frigurile siberiene la vârsta de trei ani.

În familia noastră sunt 12 nepoți, toți căsătoriți, și mulți strănepoți. Printre ei s-a distins Alexandru (55 de ani), fiul lui Vasile. E conferențiar la Universitatea din Celeabinsk".

(Relatare: **Mihai al lui Isidor Ochișor**)

* * *

„... mai de nicio virtute nu se tem dracii ca de blândețe. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit blând, mai mult decât toți oamenii."

(Evagrie Monahul)

Nina CRULICOVSCHI

(născută în 1951, în Siberia,
cântăreață)

„Mă trag dintr-o viță de aristocrați de pe linia străbunelului Franț, fapt pentru care am suferit toată viața, fiind persecutată.

Părinții tatălui meu din satul Măşcăuți-Târşeşti, bunica Ana Verdeş (a.n. 1825), cu rădăcini din preoți, și bunelul Simion Crulicovschi (a.n. 1827) au fost deportați, în '49, în regiunea Kurgan, r-nul Șumiha, sovhozul «Bolşevik». Aveau un negoț, pădure, iar tata, Constantin al lui Simion, a fost luat cu părinții. Bunelul a fost dus într-un lagăr cu alt tren, fiind judecat la 15 ani. Bunica a reușit să fugă, dar mai târziu a venit la tata. Pe tata l-au găsit la Cucuruzeni atunci. Învăța agronomia, anterior absolvise Școala Pedagogică din Orhei. Aşa tânăr cum era, având studii, l-au numit agronom într-un sovhoz. Hm, aveau nevoie de cadre calificate...

După moartea lui Stalin, bunelul a fost amnistiat și a venit la familia sa. Pe mama, Iulia lui Grigore Țurcan, tata a întâlnit-o întâmplător, când se întorcea într-o noapte cu sania acasă. În liniștea nopții, care arareori se întâmpla să fie prin acele locuri, a auzit un plânset aprig de copil. A oprit calul și plânsul iar s-a auzit. A coborât și a căutat cu lanterna prin nămeți. A dat de un copilaș de vreo 4-5 ani. L-a întrebat: «De unde te-ai luat pe aici?». Iar el a arătat cu mâna spre o gaură. Sub mormanele de zăpadă erau vreo trei bordeie. Când a intrat tata acolo, de pe pod curgea apă. Optsprezece persoane – copii, femei, bătrâni – erau dosiți în acele încăperi. Viitoarea mea mamă avea 16 ani. Tata a observat-o îndată și a rămas încântat de frumusețea ei.

În noaptea aceea, toți au fost luați de acolo. Au fost împărțiți prin casele altor familii. Tata, flăcău, s-a îndrăgostit de la prima vedere de copilița ceea de 16 ani. S-au căsătorit, și în anul 1951 m-au

„După uși și zăvoare,
Dreptatea nu moare."
(Nicolai Costenco)

„De altă lume nu
mi-i dor,
Nu vântur fără rost
nimicul,
Fiind crescut
pe-acest ogor,
Aici eu am să-mi
scutur spicul."
(Nicolai Costenco)

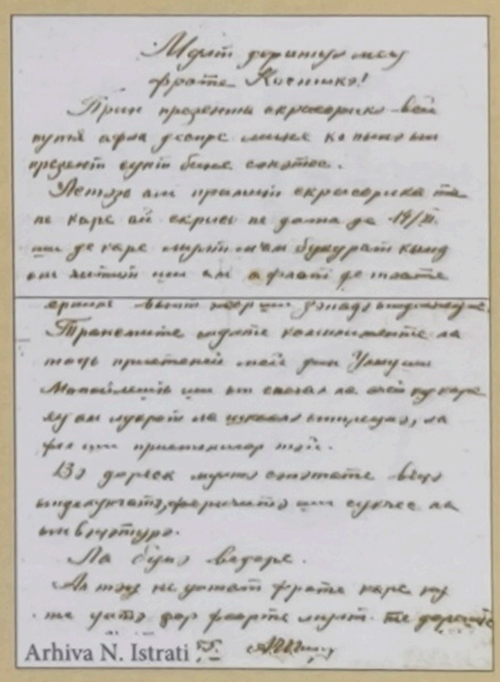

Arhiva N. Istrati

avut pe mine. Ca agronom, lui i-au dat casă. Aveau și două vaci. În curând însă el s-a despărțit de mama. În ’54 s-au împăcat și tata a organizat plecarea clandestină a familiei noastre din Siberia, dar a fost trădat de un «prieten» și a fost judecat. Apoi mama a născut-o pe sora Victoria. Când avea trei luni, părinții iar s-au despărțit. De atunci noi n-am mai avut mamă.

Bunelul a plecat pe ascuns, fără acte, în Moldova. Peste trei luni, tata a fost amnistiat și m-a trimis și pe mine cu bunica acasă, apoi a revenit și el cu surioara.

Eu vorbeam limbile rusă și tătară. Unde am locuit în Siberia erau mulți tătari, eu mă jucam cu copiii lor și astfel am însușit-o.

Tata a mai avut un fiu. Noi cu sora nu l-am mai cunoscut. Bunica mi-a spus despre el când eram în clasa a zecea. După întoarcerea la vatră, tata a lucrat agronom în satul Japca, s-a căsătorit cu o femeie Maria, medic. În acel sat am locuit trei ani. Fără mama – n-am avut copilărie. Vara, pe mine mă lua la ea la mănăstire stareța Cleopatra. Îmi amintesc cu drag de ea. Ne-am întors la Ghindești, unde am învățat până la absolvirea clasei a 10-a și la școala muzicală. Eu am început a cânta de mică. Nu știu, de tristețe sau de dorul de mama. Mai întâi, la Ghindești în fanfară, apoi mi-am continuat studiile la Slobozia, la Tiraspol, la «Neaga».

În ’69, Sergiu Ciuhrii m-a auzit cântând la un concert și m-a invitat să cânt în Ansamblul «Mărțișor», în care am activat până în anul 1973, după aceea a urmat invitația în Ansamblul «Fluieraș», condus de maestrul Serghei Lunchevici. Apoi au început drumurile întortocheate în viața mea. Am plecat și am cântat un an în ansamblul neuitatului Nicolae Sulac. Jumătate de an am fost șomeră. Între timp, s-a format Ansamblul «Orizont». Grație lui Gleb Ceaikovski, am ajuns să cânt muzică ușoară pe scena Filarmonicii.

În anul 1975 l-am cunoscut pe Petre Teodorovici, Ion era pe atunci în armată. Am înscris cu mare greu, pe ascuns, un disc la Bălți, cu aparatura de la «Melodia». Am înregistrat trei piese ale fraților Ion și Petre Teodorovici. Apoi discul a fost suprapus la Moscova. Firma «Melodia» l-a scos în vânzare. Colaboram cu «Orizontul», dar peste două luni ansamblul s-a retras în Rusia.

Petre Teodorovici m-a salvat din nou. Am cântat ca solistă în Ansamblul «Bucuria», la Filarmonică. În 1981 am participat la Concursul Internațional al Cântecului de la Ialta. Am cântat în patru limbi: ungară, poloneză, cehă și spaniolă. Mi s-a acordat titlul de Laureată a Premiului trei. Ministerul Culturii din Moscova mi-a propus să mă pregătesc pentru concursul «Trofeul de Aur» din Italia, dar deplasarea n-a avut loc.

În 1982, tata este arestat, imputându-i-se motive politice. A stat nouă luni la pușcăria din Chișinău în condiții mizere, apoi l-au purtat prin toate celulele, fiind supus cercetărilor. Slăbise, avea 44 de kilograme. Acasă s-au făcut percheziții. Cu o zi mai înainte, eu am strâns toate hârtiile păstrate de el și le-am dat unei vecine să le ardă. Intuitiv am ales două documente și acelea l-au salvat. S-a ales cu un an și jumătate de pușcărie în închisoarea din Cahul. Am locuit cu el până la sfârșitul vieții. În 1998 a suportat o paralizie. Am luat un tânăr în casă, care l-a îngrijit până la decesul ce a survenit în anul 2000.

În 1998, eu am plecat în România, la Pitești. După 12 ani de drumuri, am fost invitată de dna Eugenia Marin la ceremonia dezvelirii monumentului înălțat lui Ion și Doina Teodorovici. Am cântat. După încheierea ceremoniei, primarul din Pitești mi-a propus să muncesc la teatru. Au urmat 15 ani de muncă de salahor. Spectacolele urmau cu mult succes. Eram invitată la radio, la televiziune. Condiții decente de trai nu aveam. Șapte ani am locuit în cabina de dezbrăcare din teatru. Apoi am revenit acasă. Acum sunt la pensie.

Deși au trecut mulți ani de la dezmățul siberian, amintirile revin, ca apele fluviilor, să-mi ardă rănile trecutului...”

* * *

„Sus, sus, tot mai sus
Din pământ țâsnești,
Ca un nor de foc;
Răscolind adâncul albastru,
Te înalți cântând și cântând te înalți.”

(P. B. Shelley)

„Basarabie
străveche, care n-ai
sub cer pereche,
Basarabie!
Osteneşti pe văi
întruna, dar de
lacrimi ţi-e cununa,
Basarabie!
Speră-n lupta cu
păgânul, căci nu
el îţi e stăpânul,
Basarabie!
A spera e o lucrare,
a lupta e o-ncercare,
Basarabie!”

(Aurica Dicusară.
„Ridică-ți fruntea,
Basarabie!”)

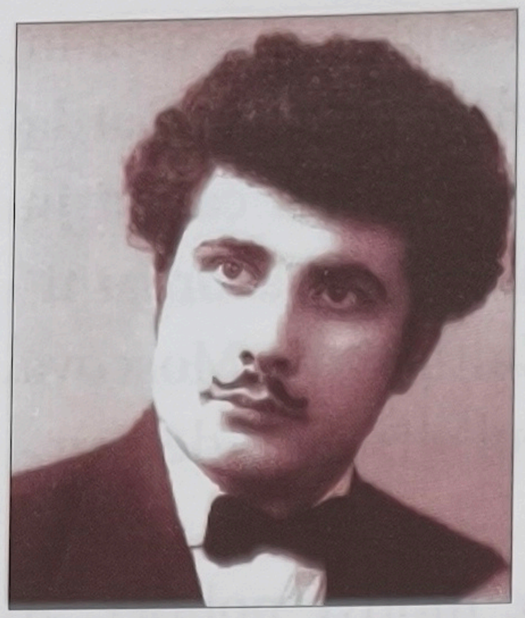

Mihai BEŢIANU

(1934-2010)

(pictor și poet, care a cunoscut deportările de trei ori)

„Mihai Beţianu s-a născut la 4 aprilie 1934 în satul Drepcăuţi, r-nul Briceni, într-o familie cu mulţi copii. În ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, având doar cinci anișori, se afla cu sora lui, mai mare cu un an, la sanatoriul de copii în Odessa. Brusc, începu războiul și sanatoriul fu evacuat în Ţinutul Altai, regiunea Barnaul, satul Bolșie Kazarmî.

Așa s-a întâmplat cu ei prima deportare, fără nici măcar să-și dea seama, de mici ce erau. Acolo au stat șase ani, la casa de copii, iar părinţii îi considerau deja morţi sau, în cel mai bun caz, pierduţi în vâltoarea războiului. În cele din urmă, în 1946, Procopie, tatăl lui Mihăiţă și al Olguţei, surioara lui, a dat de urmele lor și i-a întors acasă. Dar nu pentru mult timp, deoarece numai peste trei ani, în 1949, puterea sovietică comunistă a deportat toată familia în regiunea Kurgan din Siberia. În felul acesta, Mihai Beţianu se pomeni deportat a doua oară. Acolo și-a pierdut tatăl și de foarte tânăr a cunoscut munca grea din zori și până-n noapte, ca să-și ajute familia.

De-a lungul tinereţii, a colindat toată Siberia în lung și în lat, muncind când la tăiat pădure, când în calitate de lemnar, dulgher, lăcătuș ori mecanic, adesea și la alte salahorii, orice se putea și se nimerea. Dar oriunde s-ar fi aflat, își făcea timp să picteze și să scrie poezii, căci, de fapt, doar în creaţie își simţea talentul și chemarea lăuntrică.

Nu a avut timp și nici susţinere pentru a urma studii speciale, dar pe când se afla la Alma-Ata, tot timpul liber îl consacra studiului desenului și picturii la cursurile profeșorilor Ivan Stadniuk și Abram Cerkasski, în «Izostudia». Tot aici a avut și prima publicaţie de poezie. (A scris mai mult în rusă, din cauza că de mic copil și întreaga tinereţe a învăţat în școala rusă și s-a aflat în mediul limbii ruse, dar vorbea limba română de acasă foarte bine.) În 1967, întors

în Moldova împreună cu soţia Svetlana, a încercat să intre cu lucrările sale neobișnuite în Uniunea Artiștilor Plastici, dar nu a fost acceptat de către juriul retrograd al realismului socialist de atunci. La Chișinău, soţia Svetlana a născut două fetiţe.

Ulterior, Beţianu – de fapt, în mod indirect și chiar direct – a fost alungat de la Chișinău, că le stătea la mulţi ca un spin în ochi. Așadar, în 1974, a treia oară, din nou mergea pe drumul Rusiei. De data aceasta la Moscova, spre capitala imperiului.

Nefiind acceptat nici aici, în Uniunea oficială, trăiește retras și lucrează, pictând frenetic și inspirat toată viaţa, cu o vervă de invidiat și cu o puternică credinţă în misiunea sa de creator de frumos. A avut expoziţii personale, care au stârnit mare vâlvă la Chișinău și multă curiozitate la Moscova. A participat la multe expoziţii de grup.

S-a stins din viaţă, dramatic, în 2010, la vârsta de 76 de ani. În timpul vieţii n-a avut posibilitatea să publice nicio carte de versuri și niciun album de pictură. Abia în 2014, la 80 de ani de la naștere, a apărut o carte de sonete și elegii. Iată unul dintre ele:

SONET

Din razele de aur, zglobii, strălucitoare –
Pe unde o cireadă gonește, însetată,
Am meșterit o Liră... Am desfundat izvoare,
Dar m-am desprins de vatra străbună, nestemată.

Răpus de doruri multe, de mahnă și durere –
Mi-am irosit talentul, eu mi-am riscat și viaţa:
Șirag de stoguri-clopot, solemne, austere,
Sub licărul de Lună, când se ridică ceaţa,

Cunoașterea de sine. O, mult prea grea povară!
De te-a uitat și satul, de te-au uitat părinţii...
Tălăngi, un zvon prelung, divin, se naște val pe val.

De-am neglijat trecutul, de-am meritat ocară:
Tot ce-am cernut prin sita vremii, prin sita minţii –
Depun în faţa ta, precum iubitei, Plai Natal.

(Relatare: **Nicolae Guțu**)

„O căsuță la
marginea satului,
O curte și carul
cu boi,
O căsuță la
marginea satului
În fiecare din noi.”

(Marina Voica)

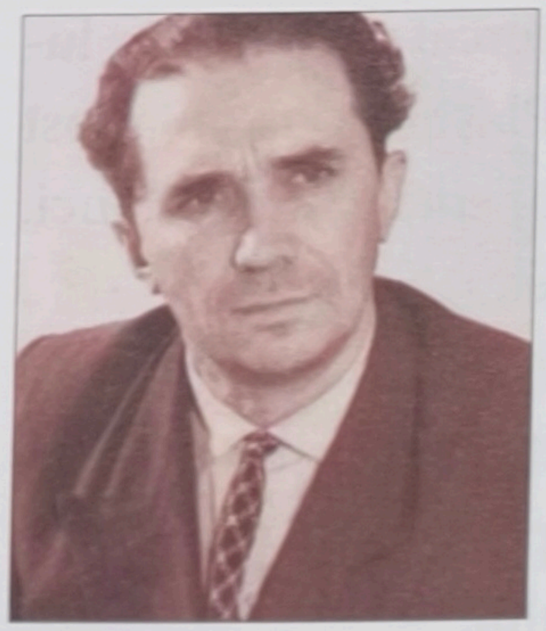

Nicolai COSTENCO
(1913-1993)

(poet și scriitor, exilat și deportat în 1941 în Siberia)

„Demascat pentru limba sa «burgheză» (alfabet latin, agitație antisovietică), a fost arestat la 23.06.1941 și dus într-un lagăr la Dudinka, ținutul Krasnoiarsk. Și în acea pustietate glacială devine patriot al Dudincii. O va împărtăși el însuși: «O criță de bărbat, în acel mediu abrutizant, își conservă fibra de revoltat incomod».

Îndreptățit, se poate vorbi de un caz Costenco: «Examenul neîncovoierii mele/ E ca o amintire a izgonirii din Paradis», va scrie în poezia «Omul e fluviu».

În «Lebăda neagră», recunoștea: «Visurile mele nici cerul să lencapă nu poate, / Lacrimile mele ar fi umplut un ocean».

Nicolai Costenco a fost reabilitat în anul 1956. Fiind deposedat de casă și de bunuri, a locuit în s. Mereșeni. Împreună cu soția Maria au crescut și au educat șase copii.

Pentru meritele sale a fost distins cu multe premii și medalii: Medalia «Veteran al muncii» (1975), Premiul de încurajare al Consiliului Central al Sindicatelor din URSS și al Comitetului de Conducere al Uniunii Scriitorilor din URSS pentru romanul «Severograd» (1976), titlul onorific «Scriitor al poporului din RSSM» (1988), Premiul de Stat al RSSM (1990), membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei (1992), Ordinul Republicii (2010, post-mortem)”.

(Sursă: www.crainou.ro/209/07/18/...)

Pantelimon HALIPPA
(1883-1979)

(cunoscut militant pentru drepturile Basarabiei, membru al „Sfatului Țării”, deportat în Siberia)

„Idealul lui Pantelimon Halippa a fost emanciparea Basarabiei, promovarea conștiinței naționale și unirea țării cu celelalte provincii românești. Fiind seminarist la Chișinău, a adunat documente despre trecutul istoric al Basarabiei, care ulterior au fost materialul de bază al celor trei volume cu titlul «Documentele moșiilor din Basarabia».

Împreună cu alți patrioți, în 1906 scoate ziarul «Basarabia», titlul fiind scris cu litere latine, textul – cu chirilice, dar pentru prima dată în limba moldovenească. În cele 10 luni ale sale, ziarul i-a trezit pe țăranii basarabeni din letargie, făcându-i să se intereseze de problemele naționale.

În 1908, Pan Halippa merge la studii la Iași, la Facultatea de Istorie, Geografie și Literatură, avându-i ca profesori pe Al. D. Xenopol și pe Constantin Stere. După absolvire, nu acceptă invitația de a rămâne ca asistent la facultate, ci revine în Basarabia și participă la editarea ziarului «Gând moldovenesc» (1913), devenit organ de luptă patriotică.

Activitatea sa politică s-a intensificat din 1917. A înființat Partidul Național Moldovenesc. În anul 1918 îl aflăm în fruntea curentului pro-unire. A participat la adunările de la Cernăuți și de la Alba Iulia, care au proclamat unirea Bucovinei și a Transilvaniei cu România.

A scris poezii, articole, schițe, studii, memorii, a făcut traduceri. În timpul vieții a editat doar un volum – «Flori de pârloagă» (1921), prefațat de Mihail Sadoveanu. A lăsat posterității o vastă și prețioasă operă”.

(Sursă: **Dorina N. Rusu**. „Membrii Academiei Române”)

„Unde mi te-ascu
suflete,
În ce arbori scunz
Trec dureri cu mu
De ce nu răspunz

(Liviu Dan

TIMP IMORTALIZAT ÎN FOTOGRAFII

„Memoria este forța fundamentală a prezentului și a viitorului."

(Dan Puric)

♦ Ion Toma și Sofia Guțu cu fiii Constantin (a.n. 1943, în stânga), Gheorghe (a.n. 1946, în dreapta) și Dumitru (a.n. 1928, în rândul din spate) cu soția sa Nina (a.n. 1930) și fiul Ion (a.n. 1948) din s. Ulmu, deportați, în 1949, în Siberia, reg. Tiumen, r-nul Dubrovinsk, s. Noua Kuria. Fotografiați în anul 1952. Vremuri triste.

♦ Soții Dumitru Ion și Nina Guțu din s. Ulmu cu fiul Ionel, născut în Siberia. În 1949, când mașina stalinistă stătea la poarta familiei Guțu, Dumitru, îndemnat de părinți, reușise să sară gardul în grădina vecinilor, apoi a ieșit la drum și, alergând, fu observat de un soldat care-i strigă altuia cu armă: „Streleai v nego, streleai!" („Împușcă-l, împușcă-l!" – *n.a.*). Soldatul a pornit după el. Tânărul întorcea din când în când capul, să vadă dacă mai este urmărit. Se sufoca și începu să arunce hainele de pe sine la întâmplare. Ajungând la o râpă de la marginea satului, Dumitru sări și se dosi sub o tufă de măceș. Soldatul i-a pierdut urma. La întoarcere, a adunat hainele de prin colbul drumului și le-a aruncat în mașină dinaintea mamei lui, zicând: „Vot tvoi sîn, beri ego!" („Iată fecioru-tău, iați-l!" – *n.a.*). Sărmana mamă, l-a bocit ca pe un mort... Nu știa, biata, că i se va întâmpla să-l bocească încă pe un fiu al său, care avea să se nască și să moară în Siberia! Peste un timp, Dumitru a plecat singur la apropiații deportați – soția Nina cu fiul Ionel de câteva luni, părinții Ion și Sofiica, frații Constantin, de șase ani, și Gheorghe, de trei ani.

1

2

3

4

5

6

♦ Eudochia și Grigore Budeanu (în centru). Grigore a fost supus represaliilor pentru trădare de patrie, pentru că a făcut armata la români: a fost trimis, mai întâi, în lagărul din Fălești, apoi, în '49 – într-un lagăr din RASS Komi, unde a fost pus la munci silnice într-o mină de cărbune; reîntors la baștină în anul 1959; decedat în 1983. În stânga – fiica Lidia și ginerele Simion Golubenco, cu copiii Tudor și Ion; în dreapta – fiica Nina și ginerele Dumitru Guțu, cu copiii Ion și Valentina. Anul 1960, după Siberia.

♦ Ștefan Popovschi (a.n. 1870) din s. Chiperceni, Orhei. Deportat de trei ori – 1940-1945; 1949-1953; 1953-1959 – pentru că era gospodar, avea două case și mult pământ. În fotografie (primul din stânga) este alături de familia fiicei Maria Popovschi-Levința. Anul 1961.

♦ Ion Buruiană în lagărul de concentrare din or. Martîn, 1946. Martirizat.

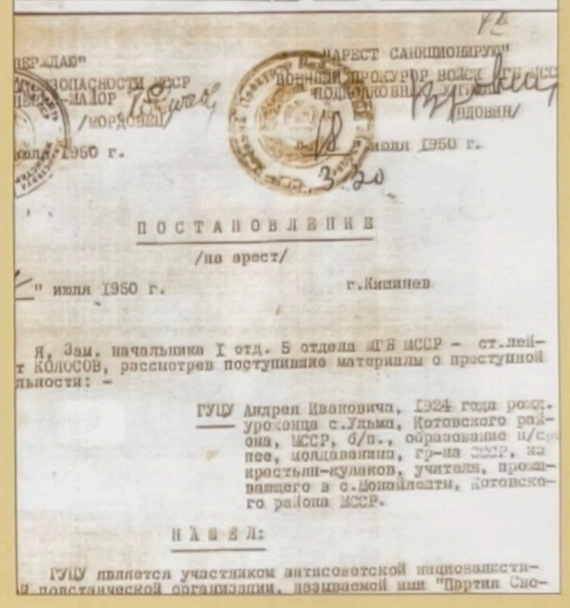

МССР

КИШИНЕВСКОЕ ГОРОДСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ МИНИСТЕРСТВА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

ПРОТОКОЛ ОБЫСКА

1950 года июля 13 дня, я, ... МГБ Молдавской ССР ... произвел обыск у гр-на Балашова Николая Ал-ра Ионовича ... на основании ордера МГБ Молдавской ССР за № 143 от 30 июня 1950 г. ... Обыск производился в присутствии понятых: Чурилова и Данилова ...

Старший оперуполномоченный гр. Пана А. Г.

Начальник отделения ...

МГБ МССР «Секретно»

Наименование изъятого	Количество	Индивидуальные признаки
Справка для чек		
Паспортина	1	

МГБ СССР

МИНИСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МОЛДАВСКОЙ ССР

ОПИСЬ ИМУЩЕСТВА

1950 года июля 13 дня, я, ... МГБ Молдавской ССР ... произвел опись имущества у гр-на Балашова Николая Ал-ра Ионовича ... на основании ордера МГБ Молдавской ССР за № 143 от 30 июня 1950 г. ... Опись имущества присутствовали: Чурилов и Данилов

«ПЕРЕДАЮ» ... «АРЕСТ САНКЦИОНИРУЮ» ...

" июля 1950 г. ... " июля 1950 г.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/на арест/

" июля 1950 г. г.Кишинев

Я, Зам. начальника I отд. 5 отдела МГБ МССР - ст.лейтенант КОЛОСОВ, рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности: -

ГУЦУ Андрея Ивановича, 1924 года рожд., уроженца с.Ульма, Котовского района, МССР, б/п., образование н/среднее, молдаванина, гр-на СССР, из крестьян-кулаков, учителя, проживавшего в с.Моналешты, Котовского района МССР.

НАШЕЛ:

ГУЦУ является участником антисоветской националистической повстанческой организации, именуемой как "Партия Сво-

♦ Ion Buruiană din s. Ulmu (stânga) cu Constantin Dorojan din județul Izmail (Moldova) în lagărul de concentrare din or. Martîn, 5.12. 1946.

- Andrei Nani în or. Vorkuta – cu demnitate și verticalitate de luptător convins împotriva crimelor comise de regimul comunist, neînvins de greutățile surghiunului. Anul 1955. Decorat post-mortem cu Ordinul Republicii.

- Tinerii căsătoriți Andrei (a.n. 1904) și Domnica Nani din s. Ulmu în or. București (1935–1940), înaripați de vise și speranțe pentru un viitor fericit.

- Andrei și Domnica Nani din Ulmu, deportați, în 1949, în Siberia (motivul: în 1943 a fost primar în s. Mănăilești), în s. Kordon, r-nul Vagaisk, reg. Tiumen. În 1950, Andrei este adus la Chișinău și judecat la 25 de ani privațiune de libertate, apoi dus în închisoarea din or. Vorkuta. A fost amnistiat și eliberat în 1956.

- Andrei Guțu, condamnat, în 1951, la 25 de ani privațiune de libertate (membru al Partidului Libertății) și trimis în lagărul din Norilsk (aici – anul 1953). Chip încremenit, ce mărturisește tristețe și durere. Decorat post-mortem cu Ordinul Republicii.

7

8

9

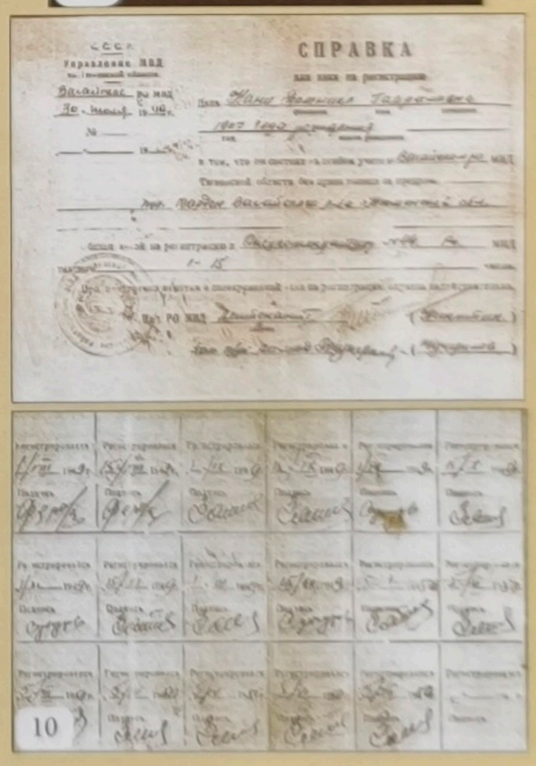

СПРАВКА

10

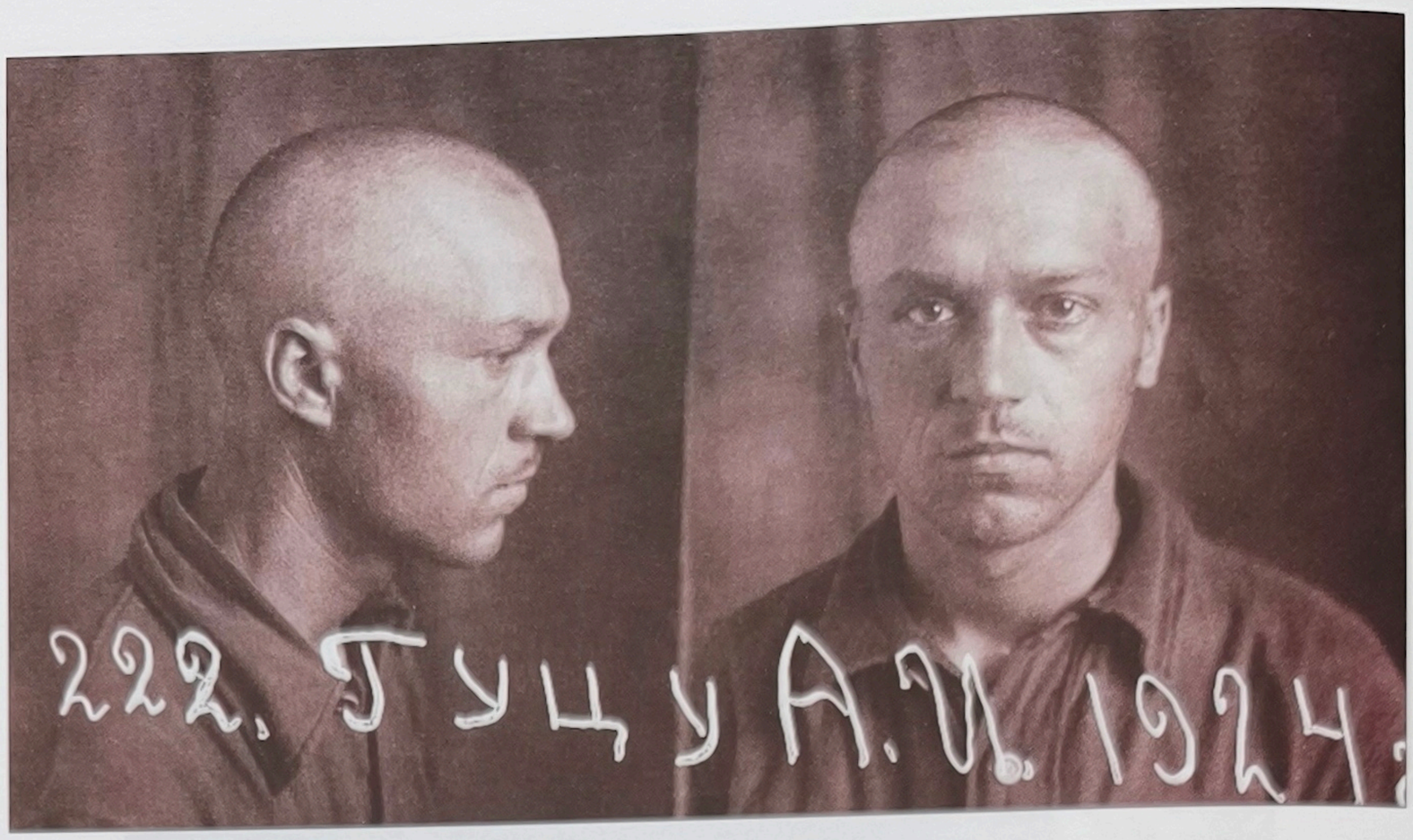

♦ Andrei Guțu (a.n. 1924) la arestare – 28.08.1950. Fotografie din dosarul de arhivă.

♦ Condamnați fără vină în lagărul din Magadan, anul 1954. În medalion – Constantin Guțu din s. Ulmu.

♦ Constantin Guțu (în dreapta) cu un camarad de suferință în lagărul din Magadan. Anul 1956.

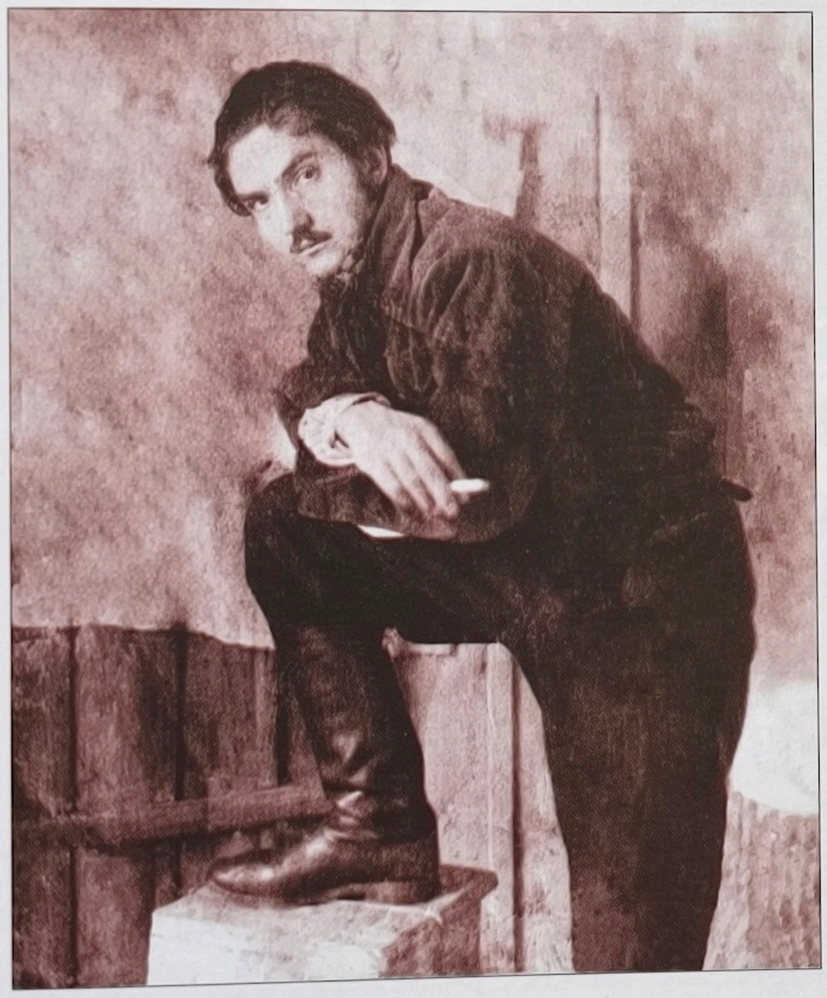

♦ Ion Istrati (a.n. 1929) din s. Văsieni, deportat în Siberia cu părinții în anul 1949, apoi adus la securitatea din Chișinău, judecat de tribunal ca membru al Partidului Libertății, surghiunit în reg. Tiumen, localitatea Iurga Lesnaia, condamnat la moarte și împușcat în anul 1951 la Chișinău. Fotografia din 18.03.1951 (ultima) avea inscripția presimțirii: „Puțin ocrotiți de soartă". Decorat post-mortem cu Ordinul Republicii.

BREVET
nr. 2177

Prin Decretul Președintelui
Republicii Moldova
nr. 507-V din 23 august 2010

Regretatului Andrei Guțu

i s-a conferit "Ordinul Republicii"
însemnul nr. 0334

Președintele Republicii Moldova

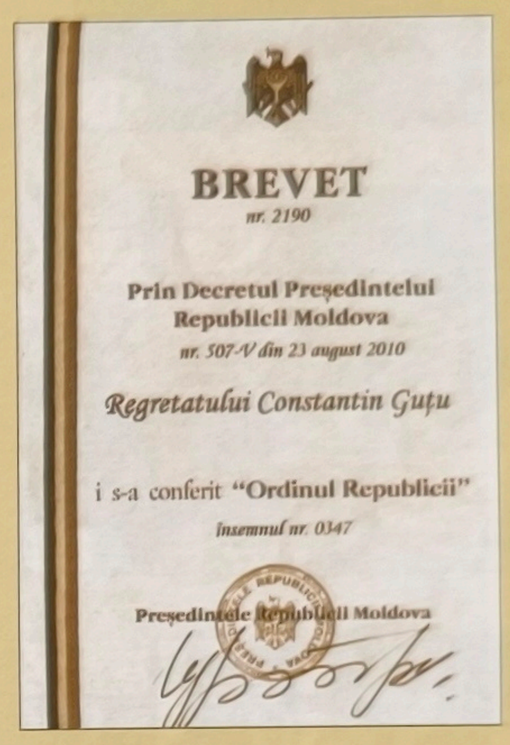

BREVET
nr. 2190

Prin Decretul Președintelui
Republicii Moldova
nr. 507-V din 23 august 2010

Regretatului Constantin Guțu

i s-a conferit "Ordinul Republicii"
însemnul nr. 0347

Președintele Republicii Moldova

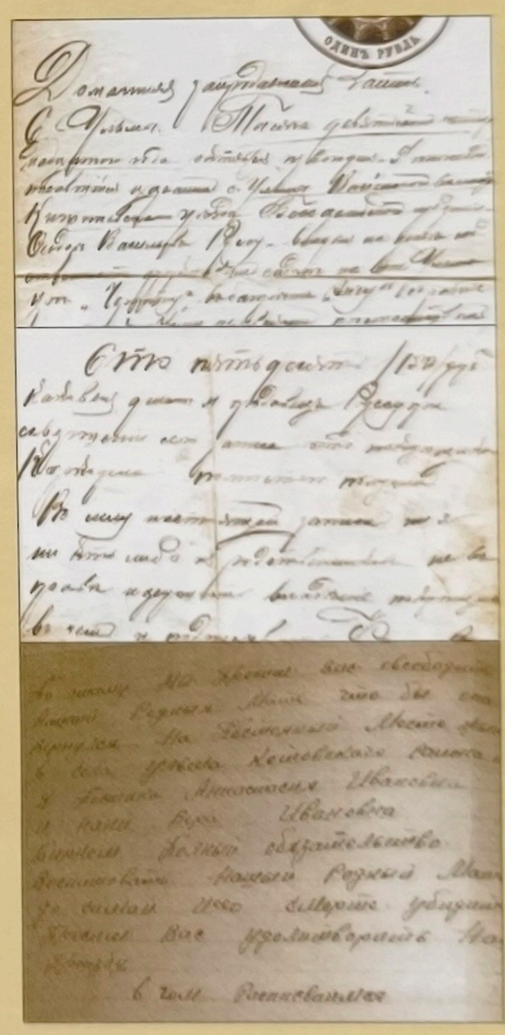

- Nicolae Istrati (a.n. 1926) din s. Văsieni, supus represaliilor regimului totalitar-comunist, în 1945 condamnat la 10 ani de detenție în lagărul din or. Celiabinsk, amnistiat în 1948. În fotografie – student la Institutul Teatral din or. Leningrad, grație lui Valeriu Cupcea. În 1949 – deportat cu părinții în Siberia, în reg. Tiumen. În 1950 – arestat și dus în închisoarea din Uvat, de unde a încercat să fugă. Este prins și dus la închisoarea din Tobolsk, de unde, peste trei luni, e condus la Securitatea din Chișinău, unde, împreună cu alți membri ai Partidului Libertății, a fost interogat, bătut crunt și condamnat, de Tribunalul Militar din Odessa, la 25 de ani privațiune de libertate și dus în lagărul nr. 2 din Kaierkan, situat la 30 km de Norilsk. A fost supus la munci grele în minele de cărbune. Decorat cu Ordinul Republicii.

♦ În 1958, Nicolae Istrati este adus din nou la Chișinău și condamnat la închisoare în Mordovia, localitatea Iavas, de unde a fost eliberat în anul 1960. În fotografie: Nicolae în închisoarea nr. 11 din Iavas (decembrie, 1959), unde s-a aflat și patriotul Gheorghe Ghimpu, și alți moldoveni condamnați.

♦ Liuba Istrati-Erșov din s. Văsieni, soră cu Ion și Nicolae Istrati, condamnată pentru propagandă politică la cinci ani de privațiune, în 1945, și dusă în reg. Celiabinsk la o construcție metalurgică. În fotografie: Liuba și soțul ei Andrei Erșov – în medalioane (în dreapta), cu rudele și cu tatăl Vladimir (în centru), la sfințirea casei lor din Strășeni.

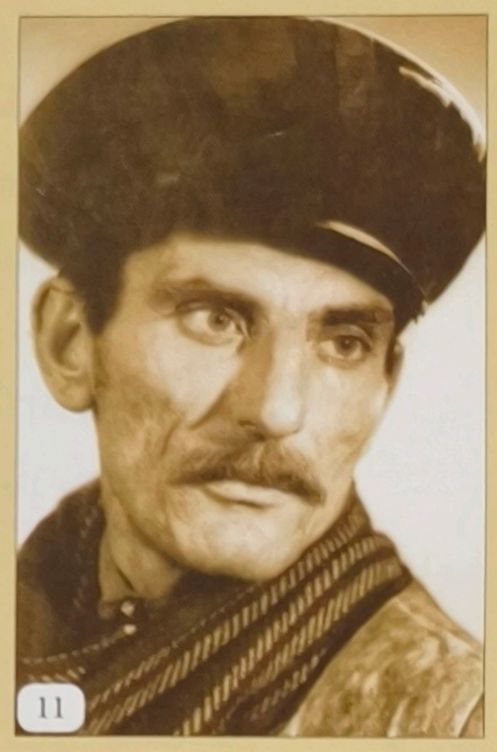

11

12

13

14

♦ Străbunicii pictorului Nicolae Guțu, Constantin și Maria, cu nepoții înaintea deportării din 1940.

♦ Nicolae Guțu, deportat cu familia în 1949 (s. Noua Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen), ucis în Siberia. Alături de sicriu: soția Natalia, fiii (de la stânga) Constantin, Vasile, Alexandru, anul 1951. Amintirile nimeni nu poate să le scoată din priviri, rămân cu cei dragi.

♦ Natalia Guțu cu fiii Constantin (dreapta), Vasile (stânga), Teodor (băiţelul din faţă) și nora Sofia Bivol-Guțu, în brațe cu fiica Maria, în primăvara anului 1953. Siberia: ea văduvită de soț și ei – de tată și bunic, cu maturitate precoce pe chipuri.

♦ Vasile și Sofia Bivol-Guțu logodiți. Siberia, 1952.

„Cruce albă de mesteacăn,
Răsărită prin Siberii,
Cine te cunoaște, oare,
Cruce fără de stăpâni?!”

(Nicolae Istrati)

„Adevărurile istorice duc spre originea durerii poporului nostru care încă pâna azi e o navă cu busolă ruptă...
Schimbarea cere sacrificiu, participare, protagonism în prima persoană. În genunchi e poziția celor învinși din Roma.”

(Liuba Croitoru
la prezentarea
romanului
V.-V. Corcodel
„Rocada destinelor”
în cadrul Academiei
Române, anul 2012)

♦ Vasile Guțu și Sofia Bivol-Guțu cu copiii Nicolae și Maria. Siberia, 1956 – curajoși și înfruntând cu demnitate greutățile deportării.

♦ Întâlnirea ulmenilor în clipele de răgaz: de la dreapta – Vasile Guțu și Sofia Bivol-Guțu, Agripina și Ioachim Plămădeală, Maria și Constantin Bivol. Siberia, 1957. Covorul și fața de masă sunt nelipsite și aici, fiind aduse de părinții Agripinei în 1955.

„Amintirea dă oxigen inimii.”

(Gaetano Longo)

15

♦ Nicolae Guțu – fiul deportaților Vasile Guțu și Sofia Bivol-Guțu, născut în Siberia. Membru al Uniunii de Creație a Artiștilor Plastici din Moscova, al Asociației Internaționale a Artistilor Plastici în cadrul UNESCO. Pictor (în imagine – pictează biserica Mănăstirii de maici Ulmu, anul 2006), ilustrator de cărți, poet: „Metaspherae”; „101 poeme”; două cărți de poezie pe care și le ilustrează cu desene grafice proprii.
A ilustrat 20 de planșe pentru manualul de povestiri istorice românești „Daciada” (autori N. Dabija, A. Silvestru); a sculptat Troița-monument din satul natal, consacrată celor 37 de familii deportate din Ulmu în Siberia, în 1940-49, și tuturor celor ce au fost prigoniți în perioada regimului comunist.
A avut expoziții personale la Chișinău, Moscova, București și în Europa. A participat la multe expoziții comune, de grup pe același traseu.

♦ „Destrămarea”, 1992. Autor Nicolae Guțu.

♦ „Trezirea pietrelor”, autor Nicolae Guțu.

♦ De la stânga la dreapta: pictorul Nicolae Guţu cu bunicul său Constantin Bivol, scriitorul Mihail Cibotaru, poetul Emilian Galaicu-Păun și micuța Ruxandra Guţu. Ulmu, 1990.

♦ De la stânga la dreapta: pictorul Nicolae Guţu, pictorul Mihai Beţianu și regizorul Emil Loteanu. Moscova, 1998.

16

17

18

♦ Leon Guțu, fiul pictorului Nicolae Guțu și nepotul familiei de deportați Vasile și Sofia Bivol-Guțu, pictând tavanul bisericii Mănăstirii Ulmu, 2006. Studiază pictura la Universitatea Națională de Arte, București. A avut deja șapte expoziții personale la București, Chișinău și Moscova și a participat la diferite expoziții de grup. La nici 17 ani, i-a apărut un album de pictură și grafică, consacrat creației sale. Începând cu 2013, este membru al Uniunii de Creație a Artiștilor Plastici din Moscova (secția tinerilor pictori), membru al Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici în cadrul UNESCO.

♦ „Bunicul Vasile". Autor Leon Guțu.

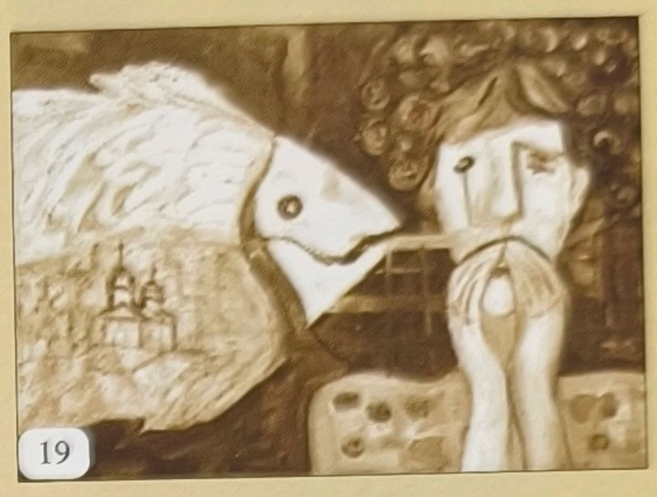

19

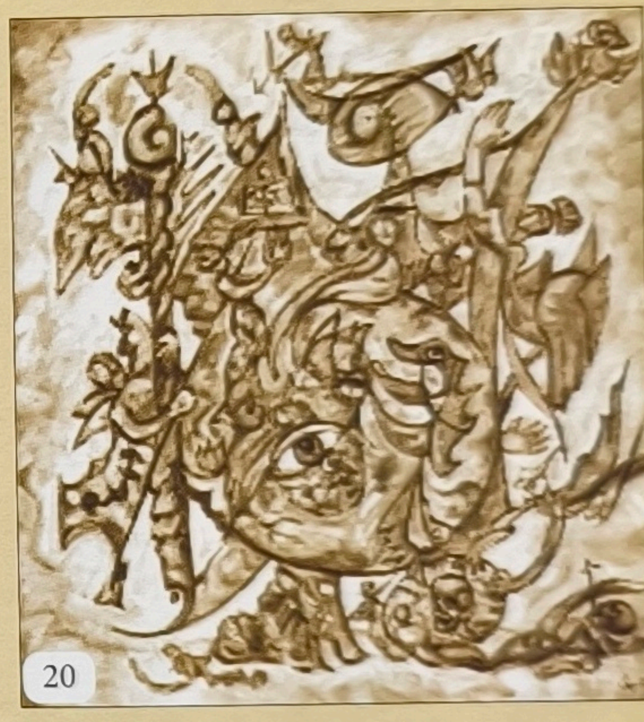

20

- „Încercarea de pe urmă”, Leon Guțu, 2012 (culori acrilice pe pânză).

♦ Ruxandra Guțu – artist plastic, fiica pictorului Nicolae Guțu și nepoata familiei de deportați Vasile și Sofia Bivol-Guțu.
În perioada 2005-2008 a urmat Facultatea de Grafică, Universitatea Națională de Arte București.
În 2010-2011 a făcut masteratul la Facultatea de Arte Plastice, Universitatea Kingston London (Londra, Marea Britanie).
A prezentat publicului expoziţii personale la București și Londra; participă și la expoziții de grup în țară și peste hotare: 2007 – „Joc efemer”, București, 50 de lucrări de pictură și grafică; 2010 – „Simboluri ale unei identități”, organizată la Toilet Gallery, Londra, 10 lucrări de serigrafie.
Din 2014 este membră a Uniunii de Creaţie a Artiștilor Plastici din Rusia (secţia tinerilor pictori); membră a Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici în cadrul UNESCO.

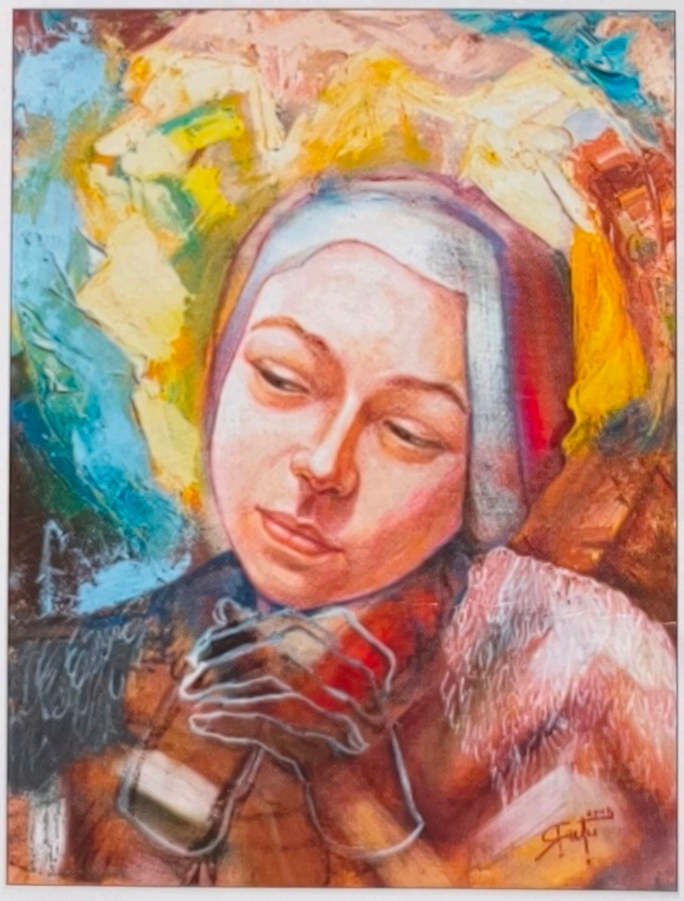

♦ „Așteptare”, 2014. Autor Ruxandra Guțu.

♦ Constantin şi Maria Bivol la anii bătrâneții în fața casei construite de ei în s. Ulmu, după întoarcerea din Siberia.

♦ Sofia Bivol-Guțu şi Vasile Guțu (rândul 2, stânga) la 50 de ani de căsnicie, alături – fratele lui Vasile, Alexandru, cu nepoata şi sora Liza, fiul Valentin cu fiica sa Mihaela (dreapta), fiul Nicolae cu soția Iulia (în față) şi cu alți nepoți şi invitați.

21

22

- Valentin Guțu – fiul deportaților Vasile și Sofia Bivol-Guțu, pictor, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, membru al Asociației locale a Pictorilor din Portugalia, în atelierul său din Quinta do Anjo, Palmela. A efectuat lucrări pentru Japonia, Brazilia, Gabon, Germania, SUA. Expoziții personale și de grup (diplomă la expoziția în cadrul sărbătorii Independenței Republicii Moldova).

- Scenă din interiorul Bisericii Ludlow, Massachusetts, SUA. Azulejo (placă de ceramică decorată) portugheză, executată în tehnica majolica de Valentin Guțu.

♦ Scene din interiorul Bisericii Ludlow, Massachusetts, SUA executate în tehnica azulejo pe ceramică de artistul Valentin Guțu.

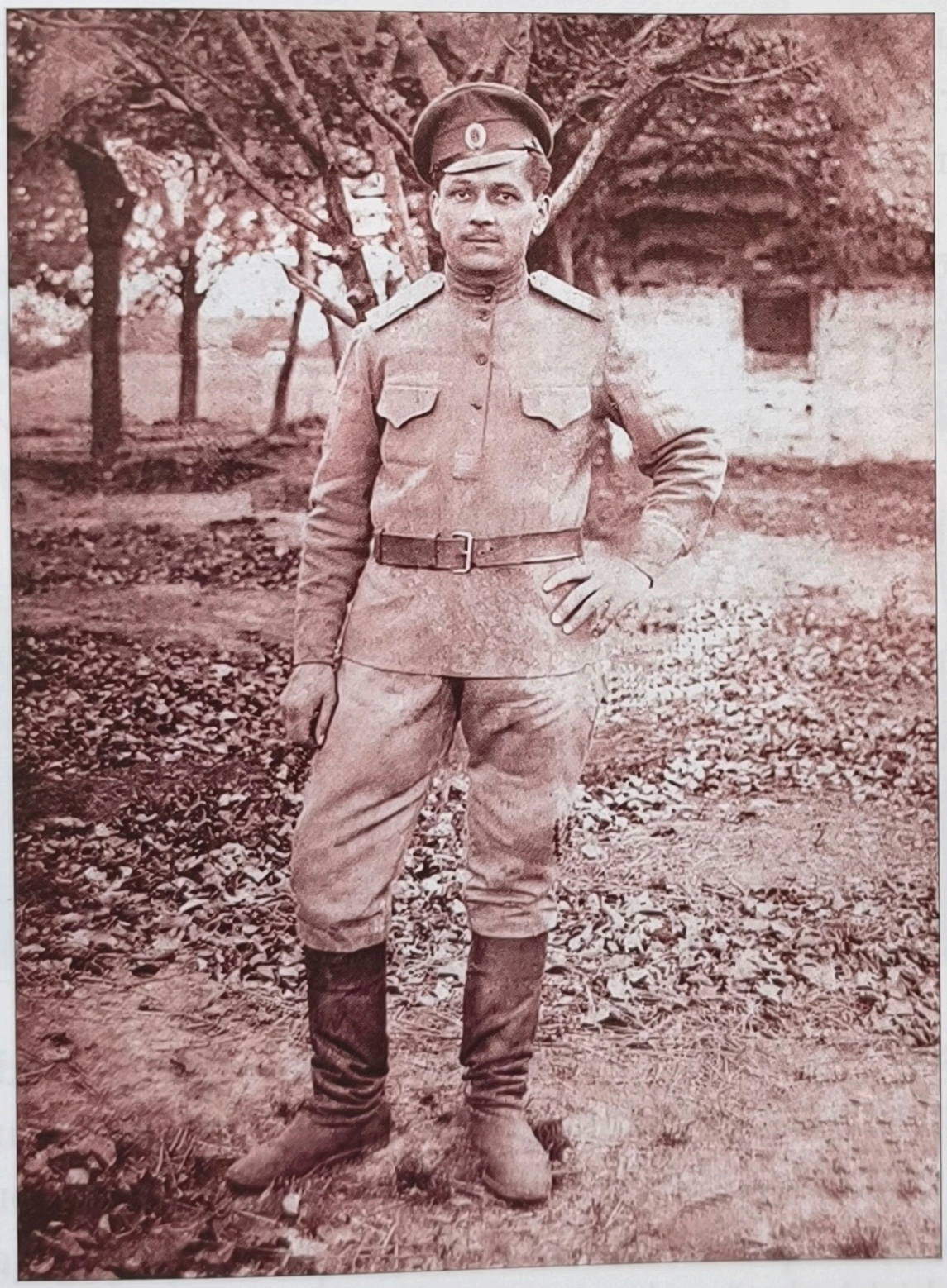

♦ Petru Guțu, din s. Ulmu, în armata țaristă rusă.

23

24

- Petru și Agafia Guțu, tineri însurăței din s. Ulmu, deportați în Siberia, în 1949; decedați unul după altul în trei luni, în 1952, înhumați în Siberia.

- Ulmeni fugari de deportări prin pădurea de la Buda. De la dreapta: Constantin Guțu, Tudor Guțu. La stânga – turnătorul care s-a prezentat drept reporter și le-a promis ajutor, de fapt trădându-i. În consecință, au fost arestați, torturați, deportați și închiși în lagăre de concentrare. Împreună cu cei doi a fost arestat și Dionisie Plămădeală.

♦ Tudor Guțu cu prietenul său Nicolae din s. Lozova. Siberia, 1950.

♦ Tudor Guțu (în dreapta), venit în Siberia la părinți, alături de sora Elizaveta, cumnatul Vasile Goțonoagă și nepotul Tudor – toți deportați în 1949 (s. Kordon, r-nul Vagaisk, reg. Tiumen).

25

26

27

♦ Dionisie Plămădeală (în rândul doi, primul din dreapta) în lagărul din orașul Magadan.

♦ Tudor Guțu – tanchist, or. Vladivostok (anul 1956), trimis în Armata Sovietică la două zile după întoarcerea sa din Siberia.

♦ Mirii Tudor și Valentina Guțu în ziua nunții. Satul Ulmu, anul 1959.

♦ Pavel și Irina Bivol (sora lui Tudor Guțu) din s. Bardar, deportați, în 1949, în Siberia.

„Această fotografie e ca amintire cu frații mei de suferință cu care am împărțit și binele, și răul. Păstreaz-o pentru cândva, că suntem cu toții frați basarabeni.
Fotografiată în zi de duminică, 17 iulie 1955.
Al dumitale soț, Dionisie.”

28

29

♦ Terentie Nani (a.n. 1927) din s. Ulmu, într-un detașament de muncă, la armată, în or. Novosibirsk. 15.04.1946.

♦ Terentie Nani: în 1947 a evadat, eschivându-se să facă armata la sovietici. S-a înscris la Școala Pedagogică din Călărași. În ’48 a fost arestat și dus în închisoarea din Stalingrad. În fotografie este la 10.06.1949, când a fost eliberat.

♦ În anul 1949, Terentie Nani a fost deportat în Siberia, reg. Tiumen, r-nul Uvatsk, sovietul sătesc Demianovsk. În fotografie – la Uzina „Savinkov”, iulie 1950.

♦ Familia lui Ion și a Ecaterinei Corcodel, cu fiul Constantin (în medalioane), din s. Ulmu, cu rudele și prietenii de Ziua Sfântului Ioan, în fața casei lor; anul 1943. Fotografie de Alexandru Frunză, semnată cu o caligrafie deosebită.

♦ Manea și Ulița, fiicele lui Ion Corcodel, cu Grigore Isidor din s. Ulmu, în ziua de Paști; decedate de tifos în anul 1947.

„Urmând anumite învățături, în suflet pot germina și da roadă idealurile posedate de strămoșii noștri, idealuri care ar putea da sens existenței noastre."

(Lidia Ungureanu, „Florile Dable", nr. 10, 8.03.2012)

Cristale de memorie

♦ Tinerii însurăței Constantin și Pelaghia Corcodel în ziua de Florii, anul 1943. Frumoși și ei ca florile.

♦ Vasilică, fiul familiei Corcodel, călare, învăluit parcă de măreția unei tragedii antice, în ograda casei părintești. Primăvara anului 1949.

♦ Vladimir Nani – soţul Verei a lui Ion Corcodel (în stânga, primul rând), cu alţi camarazi din Armata Română, ajunşi în Transnistria, în 1943. Capturat de sovietici şi învinuit de trădare, este închis în lagărul nr. 4 din Făleşti, unde a şi murit (martor – Dumitru Drumea din s. Horodca).

♦ Moldovence deportate la tăiat pădure în Siberia. Iarna anului 1951. „Maternităţi" socialiste, doar că bârnele le sunt pruncii...

32

33

♦ Familia Corcodel din Ulmu, cu două zile înainte de deportarea din 1949, de la stânga: Ecaterina (a.n. 1880), fiul Constantin (a.n. 1923), nora Pelaghia (a.n. 1927) cu fiica Elena (a.n. 1948) în brațe; în centru jos – fiul Vasile (a.n. 1946).

♦ Toți afară în frig, doar șeful înăuntru la călduț.

♦ Familia Corcodel în Siberia (s. Noua Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen); în centru – Ecaterina cu nepoții Elena și Vasile, în spate – fiul Constantin, nora Pelaghia cu Ionel în brațe (născut și decedat acolo, anterior a mai decedat o fetiță de patru luni). Anul 1952. Tristeţe în privirile adulţilor şi ale copiilor.

♦ Blazoanele sovietice (cravatele pionierești) au fost date uitării. După întoarcerea din Siberia, mulți adolescenți nu le-au mai purtat. În fotografie: clasa lui Vasile Corcodel și Ion Roșioru din s. Bardar (în medalioane), cu învățătoarea Galina Ivanovna, deportată din Belarus în Siberia.

34

35

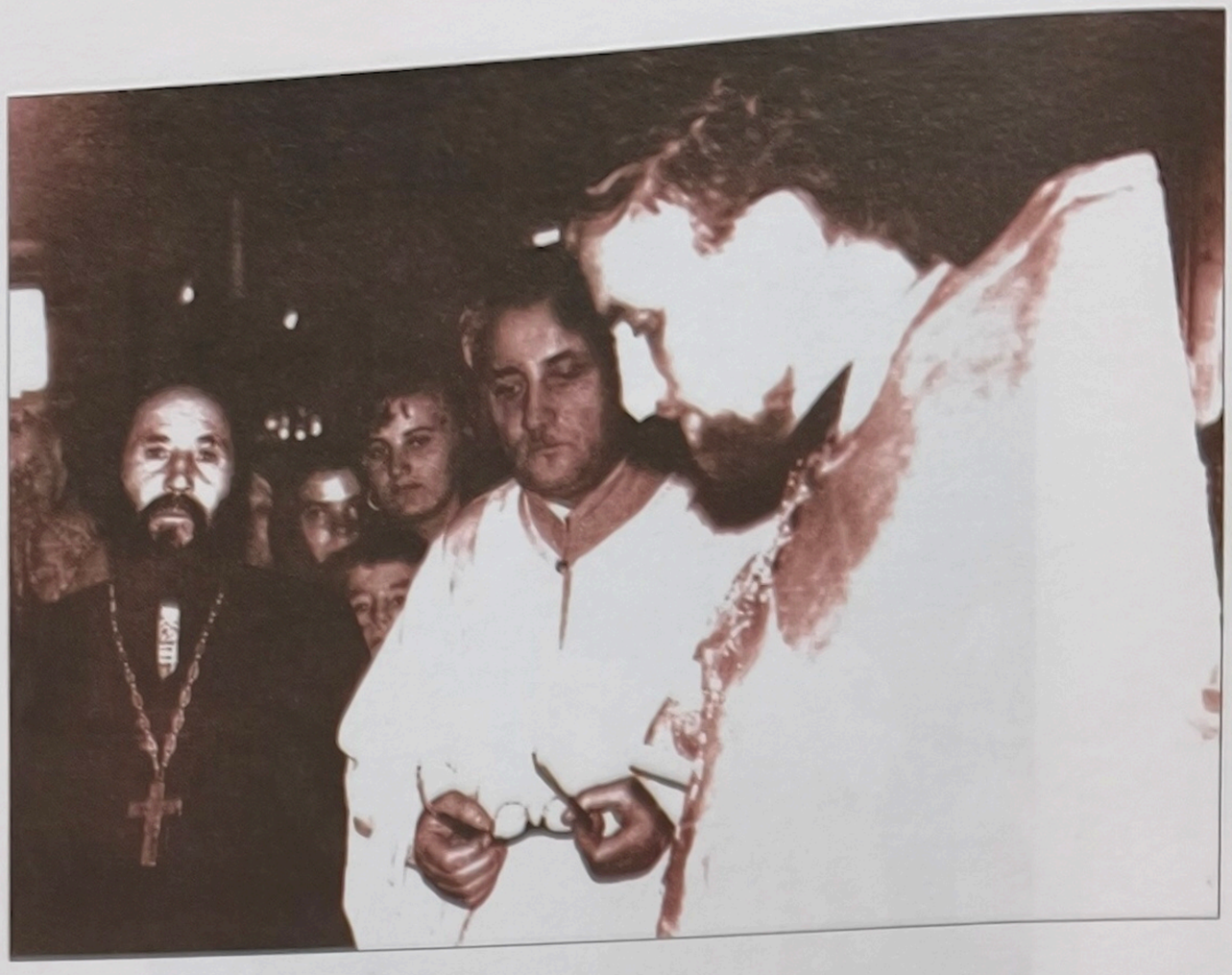

♦ Preotul bisericii din s. Ulmu, Ion Sajin (în stânga), foarte respectat și iubit de enoriașii săi pentru pioșenia și grija ce le-o purta, în mod deosebit, deportaților reveniți fără nimic la baștină. În fotografie este cu ginerele său, preotul Ion al Profirei (în dreapta), care a fost succesorul său la Ulmu.

♦ Agripina Plămădeală (a.n. 1918) din s. Ulmu, deportată, în 1949, fără soț, în Siberia (s. Noua Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen), cu cei cinci copii ai săi: în brațe – Ana, în stânga – Vasile și Ion, în dreapta – Ioachim și Nicolae. Anul 1950. Copii care au uitat de bucuriile vârstei – tatăl lor nu era cu ei.

♦ Familia Agripinei Plămădeală întregită (soțul Ion, fugit la deportare, a venit mai apoi în Siberia) în fața casei construite de ei; anul 1952.

♦ Familia lui Ion și a Agripinei Plămădeală împreună cu părinții lor, Vasile și Maria Smotritu, veniți după șase ani în vizită în Siberia. Anul 1955. Dorul era mai mare decât depărtarea.

„Din istorie trebuie
să luăm focul, nu
cenușa – focul
pe care tânăra
generație trebuie
să-l păzească aprins
și să-l transmită
urmașilor noștri.”

(Snejana Janga,
„Timpul”,
09.03.2012)

- Copiii lui Ion și ai Agripinei Plămădeală în tabăra pionierească din Pervomaisk, Siberia, frecventarea căreia era obligatorie, autoritățile având ca scop educarea tinerei generații în spirit comunist și formarea unor patrioți după chipul lui Pavlik Morozov (acel „Pionerski lagheri", indicat pe bara de fier, e similar lagărelor de concentrare cu lozinca tradițională unică: „Dobro pojalovati" („Bine ați venit").

* * *

„Când privesc afară, în zarea-ndepărtată,
Dorul meu de țară mă cuprinde-ndată.
Aș fugi, dar nu mă lasă
Sârma cea ghimpată,
Grele sunt și apăsătoare
Zidurile de la închisoare."

(Maxim Holban)

♦ Ana Frunză din s. Ulmu, deportată în Siberia, în 1949 (s. Noua Kuria, r-nul Dubrovinsc, reg. Tiumen) cu mama Eudochia, cu frații Grigore și Nicolae, surorile Varvara și Maria. Tatăl lor, Toma, a fost condamnat anterior la ani de pușcărie și dus în lagărul „Zlatoust" din Siberia, apoi, obținând permisul, și-a ispășit pedeapsa alături de familie. Frații Constantin și Alexandru în timpul deportărilor erau în România: Constantin a rămas acolo pentru toată viața, Alexandru a pribegit în Germania, apoi în Canada. 50 de ani nu s-a știut nimic despre el. În 1990 a revenit în Moldova, a vizitat mormântul tatălui, satul natal, rudele. În fotografie: Ana, decedată în Siberia la 22 de ani, după ea și mama ei – ambele pogorâte în pământ rece și străin. Lângă sicriu – sora Maria și fratele Grigore. Anul 1958.

♦ Maria Frunză (o frumusețe de fată!) în Siberia, 02.02.1959. Fotografie dăruită prietenei de inimă și colegei sale de clasă Alexandra Mostovoi din s. Caracui. Pe verso va scrie cu o caligrafie deosebită: „Fără cuvinte, dar din suflet scumpei Șura".

„Se spune că viitorul nu se deschide acelora fără trecut. Răscolind cărbunele trecutului, în matricea sa, poate să se întâmple să regăsești rădăcinile propriului destin..."

(Lidia Ungureanu. „Florile Dalbe", nr. 10, 8.03.2012)

de memorie

Cristale

♦ Maria Frunză (în centru), Alexandra Mostovoi și Nina Arcuș (s. Caracui) – întâlnire de neuitat după întoarcerea în Moldova.

♦ Mihail al lui Gavril și Iulita lui Petru Guțu din s. Ulmu cu copiii Nicolae (în brațele mamei), în centru – fiica Maria, la dreapta – fiul Ionel (va deceda în iarnă), la stânga – fiul Vasile, deportați în Siberia în anul 1949. Mai târziu, alți doi copii vor deceda în s. Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen. Aici: anul 1952. Niciun pic de bucurie pe fețele lor – doar durere, doar tristețe...

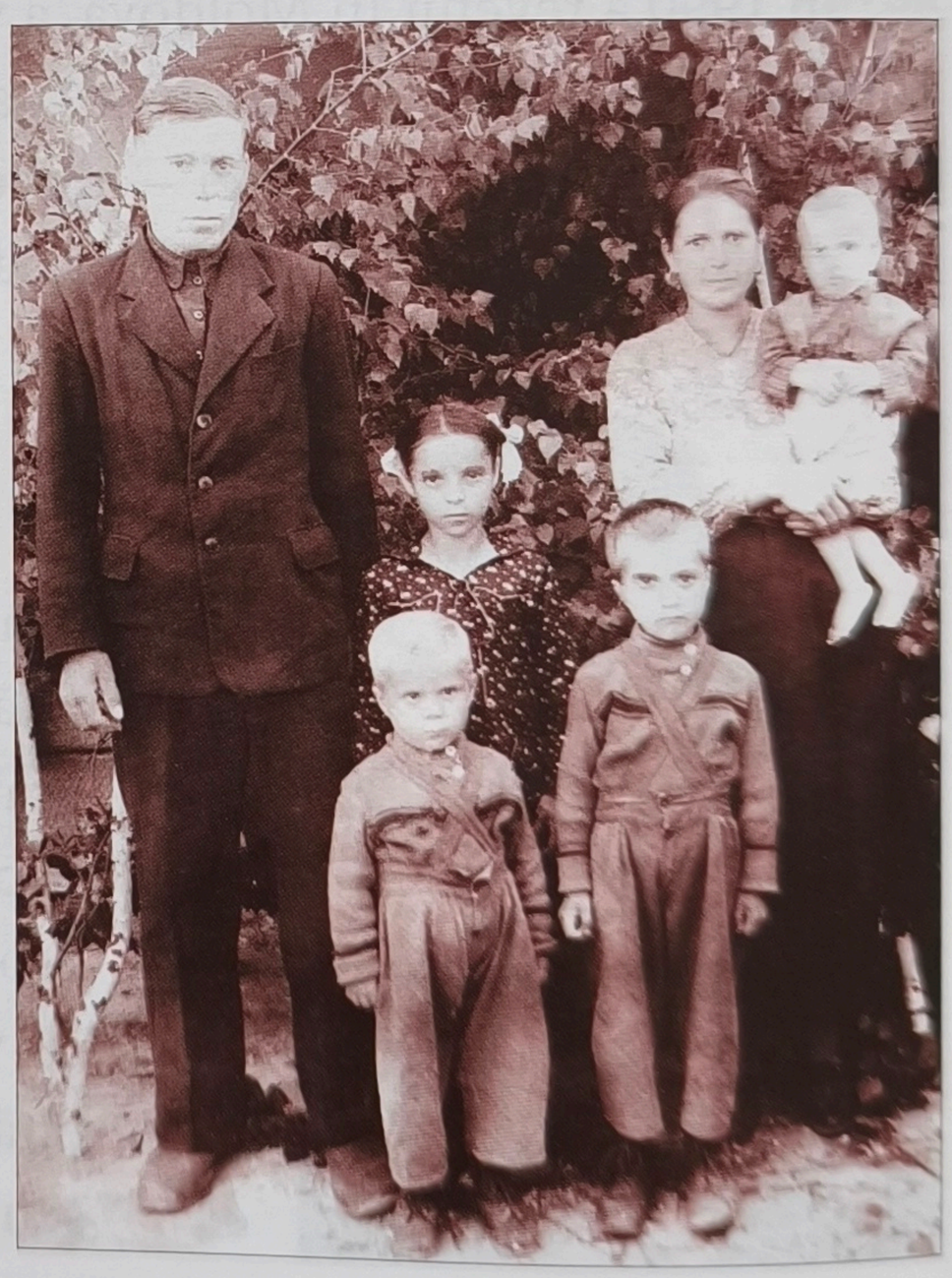

♦ Mihail Guțu cu un prieten și cu feciorașul Vasile în Siberia. Februarie 1950. Atâta amărăciune pe chipurile lor!

36

♦ Ion, fiul lui Constantin Bivol din s. Ulmu, deportat în 1949 cu părinții în Siberia (satul Noua Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen). Fotografie trimisă vărului Tudor Bivol în Moldova. 15.04.1956.

37

- Olga, fiica lui Constantin Bivol din s. Ulmu, în Siberia; anul 1952. Ce ținută de domnișoară, ce frumusețe adusă în Siberia de gheață…

- Moldovence în Siberia (satul Noua Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen), în zi de duminică: Olga Bivol, Liza Guțu, Ana Frunză, Olga Nani din s. Ulmu; Maria Mostovoi, Ana Arcuș din s. Caracui; Ana și Nadejda Luca din s. Bardar; Olga Cherdevară din s. Mereșeni; 8.05.1955. Au căutat mult timp stofa și, până la urmă, au ieșit în rochii deosebite de sărbătoarea Sf. Paști. Inspirau admirație.

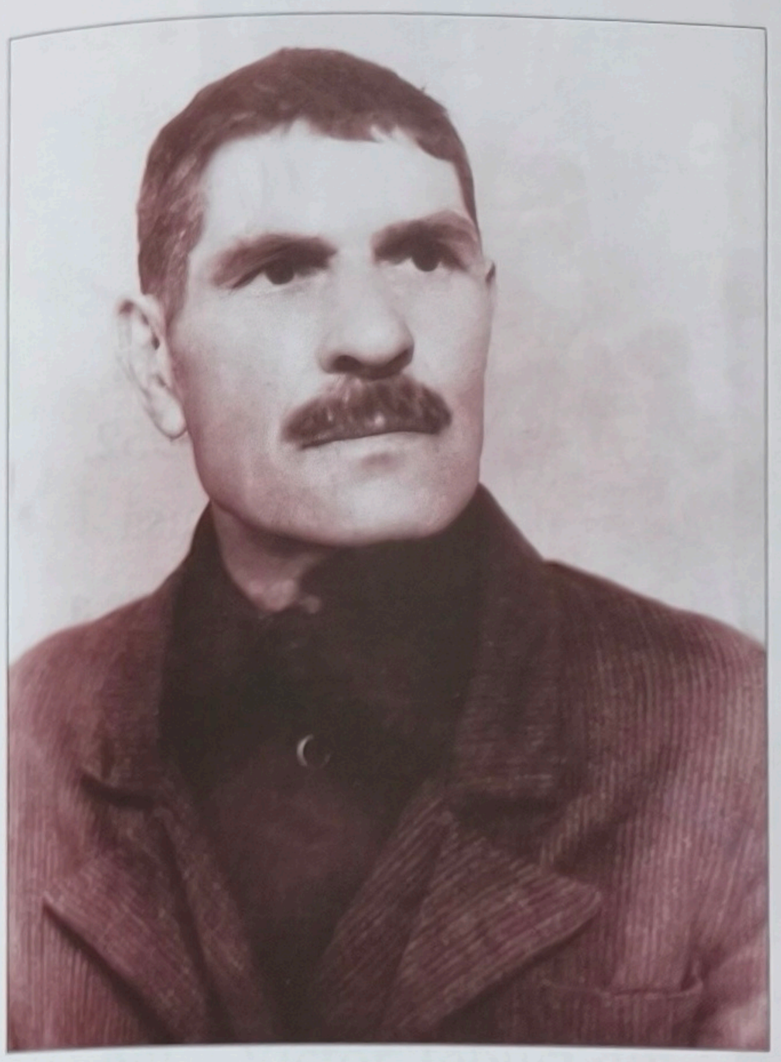

♦ Vasile Staver din s. Scoreni, tatăl Pelaghiei Corcodel, înainte de a fi dus într-un lagăr din Kazahstan. Anul 1948.

♦ Dumitru, fiul lui Vasile și al Axeniei Staver (în dreapta), deportat la 17 ani singur în Siberia cu un prieten din s. Scoreni. Anul 1949, înainte de deportare. Pe verso fotografiei: „Toate trec în lume, toate trec în vis, / Numai al nostru nume rămâne aici scris”.

„Din a noastră
despărțire
Îți trimit o amintire,
Ca să crezi că te
pomenesc,
Jos frumos mă
iscălesc.”

♦ Dumitru Staver în Siberia, iunie, 1952. Fotografie trimisă mamei Xenia, care a reușit să fugă de deportări, ascunzându-se în pădure, apoi la o soră a ei din Căpriana, rămânând nouă ani în așteptarea soțului, fiului, fiicei, ginerelui și a nepoților deportați.

Pare senin Dumitru, dar cele scrise de el pe verso fotografiei vorbesc despre dor și tristețe: „Tristă ziuă fără soare,/ pământ fără cer senin,/ da mai tristă-i viața, de rând,/ că noi nu ne întâlnim”.

♦ Siberia l-a maturizat înainte de vreme pe Dumitru, frumosul și solitarul tânăr din Scoreni. Anul 1953.

♦ Fete și flăcăi moldoveni în pădurea de mesteceni a îndepărtatei Siberii (reg. Vagaisk), în zi de sărbătoare. În centru cu acordeonul – Victor Tabuci din s. Stolniceni; jos de la stânga: Dumitru Staver, Maria Puiu, Vasile Staver, Vera Puiu din s. Scoreni; sus, lateral: Liuba (viitoarea soție a lui Dumitru) și Claudia Costin (decedată) din s. Vorniceni; în mijloc: Anica Mereacre din s. Costești. Anul 1957.

♦ Moldoveni deportați în Siberia, r-nul Vagaisk, împreună cu persoane de alte naționalități: jos, în dreapta – Dumitru Staver din s. Scoreni; în rândul doi, primul din dreapta – Vasile Doicov din s. Costești; în rândul trei, al patrulea de la stânga – Vasile Sirețeanu din Strășeni. Anul 1958.

„Păsărică, păsărea,
Zboară în Moldova mea
Și du veste despre mine
La copii și la soție.
Spune că mi-i dor de ei,
I-oi iubi pân-oi muri...”

(Din folclorul deportaților)

38

39

- Andrei Frimu, nepotul și strănepotul familiei Staver, fiul Liubei și al lui Pantelimon Frimu, absolvent al Universității MIT (Massachusetts Institute of Technology) din Boston (SUA), care face doctoratul în California (Universitatea Calteca). Profesor universitar pentru studenții submasterat. În 2015 devine Profesorul Anului la Univrsitatea California din Los Angeles.

- Bunicii Andrei și Maria Staver, fii de deportați din s. Scoreni, ar fi azi mândri de performanțele nepoților Rodica și Andrei Frimu, pe care aceștia le-au obținut în SUA. (Poate se bucură acolo, Sus, în Ceruri). Drept dovadă servesc nenumăratele diplome și medalii obținute la olimpiadele republicane, balcanice și internațioinale, încă de pe băncile Liceului „Prometeu”.

♦ Aftanasie și Zinovia Frunză din s. Ulmu cu preotul satului și copiii Ion și Ana (înfiați de mici după decesul de tifos al părinților), înainte de deportarea din 1949.

♦ Ion al lui Calestru Cuzmulici (s. Negrești) cu părinții, soția, copiii Ludmila și Valeriu, deportați în Siberia. Anul 1949.

40

41

♦ Simion al lui Ion Barboș (s. Scoreni) și Alexandra Cuzmulici (s. Negrești), în a doua căsnicie, deportați, în 1949, în Siberia cu fiul Ion și fiica Pelaghia (a doua fiică, Agripina, a reușit să fugă de la gara Strășeni).

♦ Ion Guțu, soțul Pelaghiei Cuzmulici (jos, primul din stânga), la absolvirea Școlii serale din Ulmu cu colegii, profesorii Timotei Scutaru, Ion Munteanu, Andrei Mazureanu și directorul Stepan Budenco (după întoarcerea din Siberia).

♦ Fetițe din Ulmu în Siberia (s. Kuria, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumen). Sus, în stânga: Olga, fiica lui Constantin Bivol, Olga Nani, Varvara, fiica lui Toma Frunză (în 1946 tatăl e arestat și dus în lagărul din Zlatoust). La întoarcere, Varvara este președintele colhozului din Bălăurești, cunoscută în toată republica; jos, în stânga – Ecaterina Ciobanu și Ana Frunză. Anul 1951.

♦ Olga Nani (la dreapta) și Olga Bivol din Ulmu. Siberia, anul 1951.

„În anii durerii am
învățat să mă rog.”

(Regina Maria
a României)

♦ Înstrăinarea de țară le-a făcut prietene pe viață: Ecaterina Ciobanu (în stânga), Ana Frunză și Elena Pânzaru din s. Cigârleni în Siberia.

♦ Ecaterina Ciobanu (în stânga) cu Fevronia Arcuș-Munteanu din s. Caracui, cu mama și frățiorul Vasile, care, mai târziu, s-a înecat în râul Irtîș și n-a mai fost găsit. Siberia, s. Krapiva, r-nul Dubrovinsk, reg. Tiumeni; anul 1950.

♦ Mirii Ecaterina Ciobanu și Mihail Filimon (s. Zubrești) cu nuntașii moldoveni, care, în pofida circumstanțelor aspre, n-au uitat obiceiurile și tradițiile pământului natal. Siberia, 16.11.1952.

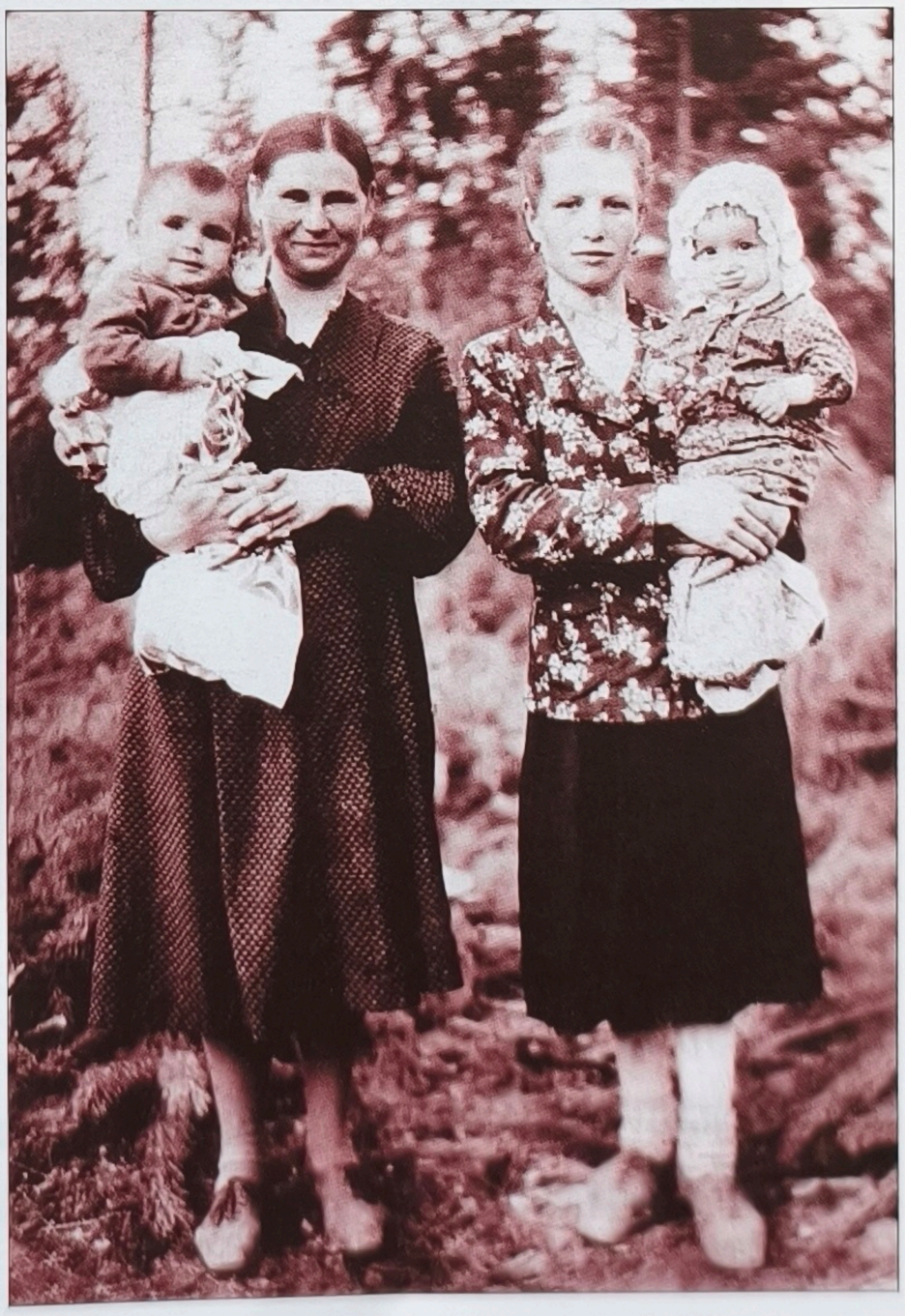

♦ Ecaterina Ciobanu (în dreapta) cu fiica Veruța în brațe și Fevronia Arcuș-Munteanu cu fiul. Siberia, anul 1954. În sfârșit, bucuroase, țin în brațe rodul dragostei.

„Femeia nu este sexul slab. E cel mai nobil dintre cele două prin puterea sa de sacrificiu, de suferință în tăcere, de umilință, credință și cunoaștere."

(Mahatma Gandhi)

♦ Soții Filimon cu mama lui Mihail în Siberia, anul 1955. Zăpezi nemărginite…

♦ Constantin Gutu din s. Ulmu (în centru), după încheierea serviciului militar, în ospeție la familia lui Ion Ciobanu și la soții Filimon; Siberia.

♦ Vasile, fiul lui Gheorghe Vârtosu (a.n. 1896) din satul Ulmu, deportat în 1949 în Siberia (în fotografie – 1.04.1950), motivul – „krestianin-edinolicinik” (așa era scris în pașaport), adică n-a intrat în colhoz de la început. A avut doi feciori, Petru și Ion, morți pe front. După mai multe scrisori trimise la Moscova, a fost eliberat după un an și jumătate. Nu i s-a întors nimic din ceea ce a avut și, când a ajuns la bătrânețe, i s-au dat 12 ruble pensie, apoi, pentru feciorii morți pe front, i s-au mai adăugat câte trei ruble. „Iată cât valora viața omului la sovietici!”, spunea moș Vasile.

♦ Tineri din Moldova în ziua Duminicii Mari. Sus, stânga: Vera Luchiță (s. Bardar), Nadejda Ursu (s. Horești), Lidia Plămădeală (s. Ulmu), Veta Pisică (s. Bardar), Olga Tripac (s. Caracui); jos, stânga: Ana Ursu (s. Horești), Teodor Plămădeală (s. Ulmu), Ion Ursu (s. Horești), Nicolae Plămădeala (s. Ulmu). Siberia, anul 1956.

43

44

♦ Nicolae și Varvara Nani din s. Ulmu cu copiii Elizaveta (în spate), Vasile, Olga și Mihail în Siberia. Anul 1950.

În dimineața neagră a deportării, Nicolae și cu Vasile erau plecați la Chișinău ca să predea „postavka” (grâul) la stat. În drumul înapoi au aflat despre vârtejul sovietic și n-au mai revenit la căsuța lor, ci s-au îndreptat direct spre pădure, unde au stat până la venirea frigurilor. Spre toamnă, au primit scrisoare de la ai lor și Nicolae a plecat în Siberia, iar Vasile – peste un an, pierzând un an de școală.

♦ Copii ulmeni în zi de sărbătoare în Siberia (stânga): Olga Bivol, Olga Nani, Ion Bivol, Mihail Nani, Vasile Nani. Maturizați de griji înainte de vreme.

♦ Fete din Ulmu în Siberia (stânga): Liza Guțu, Olga Bivol, Olga Nani, Ecaterina Ciobanu. Dacă ar fi avut o biserică, ar fi mers să sfințească florile pe care le țin cu atâta dragoste în mâini.

♦ Surorile Lidia Golubenco și Maria Plămădeală (fiicele lui Grigore Budeanu) cu Alexandru, fiul lui Toma Frunză – refugiatul de cincizeci de ani, întors la baștină cu soția în anul 1989. (Ziarul „Moldova Socialistă” va publica istoria lui.)

„Tinerețea, chiar în mijlocul mâhnirilor, are o lumină a ei.”

(Emil Gârleanu)

Cristale de memorie

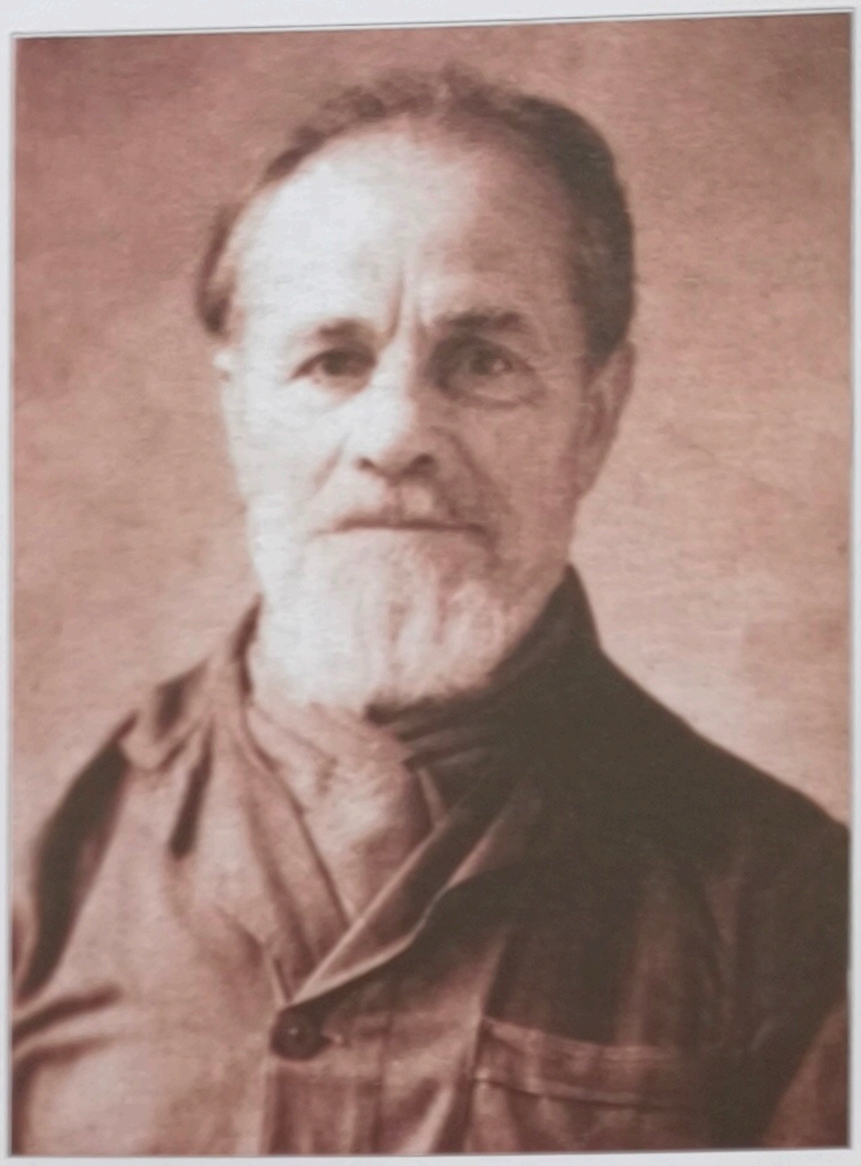

♦ Mihail Guma (fiul lui Constantin și al Profirei, născut în 1890, originar din Dubăsarii Vechi, preot în s. Ruseștii Noi în anii 1957-1963), condamnat la zece ani de închisoare pentru simpatie față de români și pentru că împărtășea ideile Sfatului Țării.

♦ Mirii Mihail și Profira Guma în una din cele mai memorabile clipe din viața lor.

♦ Preotul Mihail Guma (în stânga) cu familia și rudele sale, în fața casei din Dubăsarii Vechi. Anul 1934.

♦ Familia Guma: Mihail, Profira și copiii lor, Constantin și Olga, înainte de emigrarea în România. Anul 1940.

Rusești - Noi 17 XI 63

Stimată D-le ingineră Ecaterina Constantin!
Mai întâi de toate vă rog să mă iertați că îndrăznesc să vă scriu fără să vă cunosc și totuși îmi sunteți foarte apropiat. Aș fi fost mult mai bine dacă v-aș scrie din primăvară când părintele Mihail tatăl D-voastră a încetat din viață dar situația a fost de așa natură că am amânat din zi în zi pentru că credeam că venea mai acolo dar până după 1 Ianuarie nu putem veni. Atunci am scris la Târgu-Jiu la un bun cunoscut ai meu fost învățător la noi în sat căci nu știam adresa D-voastră și nici a soției D-voastră. Știam doar că lucrează la comerțe însă adresa părintele nu ne-a spus-o cu toate
45 anii a vețuit cu noi împreună.

Învățătorul a fost contact cu țara și ne-a adus la cunoștință această tristă veste. Eu nici ei nu i-am scris însă tot azi am scris și pentru ea. 2 săptămâni a fost bolnav părintele dintre care 4 mai grav. A murit pe brațele noastre și ultimul cuvânt pe care ne l-a spus a fost: Dubăsari! Cu el am fost de 4 ani la Dubăsari la biserică unde am văzut mormântul părintelui Constantin și ne-a spus că dacă mă va să-l ducem acolo căci era ladică este și acum loc rezervat pentru până Mihail. N-am putut face acest lucru din cauză că părintele a fost ferm și credincios cauzei căreia i-a servit. Nu a vrut să mai meargă la Dubăsari spunând că pe el Arhiereul l-a trimis aici trebue să stea până ultima clipă a vieții să păstorească

Adresa Mea este
M. C. C. P.
Котовский район
сатуя Русештий Нои
46 улану Серрену Семеновичу

♦ Senin este preotul Mihail Guma în mijlocul enoriașilor din Ruseștii Noi. În rândul întâi de la stânga: dascălul Ion, clopotarul Afanasie Căpățână, Irina Dodan, Alexandra Mereacre, venită în ospeție la fiica Natalia cu ginerele Serghei Dodan, fiica Vasilisa (în rândul al doilea, de la stânga – 2, 3, 4), după 16 ani de refugiu în România, silită să emigreze, în 1944, cu fiica Maria și fiul Vladimir; primul din dreapta în rândul întâi – Ștefan Agrici, starostele bisericii, fostul primar al comunei Ruseștii Noi, în 1944 condamnat la 10 ani privațiune de libertate, ispășiți în întregime (Ana Meșină, de 87 de ani, rudă cu el, își amintește cum a fost arestat chiar în biserică, când se citea Sfânta Evanghelie. „Ce om frumos, cuminte și blajin la suflet mai era!”).

♦ Protoiereul Anatolie Stefanov la sfințirea monumentului preotului M. Guma. Alături este fiul preotului, Constantin, cu soția sa Elena, veniți din or. Pitești, România; Lidia Ganea cu soțul Vasile, Natalia și Raisa Dodan – prieteni apropiați – și alți enoriași din Ruseștii Noi. Paștile Blajinilor, anul 1994.

♦ Tatiana Breahnă (în stânga) – gazda la care Mihail Guma a locuit cei șase ani, cât a slujit ca preot în Ruseștii Noi; sora ei, Alexandra Mereacre (în dreapta), decedată la 102 ani în România, unde s-a refugiat în 1944; soțul Ion, fiul Serghei, fiicele Maria și Ana. Anul 1912.

„Cu cât este mai mare sufletul decât trupul, cu atât mai mare este răspunderea păstorului decât a oricărui conducător din lume. Căci sufletul este omul, nu trupul.”

(Arsenie Papacioc)

47

48

♦ Ecaterina, soția lui Dionisie Roșioru din s. Bardar, cu copiii Andrei, Maria și Ion în Siberia. Anul 1951.

♦ Dionisie Roșioru cu Elizaveta, cea de-a doua soție (prima a decedat într-un accident rutier în 1961), mulți ani după întoarcerea din Siberia, unde a fost deportat cu familia în anul 1949, în reg. Tiumen, r-nul Dubrovinsk, s. Noua Kuria.

♦ Maria Roșioru, studentă la Institutul Pedagogic din or. Tiraspol, Facultatea de Biologie și Chimie. Anul 1963.

♦ Ion Roșioru al lui Dionisie (a.n. 1946) cu colega de clasă Lidia Dodan, elevi la Școala medie Bardar. Anul adolescenței, 1964.

„Niciodată
trandafirii
Mai frumos nu
înfloresc,
Ca atunci când doi
îndrăgostiți
Între ei se iubesc.”

(Folclor)

49

50

♦ Frații Andrei, Maria (profesoară la Liceul „M. Grecu” din Chișinău) și Ion Roșioru (revenit din Sankt Petersburg, unde locuiește și activează la Institutul de Cercetări Maritime) cu soția Irina – reuniți peste ani la casa părintească (actualmente aparținând mezinului Andrei). Anul 2012.

♦ Maria Roșioru și Lidia Ganea răsfoind mărturii ale timpului. Mai, 2014.

♦ Familia Sava din Bardar (de la stânga): Constantin, Veta, Agafia și Anastasia, deportați în Siberia în anul 1949 (în fotografie – anul 1958).

51

♦ Anastasia Sava (în centru) din satul Bardar, cu două prietene, în zi de sărbătoare.

52

♦ Anastasia Sava (în centru) cu soțul Simion, mama Agafia și copiii Constantin și Ecaterina, după revenirea din Siberia la bastină.

♦ Ion și Agafia Sava cu nepoțica și fiul Constantin peste ani la baștină.

♦ Familia lui Nicanor și a Zoiei Chihai în Siberia, cu cei trei copii ai lor, înainte de revenirea la Bardar.

♦ Familia Chihai (mama Maria, copiii Nicanor, Ion, Andrei, Vera, Petru, Elena și nepoții) după întoarcerea din Siberia.

„Dintre tot ce este-n lume
Aș dori doi ochi
ai tăi,
Ca să-i văd
întotdeauna
Și să fiu pe lângă ei.”

(Folclor)

♦ Familia lui Gavril (al lui Ion, a.n. 1908) și Ana Luchița (a.n. 1909) cu copiii. În rândul întâi, de la dreapta: Vera, Olga, Ileana; în rândul al doilea: fiii Ion și Nicolae. Siberia, 10.02.1952.

♦ Soții Gavril și Ana Luchița în Siberia. Anul 1956.

♦ Olga Luchița-Tudorache în procesul muncii la Combinatul de Tricotaje din s. Bardar.

♦ Vera Tonu-Luchița cu familia sa în fața casei din s. Bardar.

„Nu există comoară
mai prețioasă pentru
un bărbat, decât
o femeie care-i
împărtășește soarta.”

(Euripide)

♦ Gavril și Ana Luchița cu fiii și nepoții, de Sfintele Paști. Anul 1980.

♦ Gavril și Ana Luchița cu copiii și nepoții, la 50 de ani de căsnicie.

♦ Maria și Teodor Tonu din Bardar, deportați în Siberia cu părinții. Tinerețe visătoare, anul 1949.

♦ Teodor Tonu (în rândul întâi, primul din dreapta) cu alți moldoveni la recoltarea cartofilor în Ialutorovsk, Siberia, pe malul râului Tobol.

53

54

55

♦ Maria Tonu pregătind prânzul pentru lucrătorii basarabeni din Ialutorovsk.

♦ Copiii familiei Tonu la scăldat în apa rece a râului Tobol: de la dreapta – Mihai (a.n. 1950), Petru (a.n. 1953), Maria (a.n. 1949) și Alexandru (a.n. 1957). În fotografie lipsesc Ana (a.n. 1947) și Elena (a.n. 1949, de 6 luni), decedată de foame îndată după deportarea în Siberia.

♦ În anul 1956, familia Tonu a început să-și construiască o casă în Ialutorovsk. Tudor, fiind lemnar, a făcut-o în stilul caselor din Moldova – cu acoperiș din șindrilă, cu coridor și deregi cu crestături, cu ferestre și uși ca prin locurile de baștină. Mare le-a fost durerea în 1958, când au fost nevoiți să abandoneze acea frumusețe de casă la întoarcerea în satul natal.

♦ Dorul a purtat-o pe Tamara Tonu (în dreapta), care la timpul deportării era la învățătură în România, tocmai în Siberia, la sora Maria (în stânga) și la familia ei – copiii Ana (11 ani), Alexandru (3 ani), Petru (5 ani) și Mihai (6 ani), frumoși ca niște vâzdoage din grădinile Moldovei, dar încruntați de asprimea vânturilor Siberiei și a celor sociale. Ialutorovsk, anul 1958.

56

57

58

♦ Teodor și Maria Tonu (dreapta) cu Tamara și soțul ei în Siberia.

♦ „Bătrânețe, haine grele" pentru Teodor și Maria Tonu, dar și senine, pentru că au rezistat și au înfrânt greutățile, au construit o altă casă, au crescut și au educat copii deștepți și cu demnitate. Primăvara anului 2005.

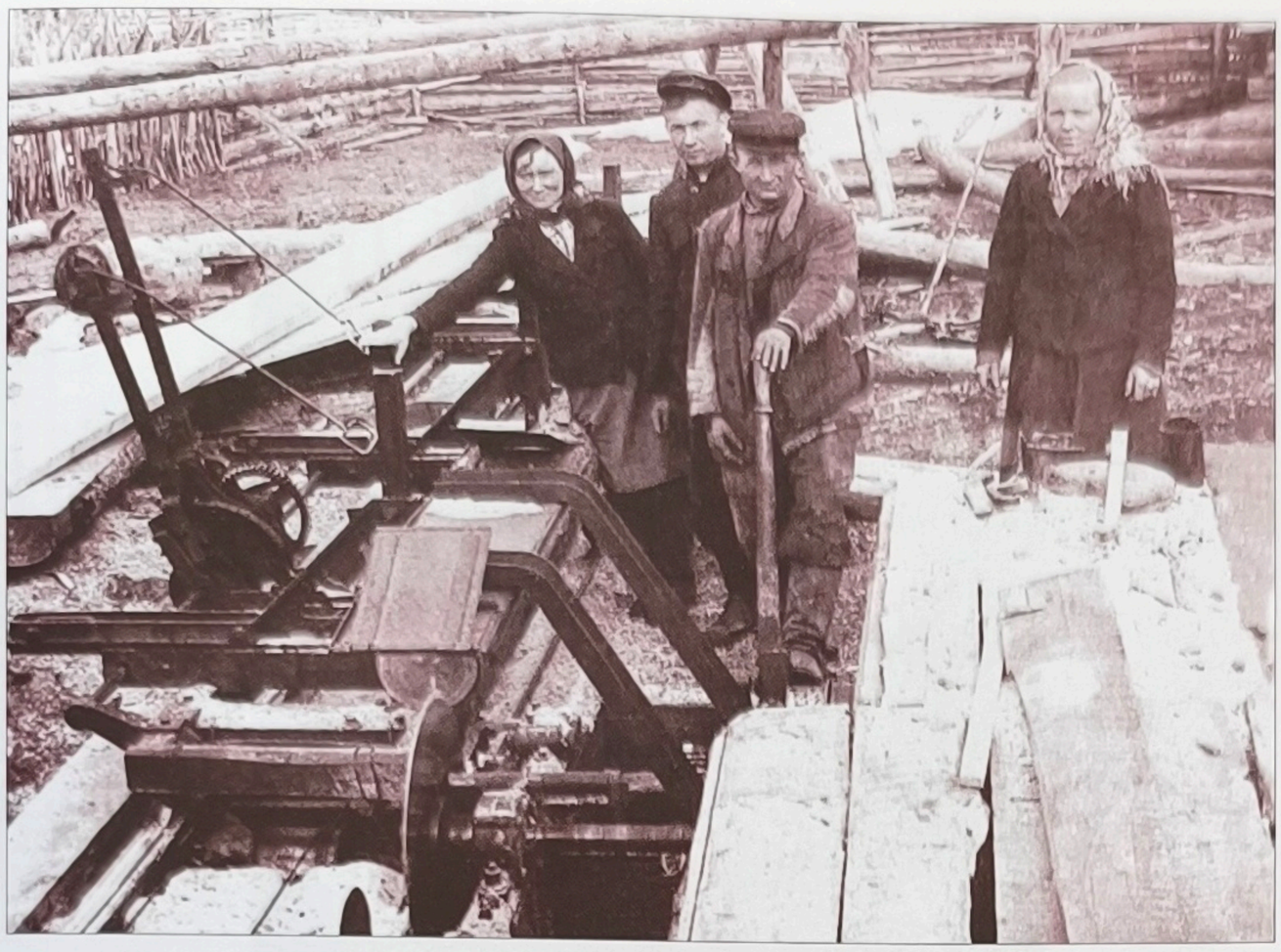

♦ Frații Petru și Vladimir Tudorache din s. Bardar, deportați în 1941 în Siberia, reg. Tiumen, cu soțiile Ana și Maria la lucru. Mai, anul 1954.

♦ Maria Tudorache (a.n. 1890), soția lui Simion al lui Toader (a.n. 1886, fost primar la Bardar, condamnat în 1941 la închisoare în reg. Sverdlovsk, unde a decedat în 1942) cu copiii: Petru (a.n. 1922), Dumitru (a.n. 1924), Vladimir (a.n. 1926), Nadejda (a.n. 1931). Arestați în aceeași zi, separați, au fost deportați în reg. Tiumen, r-nul Beriozovo, s. Igrium. În fotografie: cu alți moldoveni la înmormântarea fiului Petru, 16 aprilie 1956.

59

60

61

♦ Nadejda Tudorache în Siberia. 15 mai 1953.

♦ Nadejda Tudorache în Siberia, la prelucrarea peștelui. Anul 1955.

♦ Nadejda Tudorache cu concetățenii săi. Siberia, 10 mai 1956.

♦ Vladimir Tudorache cu soția Ana și copiii lor în Siberia. Anul 1962.

„Femeia învinge totul, apoi plânge."

(Grigore Vieru)

„Poate că, într-adevăr, ochii femeii iubite sunt marginea lumii."

(Grigore Vieru)

♦ Dumitru Tudorache cu soția Marusea și cu cei trei copii ai lor în Siberia. Anul 1962.

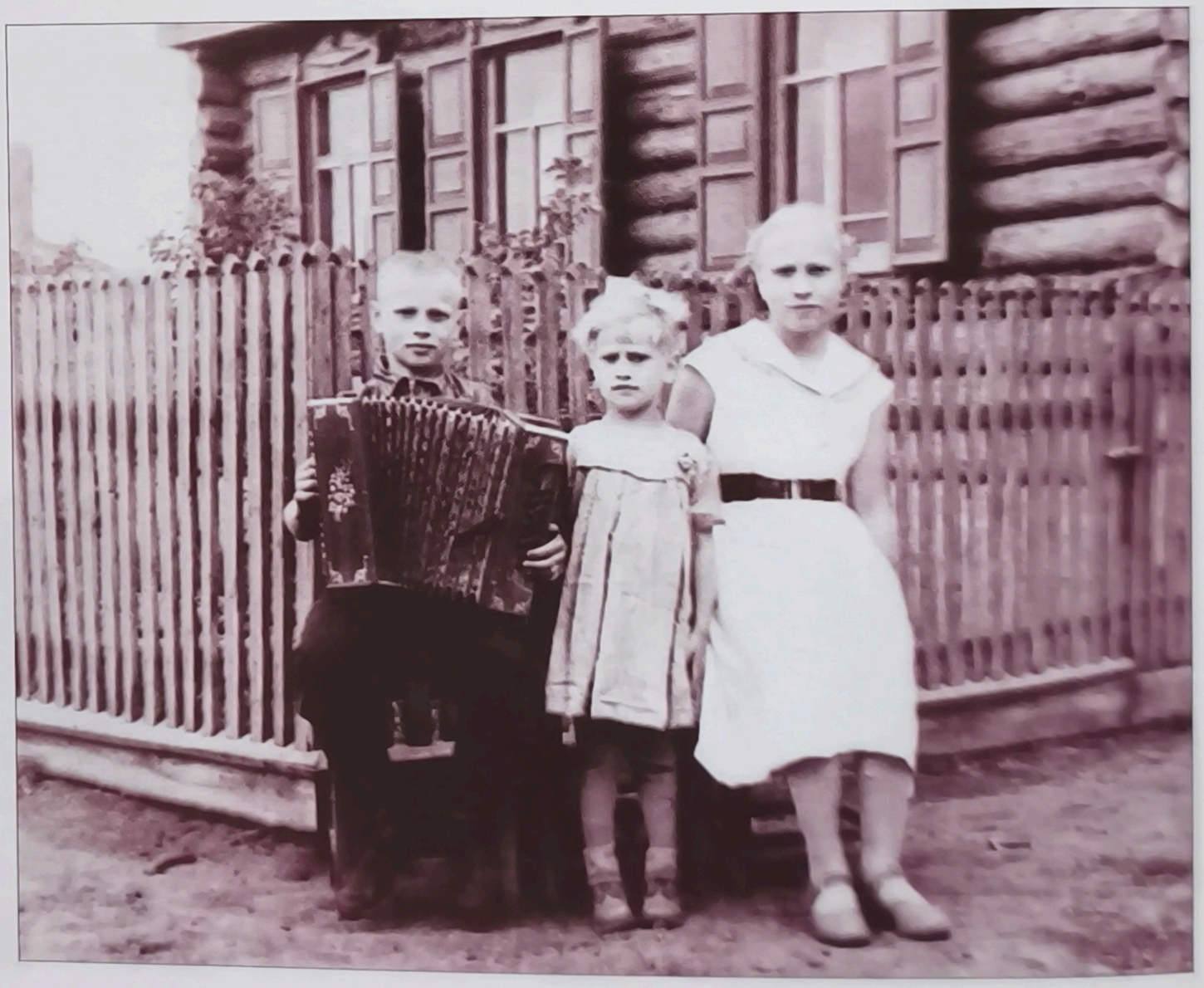

♦ Copiii lui Dumitru și ai Mariei Tudorache în fața casei lor din Siberia. 20 mai 1962.

♦ Negru Simion al lui Grigore (a.n. 1890) cu soția Efimia (a.n. 1890), deportați în Siberia în 1949. În fotografie – după revenirea la baștină, anul 1956.

♦ Ștefan Priguza (stânga) cu soția, din s. Recea, Strășeni, și alți deportați în 1949, în Siberia, reg. Tiumen, r-nul Kandinsk, s. Urai. 4 septembrie 1950 – chipuri umile ca de sfinți și cu multă demnitate.

♦ Teodosie (a.n. 1912) și Elena Bolocan (a.n. 1908) cu fiul Nicolae (în dreapta), Ștefan Priguza cu soția, deportați în Siberia, în anul 1949, s. Urai, raionul Kandinsk, reg. Tiumen. În fotografie – în anul 1951.

♦ Familia lui Teodosie și Elena Bolocan în Siberia, anul 1951. Rândul întâi: fiica Ana de 3 ani, fiul Nicolae de 5 ani; rândul al doilea: mama Elena, tatăl Teodosie, învățătoarea Tatiana Mămăligă; rândul al treilea (stânga): Vera, fiica Tatianei, Ioachim și Zina Bolocan. Siberia, anul 1951.

♦ Elena Bolocan cu cei trei copii ai săi: Ioachim, Zinaida, Nicolae (soțul Teodosie a decedat în noiembrie 1952; fiica Ana – în mai 1953). Siberia, anul 1953.

♦ Barăci în Siberia

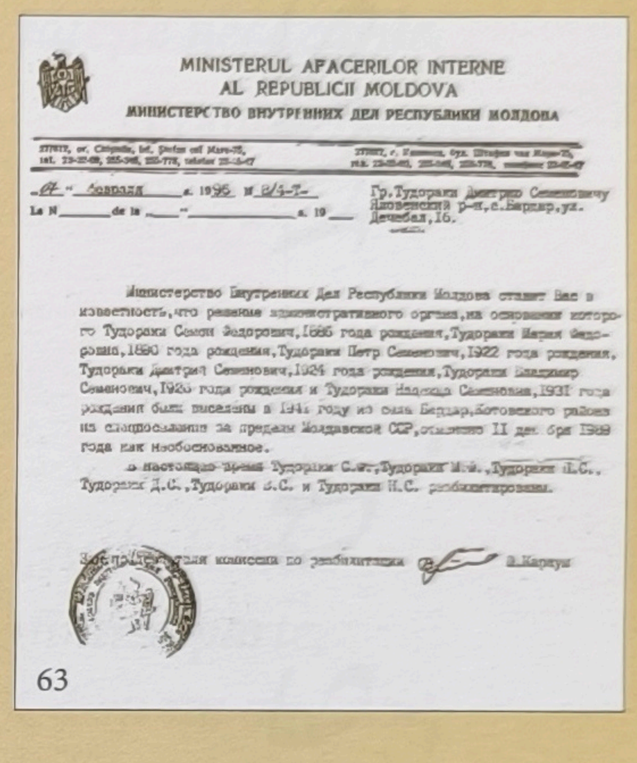

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
AL REPUBLICII MOLDOVA
МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Гр. Тудораки Дмитрию Семеновичу
Яловенский р-н, с. Бердар, ул. Дечебал, 16.

Министерство Внутренних Дел Республики Молдова ставит Вас в известность, что решение административного органа, на основании которого Тудораки Семен Федорович, 1886 года рождения, Тудораки Мария Федоровна, 1890 года рождения, Тудораки Петр Семенович, 1922 года рождения, Тудораки Дмитрий Семенович, 1924 года рождения, Тудораки Владимир Семенович, 1926 года рождения и Тудораки Надежда Семеновна, 1931 года рождения были выселены в 1941 году из села Бердар, Котовского района на спецпоселение за пределы Молдавской ССР, отменено 11 декабря 1989 года как необоснованное.

В настоящее время Тудораки С.Ф., Тудораки М.Ф., Тудораки П.С., Тудораки Д.С., Тудораки В.С. и Тудораки Н.С. реабилитированы.

Зам. председателя комиссии по реабилитации В. Карпун

63

Cristale de memorie

♦ Barăci rămase în Siberia după întoarcerea familiei Bolocan la baştină, revăzute în 1974 de fiul Nicolae.

♦ Zinaida Bolocan cu prietena sa Natalia din s. Vorniceni. Siberia, 14.03.1955.

♦ Nicolae Bolocan, medic-veterinar la ferma din s. Dănceni. Trimis în deplasare în Siberia, în anul 1974, pleacă la locurile deportării familiei sale. În fotografie este la mormântul tatălui Teodosie (decedat în 1952; pe cel al surioarei Ana, decedată în 1953, nu l-a găsit), cu o moldoveancă din satul Negrea, Strășeni, căsătorită și rămasă acolo, și cu nepoții ei.

♦ Terentie Breahnă, fost primar la Ruseștii Noi, deportat în anul 1940. Nu s-a mai aflat nimic despre el. Soția Feodosia a rămas cu cinci copii (Zinovia, Ana, Ion, Trofim, Eudochia). Fotografie din anul 1939.

„Prietenia îndoiește bucuriile și înjumătățește necazurile."

(Francis Bacon)

„Arde, lume,
dintr-o parte,
Că eu nu am avut parte
Decât de străinătate..."

(Folclor)

♦ Tatiana Breahnă, fosta gazdă a preotului Mihail Guma (prima din stânga), cu nepoțelul Vladislav, nepoatele Ana și Maria Mereacre, copiii surorii Alexandra, cu șotul Anei, Dumitru Ciubuc din s. Bozieni, r-nul Hâncești. Anul 1928.

♦ Vlas Trohin al lui Constantin (a.n. 1885) din Ruseștii Noi (în primul rând la dreapta), deportat în 1940 în Siberia cu soția și cu patru din cei șapte fii, alături de fiul Petru (a.n. 1912); în rândul al doilea – fiul Dumitru (a.n. 1917) și fiica Ana (a.n. 1916), căsătorită la Ulmu cu Mici Guțu. Fotografie din anul 1938. Despărțit de cei dragi la Bender, nu s-a mai aflat nimic despre Vlas.

♦ Evlampia (a.n. 1887), soția lui Vlas Trohin, nora Maria cu Nina în brațe – primul copil; fiii Dumitru și Petru. Fotografie din anul 1938. Nenorociți de soartă: în 1941, fiul Constantin se înecă în râul Ob, iar mama, Evlampia, se îmbolnăvește de pierderea lui și se stinge din viață, ambii rămânând să zacă pe vecie în pământul străin al Siberiei.

♦ Anton Ursu înainte de deportarea din 1940. Fotografie din anul 1939.

64

65

Cristale de memorie

♦ Anton Ursu al lui Ion (1901–1943), deportat în 1940 în Siberia (nu s-a mai întors – a decedat în 1943). În fotografie – Anton flăcău, la Ruseștii Noi, anul 1926.

♦ Părinţele Dumitru, fratele vitreg al lui Anton Ursu, cu familia, or. Chișinău.

♦ Sora lui Anton Ursu, Alexandra, cu soțul, or. Chișinău.

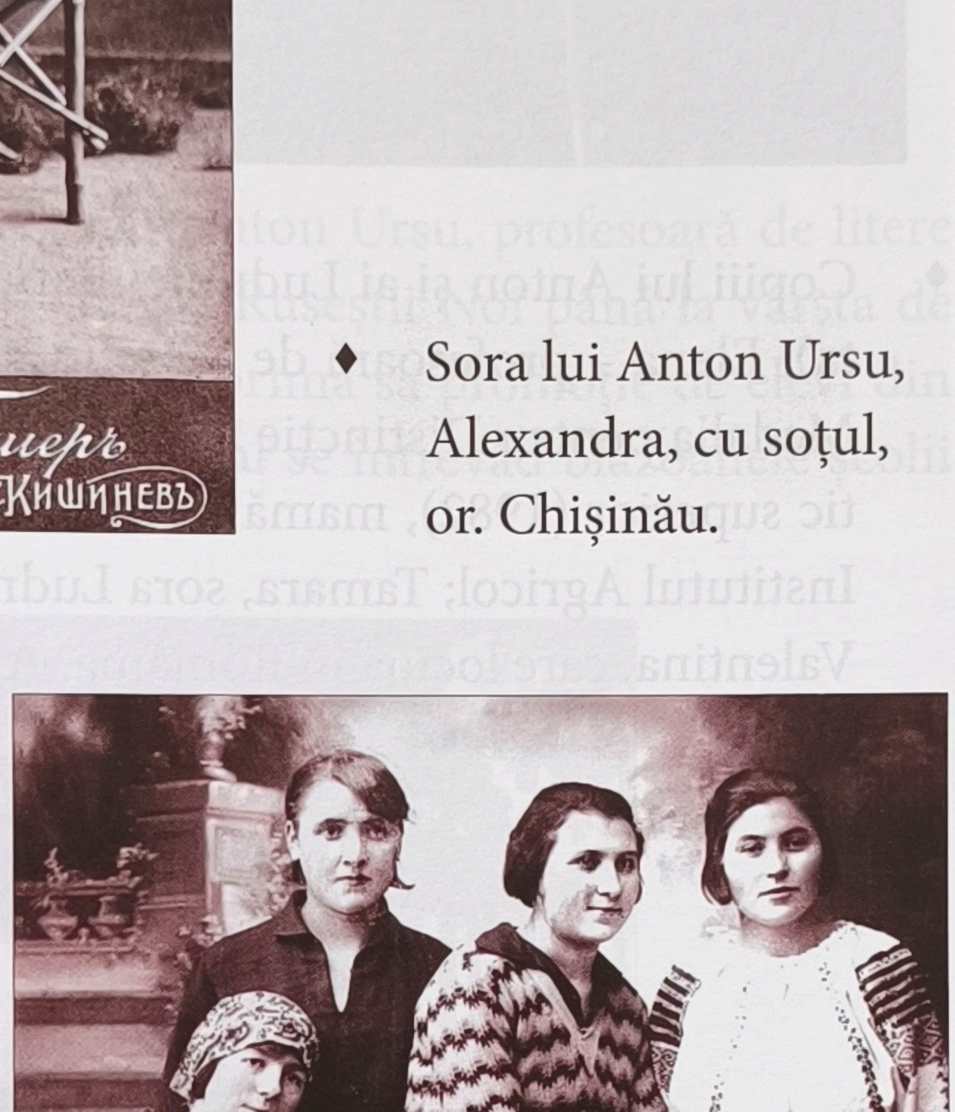

♦ Ludmila, sora lui Vladimir Bârlădeanu (în centru), cu colegele de la Școala Normală de Fete, grupа 1: Zina Tulbure, Stepanov, Liusea Pascari. Chișinău, 8 ianuarie 1930.

66

67

de memorie

Cristale

♦ Copiii lui Anton și ai Ludmilei Bârlădeanu-Ursu (de la dreapta): Elena – profesoară de litere în s. Ruseștii Noi, decorată cu Medalia pentru Distincție în Muncă (1979), obține grad didactic superior (1982), mamă a cinci copii; Vladislav – student la Institutul Agricol; Tamara, sora Ludmilei – moașă în s. Bardar; Valentina, care locuia în România. Anul 1960.

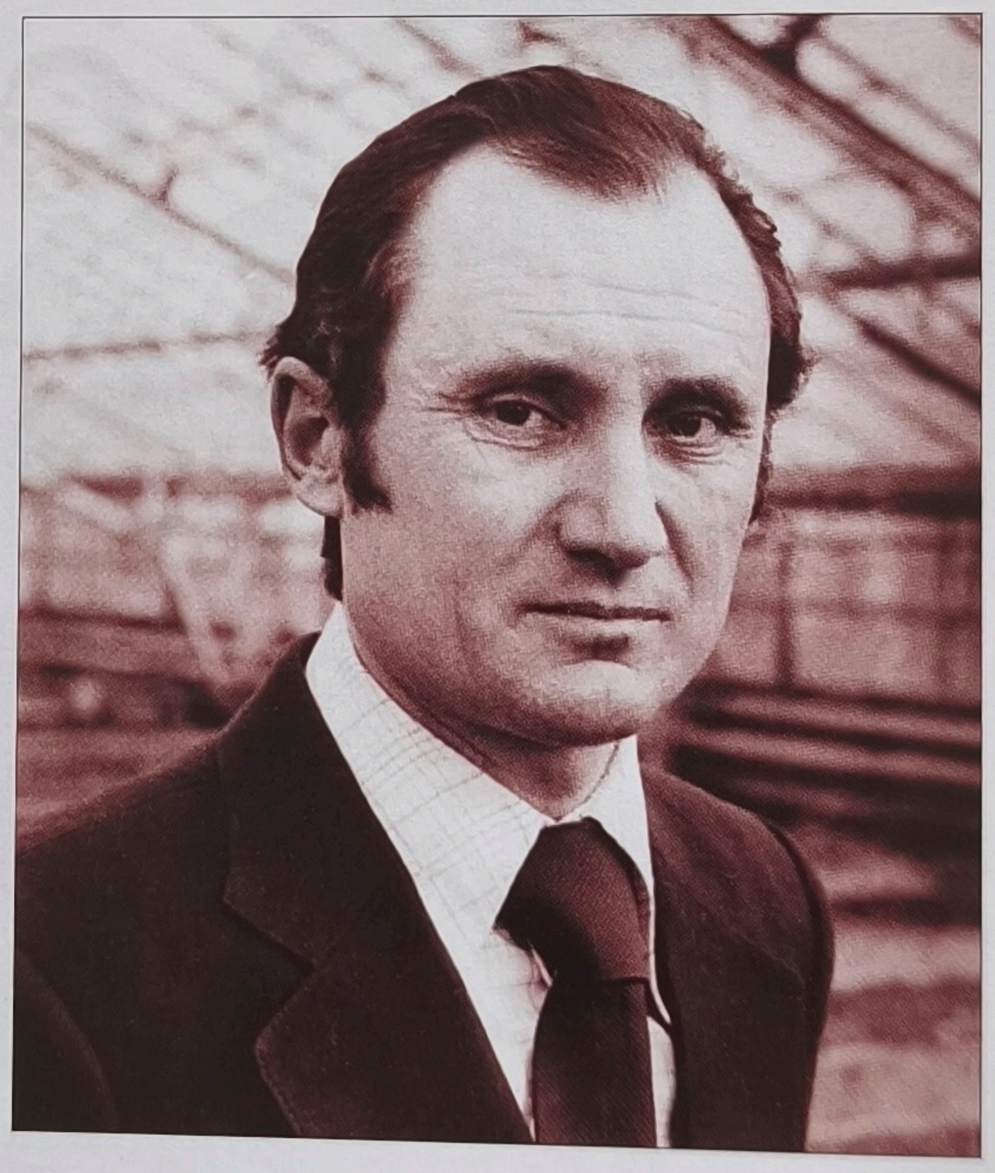

♦ Vladislav, fiul Ludmilei și al lui Anton Ursu, candidat în științe agricole, anul 1981; decedat în 1983.

♦ Elena, fiica Ludmilei și a lui Anton Ursu, profesoară de litere mai întâi în s. Horești, apoi la Ruseștii Noi până la vârsta de pensionare. În fotografie – cu prima sa promoție de elevi din s. Horești, 21.10.1959 (pe fundal se întrevăd blazoanele școlii sovietice).

♦ Elena Ursu-Bolocan cu cei patru copii ai săi: Victor (a.n. 1970), Victoria (a.n. 1974), Vasile (a.n. 1975) și Anatolie (a.n. 1979). Lipsea Ludmila, care era studentă la Școala Pedagogică din Orhei. Fotografie din 1981.

„Viața celor morți se află în amintirea celor vii.”

(Cicero)

♦ Victor Bolocan cu familia: soția Victoria (a.n. 28.03.1975), fiica Lenuța (a.n. 1996) și fiul Ionel (a.n. 2000).
Victor (a.n. 28.03.1970) a decedat la Marea Neagră în Bulgaria, fiind la odihnă cu familia, la 5.08.2009. Ce coincidențe stranii ale datelor de naștere și de moarte ale celor doi copii (Victoria și Victor) ai lui Anton și ai Elenei Ursu-Bolocan! Ce destine tragice…

* * *

„Sărutat-am pasul Tău
Cu izvor pe urmă,
Și l-am plâns amar pe-al meu
Rătăcit de turmă.”

(Tatiana Doibani)

♦ Vladimir Bârlădeanu, fiul lui Mihail din s. Ciuciuleni, județul Lăpușna (fratele Ludmilei Bârlădeanu, căsătorită la Ruseștii Noi). După absolvirea Facultății de Drept din or. Iași, a ocupat postul de avocat în Lăpușna. În anul 1940 a fost arestat și deportat în orașul Krasnoiarsk. Acolo s-a căsătorit cu o tânără deportată din Estonia. A studiat medicina. A locuit și a activat în Siberia mai mulți ani, apoi a revenit la Chișinău. A lucrat medic la Spitalul Republican, a fost președintele Sindicatelor în domeniul medicinei. În fotografie – Siberia, 1952.

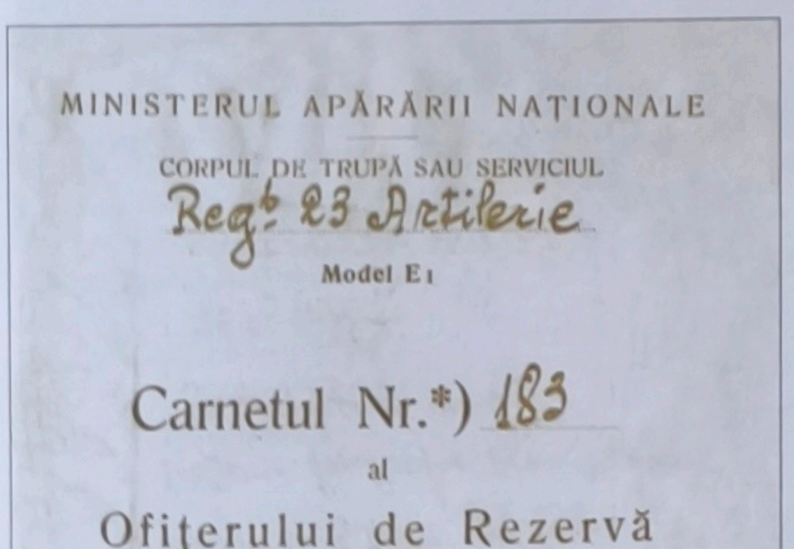

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

CORPUL DE TRUPĂ SAU SERVICIUL
Regt. 23 Artilerie

Model E 1

Carnetul Nr.*) 183
al
Ofițerului de Rezervă

Numele Barladeanu
Pronumele Vladimir
Gradul Lt. Rez.
Arma Artilerie
Corpul de trupă Regt. 23 Artilerie

*) Fiecare carnet va purta un număr de ordine dat de corpul sau serviciul care l'a emis.
In acest scop corpurile de trupă și serviciile armatei vor ține un tabel de seriile carnetelor Md. E 1 ce au emis cu indicarea posesorului.

♦ Vladimir Bârlădeanu, ofițer în Armata Română, anul 1937.

69

70

71

♦ Medicul Vladimir Bârlădeanu. Siberia, iulie 1953.

♦ Vladimir Bârlădeanu cu colegii și pacienții în fața punctului medical în care muncea; august 1953.

Extract din actele Metricale pentru cununaţi pe anul 1909

Numărul actului de cununie	Nr 1616
luna şi ziua	27 Iulie 1909
Numele pronumele şi ocupaţia mirelui,de ce religie este şi cu care cununie	Mihail a lui Leon Bârlodeanu ordodox cu prima cununie
Vârsta mirelui	30
Numele,pronumele şi ocupaţia miresei,de religie şi cu care cununie	Fica preotului din comuna Gorodiştea,Victoria lui Vasile Popovici,ordodoxă cu prima cununie
Vârsta miresei	21
Cine a săvârşit taina cununiei	Preotul Pavel Buşilă cu cânt. Gh.Ivanov
Cine a fost chizeşii(martori)	învăţător Ioan a lui Zinovie Idjilov şi Petru Neculai Guma Pentru mireasă:preot V.Sevazuţchi şi perot D.Dumbravă

Pentru conformitate,
Consilier,(ss) Andronic

Şef de Birou,(ss)P.Pasamschi

[illegible]omania
Grefa Tribunalulu Lăpuşna Secţia 1-a C.C.
Prezenta copie fiind conformă cu originalul ei aflat la dosarul acestui Tribunal Nr 1285/942,se legalizează de noi.
Grefier,

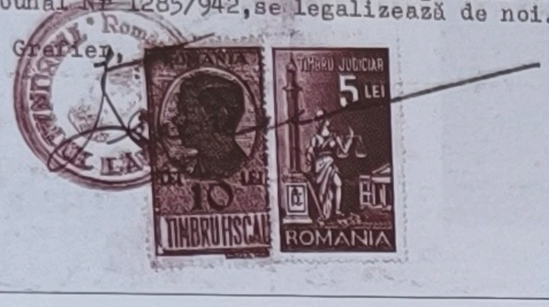

♦ Actul de cununie al părinților lui Vladimir Bârlădeanu, Mihail și Victoria, legalizat de Grefa Tribunalului Lăpușna din 27 iulie 1909.

♦ „Ce tristă-i astă viață, ce dor ne e de casă” – citim în privirile celor din fotografie: Eudochia Cătănoi (32 de ani, stânga) din Ruseștii Noi cu fiii Ștefănel de 3 ani (în față) și cu Filip (în brațe, născut în tren spre Siberia la deportare); Elena Chiriac, Maria Pogoja, Ileana, nepoata ei – toate din s. Ciuciuleni; în spate (de la stânga): Vasile Cătănoi, fiul său Petru (8 ani), Nicolae Pogoja și tatăl său Ștefan. Fotografie din Siberia.

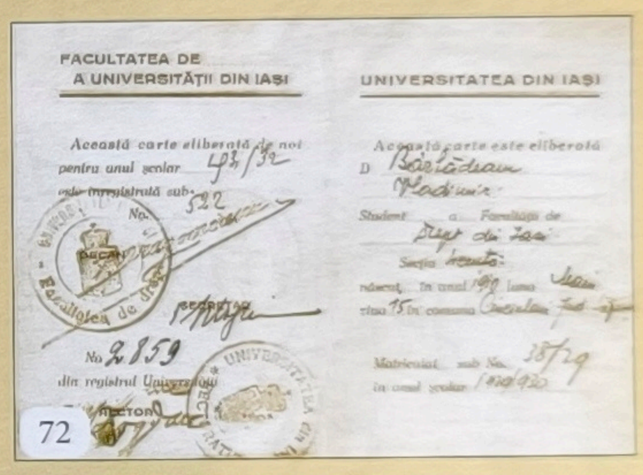

- Vasile Cătănoi, fugit în timpul deportării, plecat apoi la familie în Siberia, în localitatea Suhoi Bor. În fotografie este după revenirea la baștină.

- Eudochia și fratele său, Isidor Meșină, au dat dovadă de demnitate și curaj atât în Siberia, cât și după revenirea la baștină. Anul 1960, în fața casei ei.

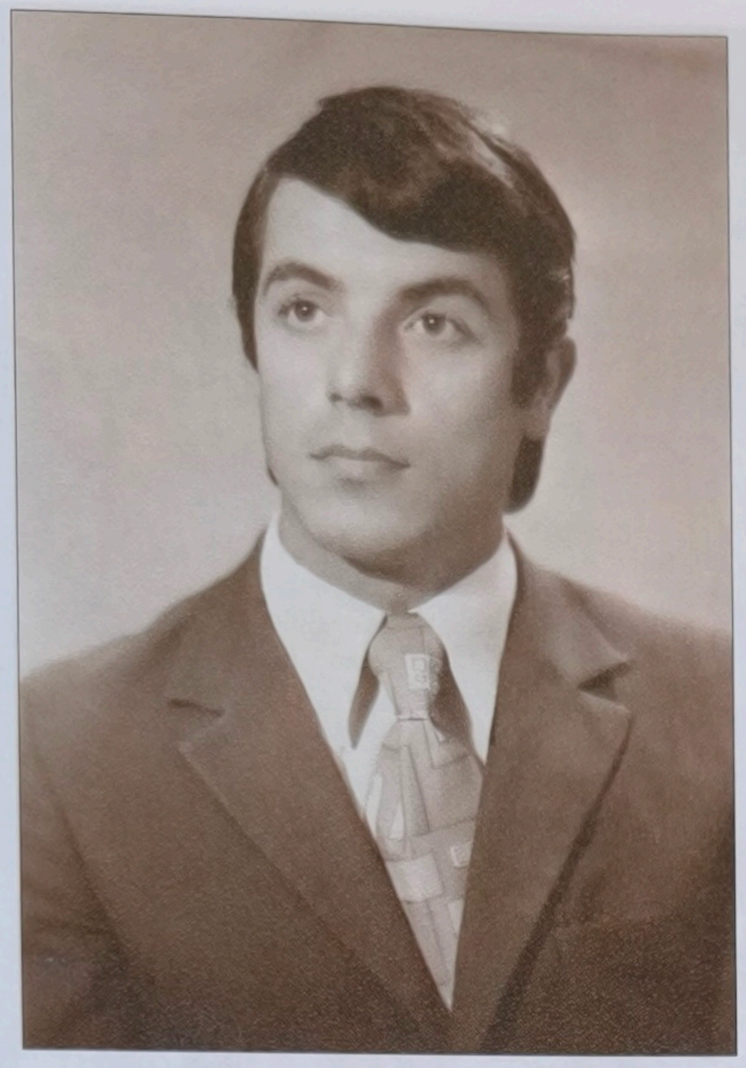

♦ Ocrotit de Dumnezeu, Filip Cătănoi a ajuns să vadă, să viețuiască pe pământul părinților săi și să devină prin sârguință student la Facultatea de Arhitectură a Universității Tehnice din Chișinău. În fotografie – la 20 de ani.

♦ Frumoșii miri Filip și Maria Cătănoi în ziua nunții, la Ruseștii Noi (ulterior stabiliți la Ungheni).

13 декабря

15-3=12 18-5=13
17-6=11 16-4=12 4

14 декабря.

19-7=12 17-2=15
18-5=13 13-3=10
19-4=15 17-5=12
18-3=15 19-6=13
15-5=10 19-5=14

73

74

75

♦ La o sărbătoare în familie cu rudele: în rândul întâi – mătușa Eudochia Cătănoi cu fiul Petru, nurorile Ionica și Elena și mezinul Grigore.

♦ Domnica Tătaru, deportată în Siberia în anul 1949 împreună cu fiul Gheorghe, de trei ani, în reg. Tiumen, r-nul Uvatsk, sovietul sătesc Demiansk, localitatea Kalcea. Fotografie din anul 1956, după revenirea la baștină.

♦ Gheorghe Tătaru, rămas cu traiul după deportare în or. Novosibirsk, Siberia, a primit și a salutat colectivul artistic din Ștefan-Vodă în iunie 1989.

♦ Domnica Tătaru (a II-a din dreapta) în ospeție la fiul său Gheorghe, profesor de istorie, și nora Tamara cu fiica Ana (în centru – a doua soție a lui Ilie Tătaru, rusoaica Ekaterina), 1986.

♦ Portretul Regelui Mihai al României, copil, găsit în familia lui Anton Ursu.

Istoria unei fotografii inedite

Cine s-ar fi gândit că, după mulți-mulți ani, într-o casă a unei familii de intelectuali cu un destin dramatic din Ruseștii Noi, se va găsi portretul acestei gingașe ființe, despre care profesoara Elena Ursu-Bolocan povestește că l-a văzut de mică pe perete într-o ramă de lemn bine lucrată.

Dumneaei mărturisește că mamă-sa, Ludmila, învățătoare și ea pe timpuri, i-a destăinuit secretul fotografiei: soțul ei, Anton Ursu, adică tatăl Elenei, student la Seminarul Teologic din Chișinău, apoi dascăl în localitatea Ruseștii Noi, a adus în familie un tablou cu Regele României, Carol al II-lea, cu fiul Mihai în brațe. După arestarea în iunie '40 a lui Anton, care nu s-a mai întors, ea, având frică să nu fie descoperit, a tăiat din tablou partea cu chipul regelui, lăsând drept mărturie doar mâna cu inele, care-l ține pe viitorul rege.

A pus acea imagine scumpă ei și soțului, înrămând-o, pe perete, unde a atârnat până la moartea sa. Apoi portretul a fost luat de fiica Elena, care îl păstrează în casa mare până în prezent. Distinsa profesoară dorește ca portretul, relicvă de familie, să rămână după trecerea ei în neființă în patrimoniul familiei nepoatei sale, Lenuța, fiica lui Victor.

♦ Eugenia Sârbu (a.n. 1925) din Strășeni, deportată cu părinții Grigore al lui Timofei și Maria a lui Constantin, cu soțul, Simion al lui Timofei, și cumnatul Petru în Siberia, reg. Tiumen, r-nul Kondinsk, localitatea Suhoi Bor. Frumusețe și tinerețe irosite prin geruri, furtuni de zăpezi și sărăcie.

♦ Simion și Eugenia Sârbu înainte de deportarea în Siberia, îndrăgostiți și fericiți.

„Omul nu are un semn mai convingător al nobleței sale decât un anumit zâmbet subtil, tăcut, ce implică de fapt cea mai înaltă filă a sortii."

(Ernest Renan)

Cristale de memorie

♦ Grigore și Maria Sârbu cu nepotul Grigore (în față), fiicele Liusea și Eugenia, cu fiul Petru în brațe, ginerele Simion (în spate), înainte de deportare.

♦ Soții Simion și Eugenia Sârbu, cu mama Maria și feciorii Teodor și Petru, în Siberia.

„Păstrează fotografia până la prima întâlnire; dacă ne va fi dat să nu ne întâlnim, dacă acesta ne va fi destinul, fie ca să rămână drept amintire chipul meu aici și numai seninul."

(Versoul fotografiei)

♦ Dumitru al lui Timofei Sârbu (a.n. 1930), deportat în 1949 în Siberia.

♦ Timofei Sârbu, tatăl Eugeniei (sus, în stânga), socrul ei, Grigore Sârbu, alături cu fiul Dumitru; jos, în stânga: soacra Stratenia, soțul Simion cu fiul Petru, Eugenia cu fiul Teodor în brațe, mama ei, Maria, în Siberia. Triști de atâtea nevoi și chinuri.

♦ O întrunire de sărbătoare a moldovenilor în Siberia: sus, stânga – Ghirciu, soră medicală din s. Sireț, Eugenia Sârbu din Strășeni; în rândul al doilea, la stânga, al treilea – Ioniță Chintea, alături – soția Elena și mama ei Maria, din s. Pănășești; la dreapta, primul – Macari Bârghiuță cu copiii săi alături; în față – Leonid Chintea din Pănășești, Petru și Teodor, fiii lui Simion și Eugenia Sârbu din s. Strășeni.

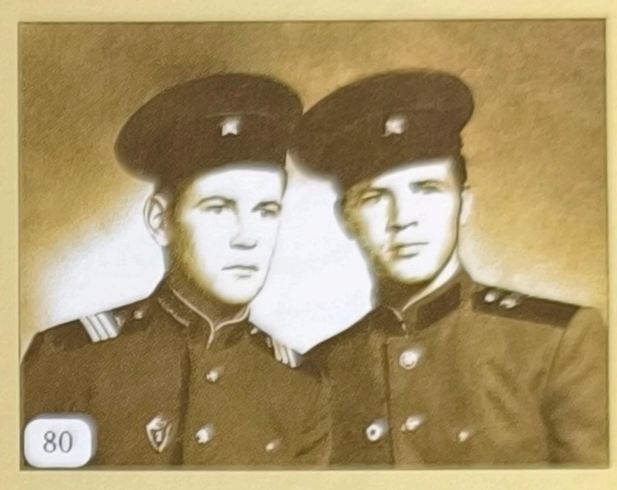

80

81

Cristale de memorie

♦ Familia lui Teodor și a Elenei Sârbu cu fiii (de la stânga): Serghei, Vitalie și fiica Zinaida. Anul 1970.

♦ Elena Margine și Eudochia Sireţeanu din Străşeni, deportate cu familiile lor, în 1949, în Siberia. În fotografie sunt adolescente, martie 1943.

♦ Tinerii căsătoriți Vasile și Elena Sirețeanu în Siberia, 25.03.1954.

♦ Vasile Sirețeanu cu un camarad rus la tăiat pădure în ocolul silvic Kondinsk, Siberia, 1953.

„Poate că marea noastră problemă nu e să fim fericiți, ci să fim mai puțin singuri. Avem nevoie să ne mărturisim cuiva. Avem nevoie de cineva care să ne iubească și, mai ales, de cineva pe care să-l iubim.”

(Octavian Paler)

♦ Vasile Sireţeanu şofează în taigaua siberiană, fotografie din 14.04.1955.

♦ Vedere din taigaua siberiană, unde se speteau la munci grele şi în condiţii inumane cei deportaţi. Anul 1958. Fotografie din arhiva familiei Sireţeanu.

♦ Vasile Sireţeanu – tătic fericit cu cei doi copilaşi ai săi, Livia şi Ionel. Siberia, 3.05.1958.

„Trist este râul Konda, uitaţi-vă şi vă închipuiţi, de noi vă amintiţi, cât suntem în viaţă. 08. 09. 1957."

♦ Familia Sireţeanu, traversând cu o barcă râul Konda, Siberia.

„Amintirea nu se scrie
Pe o foaie de hârtie,
Ci pe inimă curată,
Ca să fie-n veci
purtată."

(Folclor)

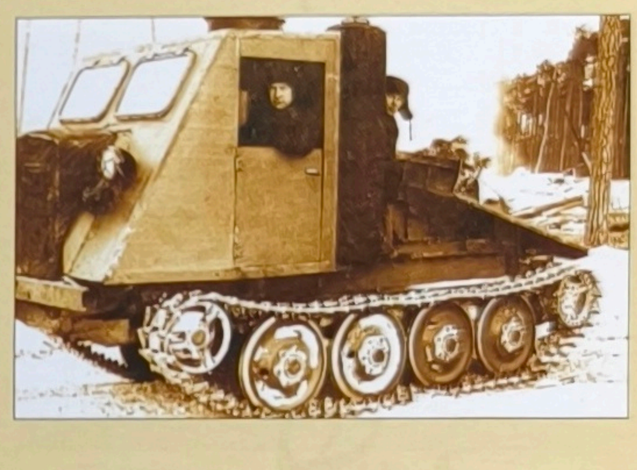

- Sireţeanu Vasile şi Elena la 60 de ani de căsnicie. Şi-au înbrăţişat soarta şi au purtat-o cu toată povara şi măreţia ei fără să caute o altă răsplată decât împlinirea destinului omenesc.

♦ Eugenia Cioclu-Guzun (a.n. 1901) din s. Vorniceni, deportată în Kazahstan, în anul 1949, căsătorită acolo (după moartea soțului) cu Alexandru Guzun. Decedată în 1973.

♦ Irina Răzmeriță (a.n. 1895) din Căpriana (dreapta), deportată în Kazahstan cu soțul Mihail și cu fiii. În fotografie (de la stânga): nepoții Mihail (a.n. 1949) și Alexandra (a.n. 1951) lui Arsenii Iurcu, fratele Irinei, Andrei (a.n. 1934), și fetițele fiicei sale, Maria Ciobanu, Ana (a.n. 1952) și Parascovia (a.n. 1954), născute în Kazahstan, s. Teren-Uzeak, Kzîl-Orda. Fotografie din 05.07.1956.

„Familia este
prezența esențială,
acel ceva care
nu te părăsește
niciodată...”

(Bill Buford)

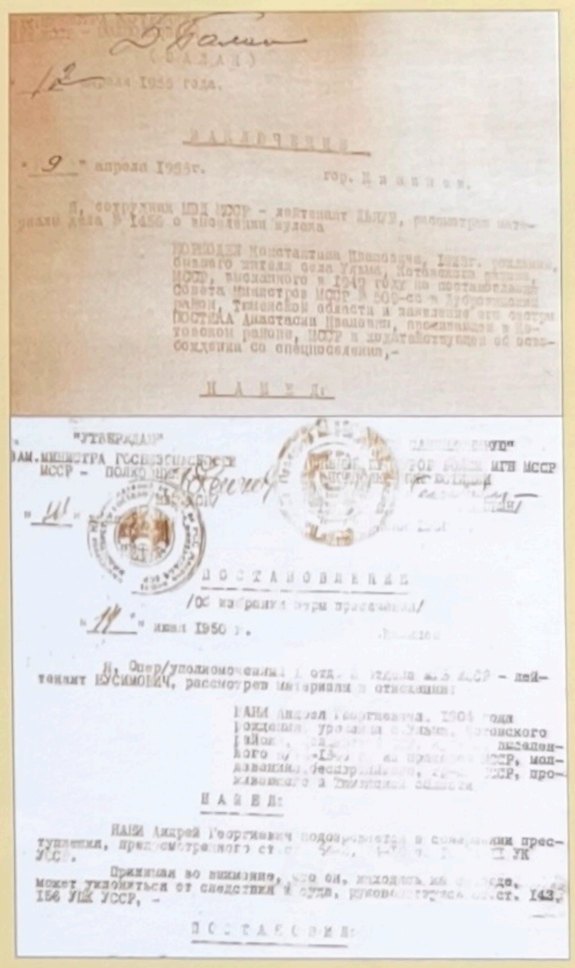

de memorie

♦ Tinerii căsătoriți Eufrosenia și Ion Ciorna cu sora lui Ion, Vasilița, din s. Brânza, r-nul Vulcănești, deportați în Siberia, în anul 1949, în RASS Komi. Fotografie din anul 1954.

Cristale

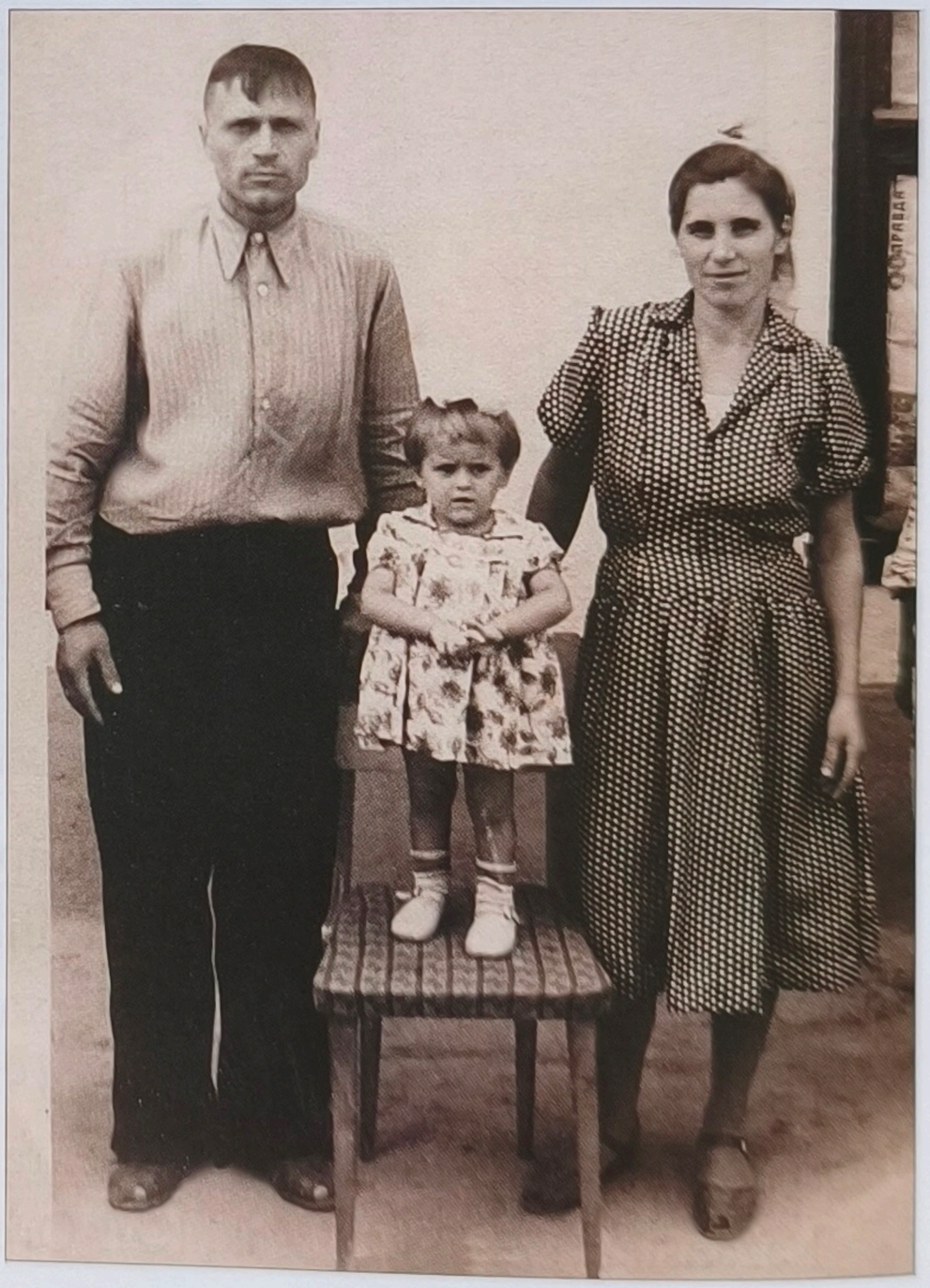

♦ Soții Eufrosenia și Ion Ciorna cu fiica Liuba, după revenirea din Siberia; anul 1958.

♦ Liuba Ciorna-Robu (a doua din stânga) cu soțul Nicolae (al treilea) în ospeție la bunicii Toader și Eugenia Bostan din Reni, la mai mulți ani după revenirea acestora din Siberia.

♦ Ștefan și Epraxia Pârău cu fiul Gheorghe, din Strășeni, fost primar, judecat la 10 ani în 1940 și trimis în Siberia, apoi reținut alți cinci ani, pentru că a slujit în armata română. Fotografie din anul 1923.

83

84

85

♦ Vasile Pereu al lui Ștefan, a.n. 1926 (rândul al doilea, dreapta), deportat în Siberia în anul 1941 și trimis în Kazahstan, orașul Kzîl-Orda. În fotografie – cu soția Zoia și cu părinții ei, Petru și Irina; anul 1960.

♦ Vasile Pereu cu camarazii de lucru (în rândul întâi, al doilea din dreapta). Kazahstan, 1964.

♦ Vinieta lui Vasile Pereu de absolvire a școlii serale din or. Kzîl-Orda, anul de învățământ 1954-1955 (în rândul I, primul din dreapta). Lenin și Stalin încă vegheau Kazahstanul!

♦ Vasile Pereu (în rândul doi, primul) cu colegii de la școala serală. Kazahstan, anul 1955.

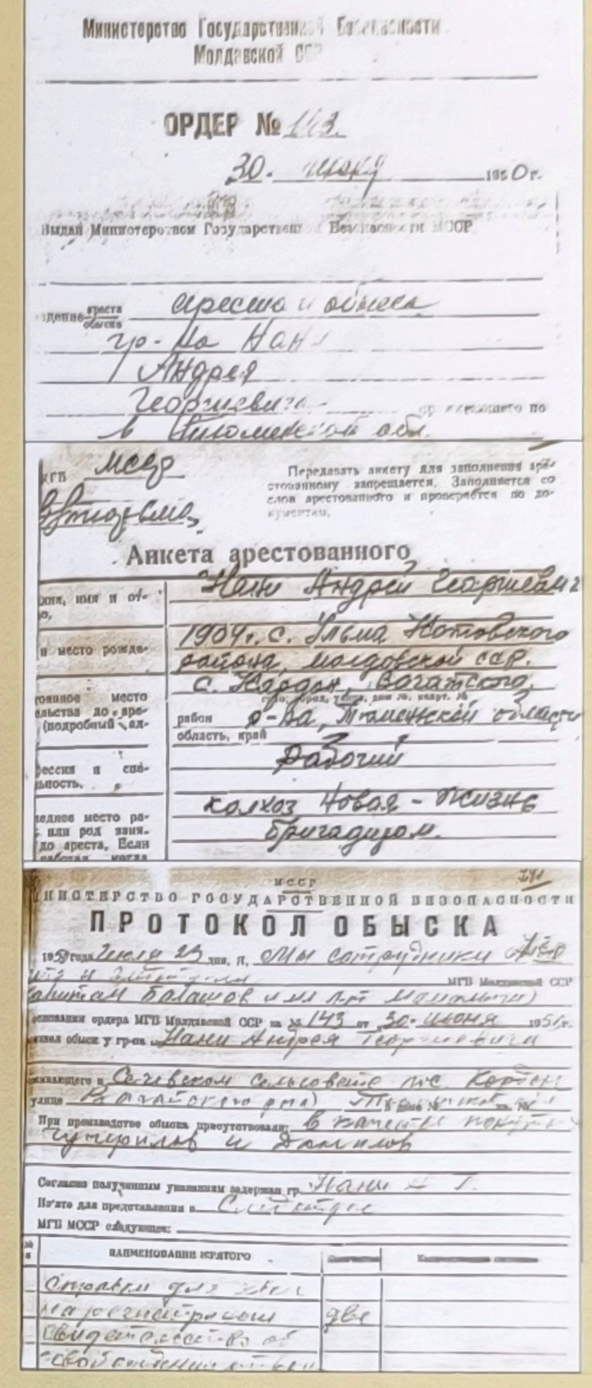

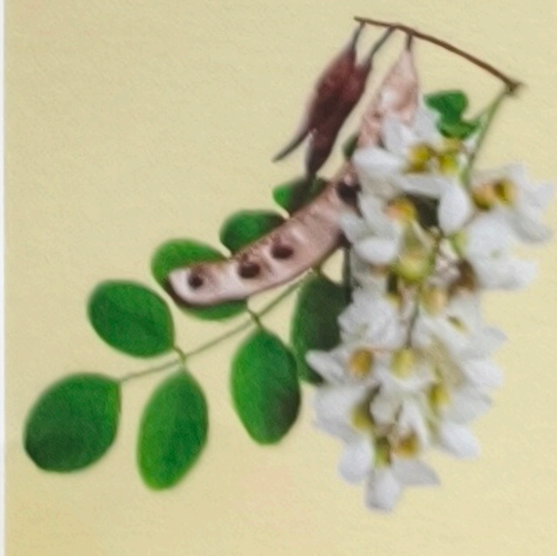

♦ Gheorghe al lui Ștefan Pereu cu fiul Valeriu, mult după revenirea din Kazahstan, unde a fost deportat cu fratele Vasile.

♦ Vasile Pereu cu soția Zoia (primul în rândul al treilea, a doua în dreapta), părinții și rudele ei în Kazahstan. Anul 1962.

♦ Vasile Pereu (în dreapta), director adjunct la Școala nr. 1 din Strășeni, cu directorul școlii Stepan Porubin și cu un veteran de război la un careu festiv.

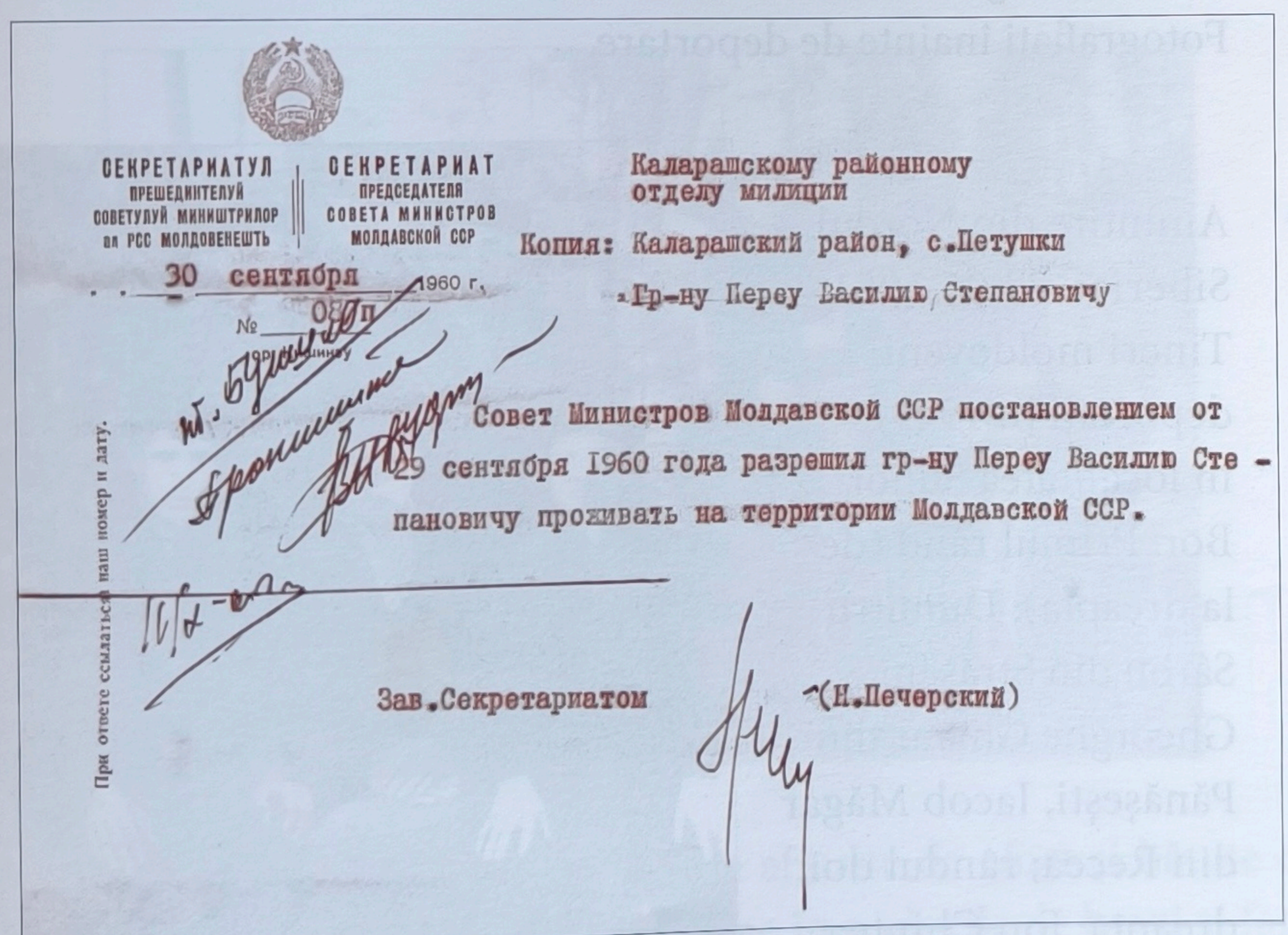

ОЕКРЕТАРИАТУЛ ПРЕШЕДИНТЕЛУЙ СОВЕТУЛУЙ МИНИШТРИЛОР ал РСС МОЛДОВЕНЕШТЬ

СЕКРЕТАРИАТ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ СОВЕТА МИНИСТРОВ МОЛДАВСКОЙ ССР

30 сентября 1960 г.

№ 08п

Каларашскому районному отделу милиции

Копия: Каларашский район, с.Петушки

гр-ну Перу Василию Степановичу

Совет Министров Молдавской ССР постановлением от 29 сентября 1960 года разрешил гр-ну Перу Василию Степановичу проживать на территории Молдавской ССР.

Зав.Секретариатом (Н.Печерский)

При ответе ссылаться наш номер и дату.

♦ Hotărârea Sovietului Miniștrilor al Republicii Moldova nr. 08/p din 29 septembrie 1960 despre permiterea de reședință a lui Vasile Pereu pe teritoriul Moldovei.

„Peste o personalitate crivățul nu trece.”

(Mircea Eliade)

Кзыл-Ординский гос. пед. ин-тут им. Н.В. Гоголя

СТУДЕНЧЕСКИЙ БИЛЕТ №

Фамилия Перу

Имя Василий

Отчество Степанович

Время поступления 1955

Факультет физмат

Дата выдачи билета 6/IX-57г.

В 1955/56 уч. г. является студентом первого курса. Декан ф-та

В 1956/57 уч. г. является студентом второго курса. Декан ф-та

В 1957/58 уч. г. является студентом третьего курса. Декан ф-та

В 1958/59 уч. г. является студентом четвёртого курса. Декан ф-та

В 1959/60 уч. г. является студентом пятого курса. Декан ф-та

В 19 уч. г. является студентом курса. Декан ф-та

- Destine necruțătoare: Maria (a.n. 1930) și Ion Chintea (a.n. 1930) din satul Pănășești, r-nul Strășeni, deportați în Siberia în 1949, reg. Tiumen, r-nul Kondinsk, localitatea Suhoi Bor. Fotografiați înainte de deportare.

- Amintire din Nordul Siberiei, 23.06.1951. Tineri moldoveni deportați în 1949, în localitatea Suhoi Bor. Primul rând (de la dreapta): Dumitru Sârbu din Strășeni, Gheorghe Ghiaur din Pănășești, Iacob Măgar din Recea; rândul doi, dreapta: Ion Chintea din Pănășești și Gheorghe Severin din Strășeni.

♦ Nemiloasă soartă pentru tineri, copii, bătrâni: Maria și Ion Chintea cu copiii Leonid și Elena (în centru), Ecaterina Mândrilă din s. Făgureni, cu nepotul (în spate, la stânga), și o bătrână din Recea (în dreapta). Siberia, 23.06.1951.

♦ Nicio urmă de bucurie pe fețele aburite de efort și bătute de vântul rece al primăverii siberiene în pădurile de brazi și fagi. Tineri în floarea vârstei la tăiat copaci: rândul din spate (al III-lea, în dreapta) – Ion Chintea din s. Pănășești, alături de Nicolae Mândrescu din Strășeni și alți moldoveni, 23.06.1951.

„Ajungem să fim înțelepți nu datorită amintirii trecutului nostru, ci datorită responsabilității pentru viitorul nostru."

(George Shaw)

♦ Frumusețe și demnitate irosite forțat prin Siberia: Doșa Popa din Strășeni cu o domnișoară din s. Gălești, deportate în localitatea Suhoi Bor, în anul 1949.

♦ Dulce-amară bucurie de părinți… Ion și Maria Chintea cu fiul Leonid și fiica Elena. Siberia, 27.07.1952.

♦ Leonid Chintea cu învățătorii și colegii (în rândul al doilea, primul din stânga) în fața școlii din Suhoi Bor, Siberia.

♦ În rândul întâi, în dreapta – Anastasia Vasilache, în stânga – Vasilița din Strășeni, mătușile Mariei Chintea; în spate, la dreapta – Olga Căuș din s. Pănășești.

„Tristă amintire: frații mei și cumnățică, ne vedeți vii, dar mânioase și amărâte în Siberia, unde ne îngheață și sufletele.”

♦ Olga și Nicolae Sârbu, nașii Mariei Chintea, din s. Pănășești, deportați în 1949.

♦ „Scumpii noștri nepoței, poftim de primiți și cu drag ne priviți măcar figurile noastre din neagra Siberie. Fără drum, fără cărare nu putem ca să venim, la Dumnezeu ne rugăm să ne facă mici de tot ca în plic să încăpem, ca să zboare, distanța să o parcurgă, ca să ocolească gerul și pe voi să vă găsească frumoși și sănătoși. Salutări și la părinți, la prieteni, la vecini, la casă și la ferestre și la tot ce drag ne este”, scriu, cu dor nestăvilit, mătușile Mariei Chintea, Anastasia și Vasilița; anul 1951.

♦ Mirele, Petru al lui Dumitru Ghiaur din Pănășești, și-a găsit aleasa inimii – o domnișoară din s. Sireț – în Kazahstan. În fotografie: în ziua căsătoriei cu nașii, deportați în 1949.

♦ Frații Tudor (a.n. 1941, în față) și Vasile al lui Ioniță Bâtcă (în centru) din s. Scoreni (cu mama lor Irina (a.n. 1918) și sora Elena (a.n. 1938) au fost deportați în anul 1949 în Siberia, s. Suhoi Bor, apoi transferați la Nazarova (tatăl lipsea de acasă în ziua respectivă), cu Vasile Staver al lui Maftei, tot deportat, și cu Tudor Miron al lui Sofrone, care a reușit să fugă la Strășeni. Aici senini, cu gândul la meleagurile natale.

„Orașul Inta, data de 13.07.1956. Venind din piață, ne-a ieșit în cale un fotograf. Atunci ne-am gândit să facem câteva bucăți pentru prieteni, ca să ne vadă cât de mult ne-a îmbătrânit nordul. Suntem cu soțul în Siberia blestemată.”

Cristale de memorie

♦ Sărbătoare în sufletul lui Vasile Bâtcă la revederea cu verele sale Anica Miron și Vera Canțer, la Scoreni, după întoarcerea din Siberia.

♦ După chinul și sărăcia din Siberia, Vasile Bâtcă și Vera Canțer respiră ușurați și înveșnicesc momentul întâlnirii la baștină.

♦ Vera lui Vasile Miron (a.n. 1889) din s. Scoreni (în centru), deportată, în 1949, în Siberia, s. Suhoi Bor, cu fiii și soțul Grigore, decedat acolo, tristă și după revenire în mijlocul celor dragi. Nimic nu poate șterge din memorie amintirile despre cele suferite în ghețăriile nordice.

♦ Anica Miron a lui Grigore (rândul întâi, în centru) cu prietenele de suferință – două din Scoreni și două din Vorniceni. Siberia, 15.08.1950.

Cristale de memorie

„Suhoi Bor, optsprezece ani ai mei, împliniți în neagră străinie…”.

„Ce bine e când frații se respectă, se iubesc și dragostea, pacea pe lume viețuiesc”.

♦ Soartă de deportată la cincisprezece ani (1949) a avut Anica Miron. Fotografia datează din 16 iulie 1952.

♦ Visele adolescentine ale Mariei Sârcu din Strășeni au fost spulberate de vârtejul social prin locurile pustii și haine ale Siberiei. Cătunul Suhoi Bor, 1953 (fotografie trimisă Anicăi Miron la „Lesuciastok” de la „Mehuciastok”).

„Du-te, carte, sănătoasă
Până la sora mea pe masă,
Să te știe, te sărute,
Pe mine să nu mă uite”.

(Versoul fotografiei)

♦ Frații Miron din Scoreni în Siberia.

„Dacă timpul ce va trece
Te va face a uita,
Lasă lacrima să cadă
Pe fotografia mea.”

(Folclor)

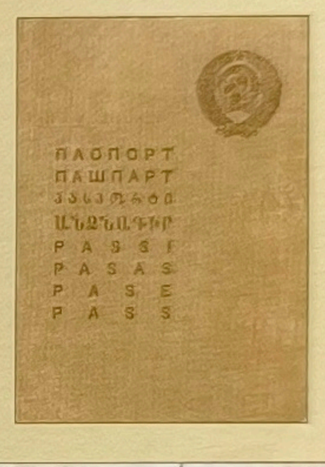

♦ Anica Miron și Vera Canțer, preocupate de viitorul lor incert la baștină, în Scoreni.

♦ Anica Miron cu mama Vera și fratele Vasile în fața casei lor, construite după revenirea din Siberia. N-a pierit vița de gospodari!

♦ În fotografie, în rândul din spate: frații Grigore Vâlcu (al II-lea din dreapta), cu soția Paulina, și Vasile Vâlcu (al V-lea), cu fiica Liuba și soția Maria, din Ulmu. În anii 1949-1950, ambii frați, pe atunci studenți la Litere, au fost membri ai Partidului Libertății (organizație antisovietică). În 1950 au fost arestați pentru „naționalism moldo-român” și trimiși în gulag. La procesul din 18 ianuarie 1951 au fost condamnați, împreună cu alți membri ai organizației: Grigore – la 25 de ani privațiune de libertate, Vasile – la pedeapsă capitală. După moartea lui Stalin, au fost amnistiați și eliberați, dar au fost reabilitați abia la mijlocul anilor ’90. În 2010, prin decretul Președintelui interimar al Republicii Moldova, Mihai Ghimpu, au fost decorați, post-mortem, cu Ordinul Republicii, în semn de profundă recunoștință pentru lupta împotriva regimului totalitar comunist de ocupație, pentru verticalitate, curaj și spirit patriotic.

♦ „Mi-e dor de sat, mi-i dor de mama. Din zările îndepărtate ale nordului, din împărăția urșilor albi, de sub razele aurorei boreale vă trimit acest mic obstacol în calea uitării", îi scria Vasile al lui Gheorghe Vâlcu mamei sale, Maria, pe versoul acestei fotografii, la 24.04.1955, din orașul Vorkuta.

♦ „Doi, Doamne, și ambii persecutați", îl deplângea biata Maria Vâlcu pe fiul Grigore, când a primit fotografia la 15.01.1956 din orașul Inta.

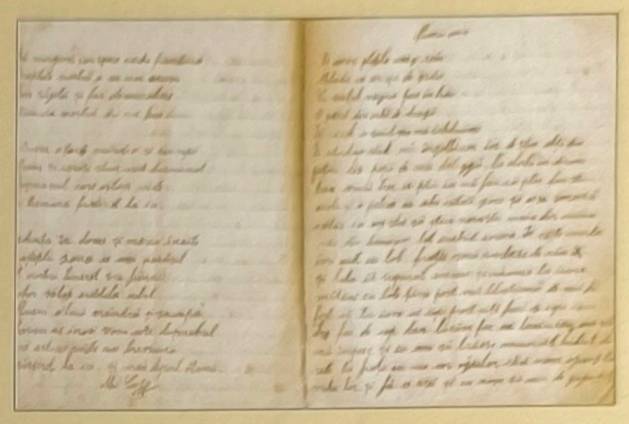

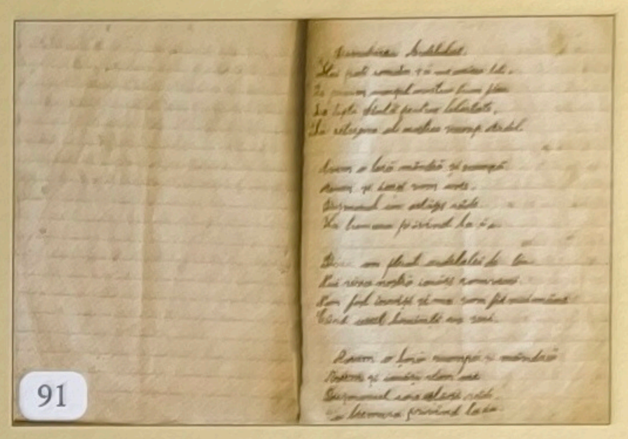

„Copilul nu datorează părintelui viața, ci creșterea."

(Nicolae Iorga)

♦ Revedere de neuitat a fraților Vasile și Grigore Vâlcu, întorși la baștină, și bucurie imensă de cunoștința cu Paulina Tuduroi din s. Balatina, r-nul Glodeni, fata cu chip de madonă, Învățătoare Emerită de matematică, trimisă la Ulmu de MÎ în 1957. Va deveni soția lui Grigore și mama neuitată de cei trei copii ai lor (Veaceslav, Silvia, Marcela), precum și o directoare extraordinară în memoria discipolilor săi din Ulmu.

♦ Grigore și Paulina Vâlcu în ziua nunți lor, cu rudele și prietenii. Deși e un prilej de bucurie, chipurile fraților Vasile și Grigore sunt adumbrite încă de pecetea anilor de surghiun.

♦ Vasile Lupașcu al lui Constantin, din s. Zâmbreni, originar din s. Cigârleni, condamnat, în 1949, la șapte ani de închisoare pentru neîmplinirea planului de prestație a pâinii la stat, eliberat la începutul lui 1954 și venit la soția Elizaveta și fiul Vasile (a.n. 1943), deportați și ei, în 1949, în Siberia. În fotografie este cu soția și cu al doilea fiu, Tudor, născut în 1954; în 1956 îl vor avea pe Nicolae și, în același an, se vor întoarce în Moldova.

♦ Ana Meșină din Ruseștii Noi, mamă a 11 copii și bunică cu 30 de nepoți (a scăpat de deportare printr-o minune – socrul a vândut casa mare, pe care o avea, autorităților locale).

„Dintre toate comorile pe care părinții le pot lăsa copiilor, nu e niciuna mai de preț ca un frate.”

(Plutarh)

„Un strop curat de rouă
Pe pleoapa-ți de-ar cădea,
Vederea să-ți întoarcă,
De ziua ta aș vrea.

Sclipici călduț din soare
În mâini de-ai apuca,
Să poți părul ca neaua
Frumos a-l pieptăna.

Iar gândul meu să vină
În brațe să te ia,
Să-ți ușureze pasul.
Ba nu, să poți zbura!

Măicuțo, adorato,
Să știi, dacă-aș putea,
Din anii ce-s dați mie
Aș rupe și ți-aș da!”

(Valentina Meșină)

♦ Feodora Andronic (a.n. 1936, a doua din dreapta) cu alte moldovence în Siberia, regiunea Omsk, r-nul Ișimsk. Adolescență, scumpă adolescență…

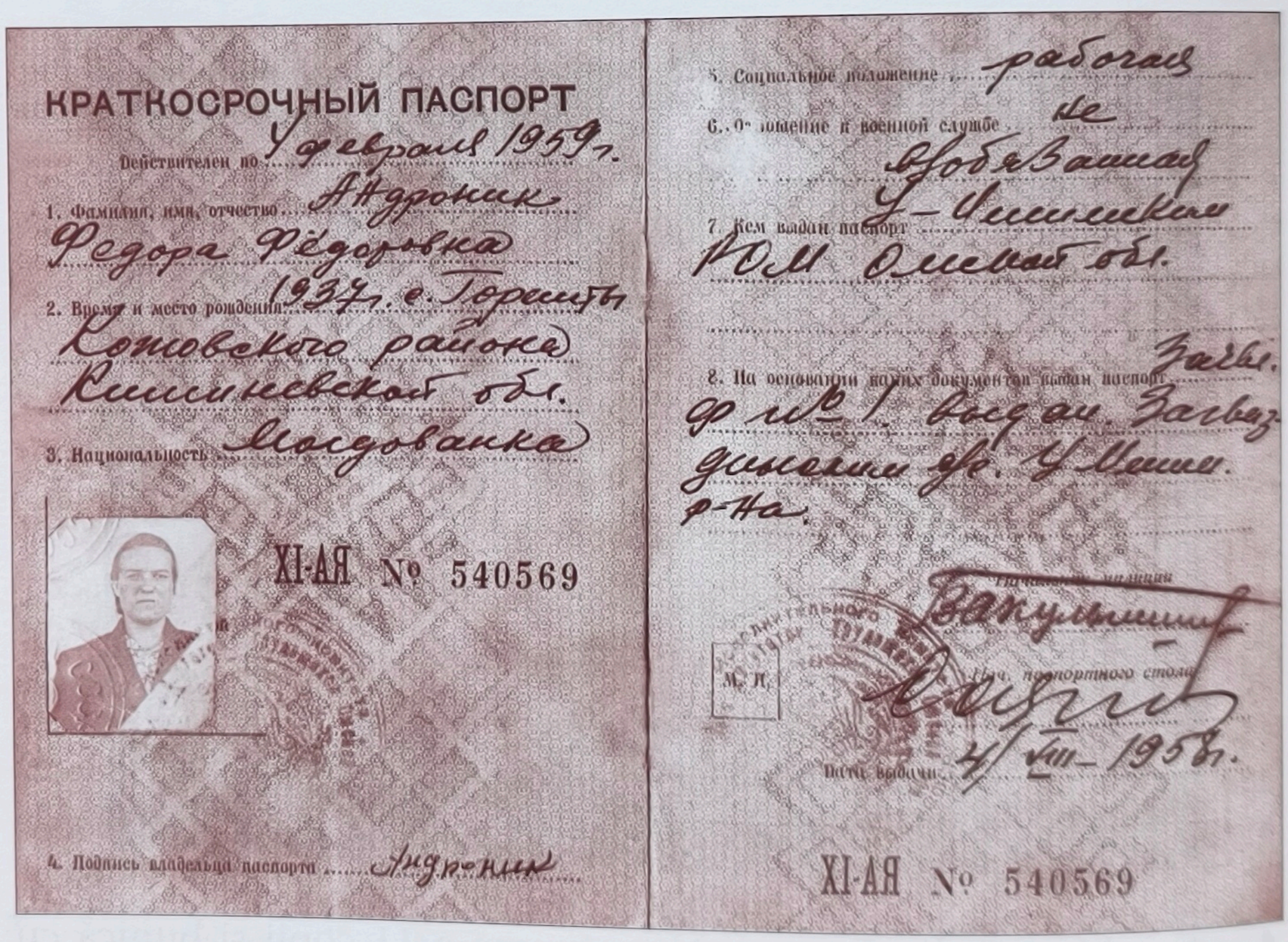

♦ Pașaportul Feodorei Andronic, eliberat în Siberia, la 4 august 1958.

♦ Ion Ursu cu familia: sora Nadejda (în stânga), mama Pelaghia și sora Ana (Siberia, reg. Tiumen, r-nul Dubrovinsk, localitatea Ialoniar), pentru care amintirile li-s ninse nu cu zăpadă, ci cu țurțuri grei de gheață din cer.

♦ Pelaghia Ursu (stânga, prima în rândul de sus), Sofia Paraschiv din Cigârleni, Ana Plămădeală din Ulmu, Nadejda din s. Caracui; în față: Ana Luchița, Elena lui Gheorghe Roșioru și Ana Pisică din Bardar în Siberia – femei chinuite, cu ochii triști, plini de durere.

„Tinerimea e resortul însuflețirii unui neam; termometrul spiritului de jertfă al societății.”

(Octavian Goga)

„Îmbătrânirea... Singurul mijloc de a trăi mai mult.”

(Voltaire)

♦ Vasile (a.n. 1917) și Eufrosenia Coadă (a.n. 1923) din s. Popești, înainte de deportarea din 1949. Tinerețe plină de frumusețe și speranță.

♦ Copiii chinuiți ai deportaților: Zinuța Coadă (în rândul întâi, a treia), născută la 22 iulie 1949 în Siberia. Aici este la creșa din Șadrinsk, peste Ural. Fotografie din anul 1951.

♦ Căsuța familiei Coadă, construită în Siberia. În fotografie – Vasile și Eufrosenia cu fiul Nicolae (a.n. 1942) și fiica Zinaida, mulțumiți că au un cuibușor, construit cu mâinile lor trudite de țărani. Anul 1951.

SEMNALMENTE:

Talia
Culoarea: Ochii
Părul
Nasul
Bărbia
Gura

SEMNE PARTICULARE

Fotografia posesorului (bust) 5×7 cm.

(veston regulamentar, capul descoperit)

Sigiliul Corpului

Amprentele (urmele) celor 2 degete arătătoare

Pentru identitate: Comand. Comp.*) Biroul Mobilizării

Semnătura posesorului,

*) Sau Șeful Bir. Mob.

LIVRET DE SERVICIU MILITAR

Model E

C. 889/939.

aparținând[1]) Soldatului Coada V. Vasile

Conting. 1939. Matricolul 1422.

C. R. de origine Sorocа.

STAREA CIVILĂ LA ÎNCORPORARE

Născut în anul 1917.
comuna Copești,
județul Sorocа,
profesia: Agricultor
Căsătorit

cu
fiul lui Nicolai
și al Ana
domiciliat Copești
județul Sorocа.

[1]) Gradul, numele, pronumele.

♦ Livretul de serviciu militar al lui Vasile Coadă, contingentul anului 1939.

92

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

Corpul
Divizia Reg. 3 Vânători
[1])

ORDIN DE LĂSARE LA VATRĂ

Seria II Nr. 531365

În conformitate cu Ord. M.A.N.
Nr. 71032 din 194[3] [1]) Sold.
Coada V. Vasile clg 1939
din[1]) Reg. 3 Vânători
fiind[3]) Desconcentrat
pe ziua de 15 Nbre 194[3], merge în comuna
Copăcel, jud. Soroca.
Călătorește pe C. F. R. dela stația Glatina
la stația Drochia.

93

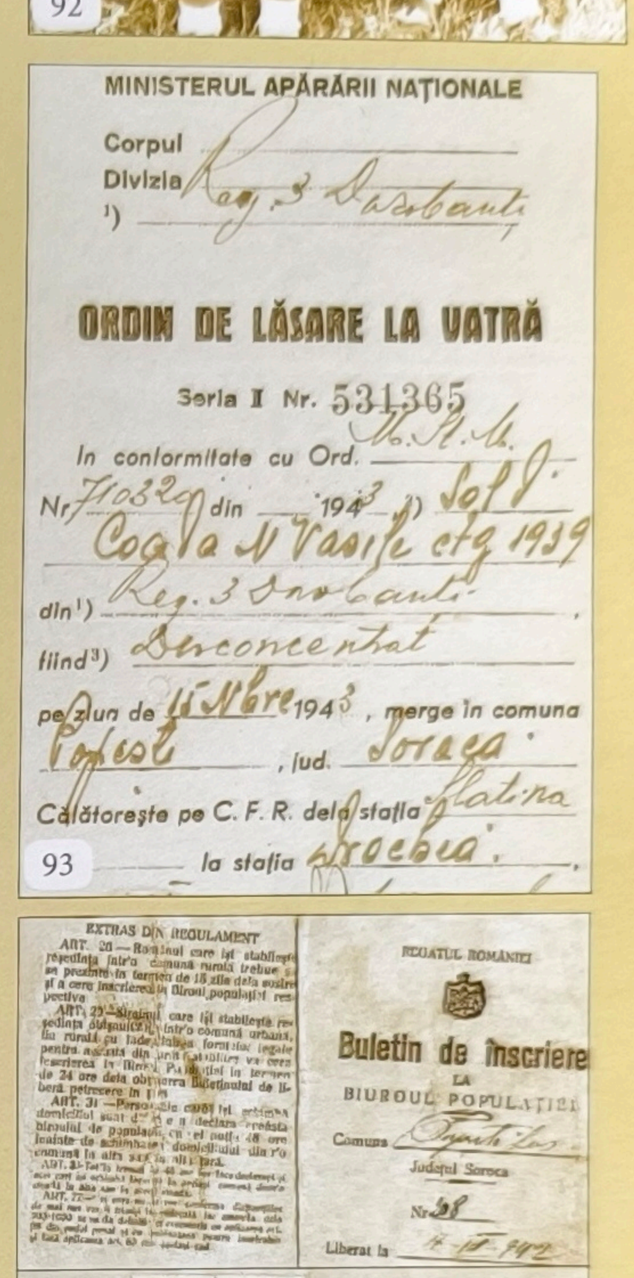

EXTRAS DIN REGULAMENT

ART. 20 — Românul care își stabilește reședința într'o comună rurală trebue să se prezinte în termen de 15 zile dela sosire și a cere înscrierea în Biroul populației respective.

ART. 22 — Străinul care își stabilește reședința obligatorie într'o comună urbană, sau rurală cu îndeplinirea formelor legale pentru aceasta din partea autorităților va cere înscrierea în Biroul Populației în termen de 24 ore dela obținerea Buletinului de liberă petrecere în țară.

ART. 31 — Persoanele cari își schimbă domiciliul sunt datoare a se declara noului Biroul de populație, cel mai târziu 48 ore înainte de schimbarea domiciliului din o comună în alta sau în afară.

ART. 32 — Toți românii în vârstă de 18 ani împliniți, cari nu au domiciliu legal în nici o comună din țară, sunt datori a se înscrie în Biroul de populație din comuna unde se găsesc.

ART. 77 — Cei ce nu se vor conforma dispozițiilor de mai sus vor fi pedepsiți cu amenzi de la 200-1000 lei sau cu închisoare de la 1 lună până la 3 luni, afară de cazul când faptele nu vor fi prevăzute de legi mai aspre.

REGATUL ROMÂNIEI

Buletin de înscriere
LA
BIROUL POPULAȚIEI

Comuna Soroca
Județul Soroca
Nr. 38
Liberat la 4 IV 1939

Loc rezervat pentru timbre

5 LEI 5 LEI

SEMNALMENTE

Vârsta
Statura
Părul
Ochii
Nasul
Barba
Semne part.
Șeful Bir. Pop.
NOTAR,

Semnătura titularului,

BIROUL POPULAȚIEI COM. Soroca

Numele de familie
Prenumele de botez
Profesiunea
Locul nașterii
Data nașterii
Locuința actuală
Situația militară
Gradul învățământul

94

95

♦ Alexandra Mostovoi (a.n. 1941) și sora ei Maria (a.n. 1936), din s. Caracui, r-nul Hâncești, întristate de greutăți și lipsuri. Siberia, 1954.

♦ Gheorghe Mostovoi (a.n. 1929) cu fiul Petru (a.n. 1949), soția sa Nina (a.n. 1929, în dreapta) și sora Maria în Siberia, cu plânsul cuibărit în suflete.

♦ Alexandra Mostovoi (rândul al treilea, a II-a din dreapta) și Maria Frunză (ultimul rând, prima din dreapta), în clasa a V-a, localitatea Kuria, reg. Tiumen, anul 1955. Copilărie înghițită de taigaua rece și străină…

♦ Moldovence muncind la traversele de cale ferată. În fotografie – brigada Mariei Mostovoi din s. Caracui în puținele clipe de răgaz; 26 iunie 1957.

„Dacă trebuie
să înduri o
muncă grea, să
ai la îndemână
răbdarea.”

(Epictet)

- Surorile Ana și Nastea Luca și Nastea Sava, din s. Bardar, înfruntând gerurile siberiene.

- Surorile Nadejda și Ana Arcuș din s. Caracui la 10 ianuarie 1955. De la început îi aveau acolo, în Siberia, și pe cei din familia Dobceac din s. Caracui: pe Ana Vasile și pe fiii ei – Boris și Ion, dar în 1953 bietul Ion a fost prins între vagoanele cu lemne și a decedat.

♦ Martirie Purice cu soția Tatiana și copiii Anatolii, Leontie și Larișa. Anul 1936.

♦ Liceanul Martirie Purice (primul din dreapta) cu prietenii. Liceul Real din Chișinău, 12 mai 1921.

♦ Leontie Purice alături de mama Tatiana, soția Alexandra, fiicele Ludmila și Tatiana. Anul 1957. Okteabrski, Tiumen.

96

97

98

Cărți de memorie cristale

- Ana Verdeș și Simion Frans Crulicovschi – bunicii cântăreței Nina Crulicovschi, având un iaz, pădure și un negoț, au fost deportați, în anul 1949, în Siberia, reg. Kurgan, r-nul Șumiha, sovhozul „Șumiha”. Pentru că răvneau la viitor, staliniștii i-au distrus.

- Constantin Crulicovschi, tatăl cântăreței, deportat cu părinții în Siberia. În fotografie – tânăr și visător.

♦ Constantin Crulicovschi cu fiicele Nina și Victoria, după întoarcerea în Moldova. Florești, anul 1965.

♦ Ninuța Crulicovschi pozează cu titirezul în mâini și parcă întreabă: „Ce vrei, lume, de la mine?”.

♦ Copilița Ninuța Crulicovschi era romantică de mică. Siberia, satul Iolaman, luna mai, anul 1953.

„Mai frumoasă,
decât viața
Doar femeia poate fi.”
(Dumitru Matcovschi)

99

„... Să te plâng, iubire?
E-nzadar!
Ah, pelinul,
Floare de amar.
Să te-alung din suflet?
E târziu!
Ah, pelinul,
Floare de pustiu.
Să te calc în tină?
E păcat!
Ah, pelinul,
Floare de bărbat...”
(Dumitru Matcovschi)

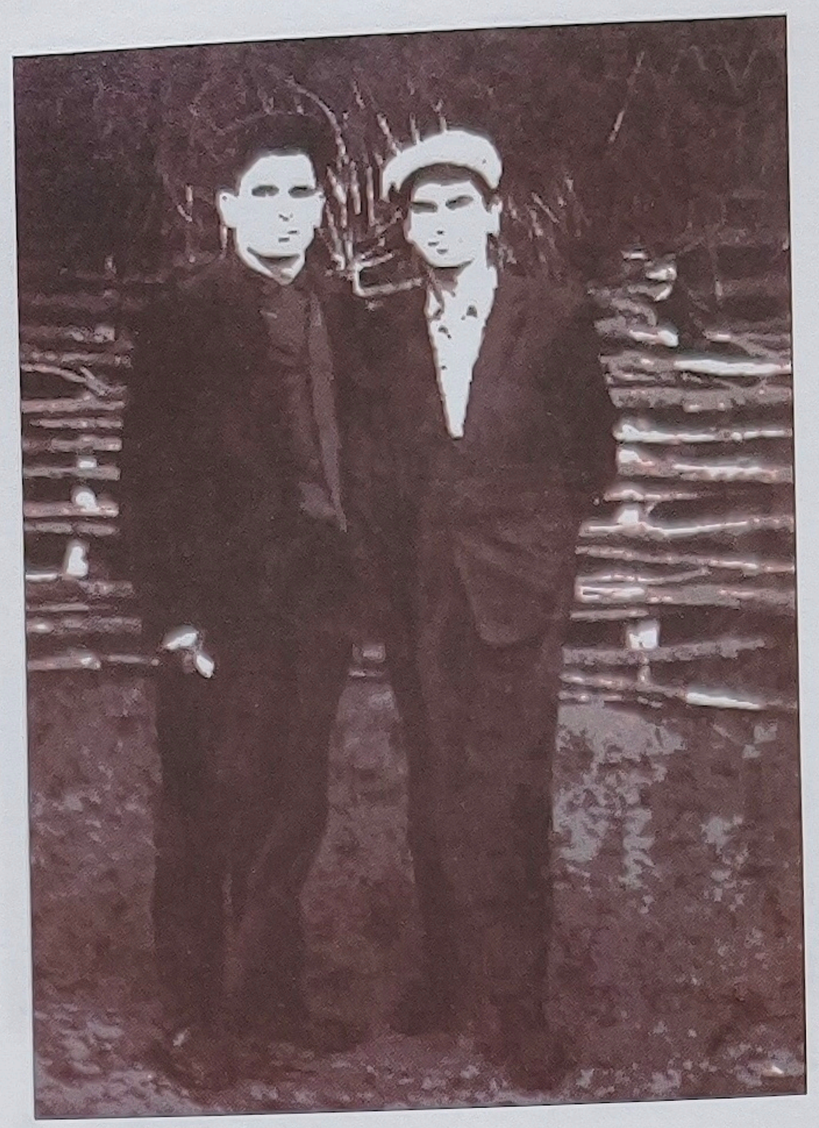

♦ Alexei Coșleț (a.n. 1932) din satul Ulmu, unul dintre rarii funcționari publici care i-a ajutat pe mulți deportați cu sfaturi, mai ales la formularea actelor necesare pentru obținerea reședinței la locurile de baștină. În fotografie – cu fratele său Gheorghe (a.n. 1939). Ambii decedați.

♦ Tudor Coșleț, fiul lui Alexei, cu soția Lidia – întreprinzători care au oferit multe locuri de muncă, acordă ajutor considerabil școlii din localitate, fac cadouri de 1 septembrie micuților clasei întâi, desfășoară acțiuni de binefacere. În fotografie – cu fiul Mircea, fiica Cristina și nora Alexandra.

♦ Toma Frunză din Ulmu, ostaș în armata țăristă, anul 1917, arestat în 1944 și închis în lagărul din Zlatoust pe motive politice.

♦ Alexandu Frunză, stabilit în orașul american Madison. Războiul l-a prins în România, iar după război, în 1951, îl găsim în München specialist în inginerie, căsătorit cu nemțoaica Martha. Apoi, talazurile vieții l-au purtat în Noua-Zeelandă; peste șapte ani îl aflăm stabilit în America. Are două fiice căsătorite, Silvia și Stela. În 1977 a proiectat biserica din Madison, a lucrat arhitect, inginer-șef într-o companie americană, de unde s-a pensionat în 1987.
50 de ani a fost în surghiun și a revenit în țara în 1993. A decedat în 2008.

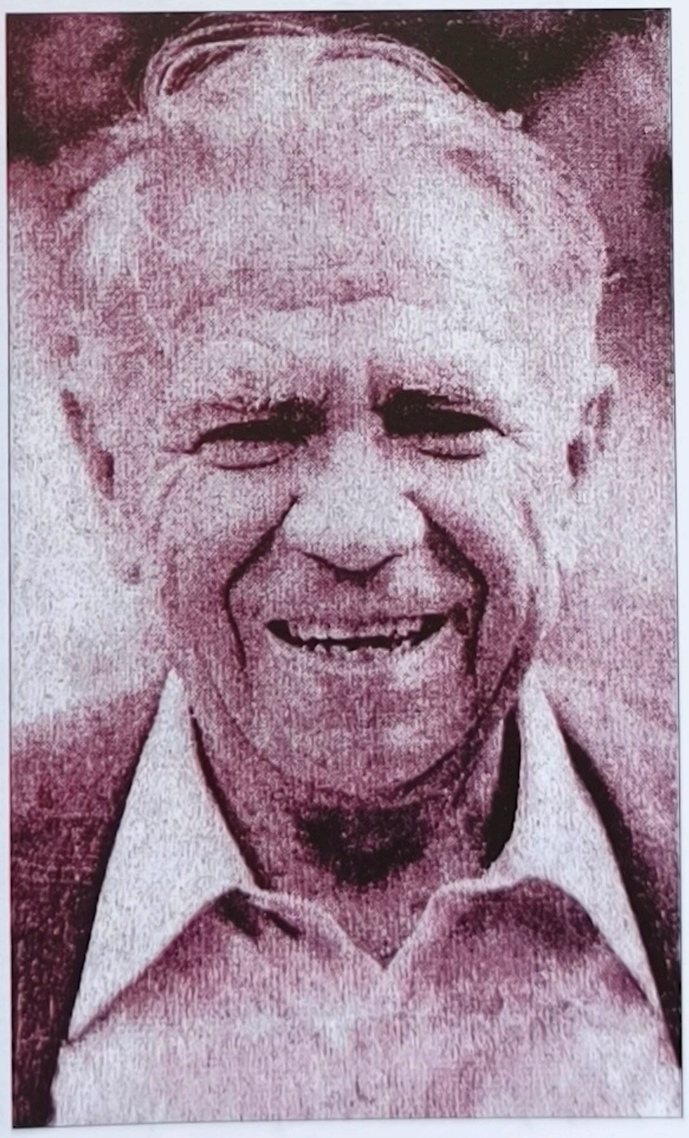

100

101

102

- Nicolai Costenco (21.12.1913 – 29.07.1993), scriitorul și managerul editorial al ziarului „Viața Basarabiei" (1934-1940), exilat și deportat în '41 în Siberia, alături de Pantelimon Halippa – animator al vieții culturale și sociale, al cărui credo era: „În piscul Adevărului fă-ți casa" și care nu și-a pierdut busola morală nici în „pustietatea de zăpezi". Părăsind Moldova – „o frumoasă cu ochii plânși", la 25 iunie, va îndura surghiunul polaric la Dudinka, ținutul Krasnoiarsk, într-un lagăr de corecție prin muncă. Despre „saramura trăirilor" acolo va scrie în „Scrisorile din Gulag", în volumele „Omul e fluviu", „Lebăda neagră" (capodopera sa), „Din bezna temniței" ș.a.

În fotografie – legitimația de presă de la „Viața Basarabiei". Dosar SIS.

- Nicolai Costenco în arestul NKVD. Dosar SIS. Neînfricat și dârz luptător pentru dreptate. La 24.12.1941 i s-a încheiat ancheta și, fiind învinuit de propagandă antisovietică, i s-au dat șapte ani de privațiune de libertate.

♦ Nicolai Costenco s-a opus cu dârzenie rusificării limbii noastre, fapt pentru care a fost pedepsit dur de autoritățile comuniste. Ține un discurs vehement „prin prisma ingerinței limbii ruse în structura limbii moldovenești". Creează o poezie vulcanică, ce găsește pentru lava interioară a trăirii erupții exterioare de pajuri de foc și nori de cenușă, pe care o îngemănează mai târziu în culegerile de poezii: „Poezii alese" (1957), „Poezii și poeme" (1976), „Scrieri" (2 volume, 1975) și în romanul „Severograd" (2 volume: 1963, 1970).

(Sursă: „Enciclopedia", 1997)

♦ Bustul neuitatului scriitor Nicolai Costenco din fața blocului în care a locuit.

„Doamne, știi Tu
cine domnește azi în
lume?
Invidia, Doamne,
n-ar mai avea nume!
Invidia:
– De ce vecinu-i mai
bogat,
De ce mai multe
bunuri a acaparat?"

(Iacob Cazacu-Istrati)

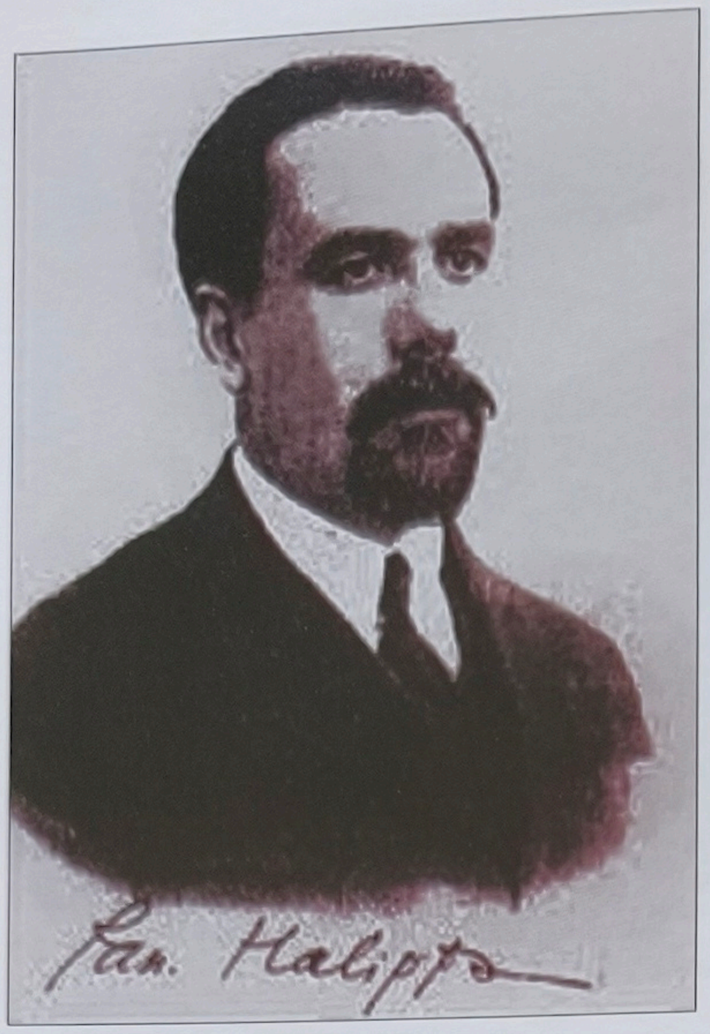

♦ Pantelimon Halippa, născut în Basarabia (1.08.1883), s. Cubolta, ținutul Soroca, decedat la București (30.04.1979). Publicist și om politic român – basarabean, președintele Sfatului Țării, care a votat Unirea în anul 1918. A ocupat funcții de ministru în diferite guverne. A fost persecutat politic de regimul comunist, arestat în 1950 și închis la Sighet. Peste doi ani este predat NKVD-ului, dus la Chișinău, judecat și condamnat la 25 de ani de muncă forțată în Siberia, apoi e mutat în închisoarea Aiud, unde a stat până în anul 1957.

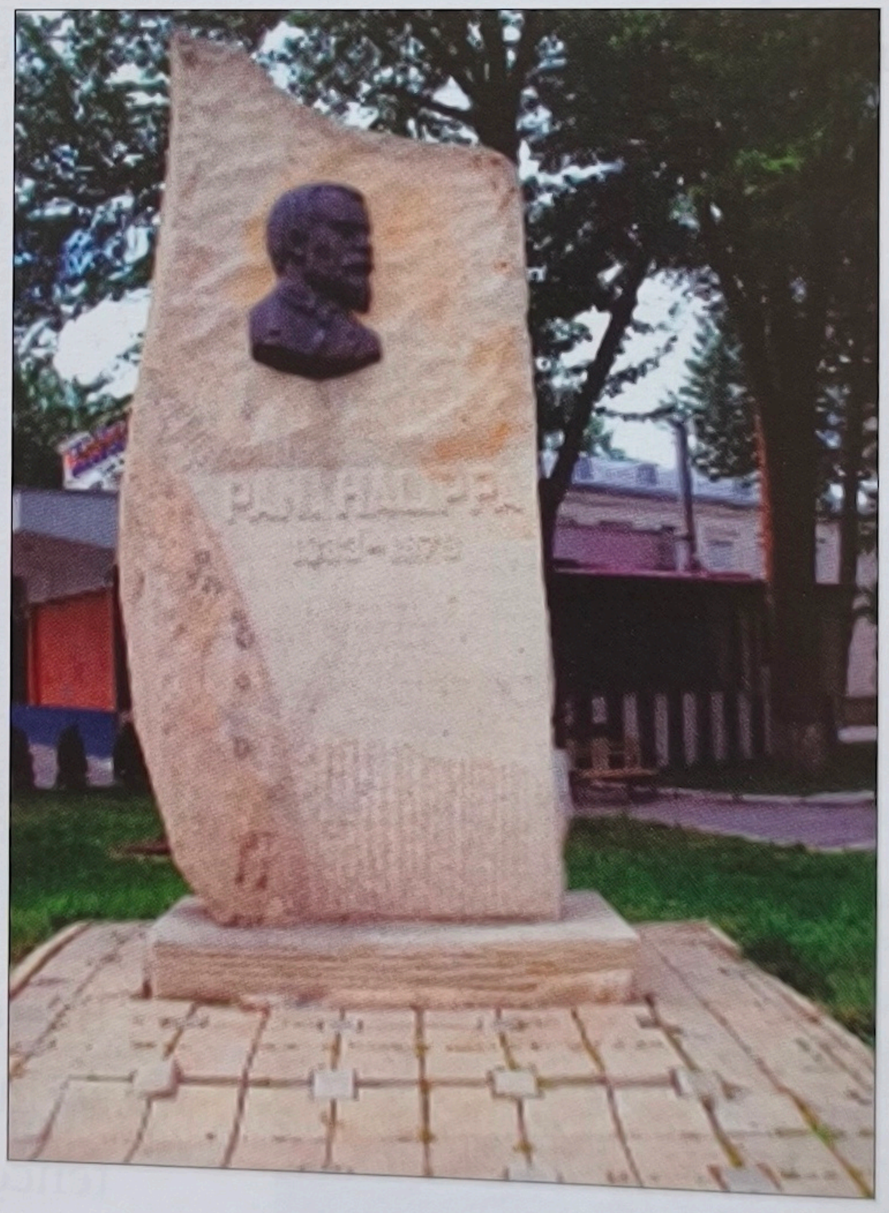

♦ Monumentul lui Pantelimon Halippa la Chișinău.

♦ „Mâinile mamei”, 1968. Autor Mihai Bețianu.

♦ Poetul Ion Gheorghiță, 1988. Autor Mihai Bețianu.

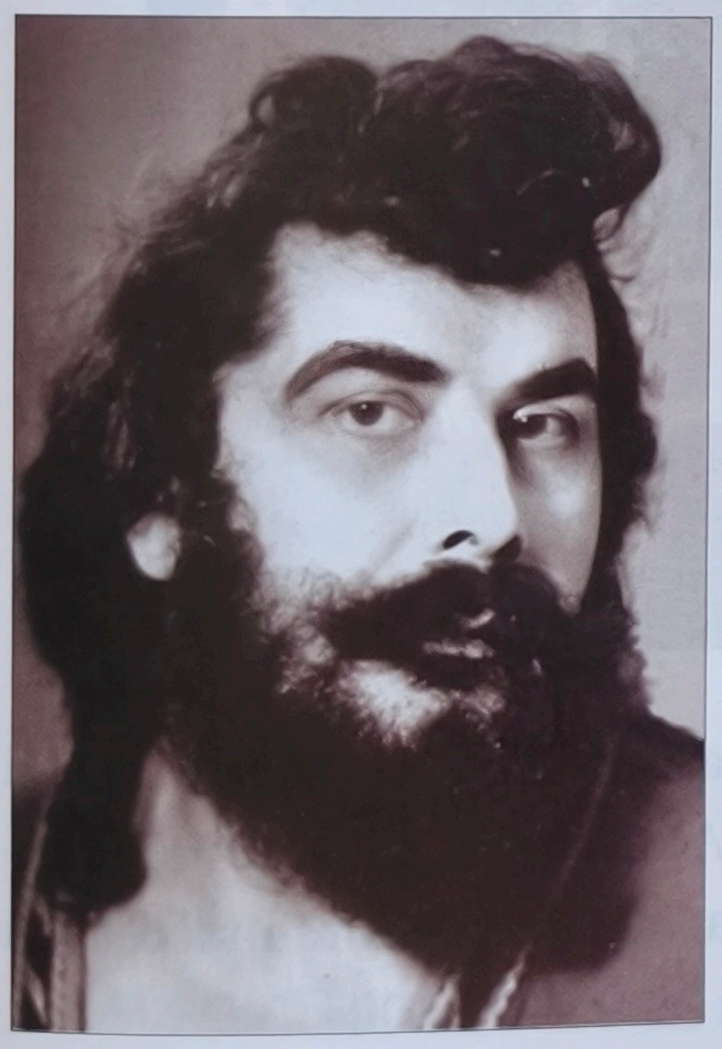

♦ Pictorul Mihai Bețianu.

♦ Familia Cristal din s. Coșăuți, Soroca. În fotografie – cu câteva luni înainte de deportarea din 1949.

Cristalele

♦ Membrii familiei Cristal, deportați în Kurgan. Rândul întâi din dreapta: Maria, Petru, Victor, Alexei în brațe la bunica Maria; rândul doi, din dreapta: Fineta, Valentina, sora mai mare a Mariei, Feodosia și mama Mariei; 24.03.1952.

- Elena, sora cea mai mare a Mariei Cristal înainte de condamnarea la 10 ani de închisoare, pe motivul corespondenței cu colegii de la Școala Pedagogică din Soroca.

- Vlasie Cristal (45 de ani) muncea ca inginer la Calea Ferată din București. Revenit în Moldova în 1941, la deportarea din '49 el este împușcat în fața copiilor săi, fiind suspectat că vrea să fugă.

- Feodosia Cristal pe scările casei în care a trăit cu familia sa. Mai în stânga este locul unde a fost împușcat soțul ei, care a decedat în drum spre spital.

♦ Isidor și Feodosia Ochișor din Taraclia, r-nul Căușeni, deportați în 1949 în Siberia. Fotografiați în anul 1956.

♦ Isidor Ochișor în lagărul din orașul Ugloci, regiunea Iaroslav; anul 1951.

♦ Familia Ochișor în drum spre țară. Gara din orașul Șuciev, regiunea Curgan, 1957.

♦ Familia Ochișor cu copiii – chipuri înăsprite de furtunile siberiene, anul 1958.

„Demnitatea omului nu este cu nimic mai prejos decât măreția zeilor."

(Goethe)

„Prin familie viața individului se eternizează. Precum se cufundă în trecut prin strămoșii săi, tot așa ia în stăpânire viitorul prin descendenții săi."

(Joseph Doumer)

♦ Pavel și Varvara Șimon din satul Bujor, deportați în ’49 cu copiii Ion (10 ani), Elena (doi ani) și Gheorghe (două luni) în Siberia, regiunea Tiumen, raionul Iurghenski, satul Vernamenk, unde s-au chinuit opt ani de zile. În ghețăria Nordului au mai avut alți trei copii: Mihail, Valentina și Eufrosenia (la revenirea la baștină – pe Simion).

♦ Familia Șimon în raionul Iurghenski, Siberia, în zi de sărbătoare. Sufletele vorbesc de multă tristețe, cu toate că bărbații încearcă să zâmbească.

„Ion Șimon, la 18 ani ai săi, în neagra străinie. Era un băiat frumos și timid. Părinții și surorile aveau frică, atunci când mergea la club, pentru caracterul său. El le zicea: «De ce vă temeți, că și ziua sunt stele, dar nu se văd» – spusă tainică nu prea înțeleasă de ei. Când a primit ordin de plecare în armată, Ion avea o prietenă și, de teamă să nu o piardă, a rugat-o pe mama: «Dacă au să vă elibereze, s-o luați pe Zina în Moldova. Când mă întorc, ne vom căsători». A vorbit cu șefii ca fata să rămână brigadieră în locul lui. Într-o zi, îi explica fetei cum să îndeplinească funcțiile. Ea stătea sus, pe vagonul de tren, Ion – între vagoane. S-a întâmplat că, exact în acel moment, vagoanele s-au deplasat și l-au prins între ele. A decedat la Tiumen. Durerea părinților și a logodnicei a fost sfâșietoare, toate visurile tinerești s-au spulberat și tânărul basarabean de 18 ani a rămas pe vecie în pământul Siberiei haine."

(Relatare: **Elena Istrati**, profesoară de litere în satul Văsieni, pensionată)

- Părinții, frații, surorile și alți basarabeni alături de sicriul lui Ion Șimon, în ziua înmormântării. Siberia.

„Preasfântă Maică
și Fecioară,
La tine caut ocrotire
Și la icoana-ți
plec genunchii,
Cerând fărâmă
din Iubire."

(Tatiana Doibani)

„Jertfele oamenilor sunt florile ce se aruncă în calea dreptății."

(Alexandru Vlăhuță)

CRONICI ALE DEPORTAȚILOR
(cânt și poezie din străinie)

„Poezia e sângele unui popor
care curge subteran prin veacuri
și îl face nepieritor.”

(Marin Preda)

Noi, românii basarabeni

Venit-am pe lumea aceasta
De demult, din buni-străbuni,
Toată lumea știe bine
Că noi aici suntem stăpâni.

De secole și de milenii,
Pe-acest pământ preabun
Români suntem și vom rămâne
Pururi în cuget de român!

Cum scrie istoria străbună,
Din geto-daci rămas-am împreună,
Cu lupte grele, ce ne-ncununa
Pe veacuri, romanizați.

Nimănui nu vom îngădui
Altfel să ne numească:
Români suntem şi vom rămâne,
Români pe vatra strămoșească.

Căci secole întregi, la rând,
De turci noi fost-am jefuiți.
Și în opt sute doisprezece
De Rusia am fost cotropiți.

Când țarismul a căzut,
Basarabenii curajoși
În Sfatul Țării, nou-format,
Independența și-au proclamat.

Astfel a fost, urmașii mei,
Iar peste-o vreme ce-a trecut,
Marea Unire s-a făcut
Cu românii de peste Prut!

Și când Stalin la putere,
La Kremlin că a venit,
Nu s-a gândit multă vreme –
Capcane noi ne-a urzit…

În patruzeci a ordonat
Nistrul să-l treacă forța armată
Și doar într-o zi și-o noapte
Basarabia a fost ocupată.

Ce să vă zic mai departe?
Istoria firul și-a urmat
Și astăzi, din păcate,
Hotarul nostru-i deturnat.

Dar nu mai vrem, știți bine,
De hoardele șovine
Să fim mereu rusificați,
Nici să rămânem ostatici la „frați”!

(**Vasile Sireteanu** din Strășeni)

Drumul deportaților din ’49

Cu un vuiet plin de jale,
Încărcat cu moldoveni,
A pornit trenul pe cale
De la gara din Strășeni.

Îngrelat de mult norod
Și păzit de santinele,
El grăbea în lung pohod
Peste dealuri și vâlcele…

Trenu-arar dacă oprea,
Vrând s-ajungă mai degrabă
Acolo unde se cerea.

„Niște amintiri atît
de triste,
Despre un trecut
vechi și amar,
De-o bătrînică
povestite,
Care a trecut prin cel
calvar.

Aveam pe atunci
doar șase ani,
Un înger mic
nevinovat,
Cînd au venit acei
golani
Și de acasă ne-au
luat.”

(Tudor Roșca)

Pe la stații, pe la gări,
Oamenii voiau să știe
Unde-i duce eșalonul
Gospodari, copii, vreo mie…

Vai, sărmanii moldoveni
Nu aveau niciun răspuns,
Nici știau că asta-i crimă
Ce se face într-ascuns.

Mers-a trenul săptămâni
Până-n pustiul siberian,
Oprind lângă Irtîș…

De la Omsk pornesc îndată,
Cu viteză, camioane.
Se-ndreaptă spre eșaloane
Și câte-un „frate” sprintenel
(Coadă de topor!)
Din vagoanele închise
Ne îmbarcă pe-un vapor.

Acolo, dragă frățâne,
La un mal de râușor,
Pe la ora șase seara,
Pe Irtîș, în jos, pornește
Și merge, nu contenește,

Ajungând pân' „la Samara”.
Ne făcură și-un apel,
Din vagonu-acela mare
Ne-au mutat încetinel
În altul mai mititel…

Vaporul în sus pornește
Legănându-se în voie
Peste ape multe, multe,
Ca pe vremile lui Noe…

Se îndreaptă vaporașul
Tot așa până la apus,
Apucând pe Konda în sus…

Și plutind pe-atâtea ape,
Prin arșiță și văpaie,
A stopat la Ustia,
Unde ne-au dus și la baie…

Ne-au păzit o zi, apoi
Ne-ncărcară pe o barcă
Și pornirăm spre Suhoi.

Câți oameni erau în barcă –
Să respire nici nu puteau,
Și femeile speriate
Într-una se tot rugau:
„Facă Dumnezeu ce-o vrea
Cu noi, în Siberia!”...

…Barca plutea-ncetișor,
Ajungând la Suhoi Bor,
Unde ne-aștepta cu mare „dor”
Un șirag de camioane.

Intendentul în rusește
Doar ordonă, nu vorbește:
„Hai, luați topoarele,
Că de-acum înainte
Ca robii o să trăiți
Și robi o să muriți!”...

(**Dumitru Sârbu** din Străşeni)

Rămâne dragostea...

Plânge-ntreaga țară,
Că ne mână-n plină vară
Cu pușca-ncărcată, hoţii,
Ridica-vor din pat pe toți.
Speriați, flămânzi și goi,
Fugăriți ca de copoi...
Și nu-i că ne-au ridicat,
Da că-averile ne-au luat:
Moșia, căsuța dragă,
Și gospodăria-ntreagă.
Nici bănuiau că n-or putea
Să ne ia și dragostea.

Tot ce mai aveam aici
Cei maturi, dar și cei mici:
Vorba dulce de la vatră,
Doina ce de suflet cată,
Cântul ciocârliilor
Și-al privighetorilor…
„Ce tristeţe, oameni buni!,
Să ne rupă de străbuni!”
Dar toate de ni le-or lua –
Ne mai rămâne dragostea
Și credinţa-n Cel de Sus
Pân’ la al nostru apus!

(**Alexandru Guzun** din Căpriana)

Șoimii de fier

De fier au fost, de fier rămân
Acei cu suflet de păgân,
C-au tot dus în străinie,
În Siberia și-n Kazahstan
Un popor, o națiune,
Mame, taţi și prunci de-un an.
Să ne distrugă au tot visat,
„Pavlici Morozovi” ne-au „botezat”.
Zadarnic s-au tot străduit
Să ne facă „roșii” la suflet, la minte,
Rusește să vorbim de-acu înainte...
Noi acasă gospodari am revenit,
Să muncim, s-avem credinţă
Că suntem din neam de viţă!

(**Eugenia Sârbu** din Strășeni)

„A fost într-o noapte de vară,
Dim cîmp venisem obosiți,
Dormeam pe prispă toți afară,
În somn strîns, dulce, liniștit.

Ne-au încărcat într-o mașină,
Era cam înspre zori de zi,
Atîtea bocete, suspine
Eu cred că n-oi mai auzi.”

(Tudor Roșca)

Năpasta neamului

În inima codrilor
Ajuns-a urgia șoimilor!
De la mic la tot ce-i mare
Potopit-a totu-n cale.
În loc de câmpii mănoase –
Doar păduri întunecoase,
Mlaștini și vântoaice,
Ger și zările albastre.
Stirpea „babiloniană”
Și urgia siberiană
Gospodarii ni-i sugrumă...
Pe banchize plutitoare –
Lume multă-n chin și jale:
– Haide, ia-ți, măi, gospodare
Rămas bun de la ogoare,
Lanuri, iazuri și fânețe,
De la macul ce-nflorește.
Și privește în lung și-n lat
Câmpul tău îmbelșugat,
Și înc-o dată, pe ogoare,
Cum străluce grâu-n soare!
Că pe cerul „Moldaviei”
Îs luceferii sclaviei,
Ce te-mbie-n străinie.
Te duc în regiunea polară,
Unde viața-i mult amară
Și traiu-ți va fi de-ocară.
Alți-s duși în Kazahstan,
În iurte, sub cerul rece
Vin șerpii ca pe liman...
– În colhozuri veți munci,
Că-n Moldova nu v-a priit.
Cu ură ne-ați întâlnit,
Și-mpotrivă ați cârtit.
Da-n Siberia „cu noroc”
Va veni mintea la loc!..
Așa ne-au „omenit” dușmanii,
La-nceput și în toți anii!..

(**Maria Răzmeriță-Ciobanu** din Căpriana)

Rugă

Doamne, lumea s-o păgânit
Și pe noi în ’40 ne-o cotropit!
Din trupul bietei Moldove
Bucovina și Basarabia ne-au răpit
Și din nou ne pun în jug!
Sfinte, fă ca să dispară
Ist imperiu de ocară
Ce seamănă dezbinare,
Peste tot doar supărare.
De ce, Iisuse, ne-ai uitat
Și pe mâna moscalului ne-ai dat,
Care iar ne pedepsește?...
Că veacuri din greu am trudit,
Pământul l-am tot grijit,
Cu sudori și lacrimi l-am stropit.
În genunchi azi te rugăm:
„Iartă-ne, de ți-am greșit,
Fă să vină un sfârșit
La dureri, la chinuri grele...
Doamne, Dumnezeule,
Ocrotește a noastră credință
Și umila noastră ființă!”

(**Vasile Vâlcu** din Ulmu)

Rămas-bun

Plângeți, frați,
Plângeți, surori,
Și mă petreceți în zori,
În zori pe la cântători,
Că eu plâng de mă omor.
Ah, mă duc NKVD-iștii
Dincolo de alte zări,
Necunoscute de nime,
Neștiute de mine…
Lui Dumnezeu vă rugați
Și mătăni îi închinați
Ruga să-mi fie auzită,
Auzită și primită,
Îngerul să-mi-l trimită.
Doar El, Sfântul, e în stare
Să ne păzească de fiare…
Spre Sibiri când ne-au luat,
Doamne, mult m-am întristat:
Știu bine că e păcat,
Dar nicio cale n-am aflat
De salvare și-alinare.
Că-n taigaua străină, rece,
Dorul de casă nu-ți trece.
Aprindeți câte-o făclie,
Sănătatea să mă ție.
Iisuse, tare-s supărat
De păcatul neiertat
Al celor care m-au înhămat
Și-n jug greu m-au aplecat.
Trag și trag, și nu-l pot duce,
Vă jur pe sfânta cruce!
Fugărit cu arma-n coastă,
Am dat peste grea năpastă.
Și bătut cu vergi de foc
Tot lucrez, nu șed deloc
Când mă duc din loc în loc!
…Eu vă scriu astă scrisoare
Cât îi ziulica de mare
Și noptilița de lungă,
Dorul meu să vă ajungă!..
Întinderile de aici
Nu au capăt, mergi și pici.
Apa din Irtîș și Konda
Îi cu stele-gălbenele,
Bâhlită și tulbure…
Pâinea-i neagră, tare, acră,
Ca și viața noastră toată.
Bătrânii muncesc cu spor,
Dar vai de bătrânețea lor!
Tinerii lucră pe brânci
Prin pădurile de-aici.
Copilașii ce se nasc
Toți rămân nebotezați.
De nesomn și ger cumplit,
De frigul Siberiei,
De păcatul întinat
Liturghiile nu străbat.
De moarte, frate-al meu,
Nu te apără nici Dumnezeu!
Greu mi-i și îți scriu acum,
Întors trudit, ca de la drum
Pe gheață, prin ceața deasă…
Aștept, tare mai aștept
Mila Domnului să vină!..
Și-ntr-astă vijelie, vere,
Acum îți spun: „La revedere!”

(**Vasile Vâlcu** din Ulmu)

„Dar gîndul meu se spulbera
Din zi în zi mai mult,
Căci trenul se îndepărta
Și ne ducea în neștiut.

M-am săturat de atîta plîns
Și lacrimile au secat,
Tata în ochii mei s-a stins,
În fața mea l-au împușcat.”

(Tudor Roșca)

„Dorul îi măcina crunt pe cei ridicați", mărturisea **Maria Ciobanu** din Căpriana, și-n momentele de nostalgie își aminteau și spuneau frânturi din folclorul înțelept al neamului. Ea recita colinda „Slujește, slujește" (o va spune mai târziu copiilor și nepoților săi), care povestește despre un fiu aflat, ca și dânsa, printre străini și care, servind la masa stăpânilor, se-mpiedică și vărsă vinul din pahare. Drept argument la faptă i-a fost următorul răspuns la întrebarea ce-i cu el:

Peste negri munți
Când m-am poticnit,
Atunci m-am gândit
La scumpii mei părinți.
Părinciorii mei
Prânzul ce-l prânzeau,
Acum nu-l mai prânzesc,
Vai, de dorul meu
Și de focul meu.

Frățiorii mei
Caii ce-și hrăneau
Tot în fala mea
Și-n dragostea mea,
Acum nu-i hrănesc
Tot de dorul meu
Și de focul meu.

Surorile mele
Cununi ce-mpleteau
Tot în fala mea
Și-n dragostea mea,
Acum nu-mpletesc
Tot de dorul meu
Și de focul meu.

Pelaghia Corcodel din s. Ulmu, femeie înțeleaptă, le recita copiilor săi în Siberia versuri din „Plugușorul" cules de V. Alecsandri despre oamenii țării sale – harnici secerători și clăcași:

Ei cu stânga apucau
Și cu dreapta secerau,
Și pe lan înaintau,
De părea că înotau...
Alții-n urma lor legau,
Snopi bogați ei adunau
Și clăi mândre ridicau,
Ce la soare se uscau,
Apoi carele-ncărcau
Și pe toate le cărau,
Și girezi-nalte durau.
La apusul soarelui,
În capul pământului,
Pe genele vântului...

Iar soacra Pelaghiei, **mătușa Catinca**, își amintește Alexandra Vizitiu din satul Caracui, rămânând cu nepoții și cu copiii lăsați pe seama ei de femeile care plecau la muncă, le citea rugăciuni dintr-o cărțulie sau îi învăța prin versuri cum se execută lucrările din gospodărie, pe fetițe – cum se coc colacii:

Lăsa aluatul până dospea
Și colacii învârtea,
Pe lopată mi-i culca
Și-n cuptor îi arunca,
Apoi iară cu lopata
Rumeni îi scotea și... gata!

Iată cum apăreau zilele săptămânii și denumirea locurilor de pe pământurile basarabene cu frânturi din urăturile noastre tradiționale:

Lunile – colinele,
Marțile – fânațele,
Miercurile – măgurile,
Joile – văile,
Vinerile – piscurile,
Sâmbetele – toate săliștile.

Vasile Staver din s. Scoreni, în Kazahstan, spunea urări din semănatul nostru tradițional:

Să fie această casă
În toate mai aleasă,
Tot cu mană și cu hrană
Din neam în neam,
Din seminție în seminție
Și așa până-n vecie!

În regiunea Tiumen, prin satele în care au fost deportați românii, circula un cântec compus de un autor anonim, cu diferite melodii ale cântecelor noastre populare, cântat în șoaptă prin case sau cu voce în lipsa supraveghetorilor:

Foaie verde de trifoi,
Doamne, ce necaz și ce nevoi
În țărișoară la noi!
Plânge lumea-n lung și-n lat
De jale și de-nstrăinat,
Că va fi crucificată
Pentru dragostea curată
De muncă și de glie,
De codri, de câmpie
Și de cânt de ciocârlie.
Blestemați în veci să fie,
De Dumnezeu și de mine,
Cei cu inima pustie.
Foaie verde de pelin,
Viața noastră îi venin,
Că ne-au dus pe toți la chin,
Să muncim, să tot muncim...
Poduri peste râuri să durăm,
Grai și nume să-l uităm.
Să ridicăm oraș după oraș,
Să ne rugăm cu „Otce naș”,
Să creștem roade, să-i hrănim,
Să-nghețăm și să murim...

„Iar frățiorul meu
mai mic
Pe drum de foame
s-a umflat,
Nu l-am putut
salva, a murit,
Nici nu știu unde-i
îngropat.

Pe mine și pe-a mea
mămică
Ne-au dus la locul
destinat,
Am început tot din
nimica,
A noastră viață-am
aranjat.”

(Tudor Roșca)

Doină

Doină, doină,
Cânt al meu,
Ce mi te-a dat Dumnezeu
Să te cânt la bine,
Dar mai mult la greu,
Să-mi ușurezi sufletul
De tot amarul meu.
Vine dorul dinspre țară
Și-napoi se-ntoarce iară,
În pustietatea neagră,
Unde traiu-i de ocară.
Doina mea, tu, vers cu foc,
Că te am e un noroc,
Mângâie-mă și acu,
Pe aripi de vânt mă du
La cea vatră din străbuni,
La părinți, la ai mei buni,
Să mă jelui de-al meu chin,
De osânde paharu-i plin,
De sănătate să ma-nchin
În dulcele-mi grai bun.
Doină, doină, cânt de sare
De la lacrimile-mi amare.
Îți spun, maică, cu iubire
De înaltă prețuire,
Că și eu la fel ca tine
Mă rog pentru-al vetrei bine.
Spune-i câmpului cu grâne
Că și eu la fel ca tine
Îl visez cum a rodit,
Cu tril de ciocârlii împânzit.
Doină, cânt făr' de-asemănare,
Nime-n lume nu te are,
Tu te du, apostolat,
La neamul meu cel dezbinat
Și-i șoptește, doar tu știi,
De Mihai, de liturghii,
Cu grai dulce poate-i izbuti
Pe dușmani a-i îmblânzi
Și noi (cei deportați) om reveni
La căsuța cu pridvor
Și-om avea un viitor.
Ah, doină, doiniță,
Glas de porumbiță,
Floare de busuioc
Pusă-n pălării la joc,
Floare de liliac,
Cin' te uită – e păcat!

(**Grigore Vâlcu** din Ulmu)

Un strigăt

Un strigăt vine de departe,
De-atâta cale ostenit,
Desprins din a veciei carte
A vremii de dezmăț cumplit.

Un strigăt, Doamne, către Tine,
Din lumea celora ce-s morți
În anii foametei haine,
Aduse de vrăjmașe sorți.

Nu-i auzeai atunci, Preasfinte,
Sau să-i ajuți n-ai izbutit?
Atâtea glasuri din morminte
O pâine cer necontenit…

(**Dumitru Sârbu** din Strășeni)

Drumul Siberiei

Foaie verde măr uscat,
La ora trei când m-am sculat,
Mașina la poartă a stat,
Soldatul la ușă a strigat
Și în casă când a intrat,
El pe loc ne-a arestat
Și-n mașină ne-a încărcat.

Foaie verde măr domnesc,
Înapoi eu când privesc
Cum rămân puii țipând
Și lumea pe drum plângând,
Și oițele zbierând,
Și câinii în lanț urlând:
„Vă duceți, stăpânii mei,
Și rămânem singurei",
Dar mașina tot vuia
Și-nainte ne ducea...
Adio, căsuța mea,
Eu plec în Siberia.

Foaie verde de orez,
Eu plec și mă-ndepărtez,
Și din ochi lăcrimez,
Și din inimă oftez.
Dar mașina tot mergea
Și la gară ne ducea,
Acolo trenul stătea
Și pe noi ne aștepta.

Frunză verde trei urzici,
La gară la Ghidighici
Sunt vagoane cu miile
Și-așteaptă mașinile
Să-ncarce familiile.

Foicică măr uscat,
Acolo trei zile-am stat,
La trei zile ne-o pornit,
Peste Nistru ne-o trecut.

Nistrule, apă vioară,
Face-te-ai neagră cerneală
Să te pun în călimară
Și să scriu o hârtioară,
S-o trimit la mine-n țară.

Foicică lemn de nuc,
De la Nistru pân-la Bug
Nu știu, Doamne, ce-am făcut,
Că atunci eu am văzut
Din Moldova că mă duc.
De la Bug și pân-la Volga
Ne-au luat rușii cu vorba…

Foicică foi de ceapă,
Volgă, Volgă, apă lată,
Nu lăsa trenul să treacă,
Înainte ca să meargă.
Dar trenul tot manevra
Și-nainte ne ducea,
Și lumea toată plângea,
Prin fereastră se uita
Și la vapoare privea,
Și din gură tot striga:
„Ne duc în Siberia"
Dar trenul tot manevra
Și-nainte ne ducea.

Frunză verde trei castane,
Amărâți mai suntem, Doamne.
La Ural când am ajuns
Toată lumea n-a mai plâns:
„Stai, măi frate, nu mai plânge,
Viața noastră nu se stinge,
Căci ne duc prin stânci de piatră –
Nu-mi văd casa niciodată.

Foaie verde măgurele,
Când am ajuns prin tunele,
La copii le mor de jele:

„În serile, nopțile lungi,
A mea mămică îmi
spunea:
Eu cred că tu ai să
ajungi
Să te întorci la casa ta.

Și m-am întors eu
bucuroasă,
După atîta vreme, ani,
Dar n-au vrut să-mi
mai dea casa,
Căci mă numeau
chiabur, dușman".

(Tudor Roșca)

În vagoane se-ntuneca
Și cu fum ne îneca.
Copilașii toți plîngeau
Și la mama tot strigau:
„Maică, maiculița mea
Ne duc în Siberia!”

Frunză verde și-o lelea,
Ei prin gări ne mai opreau
Și jos din tren ne dădeau,
În rând câte patru ne puneau
Și la mâncare ne duceau,
Și ne mânau ca pe boi
Cu puștile însulițate

Și cu arme automate,
La cazarme ne duceau
Și mâncare ne dădeau.

Mâncarea nu ajungea
Și lumea toată plângea,
Dar ei nici nu se uitau,
În vagoane ne-ncărcau
Și-nainte ne duceau.
Și ne-au dus la Ialutorovsk,
Unde scria: SIBERIA.

Acolo trenul stătea
Și pe noi ne descărca,
Ovecikin ne număra
Și-n mașină ne-ncărca,
La sovhozuri ne ducea
Și din gură ne spunea:
„Pe veci în Siberia!”
Iar noi din inimă oftam
Și din ochi lăcrimam,
La Moldova ne gândeam...

(**Elena Berdan** și **Eudochia Crețu** din Cărpineni)

6 iulie 1949

Într-o urgisită noapte,
În șase-a lunii lui cuptor,
„Corbii negri” umblau prin sate
Să ne „făurească” viitor.

Se vindeau fraţii pe fraţi,
Neînțelegând ce se întâmplă,
Din somn ridicaţi,
Cu pistolul pus la tâmplă.

Acuzații scrise pe hârtie
Că suntem „chiaburi și bogătași”,
Duși am fost în silnicie,
Ca niște aprigi vrăjmași.

Și pe tine, Doamne Sfinte,
Cu cei mai vrednici și buni
Te-au dus drept oseminte
La mina de scos cărbuni.

Adevărul veșnic sfânt
Cercat-au să-l ponegrească
Și pe-ntregul Pământ
Minciuna s-o răspândească.

Nebuni, ei devastau
Casele și-averile toate,
Dar nu te-au putut alunga
Din sufletele întristate.

Când au dărâmat biserici
Și crucile de aur le-au tăiat,
Iar pe credincioși și clerici
Fără milă i-au exilat,

Din cărţile tale, arse cărți,
Din cenușă și scrum
Ai reînviat din morți,
Ca să te-avem acum.

Adună-i, Doamne, sus, în ceata
Sfinților noștri, spirite martire,
Pe cei osândiți de soartă,
Dispăruți fără de știre

Spre veșnica lor pomenire
În marea Ta Împărăție,
Pentru a lor urgisire,
Suferită-n surghiunie...

(**Elena Munteanu**, fiică și nepoată de deportați)

In memoriam

Valurile Irtîșului posomorât îmi oferiră
fașă de leagăn, onorat cu viaţa în alte origini.
Piuitul naţional din scăldători siberiene
s-a transfigurat liră, coardele-s râuri de lacrimi,
plouă și plouă, când ninge.
Ochii mei neprihăniţi au mijit prima dată-n Kuria.
Ce fericire înghesuită de taigaua prezentului
fără viitor, fără zbucium.
Protejându-mi sensibilitatea de urși flămânzi
toată copilăria, maică-mea m-a alinat
cu povești fantastice pre graiul dulce.
Fostau mii și mii *no эmany** de la baștină deportaţi.
Nu ne mai feream și uciși, înadins, de păgâni.
După repatriere în RSSM,
oamenii se descătușau reîncarnaţi.
Pe noi ne intimidau din obișnuință,
îmbrâncindu-ne, ca pe niște câini.
În timp ce democraţia accelerează uluitor
noul cerc vicios al pământului,
m a r t i r i i
intervin memoriei scurte developându-se
îngălbenită fotografie.
Ciudată libertate atât de întârziată a cuvântului,
cum și cui să vorbească bunii mei din sicrie?
Doar Domnul știe
pe ce punct de suspensie sunt sufletele lor.
Cu certitudine nu pot separa acolo răul de bine.
Pe această răscruce a Universului,
numită „Planeta de jale și dor”,
numai Judecata de Apoi va face dreptate în fine.

gîndurile îngheaţă
ca cerneala în toc,
frigul străbate
din fiece filă
mai rece
ca cel de afară.

Aici
prin munții galbeni
de hârtie
un alt grai
din lumi demult apuse
la nesfîrșit se milogește
„Milostiveișii
Gosudari,
pokorneișe proșu...”

(Lidia Condreanca)

Cu orice prilej jertfesc pomana pentru nefericiţii
ce nu s-au întors.
În iubirea-mi solemnă odihniţi-vă,
dragii mei – viu monument.
Fiţi pe pace, Istoria
din Cartea Vieţii tot nu v-a șters.
Imperiul Sovietic cu cenușă pe cap a decedat,
blestemându-și sie diabolicul experiment

(Nicolae Guțu, 1994)

Nimbul cu cozoroc

În memoria pictorului și poetului Mihai Beţianu

Să nu te lași hârcăit[1], maestre,
când Moscovia trage la pipa cu turbă.
E timpul să spui lumii întregi povestea
Vârdalelor[2] tale-ntr-o vară ce turbă.

E-un anotimp invadat de lebede – smog
cu gâturi lungi, asmuţite, de șarpe.
La viaţa ta n-ai gustat nici un drog –
în creaţie ai spetit cât șapte.

„Muncă la cataramă”-i ziceai.
Și câte-o muză, din când în când.
Beat de dragoste te recreai,
ca să pictezi și să scrii iubind.

„Per tu” cu Petrarca și cu Shakespeare,
mi-e teamă că nu te-am putut preţui.
Mai degrabă te-asemuiesc cu regele Lear
din turnul pâclei ce-l înlănţui.

Cu cozorocul roșu pe frunte-ndesat,
te-am năzărit la braţ cu Leonardo,

---

* (rus.) „Pe etapă”– exspresie uzuală din timpul Rusiei ţariste, semnificând calea anevoioasă pe care o aveau de urmat condamnaţii escortaţi în Siberia pe jos, în mai multe etape, de la o etapă la alta făcând un popas.

în „a Treia Romă”[3] te impuneai, sprâncenat,
de parcă ai fi fost și-n „Prima”, și în „a Doua”

din rândul artiștilor de epocă, clasici.
Dea aia, un timp, păreai supărat banal
că te-am numit dintre Naivi de-aici,
„Pirosmani[4] al nostru”, mare original.

Făuritor de-nsufleţiri şi cu sonetele pe rusește,
vastă paletă natală-nflorită-n exil.
Ai pribegit tot imperiul să culegi regește
zăcăminte-n altoiul stilului tău pueril.

Și-n Altai, și-n Siberia de mic pătimind,
ai tras, ispășindu-ţi prima Vârdală.
Copil al nimănui cu botezu-mplinit,
Dumnezeu te-adora și-n hecatomba vasală.

Pomeneai, din copilărie, un prezicător bulibașă,
de la părinţii dragi, plătea, să te cumpere.
Și dacă nu i-a mers, a proferat: „Din față,
ai de suferit trei Vârdale – cumpene!”.

Prin ciur şi dârmoi te-a modelat destinul,
precum mesteci culorile pentru un chip,
până s-a decolorat în gâtlej veninul,
eliberându-ţi sufletul – răcnet din Arhetip.

Alt oracol trimise atunci Rânduitorul
să-ntâmpine scuturat glasul mut,
prorocind că-ţi va surâde curând norocul,
cale – menirea de-artist pe Pământ.

Era important să fii sigur, când singur
descopereai toată Tema cu teama
de autodidact neîndemânatic pe friguri,
îndrăznind pânze enorme cât karma

Vârdalei a doua, ce ține de Patria-
mumă de dor și trenul siberianu

„Ca un refren.
Pentru el
limba strămoșilor mei
e doar „mestnoe
narecie”,
pentru mine-i
un glas înăbușit
ce se mai aude
strigînd
din glotofagicul
infern.”

(Lidia Condreanca)

răstignit spre Sud pe toată harta,
cu care-n Moldova se întorcea Beţianu.

Tablouri, maldăre, purtai în cârcă
și-o seamă de nostalgii pre rime-n sân.
Așa te-ai prezentat lumii bune, crezând că
și autorităţile Artei te vor admira-n urale, pe mâini.

Geloșii, în primul rând „vizionându-te”,
la masa rotundă-au dedus că ești „o problemă”.
Cu vremea au răsuflat ușuraţi, alungându-te
de unde-ai venit, cu geniu, cu tot și boemă.

Ne-am cunoscut virtuoși când ieșeai din Sobor.
Acolo Sacrul era înlocuit cu tablouri în Expoziţie.
Metafora recitată atunci până în zori, de zor,
era despre Hârca și-un Năzdrăvan în contradicţie.

Ulterior interveni tentantă Vârdala a treia,
la Moscova, spre care tindeam și eu.
Imediat din armată m-a condus ideea,
dându-ţi de urmă în metropolă cu greu.

Câini cu colaci în coadă – nici zare
în epoca celor mai de vază măturători.
La rânit omătul îndeosebi se limita(u)[5] tătarii.
Moldovenii veneau la studii și după titluri de doctori.

Pe lângă toate, ai vrut să te-afirmi,
să te cunoască, cum ești, Cultura universală.
Reușita-jumate a efortului propus, o confirm:
printre ai noștri ai câștigat faima reală.

Câtă babiloniană singurătate-ndurată!
Câte speranţe deșarte – convoi!
De-alungul anilor pâine cu sare și apă,
post, ne-post, de voie și de nevoi.

Prindeai avântul cu pânzele sus
pe valuri-tsunami năvală în faţă.

Odată respinse, te detașai dispus
cu gând inspirat pentru noi și viață.

Ca un soldat la postul de veghe,
dotat cu strictul său necesar.
Între puține era și cojocica ta veche,
și pensule preparate din coamă de cal.

Firește, cum se uscau, le lăsai bețe,
mânuind cu ele, ca la masă chinezii.
Șevaletul tău – o poliță pironită-n perete,
vizavi oglinda lărgea, ca să impresioneze.

Și-atât, din luxul ferm de noblețe omenească.
Pe bune, format, ai dovedit rezistență.
Mulți chemați, puțini aleși să jertfească.
Pare-mi-se c-ai intuit Credința-n esență.

Și-ai ars cu capul în sac de cenușă,
o Rusie-ntreagă punând-o pe jar.
Elicoptere cu megatone de ploaie vrură să stingă
Vârdalele prinse direct în pojar.

În privința aceasta oficial se bănuiește,
„factorul uman" incendiator, imposibil a-l depista.
Cred, e oastea de îngeri-făclii ce-l însoțește
până în vârful cerului pe preafericitul Mihai.

La urmă, destins, s-a depășit însuși pe sine,
sărind din timp și din orice Vârdală.
Nici tu glorie ca lumea, nici adormire deplină.
Din punctul mort se detonează trezirea totală.

(**Nicolae Guțu**, 2010)

Note:

[1] Derivat de la Hârca.

[2] De la dârvală.

[3] De la ţarul Ivan cel Groaznic, Rusia și astăzi e considerată „a Treia Romă" de către ruși, după care se afirmă cu încredere: „...iar a Patra nu va mai fi".

[4] Faimos plastician naiv din Georgia, care a activat la începutul secolului XX în or. Tiflis (Tbilisi).

[5] În Moscova, din timpul sovietic, înregistrarea obligatorie a cetățenilor nemoscoviți era permisă cu o rigoare severă, cu excepția lucrătorilor în număr foarte limitat la întreprinderi mari, în construcții și în administrația blocurilor, în special măturători. Se emitea pe o perioadă de un an un „Ordin de înregistrare provizorie", care în popor se numea scurt: „Limita". Această „Limita" avea importanță decisivă, deoarece fără ea nu puteai să stai în Moscova mai mult de trei zile, nici nu te puteai angaja să lucrezi undeva.

„Можно обойти
любой овраг,
На трясине тропку
обнаружить.
А вот к тебе не
враг, а друг
Подползёт змеёй.
Как его в потёмках
обнаружить?
Уж не так страшен
пистолет,
Если в спину не
нацелен.

Верить в друга,
разрывает грудь,
Закипев
смертельная обида.
Может быть не
верить никому?
Все, что вредно и
лживо в гробу!
Заточить без
воздуха и пищи?"

(Nicolae Istrati)

Sarea pământului

Străbunicilor și bunicilor pe linia mamei și din partea tatălui, de asemenea și părinților mei, deportați de regimul comunist din URSS în Siberia, în două rânduri: 1940 și 1949

„Cine-am fost și ce-am ajuns!”,
spunea bătrânul meu bunic.
Pe la nouăzeci de ani în sus,
lui i se părea un secol mai nimic.

Gospodar de frunte-n sat,
Constantin al lui Nicolae Bivol,
din rezerva Domnului fu ridicat
s-o apuce spre Siberia „benevol”.
Harnic și iute la treabă,
crișca sarea pământului în dinți.
Prima dată a-nțeles că totu-i degeaba,
când trebui să părăsească moșia, Ulmu și pe cei iubiți,
oameni de-aproape, de departe,
fără să întoarcă-n urmă capul,
cu-n butoiaș de vin în spate
pentru dragii ce-l așteptau la capăt.

Și-a depănat anevoioasa cale „a etapelor”
cu sufletul învineţit de tulburare,
pe-aici mai înainte au dus crucea lor
nevasta-i Maria cu trei copilași în deportare.

Pe el, ca și cum îl străpungea,
drept în inimă, taigaua frigurilor,
din care bunica, ostatică,-l striga
să-și apere familia la 50 de grade, singuri.

În noaptea raziei, când convoierii năvăliră să-l salte,
bunul meu, preocupat, înainta pe cai la târg.
De pe deal văzu cum haita-nhaţă
pe ai săi și pe toţi cu sârg.
Mustrându-se c-a ezitat în neputinţă,
ulterior, gemea înjunghiat de tristeţe,
rupt pe dinăuntru până-n fiinţă,

trăirea răbufnea, crispând chipul feței.
„Cine-am fost și ce-am ajuns!”
zicea în gând, mușcându-și limba.
Se cutremura în hohote de plâns,
ascuns, de zorii zilei,-n umbră.

Oastea roșie, pe fiecare cu-a lui cruce,
îl înghesuia în cușca camioanelor să-ncapă.
Tata și mama s-a întâmplat să urce
și să meargă-ntr-o mașină,
într-un vagon și într-un șlep pe apă.

Pe urmă s-a dus și bunicul, nearestat,
oftând în ritmul roților de tren
până mii de kilometri l-au înfierat,
ca un păianjen – cerber de infern.
Până taigaua și pe el la-nghițit,
ca și pe părinții mei tinerei pe atunci,
care dintr-odată maturizați au sărit
pe altă lume, unde – vrei, nu vrei – te-njugi.

De aceea, proptit la mal de Irtîș,
bunicului îi venea să suspine mereu.
Parcă murise în sine. Răzeșul – trăia,
cu mâinile-ntinse la Dumnezeu,
drepte ca brazii de lângă bordei,
săpat, o statură, adânc în pământ,
unde credința avea să prindă temei
din sufletul cenușit să-și ia avânt.

Se-ntreba: de ce tocmai ei sunt cei pedepsiți,
iar nedemnii – liberi să violeze întreaga lume?
De fapt, știa că aleșii sunt ispitiți.
Acolo se rugau toți ca unul
pentru întoarcerea grabnică-acasă,
tot nu le venea a crede orbește
că-i fără scăpare sub sârma ghimpată deasă.

Se cruceau necontenit, îngânând: „Doamne, ferește!”.
„Cine-am fost și ce-am ajuns!”,
nu se ogoia inimosul Costache.

„Задохнуться ни
честью, ни жизнью.
Трудно жить
душою сиротея
И ведь люди, это
люди не ужи
И не все наверное,
злодеи.

Одинокий друг мой,
где ты, где?
Отзовись в твоём
тяжелом горе,
Я готов помочь
тебе плечём
И не продажным
словом.”

(Nicolae Istrati)

„Тяжело, но надо
превозмочь!
Пусть глядит
глазницами
пустыми
Над землёй
простершаяся
ночь,
Пусть дороги ноги
окостылят,
Пусть сто бед
нависнут над
тобой
Превозмочь!
И выиграем бой!”

(Nicolae Istrati)

Muncea înfuriat și la ruși
nu ca să placă, ci ca să-și facă placul.

Și-avea har să muncească.
Munca și frica de Domnul
l-au inspirat să trăiască,
s-o ia de la-nceput, nebiruit, omul.

Prima iarnă geroasă a mers
pitiți în vizuina de sub pădure,
dar până în primăvară, ieșit din stres,
bunicul a înjghebat o casă și-o șură,
din lemnul proliferat în înconjurare
fie-n construcții, la calea ferată, pe foc.
Cartofii serveau: de cartofi, de pâine, de carne.
Altceva de mâncare nu se găsea deloc.

Atât că, vaca siberiană, era darul divin
copiilor – lapte, salvând scunda masă.
În pofida restricțiilor, se furișau,
din împrejurimi să vâneze,
ca foamea să nu lihnească casa.

Și-aruncau cu nădejde nadă-n Irtîș,
pescari ai vremurilor de restriște.
Ce mai bucurie să tragă plasa și
undițele să le vadă-nfruptate de pește!

Urșii, chiar dacă dădeau târcoale
adesea prin curți și pe la ferestre,
oamenii se repezeau peste-aceste animale,
nu ca să le guste, ci ca să le dezlâneze.

La „kufaika" de fiecare zi – uniformă,
căciula mai caldă de iepure – rară-ntâmplare,
ca și carnea-i, în loc de miel, aidoma
jertfei de Paști, cum se făcea la Ulmu,

când la biserică se închinau creștinii,
apoi acasă reveneau să prăznuiască
împreună cu neamurile, nașii cu finii
slăvind Învierea, marea taină Domnească.

„Cine-am fost și ce-am ajuns!”,
murmura neîncetat bunicul epitemia lui.
De-aci răbdarea damnării, continuă, nu avea sens
fără nădejdea demontării Gulagului.

Care ulterior, în fine, topi calota imperială-nghețată,
de la Apus spre Răsărit – un continent
hiperborean cusut cu sârmă ghimpată,
la discreția dictaturii apocaliptice, impuse concret.

(**Nicolae Guțu**, 2010)

„Только посмотреть
попристальнее в оба!
Чтобы обойти любой
овраг
На трясине тропку
обнаружить
И когда к тебе не
враг,
А друг подползёт
змеёй - обезоружить!

Волю, нервы в узел
завяжи!
Трудно жить душою
сиротея
И ведь люди, это
люди, не ужи
И не все Иуды и
злодеи!”

(Nicolae Istrati)

Doina basarabeanului deportat

Plânge doina în Sibiri,
Ca floarea în mărăcini.
Plânge și în Kazahstan
Doina de basarabean.
Plânge și frunza de brad,
Râuri lacrimile cad…
Rătăcită, făr’ suflare
Tremură biata cântare.
Umblă-ncolo, umblă-ncoace,
Pe cei umiliţi să-mpace.
Ei o aud abia-abia,
Însă nu o pot cânta!..

…

Aplecaţi în jug mereu
Prin ocne de minereu
Și bătuţi c-un bici mai greu,
Mânaţi ca vitele pe râu,
Prin omăt până la brâu,
Pe umeri purtând colea
Un topor și beschia…
Taie arbori mici și mari,
Cară druci, bieţii sărmani,
Îi cară pe umărul stâng
La vale, pe ape… și plâng:
„N-ai putere și nici mâini,
Nici picioare să te ţii,
Să iei aer în plămâni!”.

…

Curg șiroaiele de sânge,
Moldovenii cum s-ar plânge?
Îndârjiți, cu doina-n gând,
Câte o frântură prind.
Ascultă glasul străbun
Cei născuţi cu jalea-n pumn.
Cei care îl duc prin viaţă
Drept îndemn și drept povaţă,
Ies voioși către lumină
Și durerea își alină:
„Doină, tu, doiniţa mea,
Fii cu noi alăturea!”.

…

Doina strămoșilor mei,
Iară în oglinda ei –
Gloria Moldovei:
Bărbaţi care au cântat
Sufletu-i îndurerat.
Pe frunza de stejar născuți,
Pe cea din carpenul de munți.
Scăldaţi în Dunăre și-n Prut,
Cu doinele ei au crescut.

Scăldaţi în verde busuioc,
Doina să le-aducă noroc…
…
Se aude dintr-o mină:
„Ţipă sufletul în tine!
Trăind cu frica de moarte
Uiţi părinţi, soră și frate!”.
Doină, doină, miere dulce,
În Moldova azi m-aș duce.
Doiniţă fără soroc,
Ajută-mă să mă-ntorc
La dragă căsuța noastră,
La copii și la nevastă,
Să-i scap, Doamne, de năpastă!
…
În stepa Kazahstanului –
Jalea neamului,
Privighetoarea graiului,
Regina cântului
Și podoaba sufletului.
Doina mea, durere mare,
Doina cea de-nstrăinare.
Și vin rândunici în stol,
Mândră-i doina cea cu dor,
Cu-amintiri de rece brumă
De la maica din grădină,
Cu miros de lămâiţă
Și cu chip de mândruliţă.
Aoleu, ce dor de foc,
Duce doina din loc în loc!..
Unul scapă din Sibiri
Și ajunge, că te miri,
Tocmai în Kîzîl-Orda
La basarabeanca sa…
…
Alt fecior porni de zor
Pe Konda, cu luntrea-n zbor
Până la Lenuța-i dragă
Peste praguri, peste ape,
Creste-nalte și-o dumbravă,
Întrecând în miez de noapte
Viforniţa cea grozavă,
De se-ndoaie vâsla-n mână…
Smulge-n legănat de luntre
Un dor-călător și-o punte,
Cântecul de ciocârlie,
Care lacrima învie.
Și cu bucurie-ajunge
La codana care plânge…
Se topește fata-n noapte
În a doinei dulce șoaptă.
Luna și cu stelele
Trag încet betelele…
…
Frunză verde păducel,
Fă-mă, mamă, voinicel.
Frunzuliţă de stejar,
Adu pacea la hotar.
Doină, doiniţă,
Fă-mă iar o copiliţă
Să mai stau pe vatra casei
Cu părinţii mei, cu fraţii.
Că în dragoste ţinut
Sufletul este-ndulcit…
…
Dinspre Siberia adie
Doina cea de pribegie,
Doiniţa de jale-amară
Pentru neam și pentru ţară.
Doină, doină, cânt mereu,
Cântecul lui Dumnezeu,
Ce te mișcă de răsună
Munţii și pe vreme bună.
Dă-mi răbdare, alinare,
Zilele ca să-mi trăiesc,
Destinul să-mi împlinesc...

(Varvara-Valentina Corcodel)

MESAJELE SURGHIUNULUI
(SCRISORI DIN CARTEA DORULUI ȘI A SUFERINȚELOR)

„Mi-e plină ființa de jale
Ca trupul mării de sare.”

(Grigore Vieru)

Din scrisorile deportatului Nicolae ISTRATI din s. Văsieni, persecutat de regimul comunist și condamnat de trei ori

Scrisoare trimisă din regiunea Tiumen:

„Drag amic, am primit cu bucurie deosebită scrisoarea ta. Cred că-ți dai seama că-ți scrie un «dușman al poporului» și sunt sigur că știi pentru ce am înfundat Siberia eu, mai apoi și familia mea. Cine știe ce va fi mai departe?...

Pe aici – numai credincioși (deportați și condamnați, *n.a.*) peste tot: civili și militari – de la vlădică până la opincă, din toate colțurile marei U. (Uniuni, *n.a.*). Barăcile din timpul războiului și-au păstrat utilitatea sinistră și cred că vor continua să funcționeze încă mult timp.

Prin Siberia, dar și pe la voi, după cum mi-ai scris, s-a așezat vălul unei tăceri, care nu este decât roșie și orbecăiește prin desișul taigalei, prin mine, pe ape și se duce din ce în ce mai la adânc.

Noi, «chiaburii» și «dușmanii poporului» tot în acest loc ne găsim. De recurs ori de comutare nici nu se poate pomeni. Coșmaruri de nedescris... Și apoi pe mine, dar și pe mulți alții, demnitatea nu ne lasă să cerșim grațierea. Mai rezistă stejarii drepți furtunilor! Nu?

Mi-ai povestit despre «venețianii» (veneticii *n.a.*) ajunși (la putere), despre năzdrăvăniile lor. Era și de așteptat. Ce să-i faci, trebuie de rezistat, poate vor veni timpuri mai prielnice de alungat...

Cât despre mine, mă țin, uneori cu dinții, dar mă țin. Uneori crapă piatra (răbdarea *n.a.*) și limba se dezleagă revenind în carcer.

Mă împinge păcatul într-una din zilele cenușii să traduc și să scriu versuri din mărețul geniu. Le citesc cu orgoliu unor prieteni, căci de la alții te poți aștepta la un bobârnac în frunte – nu s-au mântuit cozile de topor, căci lemn pe aice este de ajuns și de lăsat. Nici nu știi care-s mai «bune»... Amicilor le-a plăcut sfârșitul pe care ți-l subscriu:

„Cine-a îndrăgit străinii,
Mânca-le-ar inima câinii,
Îndrăgească-i ciorile
Și spânzurătorile!”

Ce crezi, m-au descoperit și a urmat tare lungă ispită (cercetare, *n.a.*) cu acuzări câte-n lună și-n stele și cu lămuririle mele timp de o săptămână. Văzând că nu găsește pentru ce să mă pedepsească, interlocutorul meu îmi zice:

– A seiceas ia zadam tebe, dorogoi, vopros na zăsîpku: V sorokovom godu Moldavia bîla okupirovana ili osvobojdena?

– Okupirovana, îi răspund răspicat eu. Dar el unde face:

– A-a-a, „străinii" tî imel v vidu „russkie", da? Îi răspund în aceeași manieră:

– Net-net, ia imel v vidu ne russkii narod, a teh kotorîe rukovodili sobîtiami, vedi Vî bîli, tovarișci, nacialinikom tam, adaug eu, gentil, la replică.

– Smotri, Istrati, ne duri, potomu cito v sleduiușcii raz budeși sideti kak milenkii v karțere, ponial? încheie el, bătând cu pumnul în masă.

Dar la mine-n minte era deja traducerea fragmentelor frumoase din „Scr. 3" cu chemarea potrivită:

„Cum nu vii tu, Țepeș, doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei."

M-am abținut pentru o vreme de la scris, apoi m-am apucat de compus poezii de dragoste în limba rusă. Aici cazi în deznădejde, dacă nu-ți ocupi mintea cu ceva, care să te mențină drept și treaz.

După ce a plecat tătuca, biciul s-a mai scurtat și noi, de diferite naționalități, ne întreceam la cântat. Unul de-al nostru mi-a dat cuvintele unui cântec și l-am interpretat eu. Îți expediez versurile și ție:

„Doi ochi odată-am întâlnit
Albaștri ca seninul,
Pe-acei doi ochi eu i-am iubit,
Că așa mi-a fost destinul.

Refren:
Dar ei la mine nu priveau,
Nu înțelegeau amorul,
De chin și jalea mea râdeau,
Căci nu știau ce-i dorul.

Doi ochi altă dată-am întâlnit
Verzui ca fundul mării,
Pe-acei doi ochi eu i-am iubit
În culmea disperării.

Doi ochi aseară-am întâlnit
Negri ca neagra noapte,
Pe-acei doi ochi eu îi iubesc
Mai mult cum nu se poate.

Și ei la mine tot priveau,
Înțelegeau amorul,
De chin și jalea mea plângeau,
Căci ei știau ce-i dorul."

De-ar fi așa, am fi un piculeț mai senini, dar...

Închei cu mare dor de vatră și amici. Scrie-mi, că veștile de-acasă ne interesează mult, iar scrisorile sunt o mare mângâiere pentru toți noi, cei de pe aici, unde-ți îngheață limba de tăcere și de ger.

Nu uitați sfaturile regretatului meu frate Ion și ale altor confrați. Doar n-au murit pentru cauza altora, fiind împușcați cu cruzime...

(Fie ca tot ce-i nedrept și minciună să plece-n mormânt odată și pentru totdeauna în sicriu cu dobitoacele)(-ii) răufăcătoare!! (-tori).

O îmbrățișare fierbinte din ghețăriile Siberiei,

N. Istrati".

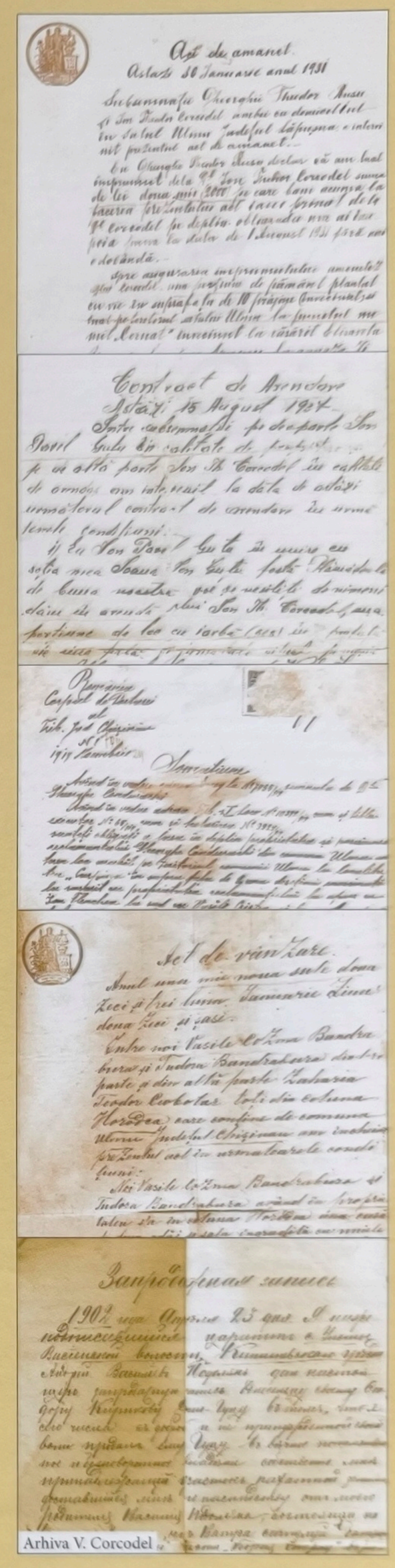
Act de amanet
Astazi 30 Ianuarie anul 1931
Subsemnatu Gheorghiu Teodor Ausu
cu Ion Teodor Corcodel ambii cu domiciliul
in satul Ulmu Judetul Dâmbovița convenit
urmatorul act de amanet...
Eu Gheorghe Teodor Ausu declar că am luat
imprumut dela D-l Ion Teodor Corcodel suma
de lei doua mii 2000 pe care i am asigura la
Casseria Orășenească act Casei Grămă / de la
D-l Corcodel pe dobândă ce urmează mie să mi se
plătească la data de 1 Aprilie 1931 fără nici
o dobândă.
Spre asigurarea imprumutului amenteț
D-l Corcodel una pereche de grămăzi plantat
cu vie cu suprafața de 10 stânjeni pătrați situat pe teritoriul satului Ulmu la locul zis
„Ausu" învecinat la răsărit cu [illegible]

Contract de Arendare
Astăzi 15 August 1924
Intre subsemnații de pe de o parte Ion
Dorel Gulie din calitate de proprietar
pe de altă parte Ion Șt. Corcodel în calitate
de arendaș am încheiat la data de astăzi
următorul contract de arendare în urmă-
toarele condițiuni.
1) Eu Ion Dorel Gulie dau în arenda
soției mele Soare Ion Gulie fosta Manolache
de către noastre pământ de nimeni
daine de arendă pe Ion Șt. Corcodel ma-
șa parte de loc cu toate [illegible]

Romania
Consiliul de Județ
de
Trib. Jud. Dâmbovița
No 176
1919 Ianuarie
11
Declarațiune

Act de vânzare
Anul una mie nouă sute două
zeci și trei luna Ianuarie Zilele
dona Zece și șase.
Între noi Vasile Co Zma Bandra
bura și Tudora Bandrabura din co
parte și din altă parte Zaharia
Teodor Corbotas toți din comuna
Hordea care comună de comuna
ulmu Județul Dâmbovița am încheiat
prezentul act în următoarele condi
țiuni:
Noi Vasile Co Zma Bandrabura și
Tudora Bandrabura având în proprie
tatea noastră în comuna Hordea [illegible]

Împrotocolirea zisului
1902 [illegible]

Arhiva V. Corcodel

Din scrisorile condamnatului Alexandru GUZUN din s. Căpriana

Reproducere: **Nina Barcaru, fiica adoptivă**

„Părinte, te caut în pâine, părinte, lumină fierbinte” – deseori repet în gând aceste rânduri din poezia lui L. Damian. Tot ce ne rămâne este într-adevăr doar amintirea. Scrisorile lui tata Sașa le-am auzit iernile la gura sobei. Le citea și uneori îi curgeau lacrimi pe obraji. Le luase după eliberare de la sora lui, Panaghia, Ciobanu după bărbat, adică de la bunica mea de pe tatăl drept. Cele primite din Moldova le distrugea îndată. Aveau dreptul să scrie două scrisori pe an. Destinatarul de pe plic era un rus blajin, care l-a învățat cum să procedeze, Krasnovski, îmi pare. Iată câteva reproduceri:

„Ni-i cald de se-ntind mâțele pe aici (glumea *n.a.*). Mâncăm toți dintr-o treucă. Când ne-o aduc, se reped toți ca lupii, care cât dovedește înhață. Gustul grâului (pâinii *n.a.*) l-am uitat și la toate celelalte, iaca peștele sărat cu duhoare nu ne stă în gât. Balanda-i cei mai «bună», măcar e caldă ca afară. Toți cinci din Căpriana dormim în aceeași casă lungă cu mila lor. De dor și de «ajunsuri» toți se «veselesc» și eu, mai breaz, le spun Acatistul, drept că nu pe cel al pocăinței, dar pe cel al sufletului lor și al meu, păcătosul, despre cele pomenite la început. Nu avem de ce ne pocăi, nu știm de ce să ne pocăim. Nădăjduiesc că vom putea face legătura măcar cu Sus-ul, căci cu voi, ba, ori când a face plopul pere și răchita micșunele. Spun și eu ce-mi vine pe limbă, cred că nu fac mai rău prin aceste cuvinte, tu, Panaghiță, ce zici? Iaca ți-l scriu:

«Împărate Ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, Care pretutindeni ești, cu noi și aici, și toate le împlinești, Vistierul bunătăților și dătătorule de viață, lungește și viața noastră, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește de vrăjmași și de toată necurăția și mântuiește, Bunule, sufletele noastre.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi (de trei ori)».

Iaca, v-am înșirat câte ceva despre mine, despre voi, cei de acasă, nu știu nimic. Scrieți pe adresa cui mă are – Krasnîi (-ovski). Scurt și (ne)încurcat. Mintea mi-oi frământa-o eu, că vreme am de ajuns și de rămas.

Mă închin de sănătate la toți.

Azi, 4 martie 1950".

„Târziu, dar am veste de la voi, Panaghiță și cumnate Gavril. M-am bucurat și de nepotul Ion că vă ajută. M-am întristat că fata li s-a îmbolnăvit, poate-i mare Sus-ul și o va păzi. Noaptea mă gândesc la voi și la neamuri, la mejieși. Sunt și iude printre ei? O literă-i de ajuns ca să înțeleg...

Eu – ca ieri, alaltăieri, ca mâine și poimâine... Hrană cu greață, haine cu ger, bocanci fără talpă, copoii ne calcă umbra, de dispare, o lovesc cu patul... Kazahstanul încă tace, nu i-ați dat adresa cumnatei Măriuca, ori ea s-a măritat pe acolo și a uitat de mine și de fratele Ion?

Cred că în Zilele sfinte ale lui Hristos aveți oleacă de răgaz și rotunjele (ouă *n.a.*), și împletiți (cozonaci *n.a.*) pe masă. Și rugi cântate. Lanurile au udeală? La noi nu, că grâu tot nu-i, mâncăm apă cu crupe și tragem gerul de coadă. Ne spetim din greu cu camarazii de sat și cu ceilalți, dar bani ca-n vorba de aici: «Munca mea de-un an și-o vară ne-au luat-o pe balandă» și bosecii, care buzunăresc pe unii și de haină-i dezbracă și afară noaptea-i scot. Am pătimit și eu trei sutci din pricina lor. Și ițelalți ne pleacă tare ca pe robii cei de la ridicarea Vaticanului. S-a dărâma ea zidirea asta de durere și noi vom reveni acasă, dacă vom fi sănătoși. Deodată sârma ghimpată ne înțeapă și ne ține strâns.

Panaghiță, au mai aflat ceva cuscrii 'nevoaștre, Costache și Paraschiva Sârbu, despre feciorul lor Ion, plecat pe front? Atâta băiat au avut, săracii, și pe acela l-a înghițit războiul... Da Costache-i tot așa frumos ca în tinerețe – înalt ca un brad, cu ochi albaștri? Mai poartă mustață? Dar iute de fire mai era, poate lucrând pe la mănăstire la Hâncu s-a mai domolit.

Închei și Dumnezeu să vă întărească răbdarea și sănătatea.

Duminică, 28 aprilie"

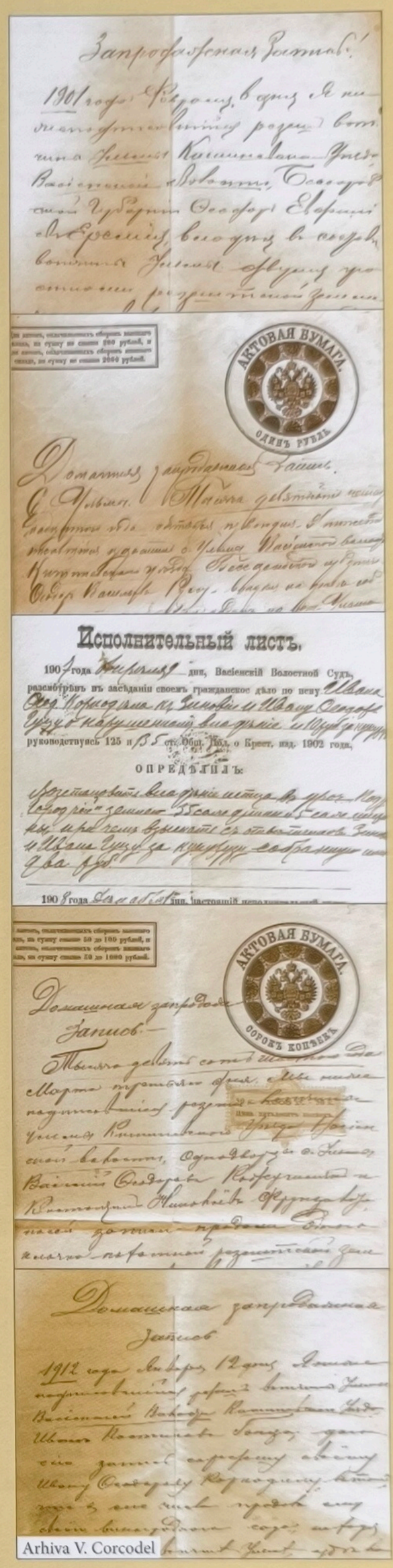

Arhiva V. Corcodel

„În sfârșit am primit scrisoare din Kazahstan. Cumnata îi sănătoasă. Dar vestea despre Profira, biata nevasta mea, m-a distrus. Spun că a murit de plămâni. Trei zile nu mi s-au uscat ochii. Au trecut de-amu două săptămâni și durerea din suflet nu se mai ogoiește, dar mare-i Cel de Sus și m-a ajuta să mă întăresc. Vreau să am zile bune și asta mă ține. Cu numerele astea blestemate în frunte, în spinare și la piciorul drept, așa am să mă târâi și am să trăiesc. M-am îndârjit tare, m-am înciudat, dar lasă că-mi trece, Dumnezeu e mare și are grijă de fiecare. Dorința de a trăi mi-o apărut, așa că... „de la început trebuie păzită inima cu toată străjuirea de gândurile grele", spunea Sf. Iopan Casian.

Am visat astă-noapte Căpriana noastră. Cât îi de frumos pe la noi! Iar mănăstirea, of, Doamne, mănăstirea!

Aici îi aspru. Biserici nu-s, adică sunt, dar... cam de-a noastre, de aici. Sunt mulți tineri atât de îmbătrâniți! De bătrânii de vârstă înaintată nici nu mai spun, așteaptă sărmanii să vină mila Domnului.

Pe mine m-au mutat la bucătărie cu lucrul, dar sunt mulți ochi, mai mulți decât noi, lucrătorii, și nu pot mânca mai mult decât rația cuvenită. Am slăbit tare, îmi văd chipul în oglinda unei bălțoace și nu pot să cred că-s eu. Durerea pierderii nevestei m-a uscat. Țineam mult la ea, Dumnezeu s-o aibă în grija Sa măcar acolo, că pe pământ a îndurat degeaba chinurile.

Avem un fluierar pe aici și cântă toată ziua, dar să auzim numai noi: «Molda mea,/ Molda mea,/ degrabă m-oi libera/ și-oi cânta în voia mea/ și oi juca /hora veselă a mea/ Molda, Molda,/ Basarabia» (rostește în șoaptă, că cineva se teme când aude de ea). Spre seară o ia de la-nceput: «Molda mea, Molda mea/ cu stejari de fier voinici,/ cu mir de busuioc,/ cu mir de lămâiță/ și fete frumoase cu codițe».

Iese soarele și pe la noi, ne-om încălzi ciolanele și iar – la drumul de sârmă împrejmuit. Cred că pe mata, cumnate Gavrilaș, nu te mai doare spatele. Ați ieșit din iarnă, Baba Odochia și-a scuturat demult cojoacele…

Ajunge câte o veste pe aici, că degrabă ne-or da drumul, nepotul Ioniță ce spune? Scrieți-mi.

Închinăciune până la pământ tuturor.

Alexandru, care așteaptă Ziua Învierii..."

„Lumii noastre i s-a rupt răbdarea. Pe unul l-au înjunghiat bo-
secii, altul și-a pus capăt zilelor. Într-o săptămână au murit de boa-
lă alți trei tineri. Nu mai vorbim de detunare cu patul (împușcare
n.a.), căci cum cade careva, îndată «tună» și-i seceră ca la coasă și
tot cu coasa îi despintecă, ca nu cumva să se ridice și să-i dea pe
dânșii jos. În genunchi, în două încovoiați, cum i-a apucat sece-
rătoarea, așa-i aruncă, cremene, ca pe pietre în groapa comună.
Dacă este cineva care îi cunoaște, vor ști ai lor măcar mai târziu,
dacă nu, lespezile înghețate îi vor ține sub ele până în vecii vecilor
și nimeni nu va ști de ei, pierduți în ghețării fără nicio vină. Pe aici
toate împrejurimile-s numai morminte fără semne. Nici numerele
nu au parte să fie înveșnicite!

Au început să elibereze câte unul, alții scriu pe la Moscova,
prin Moldova «pomilovanie». Cred că m-or elibera și pe mine
și pe ceilalți cu ajutorul mijlocitoarei către Dumnezeu și Maica
Domnului cea milostivă.

Nu am teamă pentru vreo vină că nănașa Bulichioaia ne-a bo-
tezat pe mine și pe fratele Timoșa, cu care mă aflu aici, pentru la-
găr. Ea și alții ca dânsa vor fi chemați în fața judecății de pe urmă,
Dumnezeu cu dânsa. Noi o iertăm, dar numai Domnul face voia
sa: după plată și răsplată. Ion Beschieru și fratele Ion, se simt prost
de tot.

Cumnata ne-a scris la toți trei scrisoare și ne-a zis: «Țineți-vă
tare, că sunteți viță puternică voi, aiștia ai lui Costache Maftei».
Ne-o trimis și un pachet cu de-ale gurii. L-am împărțit frățește și
cu alții, nu numai între noi.

De mai multe ori îmi spune despre o văduvă de pe acolo, din
satul Vorniceni. Cică și bărbatul ei a murit, tot ridicat a fost. Tare
ne mai mângâiem cu scrisorile, ne bucurăm și ne dau voința de a
rezista în acest Armaghedon. Îmi pare că încep să mă nasc din nou...

Se alege grâul de neghină încetișor. Doamne ajută!

Alexandru, înviat pe jumătate din morți.

Luna lui Cuptor”.

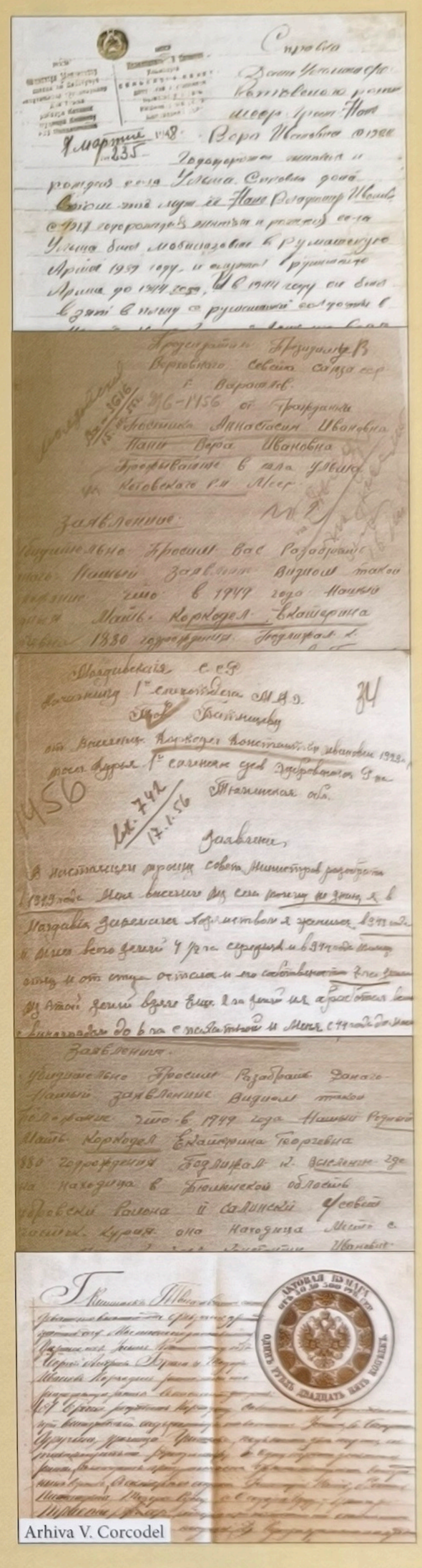

Arhiva V. Corcodel

„Jenea o cheamă pe femeia despre care v-am pomenit în scrisoarea cealaltă. Îmi trimite pachete și ne întărim cu Timoșa câte puțin. Pâinea o mănânc dintr-o răsuflare, îmi pare că n-am să mă mai satur niciodată de pâine… Dar trebuie să vă spun că Ion al nostru nu mai este. A murit fără lumânare, bietul.

Cred că cei cinci ani de «porojenie» (adică fără drepturi de om – *n.a.*) am să-i ispășesc în Kazahstan. Nu vreau s-o pățesc ca alții, să vin acasă, pe urmă s-o încep de la început. Au pățit-o unii. Au zis că-s nevinovați și ei i-au găsit «vinovați» și i-au judecat din nou, dându-le încă ca pe atâția ani.

Eu îmi duc crucea până la urmă. Se vede că Dumnezeu așa a vrut să se aleagă cu multă greutate grâul de neghină.

Nu-mi scrieți până nu veți primi scrisoarea mea. Am să vă informez.

Sașa, robul lui Dumnezeu în așteptare…”

„Peste o săptămână ne-au eliberat pe amândoi. Timoșa s-a pornit acasă, dar eu spre Kazahstan. Trenul a întârziat, dar nu-i mare pagubă, căci cumnata și nașa mea de cununie Măriuca m-a așteptat și m-a întâlnit. Am cunoscut-o pe Jenea. E femeie potrivită și cumsecade, dar tristă de înstrăinare. I-a murit și unica copiliță pe care a avut-o. O chema Ionica. Poate oi lua-o de nevastă. Doi pătimitori, ne-om înțelege noi...

Lucrez la strâns orez. Trăiesc, ca și ceilalți toți de pe aici, în iurtă. Nu-i ușor, dar în comparație cu lagărul îmi pare că-s în Valea Libertății. Cu dreptatea mai vedem noi… Îmi fac anii și-mi strâng ceva gologani pentru întoarcere. Mi-i dor de toți și de sat, de păduре, de văile și dealurile noastre: Valea Inului, Coarba, Târnauca, Valea Fundăturii, unde am copilărit cu frații, cu tine, Panaghiță, cu lelița Ana și surorile Măriuca și Axenia. Dar, răbdare…

Am suferit destul. M-am ridicat când am căzut și am scăpat de moarte. Ajunge! Acum vreau să trăiesc, vreau să vă văd, scumpii și chinuiții mei cei dragi.

Alexandru al lui Costache, Visătorul”.

Scrisoarea Ludmilei URSU
către soțul Anton, pe care n-a mai expediat-o, deoarece nu-i cunoștea adresa

„Scumpul meu Anton,

Astăzi este ziua numelui tău –17 ianuarie 1944, al patrulea an de când nu ești în mijlocul nostru. De vei fi tu în viață, îți doresc multă răbdare până a da Domnul Dumnezeu și te vei întoarce la copiii tăi și la soția care te așteaptă zi la zi și se roagă în fiecare dimineață și seară pentru întoarcerea ta.

Ca astăzi, patru ani în urmă, când erai tu cu noi, ce frumos era, ce veselie! Nu m-am gândit niciodată, dragule Antoșa, că voi fi părăsită de tine, rămânând cu patru copii micuți, fără niciun ajutor.

Sărmana mamă! De marea jale ce a dus-o pentru d-ta, a plecat în lumea de veci. Mult de tot a plâns și ultimele ei cuvinte s-au referit la Lenuța, zicându-i: «Ce frumoasă e Lenuța și tată-său nu vine să o vadă», apoi a închis ochii.

Dacă te-ai face tu, Antoșa, s-o vezi pe Lenuța cea pe care o țineai la piept. Era mică, de un an. Acum e de patru. Genele, sprâncenele sunt ale tale. Mă uit la ea și-mi amintesc de tine. Mult plâng după tine, mult, mult am plâns și voi plânge mai departe, dar durerea nu se duce. Sunt și zile senine și vesele în fața mea, dar în sufletul meu e ma-a-a-re rană, ducându-ți dorul. Am rămas singurică în satul acesta, în care tu m-ai adus. Mama și tu ați plecat, iar pe mine m-ați lăsat să stăpânesc ceea ce nu mai este, ce stăpână, când fiecare a putut profita din câte au fost atunci, da eu nu le mai iau în seamă. Nu mă interesează nimic, căci te-am pierdut pe tine, ce-i mai scump. Tare cu jale trăiesc, Antoșa, tare mă doare sufletul după tine. Oare tu ești în viață? Sau poate nu ești și nu vei citi această scrisorică de la mine, iar eu cu atâta mă mângâi, că ești în viață și vei veni. Poate eu nu voi fi în viață când vei citi această scrisorică a mea. Eu simt că mă topesc și frageda mea tinerețe se duce, cu lacrimi în ochi scriu aceste rânduri.

Tu, dragă Antoșa, mult ai suferit, știu cât mai stai în chinuri. Oare de ce? Poate Domnul a vrut să încerce ce credință vei avea, prin multe ai trecut. Eu tot mai am credință că te voi vedea să ne spunem tot amarul ce l-am avut unul altuia. Mă rog Domnului Dumnezeu să-mi dea sănătate și să te pot vedea.

Închei aceste rânduri, scumpul și neuitatul meu Antoșa. Bunul Dumnezeu să ne dea răbdare și să se miluiască pentru noi, măcar pentru câteva clipe”.

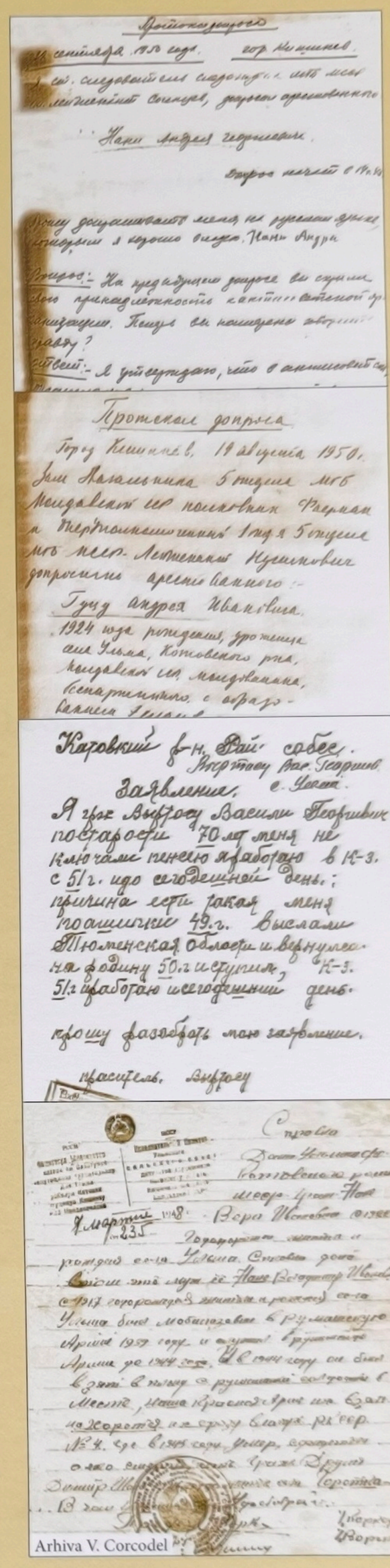

Arhiva V. Corcodel

„Plouă, mă înec în ploaie aidoma
curcubeului frumos."

(Nichita Stănescu)

BIBLIOGRAFIE

1. Anton Moraru. *Istoria românilor din Basarabia și Transilvania (1812-1993)*. Chișinău: Ed. Epigraf, 1999, p. 42-43.
2. *Cartea Memoriei*. Vol. 1-4, Chișinău: Știința, 1999, 2001, 2003, 2005.
3. Arhivele familiilor.
4. Arhiva Ministerului de Interne (selectiv).
5. Viorica Olaru-Cemîrtan. *Deportările din Basarabia, 1940-1941, 1944-1956*. Chișinău, 2013.
6. Anatolie Petrenco. *România și Basarabia în anii celui de-al Doilea Război Mondial*. Chișinău: Ed. Epigraf, 1999.
7. Revista *Limba română*, nr. 7-8, 2011 „Deportările cadrelor didactice din RSSM în zilele de 6-7 iulie 1949" de Ion Varta.
8. Ziarul *Timpul*, 6 iulie 2010.
9. ifo-prin.md
10. adevărul.ro
11. cuvântul-ortodox.ro
12. archiva.flux.md
13. istoria.ro
14. ziarelive.ro
15. gid-romania.com
16. danielarama.blagspot.com
17. a1.ro
18. mondonews.ro
19. youtube.com
20. istoriecontemporana.orrdpress
21. florin-palas.blogspot.com
22. lumeacredintei.com
23. timpolis.ro

URMAȘI ȘI PERFORMANȚE

Legenda fotografiilor de pe câmp

1. Gheorghe Guțu, deportat (brigadier în sovhoz, decedat), cu soția Elena (profesoară) și copiii Octavian (la absolvirea școli medii) și Carolina (elevă), în fața casei lor, senini și optimiști. Anul 1986. P. 119.
2. Octavian Guțu (fiu și nepot de deportați), șef marketing, cu performanțe de invidiat. P. 119.
3. Carolina Guțu-Golubenco (fiică și nepoată de deportați) cu soțul Ion Golubenco, întreprinzători de succes (SRL „Carolina Guțu"). P. 119.
4. Carolina și Ion Golubenco cu fiica Brândușa și fiul Victoraș. O familie frumoasă și unită. P. 119.
5. Dumitru Guțu cu familia fiicei Valentina, la serbarea celor 60 de ani ai săi. P. 119.
6. Dumitru (stânga), Gheorghe și Constantin (în spate) Guțu, foști deportați și gospodari din s. Ulmu (60 de ani ai lui Dumitru). P. 119.
7. Certificatele deportaților Andrei și Domnica Nani de prezentare la înregistrarea de la comendatură. P. 123.
8. Tânărul Andrei Guțu din s. Ulmu, învățător în s. Mănăilești. Voinic și mândru ca un stejar, înainte de arestare. P.123.
9. Ana (a.n. 1928), soția lui Andrei Guțu (a.n. 1928), nostalgică și gânditoare, în așteptarea soțului. În 1949, ea a reușit să fugă cu cele două fiice, Maria și Zinaida, și să se ascundă timp de un an prin pădurile din împrejurime. Noaptea venea în sat după produse pentru fetițe. Odată, revenind dimineața în pădure, găsi doi șerpi la capul copilițelor care încă dormeau. Decedată. P. 123.
10. Andrei Guțu cu fiicele Maria (în stânga), azi medic-cardiolog în satul Văsieni, și Zinaida, învățătoare (decedată), după eliberarea sa din unitatea de pregătire specială pentru Cehoslovacia; august 1968, orașul Chișinău. P. 123.
11. Nicolae Istrati într-un rol din filmul „Gustul pâinii", unde a jucat alături de renumita actriță Domnica Darienco (regizori – Valeriu Gagiu și Dumitru Margine). Crimeea, 1960. P. 127.
12. Nicolae Istrati – actor în filmul „Gustul pâinii" (în dreapta), filmat în regiunea Izrailev (a jucat un rol și în filmul „Insula vulturilor"). P. 127.
13. Nicolae Istrati (în centru, jos) – absolvent al USM din Chișinău, Facultatea de Istorie, a.n. 1971 (nici după ce a obținut diploma de studii superioare nu se putea angaja nicăieri, deoarece era considerat „dușman al poporului". Avea deja reabilitarea!). Decorat cu Ordinul Republicii. P. 127.
14. Rămas același patriot cu verticalitate, „stejarul" N. Istrati a participat activ la viața socială a țării (decedat la 24 martie 2015). N. Istrati (al treilea din stânga) în fața bisericii din Ulmu, venit la sfințirea Troiței – monument din sat, ofrandă adusă deportaților; anul 2014. P. 127.
15. Vasile Guțu (rândul din față, dreapta) împreună cu alți amici, flăcăi din Ulmu, în anul deportării, 1949. P. 131.

16. Vasile Guțu cuvântând la sfințirea monumentului-Troiță din Ulmu, de Ziua Deportărilor, 6 iulie 1990. P. 133.
17. Pictură din interiorul Mănăstirii Ulmu. Autor Nicolae Guțu. P. 133.
18. „Eva", 1988. Autor Nicolae Guțu. P. 133.
19. „Transmisie", autor Leon Guțu. P. 135.
20. „Poarta", autor Leon Guțu. P. 135.
21. Vasile Guțu cu nepotul Leon acasă, la Ulmu. P. 137.
22. „Înger din înger", 2006, autor Leon Guțu (vopsele acrilice pe pânză). P. 137.
23. „Duhovnic", autor Ruxandra Guțu, 2013. P. 139.
24. Fațada bisericii din Libreville, Gabon, Africa (machetă). Pictor Valentin Guțu. P. 139.
25. Panou tradițional pentru Clubul Portughez din Ludlow, Massachusetts, SUA, de Valentin Guțu. P. 141.
26. Mihaela – nepoata deportaților Vasile și Sofia Guțu, fiica lui Valentin Guțu, absolventă a Liceului „Gaudeamus" din Chișinău, studentă la Litere în Iași. Autoare de eseuri și de poezii, învingătoarea Concursului Național „Scrisoare mamei", mențiune în cadrul Festivalului de Film Românesc – personajul preferat. P. 141.
27. Dan – nepotul deportaților Vasile și Sofia Guțu, fiul lui Valentin Guțu, fotojurnalist la IPN, Chișinău, în ziua nunții. P. 141.
28. Tudor Guțu în Armata Sovietică, anul 1953. P. 143.
29. Moașa Valentina Guțu se pregătește să mâneze nou-născutul unui tătic în pragul primei maternități (fosta casă a lui Iacob și Profira Guțu, deportați în Siberia în anul 1949) din s. Ulmu. P. 143.
30. Ruxanda – fiica și nepoata familiei deportaților Nicolae (născut în Siberia) și Constantin Corcodel, anul II masterat, specializarea Strategii și Politici de Marketing, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. P. 145.
31. Cămașa de botez a lui Vasilică – fiul lui Constantin și al Pelaghiei Corcodel, anul 1946 (luată la deportare și păstrată de mătușa Vera Nani). P. 145.
32. Daniela Corcodel, nepoata și strănepoata deportaților Vasile și Constantin Corcodel, elevă eminentă în clasa a X-a la Liceul „Mihai Viteazul" din Chișinău. P. 147.
33. Nepoții familiei deportaților Corcodel, Elena și Ghenadie Guțu, și strănepoții Felicia și Mircea, studenți la Roma. P. 147.
34. Nicoleta – fiica și nepoata familiei deportaților Nicolae și Constantin Corcodel, anul I licență, specializarea Sociologie, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. P. 149.
35. Gheorghe, fiul deportaților Pelaghia și Constantin Corcodel, cu soția Liuba, fiicele Mariana (stânga) și Ecaterina. P. 149.
36. Mihail și Iulita Guțu cu consătenii Mircea și Elena Plămădeală după întoarcerea din Siberia. P. 155.
37. Ion Bivol în ziua întoarcerii din Siberia. Întâlnirea cu sora Sofia și cumnatul Vasile Guțu, reveniți mai înainte, 12.03.1958. P. 155.
38. Rodica Frimu, nepoata și strănepoata familiei Staver, fiica Liubei și a lui Pantelimon Frimu din Chișinău, profesoară de limba franceză pentru studenții de nivelul submasterat (Ander Grad), Instructor asociativ (Visiting Lecturer – Supervisor) la Universitatea din Statul Indiana (SUA), doctorat în lingvistică franceză. P. 159.
39. Cartea Rodicăi Frimu „Scrisori din viitor", debut, 2003. P. 159.

40. Andrei Frimu cu părinții Liuba (nepoată de deportați) și Pantelimon, sora Rodica la înmânarea diplomei de absolvire a Universității din Boston (SUA), 2012. P. 161.
41. Diplomele și medaliile lui Andrei Frimu de la olimpiade. P. 161.
42. Ion Guțu la volanul mașinii pe teritoriul Fabricii de vinificație din s. Ulmu. P. 163.
43. Ecaterina Ciobanu și Mihail Filimon, părinți fericiți lângă fiica Vera. Siberia, 1955. P. 167.
44. Soții Filimon cu Mihail Guțu, după întoarcerea din Siberia la Ulmu. P. 167.
45-46. Scrisoarea lui Serghei Dodan al lui Simion din Ruseștii Noi, adresată fiului preotului Mihail Guma, Constantin, din Pitești, România (9.12.1988), refugiat, în 1940, cu familia. P. 171.
47. Natalia Dodan lângă monumentul preotului Mihail Guma la Paștile Blajinilor, Ruseștii Noi. Anul 1994. P. 173.
48. Casa distrusă a preotului Mihail Guma din Dubăsarii Vechi. Fotografie din 1951, adusă mai târziu la Ruseștii Noi de consăteanul Petru Novac (în fotografie). P. 173.
49. Ion Roșioru și Ion Luchița (în rândul I, de la stânga: 1, 2), foști deportați, la serbarea ultimului sunet după absolvirea școlii medii din s. Bardar, anul 1965 (Ion – fost student al Institutului Politehnic din Chișinău, apoi bursier al Institutului Politehnic din S. Petersburg. După absolvire și până în prezent activează la Institutul de Cercetări Științifice din S. Petersburg). P. 175.
50. Ion Roșioru, elev la Școala Superioară de Marină din or. Sevastopol, 1968. P. 175.
51. Andrei Roșioru în ziua nunții sale, orașul Petropavlovsk, 10.07.1978. P. 177.
52. Maria Roșioru, a lui Dionisie, fostă deportată, cu colega de clasă Vera Valache, școala medie din s. Bardar. Anul 1963. P. 177.
53. Olga Luchița-Tudorache cu familia, în ziua nunții fiicei Maria. Alături: fiica Emilia cu soțul Petru, fiul Valeriu cu soția Elena. P. 183.
54. Elena Luchița-Slabaru, profesoară de limbi franceză, cu soțul Mihail, profesor de limbi rusă, cu doi elevi de-ai lor, la o nuntă la Bardar. P. 183.
55. Ion Luchița cu nepoțelul Nicolae la vila familiei de lângă Sankt Petersburg. Anul 2000. P. 183.
56. Maria Tonu (în brațe la dădacă) cu părinții, fratele Nicolae și sora Tamara. P. 185.
57. Maria Tonu la doi ani (în brațele mătușii sale) cu sora Tamara și fratele Nicolae. P. 185.
58. Sora Mariei Tonu, Tamara, și mătușa lor Efimia, din s. Văsieni, în vizită la familia ei în Siberia. P. 185.
59. Deși triste de despărțirea lor, surorile Maria și Tamara Tonu încearcă să zâmbească și să dea amintirii un licăr de speranță pentru revedere. P. 187.
60. Bucuroși că, în sfârșit, soarta le-a surâs și au ajuns la nunta lui Alexandru, fiul lui Mihai și al Elenei Tonu. Alături e fiica Rodica, vânzătoare, iar mireasa-noră, Margareta, este profesoară de istorie, mirele având deja în spate o istorie dintre cele mai adevărate: cea a deportării. P. 187.
61. Maria Tonu cu copiii și nepoții săi. P. 187.
62. Maria Negru – unica fiică a familiei Simion. A avut 11 copii. În fotografie – anul 1972. P. 191.
63. Foaia de reabilitare a familiei lui Simion Tudorache. P. 193.

64. Elena Panfil în ziua nunții (14 februarie 1961), la Ruseștii Noi, cu Ioachim Bolocan. Prima din dreapta e Lucheria, fiica lui Sandu Rusu, deportați în aceeași localitate cu familia Bolocan. P. 197.

65. Medicul-veterinar Nicolae Bolocan din Ruseștii Noi cu soția sa, Liuba, și cu al șaselea nepoțel, Dan, cu seninătate și dragoste. P. 197.

66. Versoul fotografiei lui Dumitru, fratele vitreg al lui Ion Anton, cu familia – mărturie vie a epocii (anii '30), cu date despre arta fotografiei și despre capitală. P. 199.

67. Versoul fotografiei surorii lui Ion Anton, Alexandra, cu soțul – adevărată artă. P. 199.

68. Ludmila Ursu (în centru), șefă a grădiniței de copii din s. Ruseștii Noi, cu colegele de muncă (în rândul I, dreapta): Natalia Dodan (bucătar-șef), Zina Ursu; în rândul al doilea: Lidia Ghindă, Anastasia Jumir, Iustina Trohin și Maria Căpățină. Anul 1970. P. 201.

69. Tânăra învățătoare Elena Ursu-Bolocan, cu două dintre elevele sale, la Horești. 2 mai 1961. P. 203.

70. Ludmila, fiica Elenei Ursu-Bolocan, traducătoare în Slovenia. P. 203.

71. Victoria (n. 24.03.1974), fiica Elenei Ursu-Bolocan, profesoară de limba spaniolă în Spania, s-a stins subit la 5.09.2011. P. 203.

72. Cartea studentului Vladimir Bârlădeanu de la Universitatea din or. Iași, înmatriculat sub nr. 38/29, anul de studii 1929-1930, Facultatea de Drept. P. 205.

73. Caietul (extras) de matematică al lui Petru Cătănoi din clasa întâi, în școala din Suhoi Bor, Siberia. P. 207.

74. Eudochia Cătănoi se bucură de nepoții ei, Maxim și Cristina, copiii fiului Filip și ai nurorii Maria. P. 207.

75. Este mândră bunica Eudochia Cătănoi alături de nepoțica Cristina (care în prezent se află în America). P. 207.

76. Eudochia Grigorie (a.n. 1917) cu nepoata Eudochia Cătănoi-Cârlan (a.n. 1972), fiica lui Filip, anul 2008. Bunica e fericită, deoarece și fiica lui Ștefan poartă numele ei. P. 209.

77. Eudochia Cătănoi răsfoind pagini de amintiri, anul 2002. P. 209.

78. Domnica Tătaru (a treia de la stânga) și Elena (prima), fostă deportată, la o ședătoare pe scena Casei de Cultură din s. Pojăreni. P. 209.

79. Gheorghe Tătaru cu familia sa în anul 2013. De la dreapta: fiul Anton, nepoțelele Sofia și Vera, nora Nadejda. P. 209.

80. Frații Teodor și Petru Sârbu în Armata Sovietică, în Gruzia (Georgia), 22.01.1970. P. 213.

81. Vasile Sârbu, născut în Siberia (1954), în Armata Sovietică. Fotografie din 25.04.1975. P. 213.

82. Tehnica mânuită de Vasile Sirețeanu în anii de muncă în Siberia și până s-a pensionat. P. 217.

83. Nepoata Eufroseniei, a lui Ion Ciorna și a fiicei Liuba, Viorica, medic în Franța, or. Mediz, cu soțul ei Saverio, inginer, și cu nepoțica Alexandra (sus). P. 221.

84. Ștefan, fiul Eufroseniei și al lui Ion Ciorna, născut în Siberia în anul 1957. În fotografie – student la Institutul Agricol din Chișinău, 10.06.1975. P. 221.

85. Ion, fiul Eufroseniei și al lui Ion Ciorna, născut în Siberia în anul 1954. În fotografie – student la Institutul Agricol din Chișinău. P. 221.

86. Biletul studențesc al lui Vasile Pireu din timpul studiilor la Institutul Pedagogic din Kzîl-Orda, anii 1955-1960. P. 225.

87. Versoul fotografiei. P. 229.
88. Versoul fotografiei Olgăi și a lui Nicolae Sârbu. P. 231.
89. În obiectiv: familia Bâtcă în fața casei lor, construită după atrocitățile siberiene. P. 233.
90. Pașaportul Verei Miron, cu reședința în localitatea Nazarov, reg. Tiumen, eliberat la 11 iunie 1955. P. 235.
91. File din caietul Dariei Miron (sora Anicăi), continuat de fratele ei, Cozma. Mărturii ale timpului, dar și ale scrisului nostru latin (multe din ele conțin folclor și o rubrică „De ținut minte"). P. 237.
92. Zinuța și Mila Coadă – copilărie inocentă, dar tragică în Siberia. P. 243.
93. Ordin de lăsare la vatră, nr. 61 din 6 august 1940, al lui Vasile Coadă, demobilizat din armată. P. 243.
94. Buletin de înregistrare a Eufrosiniei Coadă la Biroul Populației din comuna Pitești, Județul Soroca, 23.04.1942. P. 243.
95. Zinaida Moiseev, fiica lui Vasile Coadă, directoare la marketul „Stejaur", anul 2008. P. 243.
96. Martirie Purice student la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași. P. 247.
97. Martirie și Tatiana Purice cu cinci zile înainte de deportarea din 13.06.1941. P. 247.
98. Leontie Purice cu soția Alexandra și fiica Ludmila în Siberia. 1.05.1955. P. 247.
99. Nina Crulicovschi la 42 de ani – primul spectacol de gală, Chișinău. P. 249.
100. Eudochia Frunză cu cei cinci copii deportați în Siberia, anul 1949 (ea a decedat în Siberia). P. 251.
101. Mătușa Paraschița îi întoarce lui Alexandru Frunză Troița meșterită de el și păstrată cinci decenii de ea, anul 1993. P. 251.
102. Cei doi feciori, Alexandru și Nicolae, și cele două fiice, Varvara și Maria, la mormântul tatălui Toma Frunză din cimitirul satului Bălăurești (Varvara a muncit 34 de ani agronom-economist în satul Bălăurești, Maria a exercitat funcția de inginer la Fabrica „Steaua Roșie" din Chișinău, Nicolae – inginer-constructor pe șantierele din Călărași, Strășeni și Ialoveni; celălalt fiu, Constantin, a muncit inginer la Uzina „Steagul Roșu" din Brașov, România; Grigore – șofer; toți decedați). P. 251.
103. Scriitorul Nicolai Costenco. Timbru poștal. P. 253.
104. Basarabia. Membrii Sfatului Țării. P. 255.
105. Pantelimon Halippa pe fundalul clădirii Sfatului Țării. Timbru poștal. P. 255.
106. Mihai Bețianu cu soția Svetlana. P. 255.
107. Artistul Serghei Lunchevici, 1968. Autor Mihai Bețianu. P. 255.
108. Maria Cristal-Manolache (a doua din stânga), soțul ei, Nicolae, în brațe cu fiica cea mai mică, Margareta (primul în dreapta), copiii Victor, Nicoleta (la mijloc) și Ludmila (ultima din stânga), 21.03.1980. P. 257.

Cartea Varvarei-Valentina Corcodel „Cristale de memorie" este dedicată deportaților și represaților basarabeni. E un alt volum, după „Rocada destinelor", apărut la Editura „Meșterul Manole" în 2011, care are același subiect.

Structura inelară a lucrării, fiind una originală (versurile lui Nicita Stănescu „Plouă, plouă cu mine, mă trag amintirile în jos", „Plouă, mă înec în ploaie, aidoma curcubeului frumos"), ne duce în lumea și în emoția cărții.

Capitolele **„Mărturisiri despre Golgota siberiană"**, **„Timp imortalizat în fotografii"**, **„Cronici ale deportaților și represaților (cânt și poezie din străinie)"**, **„Mesajele surghiunului (scrisori din cartea dorului și a suferințelor)"**, însoțite de fotografii, documente, imagini, citate vin să demonstreze pe viu calvarul deportărilor și represaliilor din anii 1940-1958. Crenguța de salcâm, reluată la fiecare pagină, este un simbol elocvent al renașterii, al nemuririi, al învingerii morții. „Legat de valorile religioase, ca un suport creștin, ca o înfățișare solară și învingătoare, salcâmul mai comunică cu ideea de cunoaștere a lucrurilor secrete. Coroana de spini a lui Hristos era împletită tot din spini de salcâm" [*Dicționar de motive și simboluri literare*. M. Ciobanu, D. Negriu].

„*În viața mea nu am avut nici o victorie, dar nici nu am fost învins niciodată*" – acesta ar fi imnul nerostit al unei întregi generații, i-aș zice Generația Sacrificată. Sau Generația Sacrificaților. Este generația bunicilor și părinților noștri, cei cu destine la răscruci de istorie, de vremi, de lumi, de civilizații.

A trecut peste ei 28 iunie 1940... Apoi – războiul cu coasa... Pe urmă – foametea organizată, răpind alte sute de mii de vieți (cu mult mai multe decât au murit în război). Dar i-au mai urmărit mereu deportările din '40, '41, '44, '45, '49, '51, '52...

Puțini au supraviețuit. Puțini au scăpat din acest malaxor al morții... Iar cei care au ieșit din infern au o datorie: să vorbească și altora prin câte au trecut. Martorii oculari ai acelor timpuri din volum nu mai vorbesc, ci plâng dureros...

Varvara-Valentina Corcodel povestește despre concetățenii noștri deportați în Siberia.

Li s-au pus lanțuri la mâini și la picioare, dar nu li s-a putut pune lanțul pe suflet. Și nici pe memorie. Cei duși la „urșii cei albi" s-au întors cu sufletele nemutilate. Ei au iertat totul, dar n-au uitat nimic.

Autoarea reconstituie tabloul deportărilor și persecutărilor, spre a oferi un argument pentru generațiile noi, mai ales pentru reprezentanții acestora care nu cred că memoria lor trebuie să concrească din memoria părinților.

Pentru că erau harnici, oameni cu credință în Cel de Sus, corecți cu lumea și cu ei înșiși, respectuoși de la mic la mare, onești, cu suflet curat, au fost declarați „dușmani ai poporului"...

Ai cărui „popor"?! Acel al lui Stalin, Lenin, Scaraoțchi? Sau „dușmani" ai propriului popor?!

Nu se știe...

Acolo, în fund de Siberie, sufereau toți, de la mic la mare, fiind hărțuiți, porecliți, înjosiți. Îi pedepseau și atunci când erau bănuiți că se roagă, iar copiii lor urmau a fi învățați să-și dușmănească părinții și să-l urască pe Dumnezeu. Școala sovietică făcea totul ca ei să devină pa-trioți sovietici, să-și uite limba, patria, neamul.

Împletirea datelor de arhivă, modalitatea de zugrăvire a întâmplărilor tragice prin care le-a fost dat să treacă personajelor este punctul forte și al acestui volum de memorialistică.

Varvara-Valentina Corcodel a scris o carte necesară, care descrie soarta a zeci și sute de basarabeni, aceștia alcătuind împreună un singur destin: cel al Generației Sacrificate, trecute prin război, foamete, deportări, care a supraviețuit fragmentar, ca să avertizeze generațiile viitoare: „Nu uitați, dacă doriți să nu fiți uitați".

Academician **Nicolae DABIJA**

Memoria, ca o parte a patrimoniului imaterial, este și trebuie tratată ca un obiect de studiu aparte în cadrul științelor socioumanistice. Astăzi, la o distanță de un sfert de secol după căderea Zidului Berlinului, țările Europei de Est, care au fost victime ale terorii roșii impuse de sovietici, au condamnat comunismul, dictatura și ororile la care au fost supuse milioane de oameni de către regimul totalitar comunist. Au fost demarate vaste programe de cercetări științifice și de colectare a memoriei vii despre una dintre cele mai sinistre pagini ale istoriei recente.

În acest context, memoriile semnate de supraviețuitorii catastrofelor umane, produse de regimurile totalitare, sunt din ce în ce mai prețioase și unice. Astăzi, în Republica Moldova sunt cel puțin trei grupuri academice care se ocupă de colectarea istoriilor vii la acest subiect. Un grup implementează Programul Național de Stat, desfășurat sub egida Academiei de Științe a RM; al doilea este din mediul organizațiilor neguvernamentale și gestionează site-ul www.deportări.md; al treilea este grupul mixt de inițiativă al Proiectului „Expedițiile Memoriei". Dar aceste eforturi nu ar fi suficiente pentru *însănătoșirea* societății, dacă nu ar exista OAMENI cu PASIUNE și SPIRIT CIVIC, care din proprie inițiativă se ambiționează să colecteze istoriile răzlețite de prin satele Moldovei, să le facă mănunchi, să le conceptualizeze și să le dea viață, transmițându-le cititorilor. Din această perspectivă, monografia semnată de Varvara-Valentina Corcodel, „Cristale de memorie", dedicată deportaților și represaților, vine să răspundă necesităților și imperativelor zilei de azi și de mâine.

Mesajul autoarei către viitorul acestui popor este unul deosebit de transcendent, venind din suferință, plămădit cu dragoste și transmis cu impact. Adunate cu meticulozitate, mărturisirile despre Golgota siberiană pictează tabloul uman care a fost dezumanizat prin ceea ce i s-a întâmplat. Timpul imortalizat prin fotografii și cronicile deportaților și represaților, imprimate în cântece și poezii, sunt o sursă istorică, ce odată cu trecerea timpului, devine de neprețuit. Atestăm o valoare multidimensională pentru istorici, sociologi, antropologi, etnografi, filosofi și alți savanți din sfera umanitară, care nu își pot exploata pe deplin vocația, dacă nu îmbină sursele istorice scrise cu depozițiile martorilor și victimelor regimurilor totalitare (memorii sau istorii orale). În consecință, baza metodologică a multor lucrări științifice de ultimă oră se axează pe cercetarea, compararea și alternarea surselor istorice tradiționale cu cele de istorie orală, pe care le-am investigat și le-am organizat și noi în lucrările apărute, dedicate deportărilor staliniste din Basarabia ocupată de sovietici.

Astfel, toate capitolele prezentei monografii, alături de scrisorile din „cartea dorului și a suferințelor", vor fi izvoare incontestabile de informații polivalente. Dimensiunea teritorială a lucrării, multitudinea indicilor alfabetici și teritoriali, valoarea etnografică deosebită sunt punctele-cheie care dau o pondere unică lucrării, intitulată plastic și simbolic „Cristale de memorie". Nu se poate trece cu vederea efortul autoarei conjugat cu cel al membrilor echipei de creație, toți fiind niște agenți ai schimbărilor prin decomunizare, demitizare și democratizare. Acest act de responsabilitate față de memorie trebuie să fie susținut și încurajat, fapt ce mă onorează să dau o caldă recomandare în vederea publicării lucrării și difuzării ei cât mai largi în biblioteci, instituții educaționale și culturale.

Viorica Olaru-Cemîrtan,
doctor în științe umanitare (istorie)

• • •

Valentina Corcodel ne ajută să lichidăm așa-zisele *pete albe* din istoria noastră postbelică, să aflăm adevărul mult timp tabuizat despre ceea ce s-a întâmplat sub semnul înstrăinării, supunerii la teroare, nimicirii fizice în masă. Este citată undeva spusa lui Miron Costin, conform căreia „Cel mai mare dușman al istoriei este uitarea". Ceea ce își propune autoarea să facă este, pornind de la această zicere aforistică, o scoatere din conul de umbră al uitării a numeroaselor *destine*, care constituie istoria trăită la cele mai înalte cote ale suferinței umane, în situații existențiale limită.

Însemnările sentimental-documentare, bazate chiar pe mărturisirile vii ale oamenilor care au trecut prin aceste încercări, demonstrează limpede că deportările, foametea, colectivizarea au făcut parte dintr-un program politic – dirijat „de sus" și aplicat în practică „de jos" – de ștergere a identității, de „mankurtizare", și de înfricoșare (*frica* e sentimentul de care se vorbește frecvent), de totală exterminare a românilor basarabeni supuși torturii, așa cum arăta și Aleksandr Soljeniţîn în „Arhipelagul GULAG", numai pentru că erau *români*.

Ceea ce povestesc personajele acestei cărți depășește imaginația, din care se hrănește ficțiunea, care ține de domeniul raționalului, omenescului, pe când ceea ce se întâmplă cu ele ilustrează zona iraționalului, a diabolicului. Însuși drumul spre „Siberiile de gheață" (vorba amară a lui Grigore Vieru) înseamnă o călătorie la „capătul nopții", la capătul lumii, unde îi așteaptă nu doar umilința în formele ei elementare, ci însăși Moartea sau, cel puțin, Neantul moral, social, politic. Marea minune care s-a întâmplat este că, datorită răbdării, omeniei, cumsecădeniei, virtuților morale și sufletești pe care le-au păstrat, unele dintre personaje au *supraviețuit* și s-au întors la *vatră*, aceasta fiind devastată, profanată, transformată în fermă de porci, sediu de brigadă, depozit de chimicale (ca și bisericile).

Sunt pagini de confesiune ardentă, stingheritoare pentru raţiunea umană, și de adeverire documentară a unei istorii trăite sub semnul dramaticului și tragicului. Ne copleșește modul de a povesti, ales cu inspirație de Valentina Corcodel, constând nu într-o reconstituire „cu ură și mânie", ci într-o mărturisire sinceră, marcată de o suferință potolită și luminată de credința în adevăr și în Dumnezeu.

Academician **Mihai Cimpoi**

Troița - monument ridicat la Ulmu în memoria celor deportați în Siberia, în 1940–1949. Autor Nicolae Guțu.

CUPRINS

Mărturisiri despre Golgota siberiană 5-115

Timp imortalizat în fotografii 117-261

Cronici ale deportaților și represaților (cânt și poezie din străine) 263-284

Mesajele surghiunului (scrisori din cartea dorului și a suferințelor) 285-295

Bibliografie. 298

Anexă. Urmași și performanțe 299-303

Recenzii 304-306

Echipa editorială își exprimă gratitudinea față de toți cei care au contribuit la realizarea acestei lucrări:

coordonatorii Nicolae GUȚU, Victor MIRON, Lidia GANEA, Elena URSU-BOLOCAN pentru sugestiile bine-venite și efortul depus la colectarea materialelor;

nepoatele familiei CORCODEL – Ecaterina, Daniela, Nicoleta – pentru suportul tehnic și înțelegere;

supraviețuitorii deportărilor care au fost deschiși și au binevoit să-și mărturisească amintirile dureroase, au pus la dispoziție materiale din arhivele familiilor și au susținut financiar editarea acestui volum: Tudor COȘLEȚ, Maria CRISTEA, Ion și Carolina GOLUBENCO, Valentin GUȚU, Ion și Valentina GUȚU, Mihai OCHIȘOR, Elena BIVOL și Iurie GLAVAN.

Varvara-Valentina CORCODEL

CRISTALE DE MEMORIE

Relatări: Victor MIRON (Strășeni)
Lidia GANEA (Ruseștii Noi)
Maria TONU-DOMNESCU (Bardar)
Maria ROȘIORU (Bardar)
Olga LUCHIȚĂ-TUDORACHE (Bardar)
Virginia PLUGARU (Bardar)
Silvia PLATON-PASURATI (Dănceni)
Maria MURSA (Chișinău)
Zinaida COADĂ-MOISEEV (Chișinău)
Chiril LEVINȚA (Chișinău)
Ludmila PURICE (Chișinău)
Mihai OCHIȘOR (Chișinău)

Recenzenți: Nicolae DABIJA
Mihai CIMPOI
Viorica OLARU-CEMÎRTAN

Coperta: Ruxandra GUȚU (coperta 1 – după tabloul „Compoziție III”;
coperta 2 – după tabloul „Compoziție IV” de Nicolae GUȚU)

Redactor coordonator: Angela LEVINȚA

Redactor: Larisa ERȘOV

Lectori: Lidia UNGUREANU, Marcela VÂLCU-ȘCHIOPU

Corcodel, Varvara-Valentina.

Cristale de memorie / Varvara-Valentina Corcodel; cop.: Ruxandra Guțu. – Chișinău: Cuvîntul-ABC, 2016 (Tipogr. „Bons Offices”). – 312 p.

Bibliogr.: p. 298 (23 tit.). – 500 ex.

ISBN 978-9975-3133-0-8.

94(478)(092)

C 71

© Varvara-Valentina CORCODEL
© Editura: „CUVÎNTUL-ABC”
© Coperta: Ruxandra GUȚU

Gutu 2000